

WILDLIFE SANCTUARIES AND NATIONAL PARKS OF ANDHRA PRADESH

ఆంధ్ర ప్రదేశ్‌లో
అభయారణ్యాలు

WILDLIFE SANCTUARIES ●
NATIONAL PARKS ●

జంతుజీవావరణం

మట్టలు, మడలు, తోపులు, కంపలు (Wildlife shelters, Home ranges) జంతువులకు ఇళ్ళు. అమరాబాద్ మండలం మద్దిమడుగులో ఆంజనేయస్వామి గుడిదగ్గర చింతమట్ట 6000చెట్లతో దట్టంగా ఉంది. కోతులు ఈ మట్టల్లో మకాం చేయడంతో చింతపండు తమకు దక్కడంలేదని చెంచులబాధ. కోతికి కోండముచ్చు అంటే హడలు. వాటిని తెచ్చి ఈ తోపుల్లో వదలవచ్చు. కాని బద్ధకం. యాత్రికులువేసే తిండి మరిగి కోతులు ఈ ప్రదేశం వదలడంలేదు. వ్యవసాయం కోసం కొన్ని చింతచెట్లు చెంచులు నరికారు. ఆ స్థలంలో ఫారెస్టువాళ్ళు కానుగమొక్కలు వేశారు కాని ఈ మొక్కలు ఏ మాత్రం పెరగడంలేదు. ఇక్కడి చెంచులు అడవిలోకి పోయి వీరుడిపండుగ చేస్తారు. ఈ మట్టలమధ్య ఎన్నో వరలు కట్టిన బావులున్నాయి. అటువంటిచోట మట్టలను రాళ్ళబావి మట్టలు అంటారు. ఈ మట్టలలోని నల్లరేగడి భూములలో ఒకనాడు ఆ వీరుడి ఏలుబడిలో ఇక్కడ బాగా వ్యవసాయం చేసి ఉంటారు. ఆ వీరుడి ఇష్టదైవమే ఆంజనేయస్వామి ఈ మధ్య మద్దిమడుగు గొప్పక్షేత్రమైంది. ఇటువంటి చరిత్రలు అడుగడుగున పరిశీలనగా చూస్తే తెలియవస్తుంటాయి. ఈ మట్టలలో జింకలపార్కు పెట్టాలని అటవీశాఖ ప్రయత్నం చేస్తుంది.

మర్రిపాలెంలో మట్టలు: పులి బయన్నసెల దగ్గరకు వస్తుంది. ఇక్కడ మాత్రమే పాతనీళ్ళు ఉన్నాయి. దద్దనాల ప్రాంతం ఇక్కడనుండి బయలుదేరి మొట్టుదాక వెళ్ళి వేట చేస్తుంది. పులి ఏ ప్రాంతంలో వేట చిక్కినా, దగ్గరలో ఉన్న మట్ట దగ్గరకు చంపిన జీవాన్ని లాక్కుపోతుంది. అక్కడ తిని వెళుతుంది. రేసులు ఉన్నచోటకు పెద్దపులి వెళ్ళదు. రేసులు గుంపులుగా ఉంటాయి. వీటివల్ల పులికి భయం.

పరికి మట్టలు: ఎలుగులకు అనువైనవి. ఇక్కడ పళ్ళు, చెదలు దొరుకుతాయి కనుక ఎక్కడ తిరిగినా వచ్చి పరికమట్టలో ఉంటుంది. గుబురుగా ఉన్న చెట్లమీద పరికి కోరింద తీగలు పాకడంవల్ల చల్లగా ఉంటుంది. కనుక జంతువులు అన్నీ ఇక్కడకు చేరుతాయి. అల్లిమట్టక్రింద పులి సేద తీరుతుంది. పరికి, కోరిందలు ముళ్ళమట్టలలోకి పులి పోదు. నెమలి మట్టలు, పొదలలో తిరుగుతూ బరకలో ఆడుతుంది. కణుతులు, కొండగొర్రెలు-కొండల్లో ఉంటాయి. ఇవి మట్టల దగ్గరకు రావు. నీళ్ళ దగ్గరలో ఉన్న పొదలలో రేసులు మాటుచేసి ఉంటాయి. నీళ్ళకు వచ్చిన జంతువులను వేటాడతాయి. మట్టలు దూరంనుండి చూస్తే పచ్చగా గుబురుగా ఉంటాయి. దగ్గరకి వెళ్ళి చూస్తే మనుషులు వెళ్ళటానికి వీలులేకుండా ఉంటాయి కనుక ఇక్కడ జంతువులు నివాసం ఉంటాయి. కూరజంతువుల భయంవల్ల మట్టలదగ్గరకు చెంచులు వంటరిగా పోరు.

మట్టలలో ఉండే జంతువులు

1. పందులు	2. దుప్పలు	3. కుందేళ్ళు
4. కూరపందులు	5. అడవి కోళ్ళు	6 రేసులు
7. ఎలుగులు	8. నెమలి	9. శాబిచెట్టు ఉడుత-ఉడుతలు (మట్టపైన)

చెరోపల్లి గూడెం

మట్టల రకాలు/ పొదలు

1. అల్లి మట్టలు	2. సిరిజాన మట్టలు	3. నల్లకటికమట్టలు
4. ఇల్లికట్ట మట్టలు	5. పరిక మట్టలు	6. రేగు మట్టలు
7. సాగనార మట్టలు	8. ఇల్లుపొదలు	9. తీటకర్ర పొదలు

జంతువులు

1.పందులు	2. జింక	3. దుప్పి	4. యడగండ్లు
5. పులి	6 రేసులు	7. అడవికోళ్ళు	8. నెమలి

9. ఉడతలు

10. కుందేళ్ళు

11. కొండముచ్చులు

12. కొండగొర్రెలు

చిలకచర్ల గూడెం గ్రామస్థలకు చిరుతపులులు తిప్పరెడ్డి సెల, నూతి బాయి, నిర్దిమానుసెల, చెరువు. అంకాలమ్మ కురవలో కనిపిస్తాయి. ఈ ప్రాంతంలో నిత్యం నీళ్ళు ఉంటాయి జీవాలు అన్నీ ఇక్కడ నీళ్ళకు వస్తాయి కనుక ఈ ప్రదేశాలలో మాటుకాస్తాయి. ఈ ప్రాంతంలో మట్టలు లేవు. అన్నిరకాల చెట్లు కలసి ఉన్నాయి. పొదలుకూడా ఈ ప్రాంతంలో లేవు.

ఇక్కడ తరచు కనిపించే జంతువులు :

1. నెమలి

2. కడుతులు

3. కొండగొర్రెలు

4. కుందేళ్ళు

5. అడవిపందులు

6. ఎలుగులు

7. రేసులు

8. చిరుతపులి.

పెదమంతనాల

ఈ ప్రాంతంలో తరచు కనిపించే పక్షులు-జంతువులు

1. పందులు

2. కొంజుపిట్టలు

3. పురేడుపిట్ట

4. చెక్కకుండ

5. గుడ్లగూబ

6. చాకలోడు

7. బుచ్చంగాడు

8. కెనడ్రస

9. గిట్టుకాపరి

10. గువ్వ

11. బెలగువ్వ

12. చిలుక

13. గోరింక

14. పాలగోరింక

15. రామచిలుక

16. వడ్రంగి పిట్ట

17. నర్రలింగిపిట్ట

18. కాకి

19. కారుకోడి

20. గడ్డ

21. నెమలి

22. అడవి కోడి

23. జింక

24. కణితి

25. దుప్పి

26. కూరపంది

27. ఉడుత

28. చెట్టు ఉడుత

29. సార్ల ఉడుత

30. పులి ఉడుత

31 కొండముచ్చు

32 కొండసెల

33. ఎలుగు

34. రేసులు

35. బావురుపిల్లి

36. నక్క

37. నల్లపిల్లి

38. కుందేళ్ళు

39. అడవికోడి

40. బండకోడి

41. కొండముచ్చులు

42 పులి

43. చిరుతపులి.

[illegible]

- చెందుల జింతుప్రపంచం

వేట

చెంచులకు బాగా అందుబాటులో ఉండే జంతువులు - కడుతులు, ఏదులు, దుప్పులు, కొండగొర్రెలు, కొండముచ్చులు, అడవిపందులు, నల్లపోతులు(మగవి), నల్లమేకలు (ఆడవి). కొన్ని చిన్నచిన్న జంతువులు - ఎంటువ, జంగపిల్లి, బావురుగాడు, మానుపిల్లి, గడ్డపిల్లి, వాలుగ, ఉడతలు, ఉడుము. ఊరపందులను అడవిలో ఉన్న చెంచులు తినరు. ఆ పంది మాంసం తిన్నవానిని దూరంగా ఉంచుతారు.

చెంచుల వేటకు అనువైనకాలం మార్చినుండి జూన్ నెలలకాలం. చెంచులు సహజంగా అంబుదబ్బు (బాణం,విల్లు) ఉపయోగించటంలో నేర్పరులు. వేటకు సాధారణంగా భార్యాభర్తలిద్దరూ వెళతారు. ఒక్కొక్కసారి మరి కొంతమందితో కలసి వెడతారు.

వేటప్రాంతాలు ఒక్కొక్క గూడేనికి ముందుగానే నిర్ణయించి ఉంటాయి. ఆ హద్దులను దాటి ఎవరైనా వెళ్ళినట్లయితే కులపంచాయితీలకుకూడా తెలుపకుండానే వారిని అక్కడకక్కడే చంపివేస్తారు. సాధారణంగా చెంచులు వేటకు వెళ్లేటప్పుడు చకుముకిరాయి సంచి, ఆకురాయి(ఎలుగురాయి) ప్రత్తి/ బూరుగ (లేతకాయది) దూది, అంబుదబ్బు, గొడ్డలి, కత్తి, కోలకట్టె గిరక (కుందేళ్ళ వేటలో వాయించే వాయిద్యం) పట్టుకువెళతారు. వీరితోపాటు కుక్కలు తప్పనిసరిగా ఉండాల్సిందే. సాధారణంగా వేటకు 6 లేదా 8మంది ఇలాంటి సరిసంఖ్యలోనే వెళతారు. అయిదుగురు అంటే బేసి సంఖ్యలో వెళ్ళరు. ఎందుకంటే ఏదైనా జంతువును కొడితే

4 లేదా 6వాటాలు వేసుకుంటారు. అయిదుగురు అయితే నలుగురు నాలుగు భాగాలు పంచుకుంటే, 5వ వాడివాటాకి తేడావస్తుంది. ఈ ఇబ్బంది ఎందుకని 4, 6, 8 అలా వెళతారు.

చిన్నజంతువును వేటాడినట్లయితే వేటకు వెళ్ళిన వారివరకే వాటాలు వేసుకుంటారు. ఒకవేళ పెద్దజంతువును కొడితే ఊరంతా సమానవాటాలు వేసి ఇంటింటికి పంచుతారు. కనీసం కొండగొర్రె అయినా సమానవాటాలు వేసి పంచుకుంటారు. వేటలో జంతువు కనపడినట్లయితే బ్యాటరీ వేసేవాడు, దబ్బు వేసేవాడు, మాత్రమే ముందుకు వెళతారు. మిగతావారు ఇన్నగ ఉండాలి (చప్పుడుచేయకుండా ఆగిపోవాలి). కుక్కలు బ్యాటరీ చూపేవాడి ముందు వెళుతుంటాయి. ఒక్కొక్క సందర్భంలో ఒంటరిగా వేటకువెళ్లే చెంచు, గోచి, గొడ్డలి, అంబుదబ్బులు మాత్రమే పట్టుకువెళతాడు. అతడికి చెట్టుపైనున్న ఉడుము కనపడితే, నారతాడు ఏమీ దొరకని సందర్భంలో రుమాలు (కండువా) లేదా గోచి విప్పి, కర్రకు మొలతాడుతో కట్టి ఉడుములను బెదిరించి దూకించి పట్టుకుంటారు.

కొంతమంది చెంచులకు రెండు మొలతాళ్లు కట్టి సాంప్రదాయం ఉంది. ఒకటి, ఎప్పటికీ ఒంటిపై ఉండేది. రెండోది వేటకు అవసరానికి ఉపయోగించుకునేది. ఏపెనార చితకొట్టి తాడుగా పేని మొలతాడుగాకట్టుకుంటారు. ఒక్కొక్కసారి చిన్నచిన్న జంతువులు దొరికినప్పుడు (ఉడుము, కుందేలు, కొండగొర్రెవంటివి) వాటిని కట్టడానికి తాడు ఏమీ దొరకనప్పుడు ఈ మొలతాడు విప్పి వాటిని బంధించి కర్రకు వేలాడదీసుకుని తీసుకు వస్తారు. వేటకు వెళ్ళినప్పుడు తేనెబుట్టను అందరూ పట్టుకు వెళతారు. చెంచులు పెద్ద జంతువులను వేటాడరు. ఎక్కువగా ఉడత, ఉడుము, కుందేలు, వంటివాటిని వేటాడుతారు. పండుగల సందర్భంలో అడవి పంది, కొండగొర్రె వంటి వాటిని వేటాడతారు. అడవిలో ఆకలయినప్పుడు అన్నంలేకపోతే ఈతగడ్డ నరుక్కుని తింటారు. అలాగే తాగడానికి నీళ్లు దొరక్కపోతే దబ్బుతీగ నరికితే నీరు వస్తుంది. ఆ నీరు తాగితే ఆరోగ్యహాని ఏమీ వుండదు. అడవిలో నీటికయ్యలోవున్న చేపలు దొరకనప్పుడు, పిబిడిచెట్టు బెరడు, గిల్లకాయలు నూరి ఆ వాగులో వేస్తే చేపలు చచ్చిపైకి తేల్తాయి. ఆ చేపలు తింటే అపాయం ఏమీ ఉండదు.

ముళ్ళపందిని మాటువేయడం (Indian Porcupine, Hystrix indica)

ముళ్ళపందిని ఏదుపంది అని కూడా అంటారు. ఇది గడ్డలు, కాయలు, చెట్లెత్తులు తింటుంది. కణితికొమ్ములు, దుప్పికొమ్ములుకూడా తింటుంది. దీనికి ఒళ్ళంతా ముళ్లుంటాయి. శత్రువుని ముళ్ళు గుచ్చి చంపుతుంది. దీని ముళ్లతో చెంచులు అలంకరణ వస్తువులు, పూసలదండ, మొలతాడు, చేతికడియం, ముక్కుపుడక, దండ, చిన్నపిల్లలకు 'దిష్టిదండ' తయారు చేస్తారు. ఎండా కాలంలో ఒక్కోసారి ఇది ఆరుబైట పడుకుంటుంది. తొలిచూరు రెండుపిల్లల్ని కంటుంది. దీని మాంసం చేదుగా వుంటుంది. దీని పొట్టభాగంతో వైద్యం చేస్తారు.

ఏదుపంది(ముళ్ళపంది) బొరియ వున్నచోట, అవి ఉన్నాయని తెలిస్తే, ఓ పది మోపులకట్టె తెచ్చుకుని మంటపెట్టి అంచెలుగా మంట తగ్గకుండా చూస్తుంటే మూడు, నాలుగు గంటల్లోగా కీస్ కీస్ అని అరుచుకుంటూ కొన్ని బయటకొస్తాయి. కొన్ని నిప్పుల్లోనే చనిపోతాయి. అందరూ కట్టెలతో సిద్ధంగా వుండి బయటికొచ్చినవాటిని కొట్టి

చంపుతారు. బొరియలోపల చచ్చిన వాటిని తీయడానికి ఒకరు లోపలికి చొరబడి, చచ్చినవాటి కాళ్లకు నారకడితే, బయటవారు నారకొసపట్టి బయటకు లాగుతారు. కొందరు వాటి ముళ్లు పీకుతారు. కొందరు మంటవేసి వాటిని కాలుస్తారు. కొందరు వాటి పొట్టకోసి గుండెకాయలు, ఈరగలు కాల్చుతారు. తరువాత కాల్చిన గుండెకాయలు సన్నగా కోసి ముక్కలు చేసుకుని అక్కడే తింటారు. మిగతా మాంసం కుప్పలుగా భాగాలు చేసుకుని ఇంటికి తెచ్చుకుంటారు. ఇంటిల్లిపాదీ తింటారు. మాంసం మిగిలితే మరునాడు తింటారు.

ఎండాకాలంలో ఏదుల (ముళ్ళపంది) వేట : చెంచులు ఏదులను ఎండాకాలంలో ఎక్కువగా వేటాడతారు. వర్షాకాలంలో అడపాదడపా మొక్కజొన్నకంకులను తినడానికి వచ్చే ఏదులను బాణంవేసి చంపుతారు. దొరికిన ఏదును కోడిఈకల్లాగ తీసేసి, దాన్ని కడిగి కోస్తారు. చర్మం గరుకుగరుకుగా ఉంటుంది. పెద్దముళ్ళపంది దాదాపు పాతికకిలోల బరువు ఉంటుంది. ఏదుల్లో రెండు ప్రధాన రకాలున్నాయి. 'బడిఏదు' : దీనిని 'ఎర్రేదు' అనికూడా అంటారు. ఎక్కువ బరువుండేరకం ఇది.

'నల్లఏదు' : దీనిని 'గడ్డిఏదు' అనికూడా అంటారు. ఇది దాదాపు 20 కిలోల వరకు బరువుంటుంది.

'ఎర్ర ఏదు' చర్మం ఎర్రగా ఉంటుంది. దాని వెనుకభాగం కిందవైపు ఉండే ముళ్లు ఎర్రగా ఉంటాయి. మూడు, నాలుగు ఏదులవరకు ఒక సరికన్నాల్లో ఉంటాయి. సరి కన్నాలు మరీ పెద్దవి ఉంటే, చిన్న సమావేశం జరుపుతున్నట్టు 12 ఏదులు దాకా ఉంటాయి. ఇవి జతలు జతలుగా ఉంటాయి. నల్లఏదులుకూడా ఎక్కువ సంఖ్యలో జతలుగా పెద్దపెద్ద నేలకన్నాల్లో ఉంటాయి. వీటి ముళ్లు, నల్లగా ఉంటాయి. ఎండాకాలంలో తప్ప మిగతా కాలాల్లో ఏదులు బయటే ఉంటాయి. ఎక్కువగా గడ్డిపొదల్లో ఉంటాయి. వానాకాలంలో అయితే దాదాపు 15రోజులవరకు సందడే. ఆహారంగా దొరికిన ఎముకలతో సహా నేలకన్నాల్లో దాచుకుంటాయి.

చెంచులు ఆ కలుగుదగ్గర చేసే చప్పుడు హడావుడికి, ఏదులు కలుగులోపలే ఉండి ఎముకలు తింటూ వారందాకా ఉండిపోగలవు. ఒకవేళ ఒక ఏదును కలుగుదగ్గర బండలను తోసి చంపితే, దాని రక్తపువాసన పసిగట్టిన ఏదులు చాలారోజులు బయటకి రావు. వాటికి తెలివితేటలుబాగా ఉంటాయి. వేటాడేటప్పుడు వాటివెనుక పరిగెత్తరు. ఎందుకంటే అవి హఠాత్తుగా నిలిచి వెనుకకాళ్లు జాడిస్తాయి. అప్పుడు వాటి ముళ్లు బాణాల్లా గుచ్చుకుంటాయి. వాటి ముళ్లు గుచ్చుకుంటే ప్రమాదం కాబట్టి ఏదుల తలభాగంలోనే కర్రతోనో, బండతోనో దెబ్బకొడతారు. ఏదుతల మెత్తగా ఉంటుంది.

సాధారణంగా తలమీద కాక ఎక్కడ కొట్టినా దానికి దెబ్బలు తగలవు. దాని ముళ్లు గుచ్చుకుని పుట్టైతే, ఏదుపేదని ఉడకబెట్టి కట్టు కడతారు. అప్పుడు పుండ్లు త్వరగా మానిపోతాయి. ఏదులను బాణం వేసికూడా చంపుతారు. అప్పాపురం చెంచుపెద్దలు చెప్పే కథ ప్రకారం, ఏదు నెత్తిమీద ఒక పండు రాలి పడినా, చచ్చేంత మెత్తగా ఉంటుంది.

ఒక ఏదుపంది గూడెంపిల్లలకు దక్కకుండా, మేడిచెట్టునుంచి రాలే మేడిపండ్లన్ని తినేస్తోందిట. ఒకసారి అలా రాలినపండ్లను తింటున్న ఏదుపందిపైన ఒకపండు రాలి పడిందట. పంది కదలకుండా అలాగే ఉండిపోయింది. ఇది చూసిన చెంచుపిల్లలు పరుగున గూడేనికి పోయి పెద్దలకి చెప్పారట. అది నమ్మని పెద్దలు తీరా వచ్చిచూస్తే ఏదు చచ్చిపడి ఉంది. మేడిపండు తలమీద పడినందువల్లే చచ్చిందని నిర్ధారించుకుని దాన్ని కోసి కూర వండుకున్నారు.

చెంచులకు ఏదుపంది వేట విషయంలో ఒక చిత్రమైన విశ్వాసం వుంది. ఏదుపండులవేటకి పోవాలని, ఫలానా ప్రాంతం కలుగులు వెదకి తీయాలని, ఫలానా చెట్టుకింద బండకింద కన్నంలో వున్నవాటిని తీయాలనీ ముందుగా అనుకోకుండా, అప్పటికప్పుడు చూసినచోట తవ్వి వేటాడాల్సిందే. ముందుగా పథకం ప్రకారం అనుకుంటే, ఆరోజు రాత్రి ఏదుపండులకు కలలో చెంచువేటగాళ్ల పథకం కనిపిస్తుందట. తాము చూసిన కల ప్రకారం వెంటనే ఆ కలుగులు ఖాళీచేసి మరొక ప్రాంతానికి పోతాయని, రాత్రి ముందుగా అనుకుని వెళ్లి చూస్తే, ఏదుల కలుగులదగ్గర అవి పారిపోయిన అడుగుజాడలుంటాయంటారు.

ఏదుపండులని వేటాడేటప్పుడు కలుగుల్లో వాటి జాడవుందా లేదా అని ఒకరిద్దరు గమనిస్తారు. కలుగుదగ్గర చెవిపెడతారు. ధ్వని వినిపించకపోతే రాయితీసుకుని కలుగులోకి గుచ్చుతారు. అప్పుడు ఏదుపండులు లోపలవుండి కదిలితే వాటిముళ్లు కదలి, ఏదుపండులు లోపలవుండి కదిలిన చప్పుడు బయటికి వినిపిస్తుంది. కలుగు కన్నాల్లో నిప్పు, పొగకోసం మద్ది, సిరిమానువంటి కట్టెలుతెచ్చి మంటపెట్టి కలుగులోకి పొగపోయేలాగ ఊదుతూ 'దేవుడా ఏదులు దొరికేలా సూడు సామీ' అని ప్రార్థిస్తుంటారు. ఆకులు అలములుకూడా ఈ నిప్పులో వేస్తారు. పొగకి, వేడికి సగం చచ్చిన ఏదులు బయటికి రాగానే కర్రపెట్టి కొట్టి చంపుతారు. ఒకవేళ కలుగులోనే వుండిపోతే రంధ్రం పెద్దది చేసి, ఒకడు లోపలికి పోయి చచ్చినవాటిని లాక్కొస్తాడు. లోపలికి పడుకుని, పాకుతూ పోతాడు. ఒక్కోసారి వాటిని కర్రతో పైనుంచి పొడుస్తారు.

ఏదులకోసం ఎన్నో బాధలు : ఏదులగనుల్లాంటి పెద్దకలుగుల్లోకి పొగపెట్టినప్పుడు ఒక్కోసారి ఏదులబదులు కొండచిలువలో, ఎలుగుబంట్లో బయటికి వస్తాయి. అవి ఏదుల్ని మింగి, లోపలే మత్తుగా పడుకుని ఉంటాయి. అందుకనే కలుగుకన్నం బయట బండగాని, కర్రగాని పట్టుకుని సిద్ధంగావుండి, అవి రాగానే కన్నందగ్గరే నొక్కేస్తారు. అవి దొరకకుంటే వేటగాళ్లకి ఒక్కోసారి ప్రమాదం తప్పదు. అలాగే ఒక్కోసారి పెద్ద కలుగుల్లోకి దూరినప్పుడు, దూరినమనిషి మధ్యలో ఇరుక్కుపోయే ప్రమాదం వుంది. అప్పుడప్పుడు బండలుపడి కలుగు మూసుకుపోతుంది. హఠాత్తుగా నెత్తిన బండలుపడే ప్రమాదమూ వుంది. కరువు, ఆకలివల్ల, తెగించి అలా దూరినప్పుడు చనిపోయిన సంఘటనలున్నాయి.

ఏదుపందిని వేటాడ్డంలో మనిషికన్నా, పెద్దపులికన్నా చిరుతపులి చాలా తెలివయిందని చెబుతారు చెంచులు. ముళ్లపంది విదిల్చే ముళ్లు మనిషికి, పెద్దపులికీ గుచ్చుకున్న సందర్భాలుంటాయిగాని చిరుతపులికి ఆ స్థితిరాదని, చిరుతపులి మాటువేసి ఏదుపంది తలపట్టి కొరికేస్తుందని, చాలా చాకచక్యం ప్రదర్శిస్తుందనీ చెబుతారు. ఏదుల కలుగుల్లో కొందరు 'మునులు' ఉంటారని ప్రచారం ఉంది. ఏదులు తమముళ్లతో చీపురువలె కలుగు లోపలి భాగాన్ని శుభ్రంచేస్తాయట. ఒకమూల మునులు పడుకుని ఉంటారని, వారికి కావలసిన నీళ్ళకూడా ఏదులు అక్కడి గుంటలనుంచి తెచ్చి ఇస్తాయనీ చెబుతారు. అసలుసాక్షాత్తు శ్రీరామచంద్రులవారు, లక్ష్మణులవారు నల్లమలకొండల్లో నడవలేక పడిపోయినప్పుడు ఈ ముళ్ళపండులే వెళ్లి నీరుతెచ్చి వాళ్ల ముఖాలమీద చిలకరించినట్టు కథ చెబుతారు. అటువంటి మునులుండే కలుగులు కనిపెట్టి వాటిలోకి తాము వెళ్లడం మానుకుంటామని చెంచులు చెబుతారు.

కొన్ని ఏడుకలుగుల్లో దెయ్యాలు వుంటాయని ఈ కలుగుల జోలికి పోయేవారుకాదు. ముఖ్యంగా గజ్వెలకొండలో ఇలా ఉండేవి. పెద్దగురవడు, చిన్నబయ్యడు అనే ఇద్దరు చెంచుపెద్దలు పూర్వం కొండల్లో పెద్ద కలుగులన్నీ వెదికి వాటికి పొగబెట్టి దెయ్యాలన్నిటినీ చంపేశారట. అందువల్ల ఇప్పుడు దెయ్యాల బాధలేదని అప్పాపురం చెంచులు చెబుతారు. మంట, పొగపెట్టిన ఆనవాళ్లుగా కలుగులు మసిబారి ఉన్నాయంటారు. కొన్ని ఖాళీ కలుగుల్లో గొడ్డళ్లు, కర్రలూ కనిపిస్తుంటాయి అంటారు. ప్రస్తుతం ఒకపెద్దకలుగులో ఒక్క దెయ్యమే ఉన్నదట. అది మాత్రం చాలా మంచి దెయ్యం అని చెంచులు చెబుతారు.

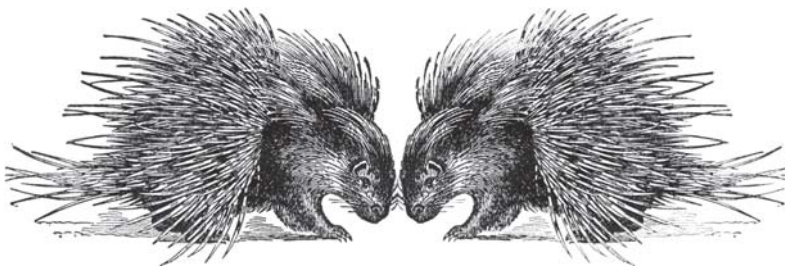
ఏడుపంది తినని వేరు, గడ్డ, ఆకు లేదు, ఒక్క కాకరవేరు తప్ప. పూర్వకాలం ఒక ఏడుపంది సూర్యోదయాన్నే లేచి అన్ని రకాల తీగలు, కాయలూ తినడం మొదలుపెట్టి చీకటిపడేవరకు అన్నీ తిన్నదట. కాకరవేరు తినే సమయానికి బాగా చీకటిపడి తినడం మానేసిందట. అందుకే అవి నేటికీ కాకరవేరు తినవు. కాకరవేరుగనుక తినివుంటే ఏడుపంది పొట్టకాల్చుకుని తింటే ఎంతటి రోగమైనా పోయేది. ఇప్పుడు ఏడుపొట్ట కొన్ని జబ్బులకే పనికివస్తోంది.

వేటపని అయ్యాక దావర్లకు నైవేద్యం పెట్టడం ఒక ముఖ్యమైన పని. మొదట ఏడు పందిని కాల్చిన తరువాత కొన్ని మెత్తని కండలు, కాలేయం, గుండెను తీసి నిప్పులో వేసి వేయిస్తారు. అవి బాగా కాలాక - కోసిన భాగాల్లో ఒక్కోముక్క చొప్పున నైవేద్యం పెడతారు. దావర్లకి నైవేద్యం పెట్టనిదే ఏ మాంసం తినరు. చిట్టచివర, గూడెంలో చనిపోయిన పెద్దలకు పెడతారు. ఎక్కువగా నైవేద్యం పెట్టేదావర్లు - పెద్దమ్మసామి, బయన్న సామి, పోతురాజు, మైసమ్మసామి, గురప్పడు. ఈ దావర్లకు(దేవుళ్లకు) మొక్కుడమంటే మనస్ఫూర్తిగా మాట్లాడటం వంటిది. కోరికలు - సాధారణమైనవే - కోరుకోవడం, వేడుకోవడం ఉంటుంది.

ఏడుబొరియలకు బండఒడ్డే ఏర్పాటు:

అడవిలోని పెద్దపెద్ద బొరియల్లో ఉండే ఏడులను పట్టాలంటే, మామూలుకలుగుల్లోంచి చిన్నఏడుల్ని పట్టినట్టుగా సాధ్యంకాదుగనుక వీటికోసం వేరే పద్ధతి వుంది. వీటికోసం బండఒడ్డు వేస్తారు. ఇది జైలు వంటిది. ముందుగా బొరియచుట్టూ రాళ్లు పేర్చుతారు. ఒకవేళ బొరియ మరీ పెద్దదయితే దానికి చిన్నవాకిలి తయారు చేస్తారు. దానిదగ్గర ఏడుపంది సరిపోయేంత 15 అడుగుల పొడవు, 3 అడుగుల ఎత్తుగల రాతికట్టడం ఒక గదివలె, బొరియవలె తయారు చేస్తారు. దానికి మూడుఅడుగుల లోపల రెండువైపులా రెండు పల్చటి బండలు ద్వారానికి తలుపులవలె నిలుపుతారు. అలా నిలిపినపుడు అవి తెరిచిన ద్వారాలవలె ఉంటాయి. ఈ రెండుబండల్ని కలుపుతూ నారతో పేసిన తాడు ఒకటి ఏర్పాటుచేసి రెండూవైపులా రెండు సన్నని కర్రలు తాడు మీదుగా నిలుపుతారు. రాళ్లబొరియ కప్పుకూలిపోకుండా ఈ రెండుకర్రలపక్కనా స్థంభాల్లాగ పంగలకర్ర నిలుపుతారు. ఇప్పుడు ఏడుపందులు వుండే బొరియలోంచి ఏడులు బయటికి వచ్చినా, లోనికిపోయినా తాడు తగలడంగాని, పల్చని కర్రలు తొక్కడంగాని జరిగి, తాడు చుట్టిన పల్చని తలుపుల వంటి బండలు పడి, రెండుద్వారాలూ మూసుకుపోతాయి. అంటే గదిలో బంధించినట్టు అయిపోతాయి ఏడులు. ఒక్కోసారి పిల్లలతోసహా రెండుమూడు ఏడులు చిక్కుకుపోతాయి. ఎప్పుడైనా బొరియల్లో వుండే ఎలుగుబంటి పిల్లలు, లేక పెద్దపాములు ఉండవచ్చు. పాముల్ని వదిలేసి ఎలుగుబంటి పిల్లలయితే చెంచులు పట్టుకుపోతారు. వీలయినంతవరకు తల్లిఎలుగు, పిల్లల్ని బండలనుంచి తీసి కాపాడుతుంది. అది బొరియరాళ్లకి కట్టినతాడు విప్పగలదు. మనిషిలాగే రాళ్లతో తెలివిగా ప్రవర్తిస్తుంది. బండల్ని జాగ్రత్తగా తొలగిస్తుంది.

కొన్ని ఏడులు బండలుపడి, ద్వారాలు మూసుకుపోయినా చిక్కిశల్యమయినా అక్కడే ఉండిపోతాయి. కట్టినరాళ్ళు సరిగా లేకపోతే, నేల తవ్వకుని బయటపడతాయి. చెంచులు తాము ఏర్పాటుచేసిన బండలలో ఒక్కోసారి తామే ఇరుక్కుపోయే ప్రమాదాలుంటాయి.

కొండముచ్చును కొట్టి తేవడం (Indian Languur)

కొండముచ్చు ఇగురాకుమీద బాగా బలిసి ఉంటది. ఇగురాకు వచ్చినప్పుడు అవి బాగా మైదానప్రాంతానికి వస్తాయి. మిగతా రోజులలో సరిహద్దుమీద ఉంటవి. అప్పుడప్పుడు సార్వలలోని వచ్చిపోతవి. వానాకాలంలో చెట్లపొదలు, గడ్డి ఎక్కువగా ఉంటవి. చలికాలంలో గడ్డి బాగా పెరిగి ఉంటది. మా కుక్కలు వాటితో ఉరకలేవు. గడ్డిలో చిక్కుకొని పోతాయి. ఇగురాకుమీద చెట్ల ఆకులు బాగా రాలిపోయి ఉంటాయి. గడ్డికూడ కాలిపోయి ఉంటది. కుక్కలకు బాగా కనబడి సులభంగా వేటాడవచ్చును. ఈ కొండముచ్చులు ఇగురాకు తినుకుంటా, తినుకుంటా బాగా మైదానం సార్వలలోనికి వస్తాయి. చెట్లు ఎక్కువలేని ప్రాంతాలలో సులభంగా వేటాడవచ్చును.

చెట్లు ఎక్కువగా ఉంటే అవి చెట్లమీదుగా దుంకుకుంటపోయి మాకు దొరకవు. కొన్ని కొన్ని సందర్భాలలో ఇవి ఒంటరి గండ్లను, ఇంకా గుంపులోని గండుకుక్కలను చంపేసి పారిపోతాయి. ఈ కొండముచ్చులను చాలా జాగ్రత్తగా గమనించాలి.

కొండముచ్చులలో బాగాముదిరిన 'గండు' తోకనరాలు బాగా ఉపయోగపడుతాయి. పెద్ద కొండముచ్చు తోకను ఒక అంగుళం, అనగా రెండువేళ్ళ లేదా మూడువేళ్ళ వెడల్పు కోసి ఆ తోకతోలును దబ్బకు కట్లు వేసుకుంటాము. ఇంకా మిగిలిన తోకను మాత్రం అట్లాగే ఎండబెడతాము బాగా ఎండిన తరువాత ఈ తోకను దంచి దాని పొడి నంజుడును తింటాము. నరాలను మాత్రం దబ్బకు కట్టుకుంటాము. కడితి నరాలకంటే కొండముచ్చు నరాలు చాలా గట్టిగా ఉంటాయి. కొన్ని సందర్భాలలో కడితి నరాలు తెగుతాయి. కాని కొండముచ్చు నరాలు తెగవు.

ఫలానాచోట కొండముచ్చులు వున్నాయని తెలిసినప్పుడు ఉదయమే చద్దిమూట కట్టుకుని కొండముచ్చులుండేచోటికి చేరతారు. అక్కడ కొండముచ్చులు విశ్రాంతిగా పడుకుని ఉంటాయి. ఆకులు, మండలు అడ్డుచేసుకుని వాటికోసం ఎదురుచూస్తూంటారు. సాయంత్రం ఆరు, ఆరున్నర ప్రాంతంలో కొండముచ్చులు వస్తున్న శబ్దం అవుతుంది. అవి కనబడగానే వాటిలో లావుగా వున్నవాటిని ఎంచుకుని గురిచూసి బాణం వదులుతారు. బాణం గుచ్చుకున్న కొండముచ్చులు చెట్టుకొమ్మలనుంచి పడిపోతాయి.

కొన్ని బాణం గుచ్చుకున్నాసరే వాటితోసహా పారిపోతాయి. దొరికిన వాటిని ఇంటికి తెచ్చుకునే సరికి రాత్రి పదిగంటలవుతుంది. కొందరు కోతిని కొట్టినచోటే తోలుతీసి ముక్కలు చేస్తారు. గుండె, ఈరగలుతీసి, నెత్తురుకూడా కలిపి ఉప్పుకారంవేసి గంటలో మంటపెట్టి వండేసి అందరూ తింటారు. తరువాత మాంసం ముక్కలుచేసి ఎవరివాటా వారు ఇంటికి తెచ్చుకుంటారు. అప్పుడు రాత్రి ఓపిక ఉన్నవారు వండుకుని తిని పడుకుంటారు. ఓపికలేనివారు మరునాడు ఉదయం వండుకుని తింటారు.

వేటలో వేట - కొండకోడి

అడవిలో వేటకోసం వెళ్లేవారికి దోవలో ఏదైనా ఉడుము కనిపిస్తే జాగ్రత్తగా చప్పుడు చేయకుండా బాణంవేసి కొడతాడు. అది దెబ్బతిన్నా చరచరా వెళ్లిపోతుంటే అరుస్తూ తనవాళ్ళని హెచ్చరిస్తాడు. అప్పుడు అక్కడవున్నవారంతా వెంటపడి దాన్ని పట్టేస్తారు. అందరూ దాన్ని అక్కడే కాల్చుకుని తింటారు. కొమ్మలకింద, చెట్టుతొరలు, కాలిబాట జాగ్రత్త చూసుకుంటూ అలా ముందుకు పోతుంటారు. రాత్రి ఎనిమిది, తొమ్మిది గంటలప్పుడు కొండకోడి కూతలు, కదలిక వినిపిస్తుంది. అందరూ నిశ్శబ్దంగా అవి ఉన్న చెట్టుదగ్గరికి చేరి చుట్టుముట్టి వాటిని పారిపోనీయకుండా పట్టేస్తారు. దొరికినవాటి మాంసం కోసి భాగాలు పంచుకుని వండుకుని తింటారు. మాంసం దొరకనివారు కోడికాళ్ళు, తలకాయ, గుండెకాయలు కాల్చుకు తింటారు. అలాగే గెడ పిట్టగాని, బోలపిట్ట మొదలయినవి సాయంత్రానికి ఒకటిలో మాంసం దొరికేవరకు వేటాడి వాటిని ఇంటికి తెచ్చుకుంటారు.

ఉడుము వేట - నంటకం (Indian Monitor Lizard)

తొర్రుడుము, పుట్టబొక్కలఉడుము, సర్రబొక్కలఉడుము, నేలబొక్కలఉడుము, సార్వలలోనిఉడుము, కటువఉడుము, పలుగుఉడుము, వాగుఉడుము. ఇలా రకరకాలుగా పిలుచుకుంటాము. ఉడుమును పట్టుకున్నప్పుడు దాని నివాసాన్ని గుర్తుపడుతాము. సర్రబొక్క ఉడుము అయితే నల్లగా ఉంటుంది. పుట్టబొక్క ఉడుము అయితే ఎర్రగా ఉంటుంది. చెట్టు తొర్ర ఉడుము అయితే నలుపుతెలుపు కలిసి ఉంటుంది. సారువ ఉడుములు చిన్నవిగా ఉంటాయి. సర్ర ఉడుము మాత్రం చాలా లావుగా బాగా బలిసి ఉంటుంది. 2 నుండి 4.5 కేజీలవరకు బరువు ఉంటాయి.

అడవిలో పగటివేళ ఉసుళ్లు ఎక్కువగా కనిపించేచోట ఉడుములు కనిపిస్తాయి. కుక్కలు ఉడుముల వాసనపట్టేస్తాయి. వాటి గుర్తులనుబట్టి అవి సులభంగా ఉడుముల్ని పట్టుకుంటాయి. తోలుకొమ్ముల ఉడుములు కుక్కలమీదికి కరవడానికి వస్తాయి. కుక్కపట్టి ఇచ్చిన ఉడుముతోకదగ్గర కొంచెంకోసి, దాని ముందరికాళ్లు, వెనుకకాళ్లు కలిపి ముడి వేస్తారు. దాన్ని గొడ్డలికి తగిలించి తీసుకుపోతారు. చెట్టుకొమ్మల్లో గట్టిగా కూర్చుని వున్న ఉడుముని పడవేయడానికి కొమ్మని గట్టిగా ఊపుతారు. పడకపోతే ఒక పొడవాటి గడతీసుకుని, దాని అంచుకు మొలతాడుని ఉచ్చుగా కట్టి, ఉడుముమెడకు తగిలేలాగ వేసి, లాగి కిందకి పడేస్తారు. అదీ సాధ్యంగాకపోతే కట్టుకున్న గోచీగుడ్డను, బొంగు అంచునకట్టి అదో జెండాలాగా ఉడుముముందు గబగబ ఊపితే ఎంత మొండి ఉడుమైనా కిందపడి పోతుంది. పడగానే కుక్కలు చటుక్కున పట్టుకుంటాయి. ఒకవేళ తొర్రలోకిపోతే, తొర్రను గొడ్డలితోకొట్టి విశాలంచేసి పట్టుకుంటారు. పుట్టలో దూరిదాక్కుంటే పుట్టతవ్వేసి పట్టేస్తారు. పుట్టలో ఒక్కోసారి పామువుందని తెలిస్తే వదిలేస్తారు. ఒక్కోసారి తొర్రగాని, పుట్టగాని పెద్దదయితే లోపలికి మంటలు కాల్చిపొగ బెడతారు. ఊపిరాడని ఉడుము బయటపడగానే కుక్కలు పట్టేస్తాయి. ఉడుముకొవ్వను పాములు, తేళ్లు, జెర్రులు కుట్టినప్పుడు విషానికి విరుగుడుగా వాడతారు.

ఉడుముగుడ్డు, నక్కెరపండ్లు బలే రుచిగా ఉంటాయి. గనుక వాటిని చెంచులు నక్కెరగుడ్లు అంటారు. ఉడుముని కాల్చినప్పుడు దాని కడుపులో గుడ్లు వుంటే గుంపెనచెట్టు, లేదా కొండగోగుచెట్టు కొమ్మవించి, రెండువేపులా కొట్టేసి, లోపలున్న గుజ్జు భాగం తీసేసి ఒకగొట్టంలా చేసి, ఆ గొట్టంలోకి గుడ్లునింపి గొట్టాన్ని రెండువేపులా ఆకులతో మూసివేసి నిప్పుల్లో వేస్తే గుడ్లు బాగా ఉడుకుతాయి. ఉడుముకొవ్వతో తిరగమాత వేసి ఉడుముమాంసం వండుకొని తింటారు. ఉడుము వెన్నెముక(కోలఎముక) దంచుకుని తింటారు. ఉడుము గిండకాయ తినరు. ఉడుము చచ్చిపోయిన తరువాత కూడ కొట్టుకుంటుంది. ఉడుముమాంసం వండేటప్పుడు డేలచెట్టు కర్రలతో వంట చేయరు! అలావండితే మాంసం నీరుగారిపోయి పల్చగా అయిపోతుంది.

ఉడుములు ప్రొద్దునే సూర్యోదయంతో లేచి తొర్రలోంచి ఒక్కసారి బయట పరిస్థితులను ఆకళింపు చేసుకొని, నిదానంగా బద్ధకంగా తొర్రలోంచి, పుట్టలోంచి, రాళ్ళ బొరియలలోంచి వచ్చి రాళ్ళకింద దాగిన పురుగులను, జర్రెలను, కొండతేళ్ళను, చిన్నచిన్న పాములను, ఒకటేమిటి, ఉడుము తినని కీటకం ఏమీలేదు. ఎండాకాలంలో మొలకగడ్డిపడి ఆగడ్డి చీడపట్టి బాగా చీడపురుగులు ఉన్న ప్రాంతంలో ఉడుములు బాగా బలిసి ఉంటాయి. బలిసిన ఉడుములు ఎక్కువ ఉరకలేవు, మా కుక్కలకు గప్పున దొరుకుతాయి.

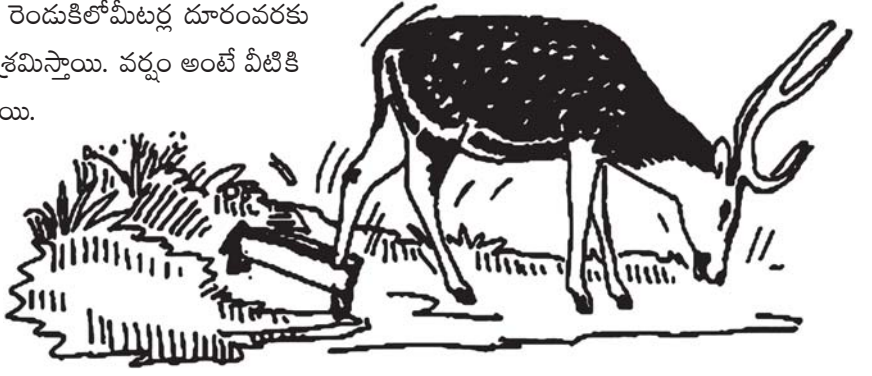
తొలకరివాసపడి వరుపు ఇచ్చినప్పుడు మొలకగడ్డి పడి ఎండకు ఎండి మళ్ళీ చీడపడుతుంది ఈ గడ్డి ఆవులకు, మేకలకు కొంచెం ప్రమాదం. కొండగొర్రెలు, కణ్ణులు ఈ మొలకగడ్డి పడినప్పుడు బాగా బలుస్తాయి. కాని ఊరిలో ఉన్న మేకలు, గొర్రెలు ఈ మొలకగడ్డి, చీడపట్టినగడ్డి, బండలమీద ఉన్న వాననీళ్ళు త్రాగితే కొన్ని తొందరగా చస్తాయి. చీడ చెట్లను పట్టి పీడిస్తుంది. ఆ సమయంలో మన బండభీముడు(ఉడుము) ఒక ఉడుటున లేచి చెట్టుపైనున్న చీడపురుగులను తింటూ చెట్టుకు పట్టిన పీడ, చీడ రెంటిని ఒకేసారి వదిలిస్తాడు. అలాగే పిట్టలుకూడ చెట్టుకు పట్టిన చీడను తింటూ చెట్టును ఈ చీడ పీడలనుండి రక్షిస్తాయి. ఈ విధంగా ఉడుము, పిట్టలు, చెట్టుకు మిత్రులు.

దుష్టికి దాహం - వేటకు అదును (Deer)

ఇది గోధుమరంగులో ఉంటుంది. ఎర్ర, తెల్లమచ్చలుంటాయి. జింకలాగా వుంటుంది. చిన్నకొండల్లో, మైదానాల్లో ఉంటుంది. గడ్డికాయలు, ఆకులు తింటుంది. కొంచెం ఎత్తులో ఉన్న ఆకుల్ని అందుకుని 'ఉచ్చుచేసి' తింటుంది. నీళ్ళు తాగకుండా ఎంతసేపైనా ఉండగలదు. దీని బరువు దాదాపు 80కిలోలు ఉంటుంది. ఎక్కువగా గడ్డినేలల్లో మందలుగా తిరుగుతాయి. దాదాపు పదినుంచి 30 దుప్పలవరకు కలిసి తిరుగుతుంటాయి. వాటికి ముందుచూపు ఎక్కువ. వెనుకదిక్కు తప్ప మిగతాదిక్కులన్నీ పరిశీలిస్తూనే వుంటాయి. గడ్డిగరిక, ఎల్తురుకాయలు, యాగాకులు, గరిక ఎక్కువగా మేస్తాయి. కొంతదూరం వెళ్లాక ప్రతిసారి దిక్కులు చూసి ఆగి కదుల్తాయి. వీటి మందలో, మూడునాలుగు మగదుప్పలు ఉంటాయి.

ఉదయం, సాయంత్రం వేళల్లో ఇవి అరుస్తుంటాయి. సాధారణంగా సాయంత్రం మసక చీకటిలో, తెల్లవారుఝామునా నీళ్లు తాగుతుంటాయి. అవి నీటి మడుగుదగ్గరికి వెళ్లేముందు కొద్దిదూరంలో ఆగి ఐదారు నిమిషాలుపాటుచుట్టూ శ్రద్ధగాచూసి మరీ కదులుతుంది. నీళ్లుమాత్రం ఒక్కనిమిషంలో తాగేసి వెంటనే రెండుకిలోమీటర్ల దూరంవరకు ఆగకుండాపోయి ప్రశాంతంగా చెట్లనీడల్లో విశ్రమిస్తాయి. వర్షం అంటే వీటికి ఇష్టం. ఎక్కువగా నవంబర్లో గర్భంతో ఉంటాయి.

మగదుప్పలకు ఏప్రిల్, జూన్ నెలల్లో కొమ్ములు ఊడతాయి. జనవరి, ఫిబ్రవరి నెలల్లో పిల్లలు ఈనుతాయి. చలికాలంలో ఎక్కువగా ఇవి జతకడతాయి. నీళ్లు తాగేచోట, జతగా తిరిగేటప్పుడు, ఆదమరిచి నిద్రిస్తున్నప్పుడు ప్రమాదానికి గురవుతుంటాయి.

వేటగాళ్లు, దుప్పలు నీటికి వచ్చేదారులు, జతకట్టి తిరిగే చోట్లు, వాటి అడుగుజాడలు గమనించి, మాటువేసి కనీసం ఐదారు గంటలు ఓపికగాకూర్చుని అవి సమీపించగానే ఎక్కువెట్టి బాణం వేస్తారు. ఒక్కటి తప్ప మిగతావన్నీ పారిపోతాయి. బాణం దెబ్బతిన్నది, కొంతదూరం వెళ్లి దొర్లి పడుతుంది. దాని బాటలో పడిన రక్తపుచుక్కల ఆధారంగా వేటగాడు వెళ్లి పట్టుకుంటాడు. చిన్నదుప్పిఅయితే ఎత్తుకుని భుజానవేసుకుని పోతాడు. దుప్పిపెద్దదయితే దుప్పి కనపడకుండా దానిమీద ఆకులు మండలువేసి గూడేనికి వెళ్లి, తాను దుప్పిని కొట్టానని కబురు చెబుతాడు. అప్పుడు నలుగురయిదుగురు వెళ్లి కత్తితోనో, గొడ్డలితోనో ఒక కట్ట కొట్టి, ఏపెనారతీసి దుప్పి ముందుకాళ్లు, వెనకకాళ్లు కట్టేసి వాటి మధ్యలో కర్ర దూర్చి, కర్రను ముందు, వెనక భుజాన వేసుకుని, దుప్పి వేలాడుతుంటే, గూడానికి తెస్తారు. ఎవరు ఎక్కువ నేర్పుగా చకచకా కోయగలరో వారు దాన్ని కోస్తారు. ఒకరు ఏభాగానికి ఆభాగం తీస్తారు, మరొకరు శుభ్రం చేస్తారు. అందరూ భాగాలు పంచుకుని, వండుకుని తింటారు.

ఇంటిదగ్గర మాంసం కడిగి- నూనె లేకుంటే కుండలో నీళ్లుపోసి ఉప్పు, కారం, పసుపు వేసి ఉడికిస్తారు. బాగా ఉడికిన తరువాత చింతపులుసు పోస్తారు. నాలుగుసార్లు అలా పొంగించి దించుతారు. సంతటి ఏదన్నప్పట్టే దానితో, లేకపోతే రొట్టెతో నంచుకు తింటారు. ఇవేమీ లేకపోతే వట్టి ఉడికించిన ముక్కలుతిని, చారుతాగుతారు. చింతపండు లేకుంటే చింతఆకును బాగా ఉడకపెట్టి చల్లారిన తరువాత బండమీద నూరి కూరలో వేసుకుంటారు. కారం, పసుపు లేకపోతే ఉప్పు, చింతాకు వేసుకుంటారు. ఒక ఉడతేకాదు ఏది దొరికినా ఉన్నదానితోనే వంట. ఒక్కోసారి గూడెంలో స్త్రీలు, గడ్డలు ఏవైనా ఉంటే ఉడకబెట్టి, ఉడతమాంసం నంచుకు తింటారు. ఏ మాంసమైనా అంతే. బెట్టుడతమాంసం చాలా రుచిగా ఉంటుంది. ఎముకలు కాసిని తీసి, తినేదానిలో ముద్ద(ఇంట్లో ఎందరుంటే అన్నిముద్దలు) కలిపి కుక్కలకు పెడతారు. ఐతే కుక్క మొహాన వాటిని విసిరివేయరు. అలాచేస్తే కుక్క శ్రద్ధగా, వేటలో సహాయం చేయదట!

వర్షపోతు: దుప్పులలో వయసులో పెద్దది, బాగా బలమైనది, ఒంటరిగా తిరిగే మగముదురు దుప్పిని ‘వర్షపోతు’ అంటారు. ఇది ఎప్పుడూ ఒక్కటే తిరుగుతుంటుంది. మందలలో కలవదు. ఎండకాలంలో మాత్రం ఎప్పుడూ అరుస్తూ తిరుగుతుంటుంది. నీళ్లకు పోయేటప్పుడుగాని, తాగి తిరిగివెళ్లేటప్పుడుగాని తప్పనిసరిగా అరుచుకుంటూనే పోతుంది. వేళాపాళా లేకుండా ఊరికే వర్షతూ తిరుగుతుంటుంది కాబట్టి వర్షపోతుంటారు. వర్షాకాలంలో మాత్రం అసలు అరవదు. మందలలో కలుసుకుని తిరుగుతుంటుంది. ఎడకాలంలో మాత్రం అసలుమందలను విడిచిపెట్టిపోవు. ఇది సుమారు సంవత్సరంలో ఆరుమాసాలలోపు ఒంటరిగాను, ఆరుమాసాలకు పైబడి మందలలోను తిరుగుతుంటుంది. శీతాకాలం చివరిరోజులనుండి వేసవికాలం అయిపోయేవరకు ఒంటరిగా తిరుగుతుంది. మళ్లీ జూన్, జూలై నెలల్లో తొలకరికి తిరిగి మందలలో కలుసుకుంటాయి.

అడవిలో ఒకరోజు

ఒక ఎండకాలంలో అల్లిపాలెంలో జరిగిన సాహసకథ ఇది... మరీ ముఖ్యంగా ‘కర్రోని’ బిడ్డను పెళ్లాడిన బుడ్డోడు భూమనివీరన్న వీరగాధ.

ఒకరోజు వీరన్న, తననాలుగుకుక్కల్ని తీసుకుని ఉడుములవేటకు పొలానికి పోయాడు. సాయంత్రానికి నాలుగు ఉడుములు పట్టి ఇంటిముఖం పట్టాడు. దారిలో ఒక సిరిమాను చెట్టుదగ్గరకు రాగానే చెట్లుతొర్రనుంచి రొద వినిపించింది, వెంటనే కుక్కలు ఉరికాయి. కానీ తొర్రలోకి బదులు చెట్టుపైకి చూస్తున్నాయి. తీరా పైకిచూస్తే అక్కడ తొడిది- అదీ తొడుకుడు తొడిది. ఇప్పటికి తినడానికి ఉడుములున్నాయి గనుక వాటి సంగతి తరువాత చూద్దామని ఇంటికి చేరాడు. రాత్రి వాటిని కాల్చి ముక్కలుగా చేసి రెండింటిని మరునాటికి ఉంచుకుని, తాము తిని కొంతభాగం కుక్కలకి వేశారు. రాత్రి తనభార్యకు కొండపక్కన సిరిమానుదగ్గర చూసిన తొడిది సంగతి చెప్పి, వానపడినప్పుడు తెచ్చుకుందామని చెప్పాడు.

తొడుదుల్లో రెండురకాలుంటాయి. ఒకటి తొడుకుడు తొడిది, రెండవది కన్నం తొడిది. తొడుకుడు తొడిది పెద్దతొర్రలో ఉంటుంది. తొర్రలో చేయిపెట్టి తియ్యాలి. కన్నంతొడిది కన్నంలో ఉంటుంది.

రెండునెలల్లో తొలకరి చినుకులు పడ్డాయి... తేనె పచ్చర్లు పూలు పూసాయి.

పూలు పూసిన రెండువారాలకు మళ్లీ వాన కురిసింది... ఉసుళ్లు బయటకొచ్చాయి.

మరునాడు దంపతులు వేటకు వెళ్లారు. రెండుఉడుముగుడ్లు, నెక్కరికాయలు రాతే సమయం గనుక, ‘యాంటవ’ వాళ్ళకు దొరికాయి. వీటిని కాలువగట్టున కాల్చి, ముక్కలు నరికి, ఆకుల్లోచుట్టి, తువ్వాలు కొంగుకు ముడివేసి కట్టడానికి ముందు, కొంత తిన్నారు. యాంటవలో మిగిలినభాగం తునికిఆకు పొట్లంకట్టి వీరన్నభార్య తనచీరకొంగుకు కట్టుకుంది. దోవలో నీళ్లుతాగి పెద్దకొండవైపు బయలుదేరారు. పొద్దుగూకుతోంది, ఎలుగులు కదిలే వేళయిందని అనుకున్నారు. భార్య ఇంటికిపోదామన్నది. కానీ అతను, ‘తొడిది ఎవరేనా తిన్నరేమో’ చూసిపోదామన్నాడు. చెట్లదారిలో బాగా మగిన నక్కెరపండ్లచెట్లు కనబడింది. వీరన్నభార్య వెంకటి వాటిని కోసుకుంది. కుక్కలు ముందుగానే పరిగెత్తి సిరిమాను చెట్టు చేరాయి. వీరడు చెట్టుదగ్గరకుపోతుంటే ఒక కుక్క మొరుగుతూ వెనక్కి పరిగెత్తి వచ్చింది. ఎందుకిలా వెనక్కి వచ్చిందని పైకి చూశాడు వీరడు. సిరిమానుచెట్టుమీద ఎలుగు (ఎలుగుగాడు) కనిపించింది.

వెంకటి, వీరడు, కుక్కలూ ఒక్కసారిగా అరిచారు- గోలగోలగా. వెంకటి తెచ్చిన పండ్లను జారవిడుస్తూ పరుగు అందుకుంది. వీరడు భుజంమీద గొడ్డలి గట్టిగా పట్టుకుని పరుగుతీశాడు. ఇంటికిచేరి దేవర్లకు దండం పెట్టుకున్నారు- భద్రంగా ఇంటికి చేరినందుకు. మర్నాడు వీరడు మళ్లీ బయలుదేరాడు. నిన్న పరిగెత్తడంలో, కాలు బెణకడంవలన, వెంకటి ఇంటిదగ్గరే వుండిపోయింది. నిన్న కనిపించిన ఎలుగు అక్కడే చచ్చిపడుండాని కోరుకుంది. అంబుబద్ధ అమ్మలు ఇచ్చి భర్తను సాగనంపింది. వీరడు నిన్నచూసిన తొడిదిదగ్గరకు వెళ్లాడు. సగమైనా తొడిదిని, ఎలుగు వదిలేసి వుండాలని వీరన్న ఆశించాడు. ఒకవైపు భార్య తనతో రాలేకపోయిందని, కాలు బెణికిందనీ

దిగులుతోనే ఉన్నాడు. భార్యకి బాగయ్యేవరకు, బువ్వపెట్టే చెయ్యి పడిపోయినట్టేనని బాధపడుతున్నాడు. ఇంకా ఆరని బురదనేల, మెత్తని కాలిబాటలో బెదురుగా చుట్టూ చూస్తూ అడుగులు వేశాడు. కుక్కలు మళ్ళీ ఉరికాయి. మళ్ళీ చెట్టుపైకి చూస్తే, తేనె మరిగిన ఎలుగు కనిపించింది. నాకు, పెళ్లాం పిల్లలకి లేకుండా, అంతా ఎలుగే తినేస్తే సహించేది లేదనుకున్నాడు. చెట్లచాటు చూసుకుంటూ బాణం తీశాడు. ఎక్కుపెట్టి చెవిదాకా లాగి బాణం వదిలాడు. ఎలుగు కదలేదు, అరవలేదు. ఒక బాణం వృధాఅయిందే అని బాధపడి, మళ్ళీ రెండవ బాణంలాగి వదిలాడు. అది తగిలినట్టు లేదు. ఎందుకిలా అయింది? గురి ఎలా తప్పిందని ఆలోచిస్తూ చెకుముకిరాళ్లువున్న సంచితీసి నిప్పుచేసి చుట్ట వెలిగించి పొగపీల్చి వదిలాడు. ధైర్యం వచ్చింది. తన తాము గొడ్డలి తీసుకుని సిరిమానుచెట్టుని బలంగా కొట్టాడు. చెట్టును కదలించడానికన్నట్టు. అప్పుడు అర్థమైంది. ఎలుగు చచ్చి వుంది. చెట్టునుంచి, కిందికి జారుతూ, తొర్రలోకి చెయ్యిపెట్టి వుండాలి. ఆ చెయ్యి తొర్రలో ఇరుక్కుపోయింది. ఊడిరాని చెయ్యి విరిగి వుండాలి. అందుకే ఎలుగు కదలేక చచ్చింది. ఎలుగు చచ్చి ఉన్నందుకు దేవర్లకు మొక్కుకున్నాడు. చచ్చినదానిమీద బాణాలు వేశానని బాధపడ్డాడు. అందుకూ దేవర్లకు తిరిగిమొక్కిాడు. తొడిది దక్కినందుకు సంతోషపడి ఇంటిదారి పట్టాడు.

ఇంటిదగ్గర కత్తి నూరుతున్న భార్య, ఏం తెచ్చావని అడుగువేసి కుక్కలకేసి చూసింది... వీరన్న ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుతూ సంగతి చెప్పాడు. కోరిందే దేవర్లు చేశారని కులికింది వెంకటి. కుడుముల బయ్యగాడు, సర్రిమీద బయ్యగాడు, ఎర్రపోతడు, అంకడు, జల్లి ఈరడు - అందర్నీ కేకవేసి మహానందంతో పిలిచాడు వీరన్న. బొల్లిమూతి ఎలుగుచచ్చినకథ చెప్పాడు. వంటకి కావలసిన సామాను, కత్తికటార్లతో ఉదయాన్నే పోవడానికి జట్టు సిద్ధమైంది. దారంతా జరిగిన కథ చెబుతుంటే పెద్దపులి, రేచుకుక్కలు యుద్ధం చేస్తున్నంతగా కథని ఊహించుకున్నారు. చెట్టుదగ్గర చచ్చిపడి వేలాడుతున్న ఎలుగుని చూశారు. మామూలుగా లాగి చూశారు. ఎలుగు కదలేదు. బయ్యడు చెట్టుపైకిక్కి స్థిరంగా నిలబడి ఎలుగు చెయ్యిలాగాడు. అది ఊడి రాలేదు. వీరడి సలహా ప్రకారం ఒకచెయ్యి కొమ్మమీదపెట్టి, ఒకకాలు ఎలుగు భుజంమీద ఆనించి తొర్రలో ఇరుక్కున్న ఎలుగు చేయిని గొడ్డలితో నరికాడు. అప్పుడు ఎలుగు నల్లబొచ్చు కంబళిలాగ జారికింద పడింది. దాని కాళ్లు, చేతులూ పట్టుకుని నలుగురూ చెట్టునీడకు చేర్చారు.

‘ఎలుగు ఆశ గట్టిదిరా! అది చచ్చిందిగాని, దాని చెయ్యిమాత్రం తొర్ర వదిలి ఊడిరాలేదు’ అని నవ్వుకున్నారు. తరువాత బయ్యడు చెట్టెక్కి, పైకొమ్మమీద కాలుపెట్టి తొడిదిని నరికాడు, తొర్ర వెడల్పుచేసి, ఎలుగుచేయి తొడిదిముద్దతో ఇరుక్కుని వుండగా ఈగలు బాగా కుట్టాయి. బయ్యని చెయ్యిని కుట్టాయి రెండుమూడు ఈగలు. అతను చుట్ట వెలిగించి పొగ తొడిదిలోకి వదలి పట్టును సరికి కిందికి అందించాడు. అది నిజానికి పెద్ద తొడిది-రెండుమూడు పెద్దసీసాలతేనె ఉంటుంది. అది అందరూ ఆరగించాక ఎలుగు సంగతి ఆలోచించారు.

ఆడవాళ్లు కట్టెలు సిద్ధం చేశారు, నిప్పులు చేస్తున్నారు. మగవాళ్లు ఎలుగుతోలు తీయడం మొదలుపెట్టారు. దసరాపండ్లక్కి ఎలుగుతోలుకప్పుకుని ఆడుకోవచ్చని సంబరపడ్డారు. తోలు తీసి ఏ భాగానికి ఆ భాగం కోసి విడదీశారు- పొట్ట దగ్గర జాగ్రత్తగా కొయ్యకపోతే, చీమల వాసన వస్తుంది. ఎముకలు, కండ, నల్ల, వగైరాలు విడదీశారు. బాగా కొవ్వపట్టిన ఎలుగని నిర్ధారించుకున్నారు. దాని తోలుమీద మాంసంభాగాలను వాటాలు వేశారు. అధికభాగం, సహజంగా వీరన్నది. మిగతావి అందరి కుప్పలు. గుండె, కొవ్వతోసహా అన్ని చిన్నచిన్న ముక్కలుచేసి ఉన్నాయి. రక్తం గిన్నెలోకి తీశారు. ఉప్పు, చింతపులుపు, పసుపు, ఉప్పుకారం ఉన్నంత - చాలీచాలకున్న పరవాలేదనుకున్నారు. (నెత్తురు గడ్డకడితే, దాన్ని చిదిమి, దాన్ని ముక్కల్లో పోసి నంజుకుతింటారు). కొన్ని కండలను, గుండెకాయను ఆకుమండలతో నిప్పురాజేసి కాల్చుకుని అన్నిభాగాలను పెద్ద పెద్ద ఆకుల్లోపెట్టి వారి దేవతలయిన పెద్దమ్మ, బయన్న, పోతురాజు, మంతనాలమ్మలకు, అడవిలో వేటాడిన ముందుతరం పెద్దలకు, ఇప్పుడున్న పెద్దలకు మొక్కిారు. మూడుసార్లు నీరు పారబోశారు. తరువాత చిన్నచిన్న ముక్కలను నాలుగుదిక్కులా నాలుగుముక్కలు విసిరారు. పొయ్యిలో అగ్గిదేవుడికి ఒక ముక్కవేసి మొక్కిడం పూర్తిచేశారు.

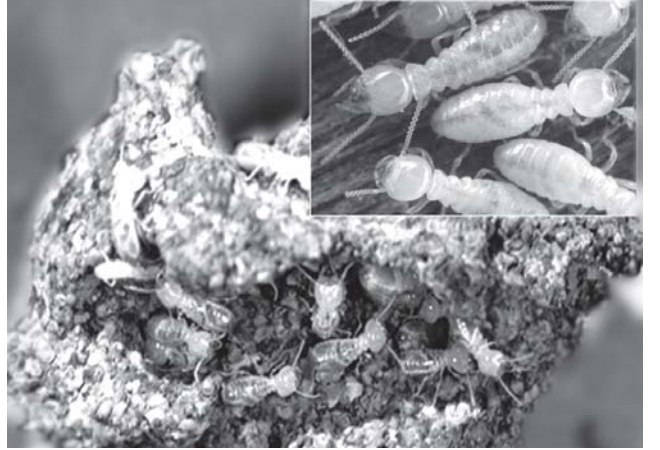
ఎలుగుమాంసం పంచుకోవడం, తినడం పెద్దతతంగం : మాంసంముక్కలు చక్కగా, బాగా తినగలిగిన పెద్దమనిషికి ముందుగావడ్డిస్తారు. ఎందుకంటే తినడం చేతగానివాడు రెండుముక్కలు తిని నీళ్ళు ఎక్కువ తాగేసి, మిగతా మాంసం వదిలేస్తే, పిల్లలు ఇతరులు అసలు తినలేరు. అందుకే తినగలిగిన పెద్దమనిషి ముందు తింటే, బాగా ఎలా తినాలో పిల్లలకు నేర్పినట్లువుతుందని వారి ఉద్దేశం. మాంసం వృధాకాకుండా ఉండేపద్ధతి ఇది.

బాగా కాల్చిన ముక్కలు, నల్లతోసహా ఆకుల్లోపెట్టి అందరికీ పంచుతారు. కొందరు ఆడవాళ్లు, ఈముక్కల పొట్లాలను చీరకొంగుకు కట్టుకుని పిల్లలకోసం తీసుకుపోతారు. గిన్నెలు తెచ్చుకుంటే గిన్నెల్లోనూ ఇస్తారు. సమయానికి పంపకానికి రానివాళ్లకుకూడా పోగులువేసి వారికోసం వుంచుతారు. ఎవరికయినా కావాలంటే తోలు ఇస్తారు. ఇంటికి తెచ్చిన తోలుని బాగా సానబెట్టి ఆరబెడతారు. పండుగల్లో పిల్లలు తోలు కప్పుకుని అది ఏ ప్రాంతపు ఎలుగో ఆ ప్రాంతం పేరుపెట్టి ఆడుకుంటారు 'గురవ్వెలుగు', 'గడ్డలసర్రి ఎలుగు' ఇలా పేరున అరుస్తుంటారు. కొందరు, ఇళ్లలో పక్కలాగ వాడతారు.

ఉసుళ్ళు - పులకోమలు (Winged White Ants)

వర్షాకాలం పుట్టలు పడునైనప్పుడు పుట్టలోంచి చెదలు వస్తాయి. వీటిని మా చెంచులు ఆహారంగా తింటారు. ఇవి చాలా రుచిగా ఉంటాయి. వీటిలో కొవ్వుపాలు అధికమొత్తంలో ఉంది. వీటిని పెనంపై వేసి కారంలో దంచి పచ్చడిగా తింటే వీటిరుచి ఎక్కడా దొరకదు. ఈ ఉసుళ్ళను రొట్టెలో వేసుకొని తింటాము. పప్పులు ఉసుళ్ళు కలిపి తింటే నాలుకకు మంచిరుచి. ఈ ఉసుళ్ళు తినిన వెంటనే నీళ్లుత్రాగితే పారుకొంటారు (విరేచనాలు అవుతాయి). ఇది సుమారు నెలరోజులైనా నిలవ ఉంచి వాడుకుంటారు. ఇది పట్టుకొనే విధానంకూడ చెప్పుకోదగ్గది.

ఉసుళ్ళు పట్టే విధానం : పుట్టలు పడునైనప్పుడు మాత్రమే ఉసుళ్ళు బయటకు వస్తాయి. అలా కాకుండా మా చెంచువారు, వర్షాలుపడి వెలసిపోయినప్పుడు పుట్టలో ఒక మట్టిపెళ్ళ తవ్వి దాన్ని పరీక్షగా చూస్తారు. అందులో ఉసుళ్ళు రావడానికి అనువుగా నున్నట్టిదార్లు చేసి ఉంటాయి. కానుగఆకు, రాలెఆకు ఇంకా ఇతర చెట్లఆకులు ఏవైనా పుట్టచుట్టూ కొద్దిగా తవ్వి ఈ ఆకులను పుట్టపై కప్పుతారు. పుట్టకు ఒక గుంట తవ్వి, ఆ గుంట కనిపించే విధంగా కొద్దిగా కట్టెలతో, రాళ్ళతో పుట్ట మొత్తం కప్పేస్తారు. అప్పుడు పర్తాపుగింజలు కొన్ని తెచ్చి, కొద్దిగా వేపి, బండమీద బాగా అరగదీసి, ఆ పొట్టును పుట్టపైనున్న గుంతదగ్గర 'పుర్పో పుర్పో పుర్పో' అని ఊదుతారు. ఈ గింజవాసనకు పుట్ట అడుగునున్న ఉసుళ్ళు పైకి వచ్చి గుంతలో పడేటట్లు చేస్తారు.

అలా గుంత నిండిన తరువాత, వెంట తెచ్చిన సరవలోగాని, పెనంపైగాని వేపుతారు. అలా వేపిన ఉసుళ్ళు, రెక్కలుఊడిపోయి, తినటానికి అనువుగా ఉంటాయి. వేపిన ఉసుళ్ళను చేటలోచెరిగి, పెద్దలకు, ఇంటి దేవుళ్ళకు పెట్టి దండంపెట్టిన తరువాత ఆ ఉసుళ్ళను నాలుగు దిక్కుల చల్లుతూ... 'మా వెంట వచ్చిన పీడ తినిపో...' అంటారు. అంతటితో పీడ తొలగినట్లుగా భావించి, ఇంటికి వెళ్లేటప్పుడు ఆ పుట్టవైపు చూడకుండా వెళ్ళతారు.

ఒక వేళ ఆ పుట్టవైపు చూస్తే అక్కడ పీడ (దయ్యం) ఉసుళ్ళు పట్టుకొంటున్నట్లు ఉంటుందని భయంతో ఉంటారు. అందువల్ల ఉసుళ్ళుపట్టినపుట్టవైపు చూడకుండా ఇంటికి వస్తారు. ఇంటికి వచ్చినప్పుడుకూడ దారివెంట ఏదైనా దెయ్యం, పీడపిశాచి ఈ ఉసుళ్ళ వెంట వచ్చిందేమోనని, మళ్ళీ అవి కొద్దిగా బయట చల్లి, ఆ తరువాత తింటారు. ఉసుళ్ళు పట్టే నైపుణ్యంలో మా చెంచువారిని మించినవారు లేరు. వర్షాలు అయిపోయిన తరువాత పులకోమలు (చిన్నఉసుళ్ళు) నేల వెలుపలనుండి వస్తాయి. అవి వెళ్ళేటప్పుడు 'ఈరోజు పులకోమలు ఎల్లుతున్నవి. ఈ రాత్రికి ఉసుళ్ళు ఎల్లతాయి బొంగులను సిడపెట్టి ఉంచురా! రాత్రికి వీటిని పట్టుకొని ఉసుళ్ళు వెళ్లే, వచ్చే మట్టల, పుట్టలదగ్గరకు పోదాం' అంటూ బొంగులను సిడపెట్టి ఉంచుకుంటారు. ఆ రాత్రికి వీటితో సిడపెట్టి పట్టుకుంటారు. ఆ విధంగా కొంతమంది ఉసుళ్ళను పడతారు.

మరికొంతమంది వాళ్ళ ఇంటిలోనే ఈ నెగళ్లు పెట్టి పట్టుకొంటారు. కొంతమంది ఆరుబయట నెగడిపెట్టి వచ్చిన ఉసుళ్ళను పట్టుకొంటారు. వెలుతురు ఉంటే అక్కడ వాటి ఆహారం ఉంటుందని వచ్చి, ఉసుళ్ళు మంటలోపడి చస్తాయి. అవి మంటచుట్టూ,

వెలుతురుచుట్టూ పోగవుతాయి. ఉసుళ్ళు పట్టేటప్పుడు వాతావరణం పొడిగా, గాలి తోలకుండ ఉండాలి. గాలి తోలితే ఉసుళ్ళు రావు. ఉసుళ్ళు పగలుకూడా ఎల్లుతాయి. మా చెంచుపిల్లలు సరవ, చెంబు, ముంత, సోల ఏవైనా లోతుగలిగిన పాత్రలు తీసుకొని చిన్న పెద్ద తేడలేకుండా అందరూ కేరింతలు కొడుతూ ఉత్సాహంగా ‘ఎల్లిపాయరా.... పట్ర... పట్ర... పోతున్నవి రా..! పట్ర... పట్ర...’ అంటూ ఉసుళ్ళు పట్టుకొని ఆ రోజు వాటిని పట్టుకొని, తిన్న ఆనందం, ఒకరికొకరు కబుర్లుగా ఒకచోట కూడి చెప్పుకుంటారు.

ఉసుళ్ళు ఎల్లినరోజు అడవిలోని పక్షులు, కోళ్లు హుషారుగా ఉంటాయి. పక్షులైతే వాటి అరుపులతో ఇంకో పిట్టను పిలుస్తూ.... ఉసుళ్ళను పట్టి తింటూ వాటి బిడ్డలకు కూడ తీసుకెళ్ళి పెడతాయి. ఆరోజు కష్టపడకుండా ఆహారం దొరికినందువల్ల పిట్టలు రకరకాల శబ్దాలు చేస్తూ అల్లిపొదలు, నల్లబలుసపొదపై, ఎలందపొదలలో హాయిగా విశ్రాంతి తీసుకుంటాయి. పులచింతలకు అయితే ఆరోజు చింతే లేదు. బండలకింద దాగిన ఉసుళ్ళను కూడా తవ్వి మరీ తింటాయి. బలేజాగ్రతైన పిట్ట ఈ పులచింత. ఏదైనా ప్రమాదం పొంచి ఉందంటే ఒకటే అరుపు ‘లులుల్లు లుల్లుల్’ అని అరుస్తూ ఆకొమ్మ ఈ కొమ్మకు ఎగురుతూ శత్రువుకు అందనంత ఎత్తులో ఉంటూ అటుగా వచ్చే సాధు జంతువులకు ముందుగా హెచ్చరికలు చేస్తాయి. మా చెంచులుకూడా ఈ పులచింతలు అరిచిన చోట్లకు మట్టలకు వెళ్ళరు. ప్రమాదం దగ్గరలోనే పొంచి ఉంది. పులి, పాము, ఎలుగు, ఒంటరి పంది ఏదైనా క్రూరమృగం అక్కడ ఉంది అని అర్థం.

ఎలుగులు : ఇక ఉసుళ్ళు ఎల్లిన రోజు ఎలుగుకు మహానందం. పట్టిన పట్టు వదలకుండా పుట్టలను తోడుతూ బయటకు వచ్చిన ఉసుళ్ళను చేతితో పట్టి తింటూ, చిందులు వేస్తూ అందకుండాపోతే బిక్కమొహంతో ఇంకోచోట ఉసుళ్ళను పట్టుకోవడానికి పడుతూలేస్తూ పైటింగులు చేస్తుంది.

ఉసుళ్ళు ఎల్లినరోజు చెంచువాడి వేట : చెంచువారు ఉసుళ్ళు వెళ్ళిన రాత్రినుండి ‘పొద్దున పొలం పొవాలిరా..! ఎందో ఈ రోజు ఉసుళ్ళు బాగా ఎల్లినవి’ అంటూ అలా కలవరిస్తూ ఆ రాత్రి నిద్రలోకి జారుతారు. ఇక పొద్దునే లేచి ఎటుపోతే ఎక్కువ చిమ(మాంసం) దొరుకుతుందో భార్య అన్నం వండేలోగా అంచనాలు వేస్తూ.. కత్తి, గొడ్డలి నూరుతూ, విల్లంబులకు పదును పెడుతూ ఒకటే ఆలోచన. తేనె పొలం ఎక్కడ బాగా అయ్యింది. ఎక్కడ నేలమిక్కిళ్లు పెగిలినవి, తన సహచరులను అడుగుతూ ఉదయం అన్నం తిని మరికొంత సద్ది కట్టుకొని కుక్కలకు అర్ధాకలి అన్నం పెట్టి, ఒడిలోకత్తి, చేతిలో అంబులు, దబ్బ, గొడ్డలి బుజానికి పెట్టుకొని సంచి బుజాన వేలాడతీసుకొని, ఎల్లిగుడ్డ రుమాలుకట్టుకొని, నడుముకు అరకట్లం కట్టుకొని కుక్కను ఉజ్జూ... ఉజ్జూ... ఉజ్జూ... అంటూ పిలుచుకొని దాని పేరుతో పిలుస్తూ రా పొలం పొదాం అంటారు.

అలా పొలం వెళ్ళి కొండలు, కాలువలు, సెలలు, వాగులు, వంకలు, మట్టలు వంటివాటికి అడ్డంగా ఎటువైపు అయినా వెళ్తారు. ఈ వేటను ‘పొలం’ అని పిలుస్తారు. ఎవరైనా ఇంటిదగ్గరున్న పిల్లలను ‘మీ అయ్య ఏడికి పోయినాడు’ అని అడిగితే ‘పొలం పోయినాడు’ అని చెబుతారు. పొలంలో ఏదైనా జంతువు ఉడుము, ఉడుత, పాము, పెద్దపులిగాలి కనుక తగిలినట్లైతే వెంటనే కుక్క వాసనపట్టడం మొదలు పెడుతుంది. ఈ వాసన ఎంతదూరంనుండి వస్తుందో కుక్క వెదుకుతుంది. ఈ వెదుకును ‘కుక్క గాలి తీస్తుంది, దేవులాడుతుంది. ఊరుకోరా!’ అంటూ నిశ్శబ్దంగా చిటికె వేస్తూ... కుక్కను అనుసరిస్తారు. అలా గాలితీస్తూ... జంతువు ఉండే దగ్గరకు వెళ్ళి దాన్ని పట్టుకొంటుంది. పట్టిన తరువాత తన యజమాని కోసం ఎదురు చూస్తూ... ఆ జంతువును చూస్తూ అలాగే నిలబడి, ‘ఊ...’ అంటూ ఊళ వేస్తూ యజమానిని పిలుస్తుంది. ఆ యజమాని వచ్చి ఆ మాంసం బుజానికి వేలాడ తీసుకొని ముందుకు కదులుతాడు.

ఒకవేళ కుక్క తను తరిమిన ఉడుము, కుందేలు, ముంగిస ఏదైన చెట్టు తొర్రలో పడినట్లైతే, తొర్రను నోటితో కొరుకుతూ, పుట్ట అయితే, కాళ్ళతో మట్టి తోడుతూ యజమాని కొరకు ‘ఊళ..... ఊ...’ అని మోలపెడుతూ అతని పిలుస్తుంది. అతనుగనుక తనదగ్గరకు రాకపోతే ఈ కుక్క ఏ దారిన తరుముతూ వచ్చిందో అదే దారిన వచ్చి తన యజమానిని కలిసి, తను తరిమిన జంతువు(ఉడుము) దగ్గరకు తోలుకు పోయి చూపించి తోడుతుంది. అప్పుడు చెంచువాడు తన ఒడిఒరలోనున్న కత్తితో ఒక బడితె సరికి సువ్వలా చెక్కి, పుట్టను తవ్వి అందులో పడినదాన్ని పట్టుకుంటాడు. మళ్ళీ అక్కడనుండి ఉజ్జూ... ఉజ్జూ... అంటూ చిటికె వేస్తూ ముందుకు సాగిపోతాడు. ఉడుము బద్ధకమైన జంతువు. ఒకసారి తిన్న ఆహారంతో సుమారు 10 రోజులైనా తొర్రలోంచి బయటకు రాదు.

A MOVABLE FEAST

My husband and other Animals

The arrival of rains is the cue for the insects to take off on their nuptial flights. But the Irula tribals are wizards in exploiting this resource even without a shower. Many years ago, on a moonless night, I watched them tie a sari around a mound to simulate the stillness before rain. A tin can was buried in the ground. An oil lamp, the only source of light, was balanced on cross-sticks on top of the can. They blew the powder of a local seed called 'eessal kottai' (termite nut), which smelt of rain, over the mound. They chanted with a lot of sibilance, like the whispering wings of termites.

Initially nothing happened and I thought this was all hocus-pocus. Then the termites started emerging. They were unable to fly; perhaps their wings were not fully formed yet. They headed for the light and fell into the can. Soon, hundreds of thousands of them came pouring out like a black river. The Irula emptied the can into a gunny sack every few minutes and within an hour, the sack was half full.

Back at the Irula hamlet, we gathered around the fire as they roasted the insects on an iron griddle with rice, turmeric and chilli powders and salt. The fat from the termites sizzled and made the rice grains pop. When I gingerly sampled a roasted termite, I could barely taste it.

I followed the Irula exempla and shoved a whole handful into my mouth. And then another. Was it insects I was eating? They tasted of fried nuts with a buttery texture but the flavor was unique. Like those toads, I couldn't stop stuffing myself. With a knowing grin, one of the Irula asked me how the midnight snack tasted.

I answered in Tamil, 'Super'.

Janaki Lenin, The Hindu, Feb18, 2012

చెంచులలాగే, ఇతర తెగలు కూడ ఉసిళ్లను పడతారు. వాళ్ల మీద జానకి లెనిన్ వ్యాసం

అడవిపంది (Wild Pigs)

ఇవి అడవికి నేస్తాలు. మేము వేసుకునే పంటలు మొక్కజొన్న, రాగులు, జొన్నలు, సజ్జలు ఇవి ముఖ్యంగా తినే పంటలు. పందిబావ మా పొలాలను బాగా నాశనం చేస్తాడు. అవి గుంపులు గుంపులుగా వచ్చి తింటాయి. ఇవి వివిధ రకాల కందమూలాలు (పందిగడ్డలు, వేర్లు, రకరకాల గడ్డలు) తింటాయి. అలా ఆహారాన్వేషణలో నేలలోపల ఉండే గడ్డలు (మరవలిగడ్డ, నూలగడ్డ, చాదగడ్డ, కోరిందగడ్డ ఇలా చాలా గడ్డలున్నాయి), వేర్లను తమపడునైన కోరలతో వెలికితెస్తాయి. అలా చిన్నచిన్న గుంటలు ఏర్పడతాయి. ఎండాకాలంలో

చెట్లనుండి రాలే విత్తనాలు ఆయా గుంటలలో పడతాయి. వర్షాలు పడేటప్పుడు వర్షంనీళ్లు ఆ గుంటలలో ఇంకుతాయి.

సారవంతమైన మట్టి ఆ గుంటలలో చేరి ఎండాకాలంలో పడిన లేదా వర్షాలనీరుతోసుకుని వచ్చి విత్తనాలు త్వరగా మొలకెత్తుతాయి. భూగర్భజలాలు వృద్ధి అవుతాయి. సారవంతమైనమట్టి కొట్టుకుపోకుండా ఉంటుంది. ఇవి మట్టిని తమ పళ్లనాగళ్లతో దున్నడంవల్ల భూమిపై మొక్కలకు నీరు అందుతుంది. బండలకింద ఉండే చిన్నచిన్న తేళ్లను, పురుగులను తింటాయి.

అడవిపందిని శాకాహారి అని అంటారు. కాని ఈ పందులు గడ్డలు తవ్వేటప్పుడు పొరపాటున ఆగుంతలలో పాముపిల్లలు ఉంటే వాటిని నమిలి తింటాది. పూరిపాములు (ఎర్రలు) బాగా ఇష్టంగా తింటాది. అడవిలో పెద్దపులి ఏదైనా జంతువుని చంపి దాన్ని దాచుకొని ఉంటే దాని వాసన పట్టి పోయి తింటాది. మాంసం కుళ్ళిన నంజుడు అంటే పందికి చాలా ఇష్టం, ఎముకలకూడ నమిలి తింటాది. అడవిపంది గడ్డలు, కుళ్ళిన మాంసం రెండూ తింటాది. అంతే కాకుండా పాముపిల్లలను, తాబేళ్ళను, అప్పుడప్పుడు లేగదూడలను కూడ వేటాడి తింటాది.

ఎందరో యాత్రికులు ముసలివారు, దిక్కులేనివారువచ్చి శ్రీశైలంలో చనిపోతే పుణ్యమని కొంచెం అడవి లోపలకుపోయి చనిపోతారు. ఇలాంటివారిని కాకులు, గడ్డలతోపాటు అడవిపందులుకూడ తింటవి. శ్రీశైలం చుట్టుపక్కల పందులను మా చెంచులు తినటానికి అంతగా ఇష్టపడరు. నుండిపెంట అటవీశాఖవారు మ్యూజియంలో అడవిపంది శాకాహారి అని వ్రాసినారు. అది తప్పు అని చెప్పినా, మా మాటలు ఎవరు వింటారు?

పిల్లలను కనేటప్పుడు : అడవిపందులు పిల్లలను కనేటప్పుడు కొన్ని కట్టెలుతెచ్చి వాటిని దగ్గరగా చేర్చి దానిమీద గడ్డి కప్పుతుంది. నేలగుడిసె మాదిరి వేసుకుంటుంది. దానిలోకి నీళ్ళు రాకుండా చుట్టూఉన్న మట్టిని దాని కోరలతో తవ్వి గుడిసెకు అరుగు వేసుకుంటుంది. వర్షం వచ్చినా నీళ్ళు పక్కనుండి పోతాయి. దాని పిల్లలకు ఏమి కాదు. వీటి గుడిసెలను బాగా గడ్డి ఉండి, కొంచెం నీళ్ళచెలమల దగ్గరప్రాంతంలో వేసుకుంటాయి. పిల్లలు ఈనినపంది చాలా ప్రమాదం. పందులు పిల్లలను కనేటప్పుడు మాత్రమే గుడిసెలు వేసుకుంటాయి. మిగతా సమయంలో వాటి ఇష్టం వచ్చిన దగ్గర ఉంటాయి.

వేటాడడం : అడవిపంది చాలా బలమైనది. పులికూడ తేలికగా చంపలేదు వెనుకనుండి చంపాల్సివస్తుంది. మా చెంచులు అంబులతోనే బాగా గురిచూసి చంపాలి. దెబ్బతగిలి తప్పించుకొని పొయినపందిని చాలా జాగ్రత్తగా వెంటాడి చంపాలి లేకుంటే ప్రమాదం. ఇంత తెలివైన పంది చావు చిన్న పురుగుచేతిలో ఉంది. గడ్డలు తవ్వుకొని తింటున్నప్పుడు ఆ మట్టిలోకాని, రాళ్ళసందులోనుండికాని ఒక తేలుపిల్ల వచ్చి దాని ముక్కుమీద కుడితే వెంటనే చచ్చిపోతుంది. ఇలా చచ్చిన పంది చలికాలంలో మూడు, నాలుగు రోజుల వరకు చెడిపోదు. ఎండాకాలంలో రెండు, మూడురోజులవరకు ఉంటుంది. లోపలమాంసం చెడిపోయినా, వాటి వార్లు మాత్రం చెడిపోవు. అందుకని వార్లుకోసి తెచ్చుకొని తింటాము. అడవిపంది మాంసం రుచిగా ఉంటది. ఒంటరిగాడి నంజుడు అయితే చాలా బాగుంటుంది. దీని వార్లని పచ్చడికూడ పెట్టుకోవచ్చు. దీని తునకలను ఎండపెట్టి నిలువ చేసుకుంటాము. పందిమాంసం తినే ప్రతివారు వార్లని బాగా ఇష్టపడతారు.

పందిని కోసే విధానం : పందులను బాగా కాల్చి దాని బొచ్చును కత్తితో గీసి, నీళ్ళతోకడిగి కోస్తారు. కోసేటప్పుడు దానికి 'ఉచ్చరబుడ్డ', 'గండు' అనే రెండు తిత్తులుంటాయి. వీటిని పగలకుండా కొయ్యాలి. పగిలితే మాంసం అంతా 'గండు గండు' చెడువాసన వస్తాది. మాంసం తినలేరు. పేగులుకూడ శుభ్రంగా కడిగి తినాలి లేకుంటే కసరవాసన వస్తాది.

అడవిపందివల్ల ఎంతో ఉపయోగం : ఎంత పెద్దబండలనైనా దొర్లించడంవల్ల చిన్నచిన్న గుంటలు ఏర్పడి అవి ఎన్నోవిధాలుగా ఉపయోగపడతాయి. మలవిసర్జనద్వారా భూసారాన్ని ఎరువుతో పెంచుతాయి. గడ్డి, అల్లికట్ట, తొర్రగడ్డి, దుబ్బగడ్డి, బుట్టాకులు, ఈతాకులతో చక్కగా ఇల్లు నిర్మించుకుంటాయి. పిల్లల్ని ఈగూటిలోనే ఉంచుతాయి. ఎండాకాలం ఎక్కువగా మట్టలలో జీవిస్తాయి. వాగులవెంట ఎక్కువగా తిరుగుతుంటాయి. పందులు ఎండాకాలంలో ఈతగడ్డలకోసం ఈతపండ్ల కోసం కొండలెక్కుతాయి. సమీపంలో ఏమైనా

పొలాలు ఉంటే చాలా ధైర్యంగా పొలాల్లోకి పోయి పంటలు తింటాయి. ఒక రాత్రిలోనే పంటపొలాలను ఎకరాలకెకరాలు తిని దున్ని నాశనం చేయగలవు. పెంటద్వారా విత్తనాలు వివిధ ప్రాంతాలలో వెదజల్లుతాయి.

ఇవి అడవిని దున్ని చెట్లను వృద్ధి చేసినంతగా అటవీశాఖ వారుకూడా అడవిని పెంచలేదు. అడవిని విస్తృతంగా దున్నే ఏకైక జీవాలు అడవిపందులు. వర్షాకాలంలోఅయితే కుంటలు కుంటలుగా గోతులు చేసుకుని ఆ కుంటలలో నీళ్లువచ్చాక పొర్లాడి పొర్లాడి సేద తీరుతాయి. ఈ గుంటలలో నీళ్లు నిల్వఉండి రానురాను కుంటలు పెరుగుతూ పెద్దపెద్ద కుంటలుగా ఏర్పడతాయి.

బెట్టుడతలు (Squirrels)

ఉడతల్లో బెట్టుడుత (Indian giant squirrel, *Ratufa indica*), సారుడుత (Three striped palm squirrel, *Funambulus palmaram*), సన్నుడుత, పుల్లుడుత అని నాలుగు రకాల ఉడతలున్నాయి. వాటిలో బెట్టుడుత పెద్దది, అందమైనది. బెట్టుడుత కిలోన్నరనుంచి నాలుగు కిలోలవరకు బరువుంటుంది.

రెండు మూడు పిల్లల్ని కంటుంది. దాదాపు పిల్లి అంత ఉంటుంది. దీనితోక ఎరుపు, నలుపు రంగులు కలసి చాలా అందంగా ఉంటుంది.

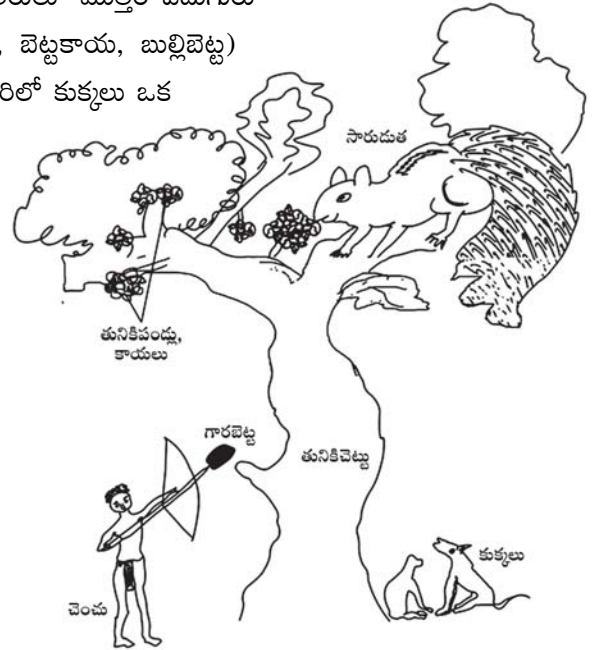
బెట్టుడుత ఎక్కువగా పెద్దపెద్ద చెట్లమధ్య, లోయల్లో, చల్లగావుండే చోట ఉంటాయి. ఇవి ఇతర ఉడతల్లాగ పుట్టల్లో, తొర్రల్లోనూ వుండవు. ఆపదవస్తేనే తొర్రల్లోకి పోతాయి- అదీ తాత్కాలికంగా. ఇవి చెట్లమీద గూడు కడతాయి ఆకులతో, పుల్లలతో, నారతో అల్లుకుని లోపల మెత్తటి దూదిలాంటి తుక్కు కొరికి చిన్నచిన్న పీచుముక్కలుగా చేసి పెట్టుకుని పైకి ఆకులమూటలాకనిపించేట్టుగా తయారుచేసే గూటిని 'బుట్టి' అంటారు. బెట్టుడత మామిడి, పెద్దపిగి, మద్ది, ఏరుమద్ది మొదలయిన చెట్లలో గూడుకడుతుంది. సర్రుల్లో, పలుగుల్లో తిరుగుతుంది. పెద్దమెద్ది, నాలికమెద్ది, బిక్కి, చిటిమి, తునికి మొదలయిన పండ్లు, మెద్ది, మాడుపు, చింత, మామిడి, పరికి, బలుసు, పొలికి, తొడ, ఉసిరి మొదలైన పప్పులు తింటుంది. పండ్లకోసం, పప్పులకోసం నేలమీదికి పొలానికి వస్తే చెంచులకు దొరికిపోతుంటాయి. ఒకసారి గూడులోకి పోయాక సామాన్యంగా బయటికి రావు. గూడుకు రెండు మూడు కన్నాలుంటాయి. ఒకటి వచ్చిపోవడానికి, మిగతారెండు ప్రమాదపరిస్థితిలో తప్పించుకోడానికి.

బెట్టుడత వేటలో ఒక రోజు : గురవయ్య, ఆయన బావమరుదులు ఇతరులూ మొత్తం ఐదుగురు

కలిసి బాణం(దబ్బ), అమ్ములు (పెద్దఅంబు, చిన్నఅంబు, గారకాయ, బెట్టకాయ, బుల్లిబెట్ట)

తూముగొడ్డలి, మూడుకుక్కలూ తీసుకుని బయలుదేరారు. వాళ్లు వెళ్లేదారిలో కుక్కలు ఒక

ఉడుముని చూశాయి. పరిగెత్తి పట్టినా అది కుక్కనోటినుంచి తప్పించుకుని పెద్దనారవేప చెట్టుతొర్రలో దూరింది. కొమ్మలు నరికి, తొర్ర పెద్దదిచేసి ఉడుమును పట్టేసరికి ఎండ నడినెత్తిమీద కొచ్చింది. ఉడయాన్నే తిన్న 'తెయద' అంబలి (తైదల అంబలి) కరిగిపోయింది. ఉడుము రుచికోసం నాలుక లాగడం, ఆకలి పెరగడంతో కాలువ గట్టుకుపోయి ఉడుముని కాల్చుకుని తినాలనుకున్నారు. కాలువగట్టున మద్దిచెట్టు వేళ్లు తెచ్చి నిప్పుచేసి ఉడుమును కాల్చుకున్నారు. పేగులు, గుడ్లు విడిగా కాల్చుకున్నారు. దాని కాళ్లు, తల గొడ్డలితో నరికి, అపై మెత్తగా కొట్టి కుక్కలకు వేశారు. గుడ్లు, కొవ్వు కాల్చిన తరువాత దేవర్లకు పెట్టి, మొక్కి అంతా ఆరగించారు. కాలువలో నీరుతాగి, కొంచెంమాంసం ఇంట్లో ఆడవారికోసం మూటగట్టి పులి, ఎలుగు కంట పడకుండా చెట్టు చాటున నిద్రపోయారు.

మెల్లగా లేచి బయలుదేరుతుంటే ఒకతునికిచెట్టుమీద రెండు బెట్టుదతలు పళ్లుతింటూ కనిపించాయి. వాసనపట్టిన కుక్కలు ఉరికి మొరిగాయి- చెట్టుకు మూడుపక్కలా మూడూ చేరాయి. బాణాలు తీసుకుని అంతాపరిగెట్టారు- అదిచూసి ఉడతలా పరిగెట్టాయి. మళ్లీ కుక్కలు వెంటపడ్డాయి. అవి వేగినమానుమీద నిలిచాయి. రాళ్లు విసిరి చూశారు. లాభం లేకపోయింది. నిమ్మల చినగురప్ప బాణం ఎక్కుపెట్టి వదిలాడు, అది తగల్గేదు. రెండో 'అంబు' దెబ్బకి ఉడత కిందపడింది. కుక్కతోబాటు ఒకరిద్దరు పరిగెత్తి కిందబద్ద ఉడతకోసం వెళ్లారు. ఈలోగా రెండో ఉడత పారిపోయేపనిలో ఉంది. అది కిందకి దిగితే పరిగెత్తలేదు. కుక్కకి దొరక్కమానదు- అందుకే కొమ్మలమీదనుంచి కొమ్మలమీదకి ఎగిరిపోతుంది. అందరూ చెట్టు చుట్టుముట్టారు. ఉడత తెలివి గమనించి పక్కనున్న చెట్టుమీదకు పారిపోకుండా వాటికొమ్మలు చిన్నచిన్నవి గొడ్డలితో కొట్టేశారు. ఇక చిక్కుకుపోతుంది అనుకుంటుండగా, అది అందరిమీదనుంచి ఎగిరి అవతలి చెట్టు కొమ్మలమీదగా పారిపోయింది. అక్కడక మామిడిచెట్టుమీద గూడులోకి పోయింది. ఇక అది అలిసిపోయిందని తెలిసి, పెద్ద పొడవాటి గడ ఒకటి నరికి, గూడువున్న చెట్టు ఎక్కాడు ఒకడు.

గూడుకున్న కన్నాలు ముయ్యడానికి ఆకుల్ని ముద్దకట్టి మూసి, ఒక తుండుగుడ్డను చేతికి చుట్టుకుని గూడులోకి చేయిపెట్టాలి. లేకపోతే చేతికందలు ఊదొచ్చేలాగ పీకుతుంది బెట్టుడత. ఒక్కోసారి ఉడతబదులు ఆ గూటిలో పాములుండవచ్చు. అజాగ్రత్తగా చెయ్యిపెడితే ప్రమాదం ఖాయం. అందుకే గూడుకన్నాలను పూడ్చేముందు బాణాలతో పొడుస్తారు. ఒక్కోసారి వెదురుతో గూడు పడగొట్టి బెట్టుడత బయటికి రాగానే బాణాలు వేస్తారు. లేదా పక్కనేవుండి గూడులోంచి బయటకు రాగానే కొట్టిచంపుతారు. ఒక్కోసారి బెట్టుడత అలిసిపోయినప్పుడు, కొమ్మమీద కదలకుండా మొండిగా ఉండిపోతుంది. వేటగాడు కూడా అలిసిపోయి, మానుకున్నాక పారిపోతుంది. మొత్తానికి చెట్టెక్కినమనిషి చేతికి గుడ్డచుట్టుకుని గూడులోకి చేయిపెట్టి ఉడతనుపట్టి బయటకులాగాడు. బయటకులాగుతూనే చెట్టు కొమ్మకేసి బలంగాకొట్టాడు. కొట్టికొట్టగానే దాని ప్రాణంపోయింది. దాన్ని మొలకు కట్టుకుని చెట్టుదిగి వచ్చాడు. పొగాకు అడిగి తీసుకుని తునికిఆకు తెంపి చుట్టచేసి వెలిగించాడు.

అంతాగూడెంచేరి కట్టెపుల్లలుపోగేసి చెకుముకిరాయితో నిప్పుచేసి దూదికి అంటపెట్టి కట్టెలు మండించి ఉడతని కాల్చారు. కాలేముందు దాని తోకకువున్న అందమైన బొచ్చు తీసి బాణం బద్ద(దబ్బు)కు కట్లుగా కట్టారు. బాగా కాల్చి పొట్టకోసి పేగులు పడేశారు. గుండె కాల్చిన తరువాత దేవర్లకు పెట్టి మొక్కారు. తరువాత భాగాలుచేసి ఎవరి భాగం వారు తీసుకుని ఇళ్లకు చేరారు. కుక్కలకు కొన్ని పేగులు వేశారు.

చెకిముకి సంచి, నీచుకట్టె, అగ్గిపెట్టె

నిప్పును కట్టెకుకట్టెకు రాసి, ఈ పడిన నిప్పును ఒక పాత దూదురు కట్టె కొనమీద వేస్తే నిప్పు రాజుకుంటుంది. ఈ నిప్పుకట్టెను నీచుకట్టె అనికూడ అంటారు. ఉడుములు తొర్రలలో కాని, పుట్టబొక్కలలోకాని పోయినప్పుడు ఈ కట్టెతో ఊదరకొట్టి పట్టుకుంటాము. ఏమైనా దొరికితే మాపడిజామున ఈ కట్టెకు ఉన్న నిప్పు ఆ జంతువులనుకాని, పిట్టలను కాని, ఉడుములనుకాని కాలుచుకుంటాము.

నీచుకట్టెలను రెండుమూడు వెంటపెట్టుకుంటాము. ఒకటి కాలిపోతుంది అనగా మరో కట్టెను అంటించుకుంటాము. వెంటతెచ్చుకున్న కట్టెలు అయిపోతే చుట్టు ప్రక్కల మరో కట్టెను వెతుక్కుంటాము. కాలిపోయిన కట్టెను ఎక్కడంటే అక్కడ పడవేయము. ఏదైనా రాయికిందకాని, కొంచెం మన్నుతోవ్వి మట్టిలో కప్పిపెడతాము. చివరినిప్పును ఆర్పివేస్తాము.

చెకిముకి సంచి : దీనికి ఇనుపముక్కను వాడుతాము. ఆకురాయి ముక్క అయితే చాలా మంచిది. పలుగురాయి చిన్నముక్క (ఒక అంగుళం), దూది (బూరుగకాయదూది, జిల్లేడుకాయదూది, జమ్మిదూది) వీటిని నిల్వ చేయటానికి కడితి తోలు, కొండగొర్రె తోలు లేదా దుప్పితోలు సంచులు వాడుతాము. ఈ సంచిలో చెకిముకిరాయి, దూది ఉంచుకొని అడవికి పోతాము. బూరుగదూది కాయలు ఎండిన తరువాత ఆ దూదిని తీసి కొంచెం జిల్లేడు లేదా టేకుకట్టెల బొగ్గును మెత్తగా దంచి ఈ దూదిలో కలిపి ఒక కుండలో దాస్తాము. 10, 20 రోజుల తరువాత వాడుకొనవచ్చును. అడవికి పోయినప్పుడల్లా ఎంత అవసరమో అంత వాడుతాము. బూరుగదూదికి అవసరం లేదుకాని జమ్మిదూదికి, జిల్లేడుదూదికి మాత్రము తప్పనిసరిగా బొగ్గుకలపాలి. బొగ్గుకలిపితే ఆ దూదికి నిప్పుపడుతుంది లేదా పడదు.

తాండ్రకాయకు చిన్నకన్నంచేసి ఆ కన్నంలోంచి పప్పుకిందకు రాలుస్తారు. ఆ కాయల్లో బూరుగుదూదిని పుల్లతో కుక్కుతారు. ఈ

దూది ఎప్పటికీ తడవదు, నానదు. చదునుకు రాయి కొట్టినప్పుడు అంటుకుంటుంది.

ఒక పలుగురాయి ముక్క పెచ్చును తీసుకొని, ఆ రాయిమీద కొంచెం దూదిని వేసి చెకిముకితో కొడుతాము. అప్పుడు ఆ నిప్పు దూదికి రాజుకుంటుంది. ఆ నిప్పుదూదిని చుట్టకు అంటించుకొని, ఎండుగడ్డి, పాతగడ్డి (ఈతచెట్లకు అడుగున పాతగడ్డి ఉంటది)తో కలిపి మంట చేసుకుంటాము. చుట్టతాగనివాడు కొంచెం ఎక్కువ దూది తీసుకొని గడ్డిలో పెట్టి మంట చేసుకుంటాడు. కన్నతల్లి చెకిముకి భద్రంగా సంచిలో ఉంటది. ఉంచుకున్న లంజ అగ్గిపెట్టె ఊరకనే తడుస్తుంది.

అగ్గిపెట్టె ఎండకాలంలోనే పనిచేస్తాది. చలికాలంలో అగ్గిపెట్టెను నమ్ముకొని ఒకడు పొలంపోయినాడంట. వానికి ఆ రోజు ఏమీ దొరకలేదు. పస్తున ఇంటికి తిరిగి వస్తుండగా వానజల్లు పడిందట. కొంచెం ముందుకు పోగా వాని కుక్క ఒక ఉడుమును తరుముకుంటూ వచ్చింది. ఉడుముసరిబొక్కలో దూరింది. సరిబొక్క తవ్వటానికి రాదు. ఈ సరిబొక్కలో పొగపెట్టి ఊదరకొట్టాలి. ఈ లింగడు కట్టెలు ఏరి బొక్కనిండపెట్టి ఎండుగడ్డి తెచ్చి ఊదరకొట్టడానికి కొంగున కట్టిన అగ్గిపెట్టెను తీసినాడంట. అది ఎంత జాగ్రత్తగా పెట్టినా తడిసినది. మంట మండలేదు. అదే చెకిముకి సంచి ఉంటే మండేది. ఆ రోజు పస్తున ఏమి దొరకకుండ పోయింది. అందుకే అగ్గిపెట్టి ఉంచుకున్న లంజ అని అంటారు.

పిట్టలను, పిట్టగుడ్డను పట్టి తినేవిధానం

పుల్లసీతపిట్టలు ఎండాకాలంలో గుడ్లు పెడతాయి. గుడ్లని తెచ్చుకుని చెంచులు కాలుచుకొని తింటారు. ఒక్కోసారి ఆకును దొప్పలాగ కుట్టి అందులో పిట్టగుడ్డు పగలగొట్టి వేసి, ఆ దొప్పని మడిచికుట్టేస్తారు. అలా కుట్టిన దొప్పని నిప్పులమీద పెట్టి కాలుస్తారు. ఆ నిప్పులసెగకు గుడ్డలాగ ఉడుకుతుంది.

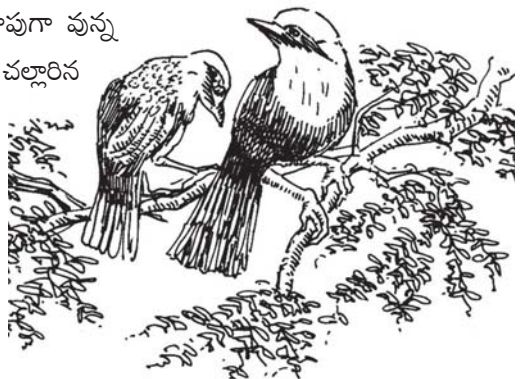
అడవిలోని ముంగిసలు, పాములు, జంగుపిల్లలు, గద్దలు; పిట్టలగుడ్డను చెంచులతో పాటు పోటిపడి దేవులాడుకొని తింటాయి. చిన్నపిట్టలగుడ్డను వదిలేసి పోతారు. ఎందుకంటే పిల్లలు అయితే ఎక్కువ తిండి దొరుకుతాది. ఆ పిట్టలు పిల్లలు ఐన తరువాత బాగా బొచ్చువచ్చి, ఒక వారంలోపల ఎగిరి బయటకు పోతాయి అనుకున్నప్పుడు, తెచ్చుకొని కాలుచుకొని లేదా కూరచేసుకొని తింటారు. ఎండాకాలంలో పిట్టపిల్లలు కొంత ఆకలిని తీరుస్తాయి.

అన్నింటికన్నా చిలుకపిల్లలు బాగా రుచిగా, బలిసి, కొవ్వు ఎక్కువ ఉంటది. వీటిని పట్టుకోవడానికి పోతే కరుస్తాయి, జాగ్రత్తగా పట్టుకోవాలి. వీటిలో చాలా రకాలు ఉన్నాయి. ఆకుచిలుక, ముక్కడిచిలుక, పెద్దగొగ్గరిచిలుక, రామచిలుక ఇలా చాలా పేర్లు ఉన్నాయి. అన్నింటికంటే పెద్దగొగ్గరి చిలుక పెద్దది. దీని బరువు 300నుండి 400 గ్రాములవరకు ఉంటుంది.

మరొకపద్ధతి : పుల్లసీతపిట్టగుడ్డుగాని, మరో పిట్టగుడ్డుగాని దొరికితే ఆవు లేక బర్రేపేడగాని లేదా నీటిచెలమలదగ్గర బురదగానిగుడ్డ చుట్టూ బాగా వొత్తుగా పులిమి, నిప్పులమధ్య పెట్టి కప్పుతారు, గుడ్డు బాగా ఉడుకుతాయి. వాటిపైన పేడమట్టి తీసేసి గుడ్డను తింటారు.

పెద్దగడ్డి మొలిచిన ప్రాంతంలో చెంచులు వేటకు వెళ్లేటప్పుడు, ఒక్కోసారి వారి కుక్కల హడావుడికి నెమళ్లు లేచి ఎగిరిపోతాయి. ఐతే అడనెమళ్లు త్వరగాలేచి ఎగిరిపోతాయి. అవి ఎగిరిపోయిన చోట చెట్ల మొదళ్లలో, ఐదారు గుడ్లు కనబడతాయి. అలా దొరికిన గుడ్డను నీటి చెలమలదగ్గర నేలమీద చిన్నగుంటలు తీసి, చెలమలో నీరుతెచ్చి ఆ గుంటల్లో పోస్తారు. గుడ్డను వరసన పక్కపక్కన పేర్చి దానిమీద బురదమట్టి కప్పుతారు. మళ్లీ ఆ బురదమట్టిమీద నీళ్ళుపోసి మళ్లీ మట్టి కప్పుతారు. అలా కప్పిన మట్టిపైన చితుకులు చేర్చి మంటపెడతారు. అరగంట తరువాత నిప్పులు చల్లారేక వాటిని తొలగించి మట్టి తీసి చూస్తే గుడ్డన్నీ ఉడికి ఉంటాయి. పైన వేడికి తడి అంతా ఆవిరైపోయి ఉంటుంది.

ఇక గుడ్డను అట్టు(ఆప్లెట్)లాగా వేసుకోవాలంటే పూర్తిగా చదరంగా, సాపుగా వున్న పల్చనిబండమీద చితుకులు చేర్చి నిప్పుపెడతారు. మంటచల్లారి నిప్పులు క్రమంగా చల్లారిన తరువాత వాటిని ఆకులమండలతో శుభ్రంగా తుడిచేసి, మసి, దుమ్ము లేకుండా చేసి దానిమీద గుడ్డు పగలగొట్టి పోస్తారు. కాలికాలి వేడెక్కినబండ, గుడ్డసొనని అట్టుగా మార్చి వేస్తుంది. చెంచుపిల్లలు పుల్లసీతలపిల్లలను, గువ్వపిల్లలనుకాని చూస్తే అవి చిన్నపిల్లలప్పుడు తెచ్చుకోవడానికి రావుకాబట్టి, కొంచెంనార తీసుకొని ఆ పిట్టపిల్లల కాళ్ళకు (ఒక కాలికి మాత్రమే)కట్టి, కొంచెం జల్లు ఉంచి, కొమ్మకు కట్టి వస్తారు. అవి కొంచెం పెద్దవి అయిన తరువాత తెచ్చుకుంటారు.

ఒక్కొక్కసారి ఆలా కట్టిన పిల్లలను జంగుపిల్లిగాని, మానుపిల్లిగాని, ముంగిసలుగాని చూస్తే అంతే సంగతులు. బయట ఉన్న పిట్టపిల్లలను మాత్రమే నారతో కడతాము.

తొర్రలో ఉన్న పిల్లలను పెద్దవి అయిన తరువాత రాత్రిపూటపోయి, తల్లిని, పిల్లలనుకూడ వేటాడి తెచ్చుకుంటారు. తొర్రలో వున్న పిట్టలను ముందుగా గమనించి తొర్రకుగల రెండవమార్గాన్ని ఆకులతో, మట్టితో కప్పి, తొర్రకన్నాన్ని వెడల్పుచేసి చేయిలోపలికి పెట్టి పిట్టలనుగాని, గుడ్లనుగాని బయటకు తీస్తారు. ఒక్కోసారి గుడ్లమీద కూర్చున్న తల్లిపిట్ట, బలంగాచేతిని కరుస్తుంది. లేదా ఒక్కోసారి తొర్రలో గుడ్లని, పిట్టల్ని మింగేసిన పాము చుట్టుచుట్టుకుని వుండి కాటు వేయవచ్చు. అందుకే చెంచులు తమచేతికి తుండుగుడ్డ, కండువ బలంగా చుట్టుకుని మరీ తొర్రలో చేయిపెడతారు.

ఎండ్రకాయల వేట (కూర, చారు) (Crab)

ఎండ్రకాయలను తినాలనిపించినప్పుడు ఒక బుట్టి లేదా ఒక చిన్నగంప (ఇప్పట్లో గిన్ని) తీసుకొని వాగులపొన్న పోతారు. అవే చాపగుంతల కాలువలు. ఎండ్రకాయలు పట్టడానికి ఎక్కువగా ఇద్దరు లేదా ముగ్గురు నలుగురు పోతారు. ఎక్కువగా భార్య భర్తలు పోతారు. నీసు తినడం చాలారోజులైతే ప్రత్యేకంగా ఎండ్రకాయల వేటకు బయలుదేరుతారు. పాతనీళ్ళ కాలువలలో ఎక్కువగా ఉంటాయి. రాళ్ళ ప్రాంతంలో, రాళ్ళ కింద, మెత్తటి ప్రాంతంలో, బొక్కలలో తవ్వుకొని ఉంటాయి.

పాతనీళ్ళ కాలువల దగ్గరకుపోయి చిన్నచిన్న గుండ్లుంటే, వాటిని, ఒండ్రు లేవకుండా ఒకరు ఎత్తితే, ఇంకొకరు కదలకుండా ఉండేలా చూడాలి. అప్పుడు కొంచెము ఒండ్రు తేరిన తరువాత పట్టుకుంటారు. కొన్ని సందర్భాలలో ఆకుమొత్తం నీళ్ళగుంతలలో తీసివేస్తాము. ఒక అరగంటకాని, పావుగంటకాని ఒండు తేరుకున్నప్పుడు రాళ్ళకింద రాళ్ళు మెల్లగాలేపి పట్టుకుంటారు. ముందర ఎండ్రకాయకొండ్లు (గాటలను) పట్టుకొని వాటిని విరిచి, తరువాత కాళ్ళు విరిచి బుట్టలో వేసుకుంటారు.

ఆకు మురుగుడు ఎక్కువగా ఉన్నచోట, పెద్దపెద్ద బండలు ఉంటే ఆ బండచరంబడి ఉడత పేగులుకాని, ఉడుముపేగులుకాని, పరపిల్లలతల్లుకాని వేస్తే లోపల నుండి పెద్దపెద్ద ఎండ్రకాయలు ఆ వాసనకి వస్తాయి. అప్పుడు అంబుతోకాని, కొవ్వుకట్టెతో కాని పొడిచి పట్టుకుంటారు. ఏమీదొరకకుంటే ముందర ఒక ఎండ్రకాయని ఎలాగైనా కష్టపడి పట్టుకుంటారు. దాని చంపి దాని బోకును నీళ్ళలోపల వేస్తాము, కండని బుట్టలో వేసుకుంటారు. లావు ఎండ్రకాయలు దాని వాసనకి బయటకి వస్తాయి.

ఎండ్రకాయల వేటలో కొన్ని ప్రమాదాలు :

ఎండ్రకాయలను పట్టేటప్పుడు కొన్ని సందర్భాలలో చేతులలోనుండి బండలు జారి కాళ్ళమీద, చేతులమీద పడి దెబ్బలు తగులుతుంటాయి. కొన్ని సందర్భాలలో పాతనీళ్ళలో గుండ్లు లేపేటప్పుడు గుండ్లకింద పాములుకూడా ఉంటాయి.

పాతనీళ్ళలో ఎండ్రకాయల కోసం ఉడత పేగులుకాని, చంపిన ఎండ్రకాయల బొచ్చులుకాని వేసినప్పుడు గుండ్లకింద ఉన్న పాములు వచ్చి లాగుకొనిపోతాయి. వీలుంటే అంబుతో వేస్తారు, లేదా పామున్న బండను వదిలేసి పక్క గుంతకు పోతారు.

ఇలా పట్టుకున్న ఎండ్రకాయలన్నిటిని ఒకనీళ్ళ మడుగుదగ్గరకు తీసుకొనిపోయి. వాటిని కాళ్ళు(గిట్టలు) కొండ్లను వాటి బోకులను, మొండాలను వేరుచేస్తారు. వాటి మొండాలపైన ఉన్న కప్పనంజుడును పారేస్తారు, గట్టి నంజుడును తీసుకుంటారు. వాటి బోకులలోనుండి పచ్చటి కొవ్వును తీసుకొని బోకులను పారేస్తారు. కాళ్ళను వాటి గాటలను నంజుడును ఇంటికి తెచ్చుకుంటారు.

దగ్గరలో పెద్దపెద్ద చేపలు ఆడదాని చీరకాని, మగోని రుమాలునుకాని నీళ్ళలో పరిచి ఇద్దరు చెరొకపక్క పట్టుకొని ఆ బోకులు బట్టనడిబొడ్డున వేస్తారు. నీళ్ళలో నాలుగుపక్కల ఇద్దరు పట్టుకొని కదలకుండా ఉంటారు ఏసిన కొంచెం సేపటికి ఈ ఎండ్రకాయ బోకులలో ఉన్న నీచును తినటానికి చిన్నచిన్న చేపలు వస్తాయి. ఆ చేపలు అవి తినుకుంటు ఆదమరచి ఉన్నప్పుడు బట్ట పైకి లేపుతారు. ఇట్లా చాలాసార్లు లేపి, మావంటకు సరిపోయినన్ని చేపలుపట్టుకుంటారు. ఎండ ఉన్నప్పుడే ముగించుకుంటారు, మళ్ళీ బట్టలు ఆరాలికదా! ఇంకా ఆ బోకులను నీళ్ళలోపల వేసి వస్తారు. ఈ పనులు మిరాసి లోపలనే వేస్తారు వేరొకపొలమునకు పోరు.

చారు : గాటలను కాళ్ళను బాగా దంచి అందులోని రసం ఒకగిన్నెకు పిండుకొని, పిప్పిని పారేస్తారు. అందులో చింతపులుసు కలిపి

ఉప్పు, కారం, పసుపు కలుపుకొని చారు పెట్టుకుంటారు. వేడివేడిచారు బువ్వలోకాని, రొట్టె (రాగిరొట్టె) రాగినంకటిలో చాలా రుచిగా ఉంటది. కొన్ని సందర్భాలలో ఈ చారులో నంజుడుకూడా వేసి వండుకుంటారు.

ఈ ఎండ్రకాయనంజుడులో ఉప్పు, కారం, పసుపు కలిపి చారు ఉడికిన తరువాత చింత పులుసు పిసికి పోసుకుంటారు దాని కొవ్వును చారు, కూరలోకూడా వేసుకుంటారు. బాగ ఉడికి కొంచెం చల్లారినప్పుడు తింటే బాగుంటుంది. అడవిలో బాగా ఆకలి అయినప్పుడు ఏమీదొరకని రోజున ఎండ్రకాయనంజుడును కాల్చుకునికూడా తింటారు.

పాతనీళ్ళ కాలువల దగ్గరకుపోయి బాగా ఎండపూట కొన్ని నీళ్ళుతాగి బండలకింద ఎండ్రకాయలను దొరికినన్ని (5నుండి 10,15 వరకు) పట్టుకొని మంటపెట్టి బాగా నిప్పులు పట్టేట్లుచూసి ఎండ్రకాయలను బోకులు తీసి వాటి గాటలను, కాళ్ళను, నంజుడును నిప్పులమీద కాల్చుకుని, చల్లారినాక పక్కన దావర్లకు కొంచెము పెట్టి మొక్కి తింటారు. దాని కొవ్వును ఒక పెద్దఆకుచూసి, దొప్పకుట్టి అందులోవేసి నిప్పులమీద కాల్చుకుని తింటారు. ఇంకా ఎండ్రకాయనంజుడు తిని, కడుపునిండా నీళ్ళుతాగి పొలంమీదుగ ఇంటికి చేరుకుంటారు. ఈ ఎండ్రకాయనంజుడు భలేగట్టిగా, రుచిగా ఉంటది.

ఎండ్రకాయలలో రెండు రకాలు:

1. బండకింది ఎండ్రకాయ గట్టిగా ఉంటది. కరిస్తే రక్తము వస్తుంది.
2. పాల ఎండ్రకాయ మెత్తగా ఉంటుంది. ఈ ఎండ్రకాయ ఏమిచేయదు. పట్టుకుంటే పాలు కారుతాయి.

పాలుపడని బాలింతలకు పాలఎండ్రకాయను తెచ్చి కూరవండిపెడితే పాలు పడతాయి. ఈ ఎండ్రకాయలు పాతనీళ్ళకాలువలలో మాకు ఏమీదొరకనప్పుడు బాగా ఆకలిగా ఉన్నప్పుడు ఆకలిని తీరుస్తాయి. ఎండ్రకాయ చారు, కూర చాలా రుచికరమైనవి.

జువికపిట్టలవేట (గట్టలం) (Bats)

జువికపిట్ట - పెద్దగట్టలం, కట్టె జువికపిట్ట - చిన్నగట్టలం

జువికపిట్టలు : జువికపిట్టలని ఎలకనెత్తిపిట్టలు అని అంటారు. వీటిని వేటాడి తింటారు. చిన్న ఎలకనెత్తిపిట్టలు ఎక్కువగా సర్రిబొక్కలలో ఉంటవి. పెద్ద ఎలకనెత్తిపిట్టలు పెద్దపెద్ద చెట్లకు యాలపడి ఉంటాయి. పెద్దపిట్టలను అంబుతో చంపుతారు. ఇవి చాలారుచిగా ఉంటాయి. వీటిని చంపిన తరువాత బాగాకాలిస్తే వాటిరెక్కలు కమరిపోతాయి. ఇంకా కాళ్ళు, తల తినేవారు తింటారు లేకుంటే పడేస్తారు. దాని మాంసం తీసుకొనివచ్చి ఉప్పు, కారం, పసుపు, చింత పులుసువేసి బాగాఉడకబెట్టుకొని తింటారు. దీని నంజుడును కాలుచుకొని కూడా తింటారు. ఎవరైన దీర్ఘకాలం జబ్బులతో (కైల) బాధపడేవారు దీని నంజుడు తింటే వారు తొందరగా కోలుకుంటారు. ఇది అన్ని రకాల చెట్లపండ్లను తింటుంది. జబ్బులలో ఉన్న వారికి దీని నంజుడు బాగా పనిచేస్తాది.

కొవ్వు: పక్షవాతం వచ్చినవారికి దీని నంజుడును ఉప్పు, కారం వేసి ఉడికించి తినిపించాలి. దీని కొవ్వును రోజూ కాళ్ళకు, చేతులకు రుద్దాలి. ఇట్లా చేస్తే తొందరగా కోలుకుంటారు.

ఎముకలు: చిన్న పిల్లలకి దీని ఎముకలను పూసలలాగా మొలకు, మెడకు కడతారు. ఇట్లా కడితే ఏజబ్బులు రావంట. ఉన్న జబ్బులు నయమవుతాయి. పెద్ద ఎలకనెత్తిపిట్టలు చాలా మంచివి. వీటిని ఎక్కువగా చంపరు. ఆత్మవసరంలో మందులకు మాత్రమే చంపుతారు. ఈ పక్షి చాలా విలువైనది.

చిన్నజువిక పిట్టలు : ఈ చిన్న ఎలకనెత్తిపిట్టలను బాగా కరువు సమయంలో ఒక పెద్ద వెదురుబొంగుకు, పరిగి కంప కట్టుకొని బొక్కముందల ఉంచుతారు. ఇంకా లోపలికి ఒక 4,5 మంది కొరివికట్టెలు తీసుకొని లోపలనుండి వాటిని లేపుతారు. అవి కంపకు తగులుకొని లేవకుండా కిందపడతాయి, బయటన్నవాళ్ళు వాటిని చంపి గంపలకు ఎత్తుకుంటారు, లేచిపోయినవి పోతాయి. అలాగ కొన్నివందల జువికపిట్టలను చంపుకొని వాటిని నీళ్ళ చెలమదగ్గరకు తీసుకొని వచ్చి, పెద్దమంట పెట్టి కాల్చి శుభ్రంచేసి అందరు సమానంగా పంచుకుంటారు.

పంచుకున్న పిట్టలమాంసాన్ని ఇంటికితెచ్చుకొని ఉప్పు, కారం, పసుపు, చింత పులుసు వేసుకొని బాగా ఉడికినప్పుడు ఏదైనా బువ్వ వుంటే అందులో తింటారు లేదా ఆ తుంకలు తిని, చారుతాగి పడుకుంటారు. దీని నంజుడును కాల్చుకొని కూరతింటారు. ఎండాకాలంలో దీని నంజుడు బాగా బలిసి ఉంటుంది.

ఎక్కువ దొరికితే, ఎండబెట్టి తునకలను నిల్వ ఉంచుకుంటారు. కుండలో పోసి మూత పెడతారు, ఎన్నిరోజులైనా ఉంటుంది. చిన్నజువిక పిట్టలవేట ఎండాకాలంలో చేస్తారు, సరిబొక్కలలో ఎక్కువ ఉంటాయి. అప్పాపురం చెంచుగూడెం దగ్గరలో తోకలమల్లయ్య పొలంలో పిట్టలబొక్క అనే సరిబొక్క ఉంగుర్తువాగుఒడ్డునఉంది. ఈ బొక్కలో కొన్ని వేల పిట్టలు ఉంటాయి.

ఈ ఎలకనెత్తిపిట్టలు కరుస్తాయి. కరుస్తే రక్తం బాగా వస్తుంది. బాగా విషమంట. కరిచిన చోట చెకుముకిదూదిపెట్టి కాలుస్తారు. ఎలకనెత్తిపిట్టకు ముందుబోర బాగా కండగా ఉంటది. పిల్లలను ఉన్నప్పుడు చంపరు. పాపము! అని మాపెద్దలు చంపనివ్వరు. అవి మళ్ళీరావని సరి బొక్కలకు నిప్పు పెట్టనివ్వరు. కర్రలతో కొట్టుకోమంటారు.

సరిబొక్కలలో కొన్ని ప్రమాదాలు

పిట్టలకొరకు పోయినప్పుడు సరిబొక్కలలో ఎలుగులు, పాములు ఉంటాయి. సరినాగులని చిన్నచిన్న పాములు ఉంటాయి. ఇవి చాలా విషపాములు అందువలన కొరివి కట్టెలు కాల్చుకుని పోతారు. సరికందిరీగలు కూడ ఉంటాయి. ఇవి రెండురకాలు, పెద్దకందిరీగలు, చిన్నకందిరీగలు. ఈ ఎలకనెత్తిపిట్టలనంజుడు చాలాగట్టిగా రుచిగా ఉంటాది. దీని నంజుడును బాలింతలుకూడా తింటారు.

ఉచ్చులు

పులచింతలు

ఈ పులచింతలు అనేవి గుంపులు గుంపులుగా ఉంటూ 'లుల్లు లుల్లుల్....' అంటూ సమూహంగా జీవిస్తాయి. అన్ని పిట్టలు ఒకే గుంపుగా ఆహార అన్వేషణలో పాలు పంచుకుంటాయి. అలాగే ప్రమాదాలను క్రూరజంతువులను ఇవి గుర్తించి ఉక్కపట్టి ఒకే మోపుగా తనకాళ్ళతో తన్నుతూ అరుస్తుంటాయి. చెంచులు వాటి అరుపును గుర్తించి అటుగా పోరు.

ఈ పులచింతల్ని చంపడం చెంచువారికి చాలా తేలిక. ఎలా అంటే వీటిని వేటాడుటకు 'బండలు ఒడ్డుతారు' ముందుగా బండఒడ్డుటకు తగినసామగ్రి తీసుకొంటారు. బండఒడ్డు విధానం. వెడల్పయిన బండకావాలి, తొక్కుడుపుల్ల-1, గూటం, బినపుల్ల. ఇవి ముందుగా అవసరం. తరవాత బండ ఒడ్డినప్పుడు నూకలు లేదా ఇతర ధాన్యం ఎదైనా చల్లుతారు. ఇదే విధంగా ఉడుత, ఎలుక, బండకోడికి, కారుకోడికి, కముజులకు ఒడ్డుతారు.

మొదట వెడల్పయిన బండను, కూర్చొని రెండుకాళ్ళు చాపి, కాళ్ళపై ఉంచుకొంటారు. తర్వాత గూటంకింద బినపుల్లపెట్టి, తొక్కుడుపుల్ల రాయికింద మధ్యలో పెట్టి, తొక్కుడుపుల్లకు చుట్టి, పుల్ల బెట్టుగా ఆనిస్తారు. అప్పుడు మేత వేస్తారు. అక్కడికి చేరిన పులచింతలు, ఇతరపక్షులు, ఉడతలు, ఎలుకలు, కారుకోళ్ళు ఎమైనా తొక్కుడు పుల్లను తొక్కిన వెంటనే బండమీద పడి అవి అక్కడే చనిపోతాయి. కొన్ని పిట్టలను పుల్లకొట్టి చంపుతుంది.

ఆలుమగల చేపలవేట

భార్య తనచీర తీసి రెండుఅంచులు పట్టుకుంటే, భర్త మిగతా రెండు అంచులు పట్టుకుని, చీరమధ్యలో ఒక ఎండ్రకాయను రెండుముక్కలుగా చీల్చిపడేసి నీటిలోకి చీరను ముంచుతారు. ఆ ఎండ్రకాయను తినడానికి కొన్ని చేపలు రాగానే ఇద్దరూ తాము పట్టుకున్న చీరను పైకి తీస్తారు. అప్పుడు చీరతో కొన్ని చేపలు తేల్తాయి. ఎండాకాలం, శీతాకాలంలో వాగులో నీరు తక్కువ ఉండేటప్పుడు అనుసరించేపద్ధతి ఇది. రాతిగొర్రెలు, పలకచేపలు, జలలు, దొమ్మ, కొర్ర, వాలుగలు, మంటముక్కలు, పరక మొదలయిన చేపలు ఎక్కువగా దొరుకుతుంటాయి.

ఒక్కోసారి చిన్నమడుగు అయితే నలుగురయిదుగురు కలిసి కొన్ని చెక్కలు తీసుకుని వాటిని బాగా దంచి, మడుగునీటిలో కలుపుతారు. అప్పుడు ఒకగంటలో చేపలకి మత్తెక్కి పైకి తేల్తాయి, కొన్ని చనిపోతాయి, కొన్ని మర్నాటికిగాని చచ్చితేలవు. చేపలు పట్టడానికి నీటిలో కలిపే రకాలు.. మంగకాయలు, చిల్లకాయలు, పులిచెరిచెక్క, నేరేడిచెక్క, తీగచెక్క, కోనిచెక్క, నీలమరిచెక్క.

అంబులతో చేపలవేట : మా చెంచులకు పూర్వకాలంలో చేపలు పట్టుకోవడానికి వలలు లేవు. చిన్నచిన్న చేపలను బట్టతో పట్టేవారు. వాగులలో కట్టలుకట్టి నీళ్ళు గుప్పి కొంచెం పెద్ద చేపలను పట్టుకునేవాళ్ళు. నీళ్ళుతగ్గినప్పుడు ఎండాకాలంలో... ఉలిసచేపలు, బురదమట్టలు, గొర్రచేపలు, కుంటముక్కులు, బొచ్చు పిల్లలు, చందమామ చేపలు ఇలాంటి చిన్నచిన్న చేపలన్నీ కాలువలో దొరుకుతాయి. యేటి ఒడ్డుపొన్న (కృష్ణానది) దగ్గర పాతాళగంగ, నీరుగంగ. చెరువులలో.... పెద్దచెరువు, బొరాపూర్ బ్రాహ్మరమ్మచెరువు, పిచికుంట్ల చెరువులాంటి చెరువులలో తాబేళ్ళను, పెద్దపెద్ద చేపలను అంబులతో వేస్తారు.

పెద్దఅంబు, గొరకఅంబులాంటి అంబులను వాడుతారు. ఉదయం పొద్దు ఎక్కడ ముందునుండి, పొద్దు కొంచెం ఎక్కేవరకు. సాయంకాలం పొద్దు గూకుతున్నప్పుడు, మధ్యాహ్నం నడిపొద్దుకు, పొద్దు నెత్తిమీద ఉన్నప్పుడు చేపలను వేటాడుతారు.

ఉదయం, సాయంత్రం చెరువు, గంగఒడ్డుకు పురుగులకొరకు వస్తాయి. అంబు ఎక్కుపెట్టుకుని నీళ్ళలోపల బాగా మోకాలులోతు దిగి కదలకుండా నిలపడతారు. పెద్దపెద్దచేపలు నీళ్ళమీద తలలేవుకుంటూ వస్తుంటాయి. కొంచెము దూరంనుండే పసికట్టి చేపఎట్లా వస్తున్నది చూసుకొని దగ్గరకు వచ్చినప్పుడు అంబుని బాగాగుంజి దెంగుతారు. చేప నీళ్ళలో తేలాడుతుంది. ఇలా చెరువులలో చేస్తారు. గంగలో అయితే ఒడ్డుపొన్న కూర్చుంటారు. చేపవచ్చేది, నీళ్ళ తల్లును పసికట్టి దెంగుతారు. లావుచేప అయితే అంబును తీసుకునిపోతుంది. మరుసటి రోజు తేలుతుంది. దగ్గరలో ఉంటే తెచ్చుకుంటారు. రెండుమూడు రోజుల తరువాత కనబడితే తెచ్చుకోరు, వాసన పడుతుంది. చెంచులు వేసిన చేపలన్నీ గంగలో అయితే నీరుపిల్లులు తెచ్చుకుని తింటాయి. లావుచేపలు దొరకడం కొంచెం కష్టం.

1, 2 నుండి 5 కిలోలలోపు చేపలు దొరుకుతాయి. చెరువులలో అయితే దాని లోతు తెలుసు కాబట్టి ఎంతలావు చేపనైనా పట్టి తెచ్చుకుంటారు. గంగలోతు తెలియదు, లోపల మొసళ్ళు ఉంటాయని కొంత భయం. తల, మెడ, ఊపిరితిత్తులు ఉన్న భాగంలో అంబు బాగా పడాలి, అప్పుడుకాని చేప దొరకదు. మిగిలిన భాగాలలో ఎక్కడ వేసిన తప్పించుకుని దూరంగాపోయి చస్తుంది. పెద్దపెద్దమడుగులలోకూడ అంబులతో వేటాడుతారు. మలుగుపాముచేప, బురదమట్టలు, గండెపొరకలు, కండగండెలులాంటి చేపలు పెద్దపెద్ద మడుగులలో దొరుకుతాయి. ఇవి కిలోనుండి అరకిలో బరువుంటాయి. ఇప్పటికీ అంబులే! వలలు అంతగా వాడరు.

కోళ్ళఉచ్చు

మా చెంచువారు ఏ విధమైన కోళ్ళు అయినా వాటికి ఉచ్చు అల్లుతారు. ఏపెనార పేని గట్టిగా తయారుచేసి, దానికి రెండువైపుల జారుకిలుకు వేసి మధ్యలో రెండు అంగుళాలుగాని, రెండుబెత్తల పుల్ల కట్టి జారుకిలుకు చర్రున జారే విధంగా చూస్తారు.

అడవిలోకి వెళ్లి మట్టలవెంట చూస్తారు. కోళ్లు ఎక్కడ బాగాతవ్వింది చూస్తారు. తవ్విసగుర్తులు, అవి పడుకొనేదగ్గర గుట్టగా పెంటను గమనించి, ఉచ్చువేయడానికి పథకం సిద్ధం చేస్తారు. అయితే రెండురోజులముందు, దారిని మెత్తటి మట్టితో శుభ్రంగా ఉంచుతారు. అప్పుడు దారిన ఏ ఏ పక్షులు, కోళ్ళు వెళ్లుతున్నది తెలుస్తుంది. వాటినన్నింటిని గమనించి అవి వచ్చే దారికి, అవి సంచరించే ప్రాంతాలను పసిగట్టి ఈ ఉచ్చువేస్తారు. ఒక చిన్నమండను కత్తితో చివర సరికి దానికొమ్మలను తీసివేస్తారు. చెట్టుకొమ్మకు గట్టిగా కట్టిన తర్వాత దానివెంట, దానికి సరిగ్గా సగంలో కట్టిన పుల్లను ఆనించి ఒక గూటాన్ని రాయితో కొట్టి ఈపుల్ల ఆగూటంలో

ఇరికించి, ఇంకోపుల్ల (2అంగుళాలు కట్టిన పుల్ల)ను తీసుకొని పోటీగా ఆనించి రాయిని అవుగా ఆనించి, ఉంచుతారు. పేడ, ధాన్యపుగింజలు, గడ్డిగింజలు, రాగులు, జొన్నలు, వెదురు బియ్యం, లేదా వెదురుజొన్నలు జల్లుతారు. అటుగా వచ్చిన కోడి వీటిని చూచి గబగబా.. తిని దానిపై కాలుపెట్టి తవ్వుతుంది.

అప్పుడు బెట్టుపెట్టినపుల్ల ప్రక్కకు తొలగిన వెంటనే ఉచ్చుకు చుట్టువేసిన జారుకిలుకు కోడికాలుకు చిక్కుకొంటుంది. అప్పుడు కోడిపైకి యాలబడుతుంది. ఆ ఉచ్చు ఒక్కొక్కసారి నిదానంగా లేచి, కోడిమెడకుకూడా పడవచ్చు. ఈ ఉచ్చులు ఒడ్డిన మొదటిరోజునుండి రోజు మూడుపూటలా వాటిని చూస్తూ పోతారు. ముఖ్యంగా కోళ్ళు (అడవిని) పొద్దున్నే ఒకసారి మేతకు 'తవులుతూపోతూ' మధ్యాహ్నం అయ్యేసరికి చెట్లపై, చల్లటి, మెత్తటినేల (మట్ల)లో పడుకుంటాయి. సాయంత్రానికి మళ్ళీ మేస్తూవస్తాయి. అలా వచ్చినకోళ్లు ఉచ్చులోపడి 'క్యాక్యాక్ క్యాక్యా..' అంటూ వేలాడుతుంటాయి. వీటి రెక్కలశబ్దం, అరుపు సుమారు ఒక ఫర్లాంగు దూరంవరకు వినబడుతుంది. అలా కోళ్ళు ఉచ్చులో పడినప్పుడు, ఒకరోజు ఉచ్చులకెల్లిపోక పోయినట్లైతే, అడవిపిల్లి లేదా జంగుపిల్లి, ఉచ్చులో పడిన కోడిని తినేస్తుంది. చివరకు ఉచ్చులో కోడికాలుమాత్రమే మిగిలి ఉంటుంది.

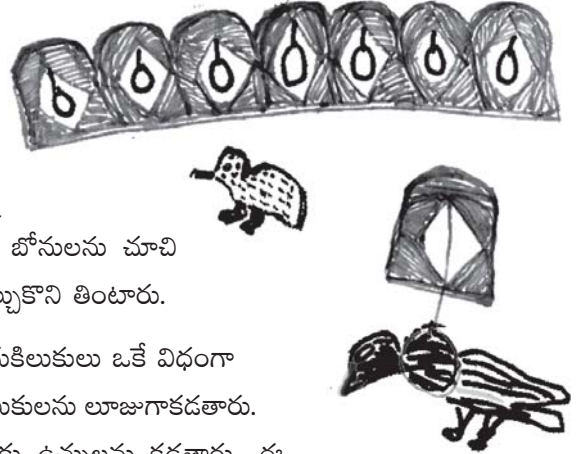

కుందేలు బోను

చలికాలంలో కుందేటిబోను చాలా ఒడ్డుతారు. సాధారణంగా కుందేళ్ళు వచ్చేదారి లేదా అవి పొద్దేమట్టిని గమనించి వాటిస్థానంలో ఈ బోను ఒడ్డుతారు. చలికాలంలో చలినుండి వెచ్చదనంకోసం ఈ బోనులో కుందేలు దూరుతుంది. ఈ బోనును రెండురాళ్ళకింద ఒక కర్ర ఉంచి ఆ కర్రమధ్యలో నారేపనార కట్టి, ఆ నారకు చివర పొడవైనరాయికడతారు. బోనులోపలికి వెళ్ళిన ఆ కుందేలు నారవాసనకు, ఆ రాయి కట్టిన నారను కొరుకుతుంది. కొరికిన వెంటనే బోనుకు రాయి అడ్డం పడుతుంది. అప్పుడు కుందేలు బోనులో చిక్కుకొంటుంది.

బోనుఒడ్డు విధానం: మొదట రెండు పొడవైన, రెండుమూరలజానెడు రాళ్ళతో అటు ఇటు(మధ్య జానెడుదూరం వెడల్పులో) రాళ్ళుపేర్చి, లోపల జానెడుదూరంలో ఒక కర్రకు నారకట్టి పైనబరువైనరాళ్ళు పేరుస్తారు. బోను ముందుభాగంలో జానెడుదూరంలో ఒక కంతపెట్టి, ఆ కంతకు సరిపడ్డ రాయినితెచ్చి కర్రకు కట్టిన నారకుకట్టి, ఈ జానెడుసందులో సరిగ్గా బోనుకు అడ్డంపడే విధంగా కట్టి ఉంచుతారు. కుందేళ్ళు బాగా నడిజామునగాని, తెల్లవారజామునగాని లేదా కుందేటిచుక్క గూకేముందుగాని ఈ బోనులో పడతాయి. అలాగే బోనులో ఉంటాయి. తెల్లవారగానే బోనులు చూస్తూవెళ్తారు. బోనుముందు నున్నగా శుభ్రంచేసిన మట్టిపైనున్న జాడలు (అడుగులు) గమనించి కుందేలు బోనుదగ్గరకు వచ్చినది, రానిది తెలుసుకుంటారు. ఒకవేళ బోనులోపల నార తెగకుంటే, లోపల కుందేలున్నట్లే లెక్క. ఆ రోజు ఇంటి దగ్గర 'రాగిసంకటి-కుందేటికూర' మంచి పండుగ. ఇలాగే ఈ కుందేలుబోనునే అడవి పిల్లులకోసం నారకు పేగులు, పసరు, మాంసంముక్క ఏదైనా కట్టి ఇలాగే చేస్తారు. పిల్లి లోపలికివచ్చి ఆ నారకున్న మాంసాన్ని కొరకడంతో బండమూతపడి బందీఅవుతుంది. తెల్లవారగానే బోనులను చూచి కుందేళ్లు లేదా పిల్లిని పట్టుకొని ఇంటికి తెచ్చి కోసి, వండుకొని లేదా కాల్చుకొని తింటారు.

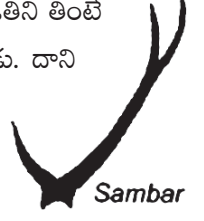
కుందేటి ఉచ్చులు : ఇవి పూర్తిగా ఇనుపతీగలతో అల్లుతారు. మొత్తం జారుకిలుకులు ఒకే విధంగా ఒకే వెడల్పుతో అల్లుతారు. అలా అల్లిన ఉచ్చును పొడవైనతీగకు ఈ జారుకిలుకులను లూజుగాకడతారు. సాధారణంగా అడవుల్లోని మట్టి బాటకు, మంచి బరకకు వచ్చే దారులకు ఉచ్చులను కడతారు. ఈ ఉచ్చులు పొద్దుగూకక ముందే చిన్న చిన్న కొమ్మలు నరికి కర్ర వేస్తారు. 'కాపోడు వేసిన కర్రను కుందేలు దాటదంట' అన్నట్లు కర్రను దాటదు. ఆ విధంగా కుందేలు ఉచ్చుపన్నినదగ్గరకు వచ్చి అవతలకు దాటేటప్పుడు, ఉచ్చు, మెడకు పట్టుకొంటుంది. ఉదయాన్నే ఉచ్చులు విప్పటానికి వెళ్లి ఉచ్చులో పడిన కుందేలును తెస్తాడు.

కడితి (కడితి) (Sambar)

కొమ్ములు ఉన్నది మగది, కొమ్ములు లేనిది ఆడది. కడుతులు మొలకగడ్డి పడినప్పుడు బాగా బలుస్తాయి. కడితిని తింటే ఏడుముండ్లగడ్డి రాలేటప్పుడు తినాలని అంటారు. అంటే సంక్రాంతి, శివరాత్రి మధ్యన ఏడుముండ్లగడ్డి రాలినప్పుడు. దాని బలుపు రోజురోజుకు తగ్గిపోతుంది. ఎండాకాలం వస్తుంది కాబట్టి గడ్డికూడ సరిగా దొరకదు. ఎండుగడ్డి అక్కడ అక్కడ కాలిపోతుంటది. అన్ని నాలుగు కాళ్ళ జంతువులు, ఏడుముండ్లగడ్డి రాలేటప్పుడు బాగా బలిసి ఉంటాయి. ఈ సమయంలో వేటాడటానికి, తినటానికి బాగా ఉంటాయి.

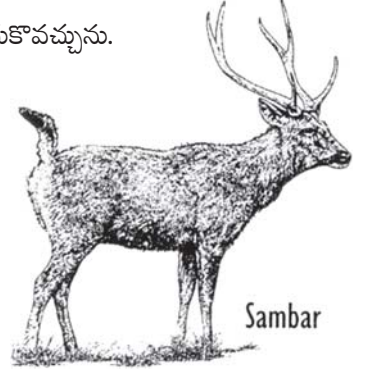
Sambar

కొందరు ఈ కాలంలో ఎక్కువ నంజుడు దొరికితే 'వరికిళ్ళు' చేసి ఎండబెట్టుకొని నిల్వ ఉంచుకొంటారు. కడితి నంజుడు చాలా రుచిగా ఉంటది. ఎండబెట్టిన కడితి నంజుడును చాలా రోజులు ఉంచుకొవచ్చును.

Sambar
Cervus unicolor

బాగా ఆకలి అయినప్పుడు బాగా ఎండిన నంజుడును బండమీద దంచుకొని తింటాము. అది పొడిపొడిగా రవ్వపిండిలాగ అయితాది. చాలా రుచిగా ఉంటది. కడితివెన్నుమీద రెండువెన్నుకండలు తీస్తాము. ఆ కండలను బాగా ఎండబెడతాము. మళ్ళీ వెన్నుపట్ట (ఒకమూర పొడుగు ఒక కండ) తీస్తాము. ఈ కండనుకూడ బాగా ఎండపెడతాము. ఈ కండలు సుమారు ఒక మూర పొడవున ఉంటవి. ఈ కండలు బాగాఎండినప్పుడు దంచి పొడిచేసుకొని తింటాము. కూర వండుకుంటాము. ఈ కండలు బాగా నరాలు కలిగి ఉంటాయి. నరాలకోసం కండలను ఎండబెట్టి దంచుతాము. ఆ కండలలో ఉన్న నరాలను తీసి దబ్బ కోపులకు కట్టుకుంటాము (యల్లపేడుకు) ఈ నరాలు చాలా గట్టిగా ఉంటాయి. భద్రంగా ఎలకలు కొట్టకుండా చూసుకుంటే చాలారోజులు ఉంటవి. ఈ దబ్బలను ఎక్కువగా పొయ్యిదగ్గర దాచుకుంటాము.

Sambar

దుప్పలకు ఉచ్చు

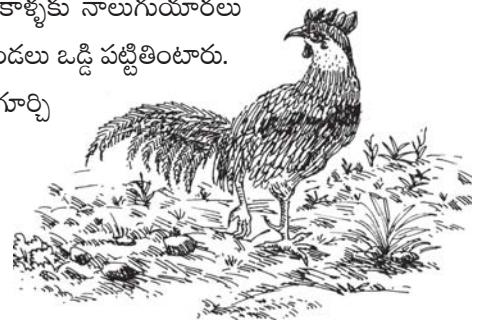
దుప్పలకు పెద్దపెద్ద తీగలు లేదా వేపనారపేడు జారుకిలుకువేసి దుప్పలు వచ్చేదార్లకు అడ్డం కడతారు. ఏ జంతువైనా ఆ ఉచ్చులో పడాల్సిందే. ఒక్కొక్కప్పుడు పెద్దపులులుకూడా ఈ ఉచ్చునుండి తప్పించులేవు. ఉచ్చులు కట్టిన రోజునుండి ప్రతీరోజు ఉదయం దీనిని చూడాలి. లేకపోతే పడిన జంతువు చచ్చిపోయి మురిగిపోయి ఉంటుంది.

వేటమోట్ల

ఈ 'మోట్ల' అనేవి జంతువులు నీళ్లు త్రాగే సెలమలదగ్గర, మడుగులదగ్గర, జాడలదగ్గర, అవి వెళ్లేదార్లదగ్గర ఒక మంచి గుంపుటిమాను చూసుకొని దానిపై బొంగులతో మచ్చు కడతారు. ఆ మచ్చుకూడా వీటికి కనబడకుండా ఉంటుంది. ఆ మచ్చులమీద కూర్చొని దబ్బ అంబులతో వేటాడుతుంటారు.

బండకోడి (Jungle fowl)

ఈ బండకోడి అడవికోళ్లలో ఒక రకమైనవి. ఈ కోడి చాలా పొట్టిరకం. దీని కాళ్ళకు నాలుగుయారలు ఉంటాయి. ఒక్కొక్క కాలుకు 3, 4 యారలు ఉంటాయి. ఈ కోడిని ఉచ్చులు మరియు బండలు ఒడ్డి పట్టితింటారు. బండచరియల్లో ఎక్కువగా ఉంటుంది కనుక దీనికి బండకోడి అని పేరు. ఈ కోడిని గూర్చి పల్నాటి యుద్ధంలో కథ ఒకటి ఉన్నది. కోడిపందెంలో పల్నాటివారికి ఎదురులేకుండా పోయింది. నాగమ్మపక్షాన కొందరు చెంచువారు విశ్వాసంగా ఉండేవారు. కొన్ని రోజుల తర్వాత పల్నాడులో కోడిపందేలు జరుగుతాయనగా చెంచులు ఈ బండ కోడిని పెంచి పందేలు ఆడి గెలిపించారు.

తాబేలు

ఒక రావగాని భార్య రోజూ అడవికిపోయి విప్పపూలుగాని, జానపండ్లుగాని, మెర్రి గింజలుగాని తెచ్చేది భారాభర్తలిద్దరూ తింటూండేవారు. ఒకరోజు ఈమె అడవికి పోయినప్పుడు మంచి వెలగపళ్ళు ఉన్న వెలగచెట్టు కనిపిస్తుంది. ఈమెకు వెలగపళ్ళు తినాలని బుద్ధి వుడుతుంది. కాని పళ్ళు రాల్చడానికి చేతనవటం లేదు. ఈలోగా ఒక తాబేలు కనిపిస్తుంది. ఆ తాబేలు ఈ రావగానిభార్యతో ఆ పళ్ళు నేను రాల్చుతాను నువ్వు తినొచ్చు, కానీ నాతో సరసమాడాలని షరతు పెడుతుంది. దానికి ఆమె సరేనంటుంది. అయితే నా కాలుపట్టి గిరగిరా తిప్పి పైకి వదలమంటుంది. అలావదిలితే నేను పళ్ళు రాల్చుకొస్తానని చెప్తే, సరేనని తాబేలు కాలుపట్టి గిరగిరా తిప్పి పైకి వదులుతుంది. తాబేలు చెట్టుకొమ్మ పట్టుకొని కాయలు రాలుస్తుంటుంది. ఆమె సుష్టుగాతింటూ ఇదొక క్రీడగా ఆనందిస్తూ సాయంత్రానికి ఇంటికి ఖాళీబుట్టతో తిరిగి వస్తుంటుంది.

రావగానికి అనుమానం వస్తుంది. రోజూ అడవికి పోతుంది. ఖాళీబుట్టతో వస్తుంది. తినడానికి ఏమీ తీసుకురావడంలేదని ఒకరోజు భార్యను అనుసరిస్తాడు. ఈమె రోజూ మాదిరే తిన్నగా వెలగపళ్ళచెట్టు దగ్గరకెళ్ళి తాబేలు కాలుపట్టి గిరగిరా విసరడం, అది పళ్ళు రాల్చుకురావడం, ఈమె తినడం గమనిస్తాడు. సంగతిని గ్రహించి ఈసారి తాబేలును పైకి వదిలినప్పుడు శాపంపెద్దాడు (మంత్రం వేస్తాడు). అది పోయి దబ్బర్లలో (కొమ్మల వరస) ఇరుక్కుంది. రావగాడు వెంటనే చెట్టెక్కి గొడ్డలి తూముతో తాబేలును చిత్తుచిత్తుగా, కుదిమికుదిమి (చితగ్గొట్టి) వదిలి పెడతాడు. ఆ దెబ్బలకు తాబేలు కిందపడి కొనఊపిరితో కొట్టు మిట్టాడుతుంటుంది.

ఈలోగా దారి వెంబడిపోతున్న సుగాలీ స్త్రీ ఒకామె, కొన ఊపిరితో రక్తం ఓడుతున్న తాబేలును చూసి అయ్యోపాపం! అనుకొని, దాన్ని తీసుకొని ముద్దముద్దగా మారిన దాని మాంసంముద్దని కొద్దికొద్దిగా పైకిలాగి, తనదగ్గరున్న దుస్తులకుండే అద్దాల్ని మాంసానికి అతికి కుట్టి వదులుతుంది. దాంతో ఆ తాబేలు బ్రతికేస్తుంది. ఇప్పుడు ఆ అద్దాలనే దొప్పగా మార్చుకుని తిరుగుతుంది.

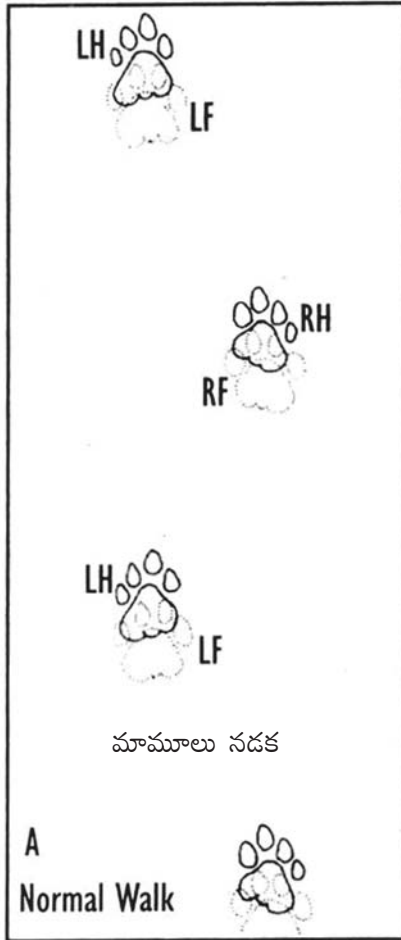
సంతోషం, బాధ, ఆకలి, బద్ధకం, కొట్లాట

జంతువుల భావాలను (సంతోషం, బాధ, ఆకలి, బద్ధకంవంటివి) చూసినప్పుడు గాని, వాటి జాడలను చూసిగాని గుర్తిస్తారు. సహజంగా జంతువుకు సంతోషంగా ఉంటే ఎక్కువగా గంతులు వేస్తుంటాయి. దాని ముందుగాగాని, పక్కగాగాని వెళ్లే జంతువును ఊరికే తగులుకుంటూ, రాసుకుంటూ ఇటునుండి అటు, అటునుండి ఇటు గంతులేస్తూ తిరుగుతుంటాయి. దాని కాళ్ళజాడలు రెండు ఇక్కడ పడితే మిగతా రెండు కాళ్ళజాడలు సుమారు రెండుగజాల దూరంలో కనిపిస్తాయి. పొద్దున్నే అడవికి పోయినప్పుడు ఆ జాడలను చూసి అవి రాత్రంతా సంతోషంగా గడిపాయని, అడుగులన్నీ ఒకే రకాన ఉండడాన్నిబట్టి ఎక్కువ సమయం ఆడుకున్నాయని చెబుతారు. అదే శత్రువు తరుముకొస్తుంటే జాడల తోవన తిన్నగా గిట్టలు కొద్దిగా జారినట్టు పరిగెట్టినట్లు తెలుస్తుంది. మట్టికూడా మెత్తమెత్తగా పొడిగా అయి ఉంటుంది. దానితోపాటు అది సహజంగా అరిచే అరుపుకుంటే భిన్నంగా ముద్దగా అరుస్తుంది, దూకుతుంది, గంతులు చిందరవందరగా వేస్తుంది. సహజంగా వన్యప్రాణులన్నీ సంతోషంగా ఉండేకాలం వర్షాకాలం. పచ్చటి లేతమేత, స్వచ్ఛమైన నీరు పుష్పలంగా దొరుకుతుంది, కాబట్టి ఈ కాలమంతా సంతోషంగా జంతువులన్నీ ఆరోగ్యంగా చెంగు చెంగున గెంతులేస్తూ తిరుగుతుంటాయి.

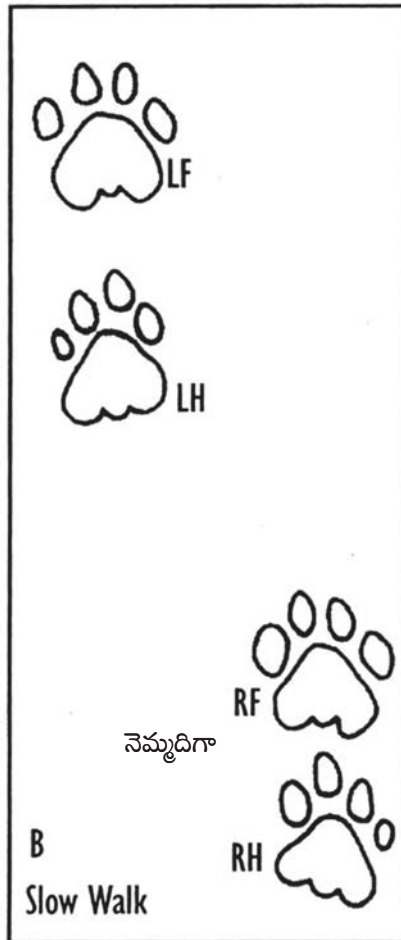

Dusty forest roads, tracks and animal trails

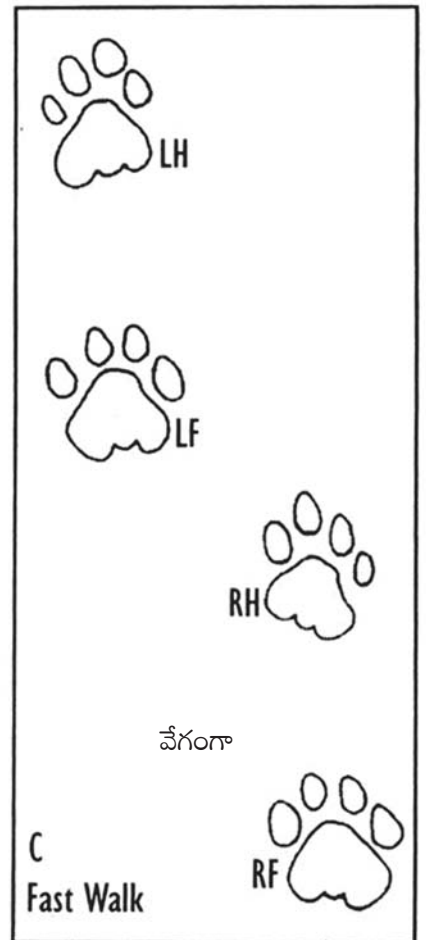
The placement of pugs varies with the speed of a tiger's walk.

In this the hind pugmark falls over the front

Hind pugmark falls behind the front in a slow walk

Hind pugmark falls ahead of the front during fast or hurried movement

ఎండాకాలంలో వీటి 'మూడ్' సరిగా ఉండదు. ఎండదెబ్బకు అలసిపోయి ఉంటాయి. నేలనాకుతూ నడుస్తుంటాయి. జాడలు నాకుతుంటాయి. ఒళ్లు వేడిచేస్తుంది. మేత సరిగా దొరకదు. దొక్కలు లోపలికి గుంజుకుపోయి ఉంటాయి. అందువల్ల సంతోషంగా ఉండలేవు. చల్లదనం వెతుక్కుంటూ పోతాయి. సెలలోకి దిగిపోతాయి. అక్కడ శత్రుభయంతో గడుపుతుంటాయి.

పెద్దపులి విషయానికొస్తే అది సంతోషంగా ఉన్నది లేనిదీ, ఆకలిగా ఉన్నదా, బాగా తిని బద్దకంగా ఉందా, అనారోగ్యంతో బాధపడుతుందా అనే విషయాన్ని చెంచులు వాటిని, జాడను చూసి గుర్తుపట్టేస్తారు. సహజంగా కదుపునిండా తిన్న పెద్దపులి పడుకుని ఉన్న దారిలో ఎవరుపోతున్నా అది చూస్తూంటుంది.

Tiger walk, showing all four limbs

నడుస్తుంటే మబ్బుగా కళ్లు మూసుకుంటూ, నడుస్తూ అక్కడక్కడా కాలుకొడుతూ - కాలుకొట్టిన చోట పెంటలు వేస్తూ పోతుంటుంది. అడుగులు దగ్గర దగ్గరగా పడి ఉంటాయి. ఉదాహరణకు చాలాదూరం పడాలైన అడుగు బెత్తెడు దూరంలో పడిఉంటుంది. అలాంటి జాడలను చూస్తే అప్పుడది బర్రెలనో, కణితిని బాగాతిని నడవలేకున్నదని గుర్తిస్తారు.

Tiger scats

అదే ఆకలిమీదున్న పులి అయితే మనం ఇక్కడ ఉండగానే, మన అలికిడి అక్కడనుండి గమనిస్తుంది. ఒకవేళ అలాంటి పులి ఎదురుపడితే చెంచులు ధైర్యంగా ఉండి కొద్దిగా చప్పుడుచేస్తుంటే దానిదోవన అది పోతుంది. అలాకాకుండా తొట్రుపాటును ప్రదర్శించి, భయపడి పరుగుతీయబోతే అది మీదకి దూకుతుంది. అలాగే ఆకలిగా ఉన్న పులికి కడుపు తగ్గిఉంటుంది. దాని మొహం చూస్తే అది బాగా ఆకలిగా ఉందని చెప్పవచ్చు.

దానితోపాటు అది అనారోగ్యంతో బాధపడుతున్న విషయాన్నికూడా గుర్తిస్తారు. సహజంగా కాల్లో ముల్లు గుచ్చుకున్నప్పుడో, దెబ్బతిన్నప్పుడో, బండజారి పడ్డప్పుడో, జబ్బుచేసినప్పుడో, పెద్దపులి ఒకచోట కూర్చోనిగాని పడుకొనిగాని మూలుగుతుంటుంది. మనకి ఆ మూలుగు పక్కనుండి దగ్గర్లోనే వినిపిస్తున్నట్టుగా అనిపిస్తుంది. కానీ సుమారు అరకిలోమీటరు దూరంలో ఉండి అది మూలిగే విధానాన్నిబట్టి అది ఏదో బాధలో ఉందని గ్రహిస్తారు.

అదే కణుతులు, దుప్పులు, జింకలు అయితే వేసవిలో మెత్తగా అయిపోయినట్టు నీరసంగా ఉంటాయి. అడుగుజాడలుకూడా జాడవెంట మట్టి కొద్దిగా లేచి, జాడ భారంగా పడ్డట్టు గ్రహిస్తారు. ఒక్కదాని వెంట ఇంకోటి పక్కగా ఉన్న జాడలు ఎంతదూరం వెళ్లినా కనిపిస్తాయి. అలాగే ఇవి పోట్లాడుకున్నా గుర్తిస్తారు. అవి ప్రాంతంలో నేలమీద గిట్టలు కొద్దిగా జారి ఉంటాయి. బొచ్చు కొద్దిగా రాలి ఉంటుంది. కొమ్ములనుసికూడా అక్కడక్కడా పడి ఉంటుంది. చెట్లతాటలులేచి ఉంటాయి. మండలు కొన్ని విరిగిపడి ఉంటాయి. పెద్దచెట్లకూ గీతలుపడి ఉంటాయి. రక్తంమరకలు పడి ఉంటాయి. దీన్నిబట్టి అక్కడ పోతులు రెండూ పోట్లాడుకున్నాయని గ్రహిస్తారు.

ఆ కొట్లాటలో 'జిట్టకొమ్ములపోతు', 'పెద్దకొమ్ములపోతు'ను ఒక్క దెబ్బకే పొడిచి పారేస్తుంది. రక్తంమరకల వెంటపోతూ వెదికితే ఏదో ఒకచోట పచ్చికొమ్ములు పడి ఉంటాయి. లేదా జంతువే చచ్చిపడి ఉంటుంది. జిట్టకొమ్ములది, పెద్దకొమ్ములది పోట్లాటకు దిగితే సాధారణంగా జిట్టకొమ్ములది, పెద్దకొమ్ముల దాన్ని చంపేస్తుంది. ముదురు కొమ్ములది పొడవలేదు. రెండూ ముదురుకొమ్ముల పోతులే అయితే చాలాసేపు పోట్లాడుకుంటాయి. ఒక్కోసారి ఏదో ఒకటి చచ్చిపోయేవరకు పోట్లాడుకుంటాయి.

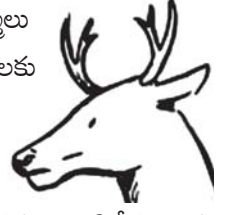
జిట్టకొమ్ములు:

కణితిపోతుకు-దుప్పిపోతుకు మొట్టమొదటిసారిగా మొలిచే తొలికొమ్ము. సూదిగా గొర్రెకొమ్ములా గుండ్రంగా తిరిగి ఉండే కొమ్ము దీనికి వంపులు చక్కగా తిన్నగా ఉంటుంది.

Two male Black-tailed deer struggle for supremacy. their branched antlers lock together.

పెద్దకొమ్ములు : రెండోసంవత్సరంనుండి మొలిచే కొమ్ముకు చిలుకలు వస్తాయి. అలా ప్రతి సంవత్సరం పాతకొమ్ములు ఊడిపడి కొత్తకొమ్ములు వచ్చేటప్పుడు చిలుకలు పెరుగుతుంటాయి. నల్లమలలో మూడు మహాఅయితే నాలుగు చిలుకలకు మించి రావు.

జిట్టకొమ్ములపోతు, పెద్ద కొమ్ములపోతులపోట్లాటలో చనిపోయిన పెద్దకొమ్ముల పోతును, చెంచులుచాలాసార్లు తెచ్చుకొని తిన్నామని చెబుతారు. కొమ్ములనుబట్టి దానివయసు లెక్కిస్తారు. కొమ్ములుఊడటం వాటికి ఒక వరంలాంటిదేనంటారు చెంచులు. ఎందుకంటే, నెత్తిన కొమ్ములున్నప్పుడు కొంత బరువుగా భారంగా ఉంటాయి. కంపలలో దూరేటప్పుడు చాలా జాగ్రత్తగా ఉండాలి. కొమ్ములు ఊడిపడిన తర్వాత ఆ పోతు ఎంతోస్వేచ్ఛగా తిరుగుతూ మేతకు కంపలలోకూడా దూరుతూ, అడవాటితో సరసం అడుతూ, హుషారుగా శత్రువు బారినుండి తప్పించుకుని తేలికగా పరిగెత్తడానికి ఎంతో అనువుగా వుంటుంది. సాధారణంగా కొమ్ములు వేసవిలో ఊడిపోతుంటాయి. మూడునెలలవరకు మళ్ళీ కొమ్మూరుదు. ఆ తరువాత పొడుచుకువచ్చే పచ్చి కొమ్ముకు తోలు ఉంటుంది. పచ్చికొమ్ములప్పుడు ఏదేనా తగిలించంటే కొమ్ము విరిగి రక్తం బాగా కారుతుంటుంది. దానిపై దోమలు వాలతాయి. వాటి ద్వారా పురుగులు పడతాయి. కొమ్ము పుచ్చి ఒక్కొక్కసారి ఆ పురుగులు తలకు పట్టి చనిపోతాయి. కాబట్టి కొమ్ము ముదిరేవరకు వీటికి గడ్డుకాలం. చాలా జాగ్రత్తగా కొమ్ములను చూసుకుంటూ తిరుగుతుంది. బరకలలోనే మేస్తుంది. కంపలలోదూరదు. పచ్చికొమ్ము కంపలకు పట్టి విరిగిపోతుందని భయం. ఈ కొమ్ములు వచ్చేది వర్షాకాలం.

జిట్టకొమ్ములు, అరకిలోవరకు బరువుంటాయి. ముదురుకొమ్ములు మూడునుంచి నాలుగు చిలుకలున్నవి ఐదారు కిలోల బరువుంటాయి. ఈ కొమ్ములను గతంలో చెంచులు సేకరించి అమ్మేవారు. ప్రస్తుతం సేకరించనివ్వడం లేదు. జిసిసివారు కొనడం లేదు. వీటిని కొంటేనే మంచినది చెంచుల అభిప్రాయం. వాటిని ఏ విధంగా ఉపయోగించుకున్నా వస్తువులుగా చేసి అమ్ముకున్నా డబ్బులు వస్తాయి. ఊడితే సేకరించినది లేదా చంపి సేకరించినది కొమ్ములను చూసే గుర్తుపట్టవచ్చును. అడవిలో నీటిగుంటలు తవ్వడం, ఉప్పుగడ్డలు కట్టియ్యడము చేస్తే జంతువులు జాడలు నాకడం తగ్గిస్తాయి. మట్టి జాడలు నాకడంవల్ల, మట్టి తిన్న జంతువుకు, కడుపులో ఆ మట్టి గడ్డకట్టి అరగక కొన్ని సందర్భాల్లో చనిపోతుంటాయి. అలాగే కణితులు-దుప్పులు ప్రమాదాలు తప్పించుకునేందుకు వీటికి 'గాలిముక్కులు' ప్రత్యేకంగా ఉంటాయి. వీటికి మామూలుముక్కులు ఉండి వాటికి పైభాగాన మరో రెండు చిన్న ముక్కులుంటాయి. వీటినే గాలిముక్కులు అంటారు. ఈ గాలిముక్కుల ఆధారంగా గాలి తగిలిన వెంటనే, శత్రువు వస్తున్నాడని గ్రహించి పరుగుతీసి, ప్రాణాలు కాపాడుకుంటాయి.

దుప్పులు (Chital or Spotted deer) మందగా కలిసి తిరుగుతూ మేత మేస్తున్నప్పుడు, చివరగా ఉన్నదుప్పికి వాసన తగిలితే, ఒక్కసారిగా ఒకే ఒక్క అరుపు అరచి పరుగు ప్రారంభిస్తుంది. మిగిలిన మందంతా దాన్ని అనుసరించి పరిగెట్టి పోతాయి. సహజంగా దుప్పి 'కూ...కూ..' అని అరుస్తుంది. ఆపద వచ్చినప్పుడు ప్రమాద హెచ్చరికలు చేస్తూ 'కూ..కూ..కూ..కూ' అని నాలుగైదుసార్లు వరుసగా అరుస్తూ పరిగెట్టిపోతుంది. అలా పరిగెత్తి పరిగెత్తి, ఇక ఇక్కడ భద్రత ఉంది, అనుకున్న ప్రాంతంలో ఆగి నిలుస్తుంది. మిగిలిన మందకూడా దీన్ని చేరుకుని అవికూడా ఆగి నిలబడి పరిసరాలనుజాగ్రత్తగా గమనిస్తూ ఉంటాయి. ఇలాంటి సందర్భంలో ఏదైనా ఒకటి రెండుదుప్పులు వేరేపక్క పరిగెత్తి తప్పిపోయినట్లయితే భద్రతగల ప్రాంతంలో నిలబడి చిన్నగా 'కూ..కూ...' అని అదేపనిగా అరుస్తూ తప్పిపోయిన వాటికి సంకేతాలు పంపుతూ మందలో కలుపుకునేవరకు పిలుస్తుంటాయి. అలాగే కణుతులు. ఇవి 'కం...కే...., కం..కే....' అని సహజమైన అరుపు అరుస్తాయి. ఆపద సమయంలో కంకే.. కంకే, కంకే.. కంకే' అని అరుస్తూంటాయి. అలా దుప్పులు, కణుతులు, గుంపునుండి తప్పిపోయినవాటిని గుర్తిస్తాయి. మరలా వాటిని కలుపుకోడానికి అరుపుల ద్వారా సంజ్ఞలు పంపుతాయి.

వీటిని కొండచిలువలు పట్టబోయినా, పెద్దపులివాసనగాని, దుప్పి వాసనగాని తగిలినా మీదకు దుంకబోయినా ప్రమాదాన్ని పసిగట్టినప్పుడు చెల్లా చెదురుగా పారిపోతాయి. కొండచిలువ, మందలోని ఒక దుప్పినిగాని పట్టినట్లయితే మిగిలిన మందంతా ముందు పారిపోతాయి. గుంపంతా చెల్లాచెదురైపోతాయి. ఉరికి ఆగి మళ్ళీ చిన్నగా వెనక్కి వస్తాయి. కొండచిలువ పట్టిన దుప్పిని చూస్తూ నిలబడి ఉంటాయేతప్ప, కొండచిలువను కొమ్ములతో పొడవవు. ఇక దాన్ని అలాగే వదిలేసి ఆ మంద ముందుకు సాగిపోతుంది. ఒకసారి చెంచులు అడవికి పోయినప్పుడు 'కూ...కూ...కూ...' అని దుప్పి అరుపువిన్నారు. వెదికి చూస్తే ఒక కొండచిలువ పొట్టలోంచి మూలుగు

వినిపించింది. అప్పుడొక పెద్ద బడితె నరుక్కొచ్చి దానికి చివర గొడ్డలికట్టి దూరంగా వుండి, గొడ్డలితో దాని తలమీద నరికి, పొట్ట కోస్తే దుప్పి బ్రతికే ఉంది. దాన్ని తుమ్మలబయలు చెంచులు తోలు తీసి మాంసంకోసుకుని తిన్నారు. మందలగా తిరిగే దుప్పలు గుంపులో 10నుంచి 50వరకు వుంటాయి. గుంపులో ఒకపోతు మాత్రమే ఉంటుంది. రెండు ఉంటే వాటికి కొట్లాట తప్పదు. పిల్లలు పెద్దవి అవగానే పోతులు విడిగా వెళ్లిపోతాయి. ఆ పోతువెంట నాలుగైదు పెంటివికూడా పోతుంటాయి. అవి ఒక గుంపును పెంచుతాయి. పిల్లలకు ముందుగా మాయ నాకేసి ఒక్కరోజులోనే పిల్లలు నడిచేటట్లు చేస్తుంది. ఒకవేళ పిల్ల నడవలేని పరిస్థితి ఉంటే కాళ్లు ఆరకుంటే, రెండురోజులవరకు దాన్ని నాకుతుంటుంది. రోజుల పిల్లలుగా ఉండగా, పిల్లలను ఒకచోట పండబెట్టి దాని చుట్టూరా మేస్తుంటుంది. దూరంగా పోదు. ఏదన్నా శత్రుభయం ఉంటే ఇది ఉరుకుతుంది. దూరంగా వెళ్లి మళ్ళీ తిరిగి వచ్చి పిల్లను చూసుకుంటుంది. గాలిని బట్టి జాగ్రత్తలు పాటిస్తుంది. రెండురోజులు దాటగానే పిల్లలను వెంటేసుకుని వెళ్లిపోతుంది. సహజంగా పిల్లకు గిట్టలుఆరినవెంటనే ఆప్రదేశం వదిలిముందుకు వెళ్లిపోతాయి. వీటి పిల్లలకు ఒక్క చిరుతవల్లమాత్రమే ఎక్కువప్రమాదం. చిరుతలు వాసనపట్టి దుప్పిపిల్లలను కనిపెట్టి వస్తాయి.

అడవిలో జంతువులన్నీ కుక్కలలాగే వేటచేయలేవు. వాసనపట్టలేవు. అన్ని కుక్కలకు వాసన తెలియదు. అట్లాగే పెద్దపులికిగాని చిరుతకుగాని వాసన పెద్దగా తెలియదు. చెంచులు ప్రత్యేకించి జంతువుల వాసన నేర్చుతారు. 'కాండ్రేవుడు' గుడ్లు గనుక దొరికితే కుక్కపిల్లలకు ఆగుడ్లు తాగిస్తారు. అలా తాగిన కుక్కలు కాండ్రేవుడులాగే రాత్రి నిద్రపోకుండా మెలకువగానే ఉంటాయి. కుక్కలకు ఎక్కువగా ఏనుగుపరిగ తీగ, అడవిగుమ్మడి నూరిపోస్తారు. ఏనుగు పరిగ తీగను ఆదివారం అమావాస్య రోజున తూర్పువైపు కాటుపెట్టి, వేరుగాని, చెక్కగాని తెచ్చిపోస్తే ఇవి ఎవ్వరిని దగ్గరకు రానీయవు. అలాగే అడవిగుమ్మడి కుక్కపళ్లకు రుద్దితే గుడిసే దగ్గరికి ఎవరినీ రానీయదు. అలా నాలుగైదు కుక్కలను సాకితే చెంచులకి దిట్టంగా వేటసాగుతుంది. దూలగొండివేరునుకూడా ఆదివారం అమావాస్యరోజున తూర్పువైపు వేరు తెచ్చి కుక్కకు పోస్తే, దురదవచ్చినట్టు జిలజిలగా ఉండి దొరికినదానిని పట్టి తెస్తుంది. జంతువులన్నీ ఈనేకాలం తొలకరినుండి ఆగస్టువరకు. తొలకరి ముందుకాలం ఎద కాలం. 'నాకు ముందరి కాళ్లు, కొద్దిగా జంపు ఉంటే, కుక్కతొట్టిలోకేపోయి నీళ్లు తాగిపోదును' అని కుందేలు అంటుందట. తన ముందరికాళ్లు వెనుకకాళ్లవలే సమానంగా లేవని బాధపడి నిట్టూరుస్తుంది. చెంచులు తమ కుక్కలకు నీళ్లు తాగడానికి చెక్కతో ఒక తొట్టిలాగ తయారుచేసి అందులోనే నీళ్లుపోస్తారు. దీనిని 'కుక్కతొట్టి' అని అంటారు.

జంతువులకు జీవనమాధి : ఊబినేలను చెంచులు 'పూడినేల', 'జవుకునేల' అని అంటారు. ఇటువంటి పూడినేలలు రోళ్ళపెంట, చిచ్చోటి, పోతురాజుపెంట, దారబయలు, గూబ గుండాల దగ్గర ఉన్నాయి. ఈ పూడినేలదగ్గరకు ఏజీవీ పోదు. నిలబడి చూసి తప్పించుకుని తిరుగుతాయి. వేరే ప్రాంతంనుంచి కొత్తగా జంతువు ఇటువైపు వచ్చినప్పుడు మాత్రమే అందులో ఇరుక్కుపోయి కూరుకుపోయి దిగబడి చనిపోతాయి. ఈ పూడినేలలో దిగబడ్డ జంతువులు ఒక్కొక్క సందర్భంలో దాంట్లోనుంచి పీక్కుని పైకెక్కి ప్రాణాల్ని రక్షించుకుంటాయి. చేతకానిది అలా నిలబడి లోపలకు కూరుకుపోయి చనిపోతుంది.

జంతువుల శరీరభాగాలు : అడవిజంతువులను వేటాడినప్పుడు, పులి, ఎలుగు మొదలయినవి కొట్టి పడేసిన జంతువుని తెచ్చుకున్నప్పుడుగాని చెంచులు వాటి శరీర భాగాలని వేటికవి కోసి విడదీస్తారు. దాదాపు అన్ని జంతువుల శరీర నిర్మాణం, వాటి అంతర్భాగాలు స్పష్టంగా వారికి తెలుసు. దుప్పిని ఉదాహరణగా తీసుకుంటే దాని భాగాల పేర్లు :-

మక్కింక, మెడెంక, దూలెంక(కోలెంక) బారెంకలు, మూలెంక, గిట్టెంక, బరెంక, చిగురెంక, దాలెంక, బొండగ, గజ్జెలాలు, కొంకులు, పెద్దీర్గ, దొబ్బ, చల్లీర్గలు, ఉలవ కాయలు, చేతికట్టు, చొప్పుకండ, దీలవకండ, చొప్ప, మూల్గ, నెత్తిపిచ్చ ఇలా ఎన్నో పేర్లు. పెద్దగిట్ట, పిల్లగిట్టలు కాలికింద భాగాలని విడదీసి కాల్చితే గట్టి గిట్టభాగం విడిపోతుంది. మిగతాభాగంతో చారుకాసుకుంటారు. పిల్ల(చిన్న)గిట్టలను కాల్చుకుని తింటారు. సాధారణంగా కడుపుతో వున్న దుప్పిని చంపరు, చంపనీయరు. ఇక మాంసం, ఎముకలు పంచుకునేటప్పుడు బాణంవేసి కొట్టినవాడికి, అదనంగా వాటా వేస్తారు. లేకపోతే వేటలో బాణం వెయ్యనని అలిగి కూర్చుంటాడు. అందుకే "అరే, ఏసి నోడికి ఎంకచొప్పుం చండిరో" అని గుర్తుచేస్తుంటారు.

అడవి జంతువులద్వారా విత్తనాలు మొలచి, పెరిగే చెట్ల రకాలు

కఠిల(కడిల) ద్వారా

1. గొట్టికాయలు	8. గుమ్మడికాయలు రెండురకాలు	
2. గురసకాయలు	9. మంగకాయలు	
3. తాడికాయలు	10. ఉసిరికాయలు	
4. బుడ్డబుడుచుకాయలు	11. జమ్మికాయలు	
5. నిమ్మపండ్లు	12. కరక్కాయలు	
6. పొలికికాయలు	13. మామిడి కాయలు	15. చింతకాయలు
7. ఇప్పపండ్లు	14. కుంకిడికాయలు	16. ఎల్కనక్కిరి కాయలు

అడవిపండుల ద్వారా

1. చింత పండ్లు	9. కలివిపండ్లు	
2. ఉలింద పండ్లు	10. బుట్ట కాయలు	
3. కుంకిడి పండ్లు	11. ఈతపండ్లు	
4. రేలపండ్లు	12. పరికి పండ్లు	
5. రేగుపండ్లు	13. మాడపుపండ్లు	
6. జువ్వి పండ్లు	14. తెల్లతుమ్మపండ్లు	17. జానపండ్లు
7. మేడిపండ్లు	15. వెలుతురుపండ్లు	18. సిరిజాన పండ్లు
8. దేవదారుపండ్లు	16. భీరపండ్లు	19. ఎర్రజాన పండ్లు

ఎలుగు ద్వారా

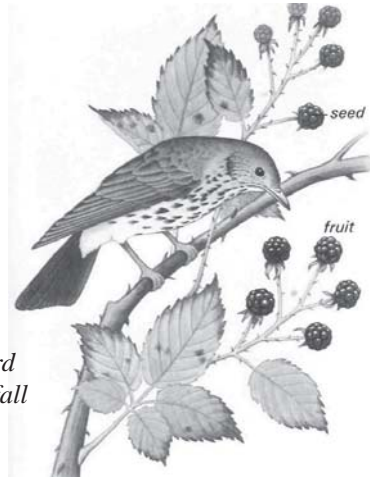
1. బలుసుపండ్లు	9. బుడుపుపండ్లు
2. దేవదారుపండ్లు	10. నేలబుడిపిపండ్లు
3. కలివిపండ్లు	11. జువ్విపండ్లు
4. కొండజానపండ్లు	12. రాలిపండ్లు
5. టుంకిపండ్లు (తుమికి)	13. మేడిపండ్లు
6. నక్కిరిపండ్లు	14. పుల్లనేరేడుపండ్లు
7. వేపపండ్లు	15. ఏనుగపరికిపండ్లు
8. పీరిపండ్లు	

పక్షుల ద్వారా

1. చిలుకలు - జంపని
2. బొల్కలు- మర్రి
3. పావురాలు
4. పచ్చ బొల్క

Soon the fruit is ripe, and a hungry bird eats it-seeds and all. Later these seeds fall on the ground in the bird's dropping.

గాలి ద్వారా

1. నెమలిపూత (తబిసి)
2. తళుకుపూత
3. శనగకాయలు
4. బూరుగ
5. కొండగోగు
6. సుగంధిపాల

7. పాలబరికి
8. నారేప
9. సిరిమాను
10. బిల్లుడు
11. వెర్రి బిల్లుడు

Dandelion seeds have their own little 'parachutes' to carry them in the wind.

ఎండద్వారా చిట్టి నెడజల్లి నాటుకునే విత్తనాలు

1. బూరుగ
2. గురువింద
3. నెమలిపూత
4. వెలుతురు
5. తంగేడి
6. నల్లంగి
7. మాడపు

Some plants scatter their own seeds.

When the seeds of the wood sorrel are ripe, the pods burst, scattering the seeds about.

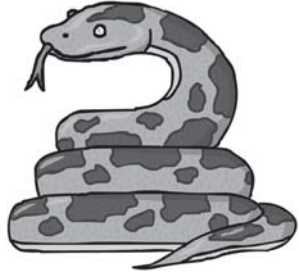
Collecting seeds is lot's of fun !

అడవులలో తిరిగే అన్ని రకాల జంతువులు

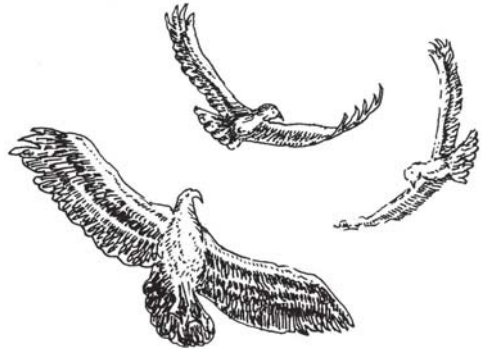
పాములు

1. ఉడుత చారలపాము
2. ఉల్లుక్కుడు
3. ఎద్దుముక్కుపాము
4. ఎద్దుపువ్వుపాము
5. కట్టదొండపాము
6. కట్టపాము
7. కళ్లులేనిపాము
8. కోడెనాగు
9. గడ్డిపాము
10. గెట్టిపాము
11. తెల్లత్రాచు
12. త్రాచుపాము
13. తుంటత్రాచు
14. తలగండుపాము
15. నట్టగొవ్వ
16. నల్లత్రాచు
17. నాగుపాము
18. నీరుకట్టు
19. నూనెకట్టపాము
20. నేలనాగు
21. పట్టిపాము
22. పసిరికపాము
23. పీర్పాము
24. బుట్లపోతు
25. మిన్నాగు
26. ముక్కులాలఎగిరేపాము
27. మొద్దుగాడు
28. రక్తపింజరి
29. ర్యాలపువ్వునాగు
30. రాళ్ళగొట్టంగాడు
31. రెండునెత్తికాయలపాము
32. పెద్దబట్టలపోతు (తెల్లమచ్చలది)
33. దాసరిపాము (నామాలుగల పెద్దపాము)
34. చెట్టెరికపాము (మొద్దుతలఉడుము, నల్లఉడుము)
35. కొండచిలువ (మూడు నామాలుండే చిన్నతలగలపాము)
36. జెర్రిగాడు (ఎర్రముక్కు జేరిగాడు:, ఇది ఆరడుగులుంటుంది తెల్లజేరిగాడు)
37. పెద్దపాము (దీనికి నిలువునామాలుంటాయి. ఓహో.. ఓహో..అని శబ్దంచేస్తుంది)
38. మట్టెలపాము (కట్లుకట్లుగా, గోధుమరంగు పుట్టలో ఉండే చుక్కలు చుక్కలుగా ఉంటుంది)

గడ్డపిట్టలు

1. బోరపొంతగడ్డ
2. జుట్టుగడ్డ
3. సాలువగడ్డ
4. ఈలగడ్డ
5. పీతవ్వగడ్డ
6. గడ్డపిట్ట
7. తొండలశేషుగాడు గడ్డ (పుల్ల చింతలగురువు)

చెరువుసప్తలు

1. కర్రపోడి
2. అండాలు
3. కాళింగి
4. జెట్లెని చిలక
5. తెల్లముక్కు పిట్ట
6. బుడ్కోడి (మునుగుడు కోడి)

సప్తలు

1. జుత్తుపోలిగాడు (మొసరితేనే చూపుతుంది) Common hoopoe
2. పస్సుముద్ద (పెద్దది, చిన్నది) Orioles
3. కుందేలుసాలువ Short-toed snake-eagle
4. ఆకుచిల్కలు Green pigeon
5. కముజు Quail
6. కనెరేవుగాడు Stone curlew goggle eyed plover
7. పొక్కులుగాడు Red-whiskered bulbul
8. నేలకప్పరిగాడు Nightjar
9. నల్లకిసిరిపిట్ట (మగది) Large pied wagtail
10. నల్లకిసిరిపిట్ట (ఆడది) Grey wagtail
11. నెమలి Peacock
12. కుడుములోలపిట్ట
13. సారలపిట్ట
14. కొండపొక్కులుగాడు Bulbul
15. నల్లగీసుగాడు (పెద్దనల్లంచి) Oriental magpie-robin
16. కోయిల (తెల్లది, నల్లది) Asian koel
17. పెద్దబొర గద్ద white-backed vulture
18. గుడ్లకప్పరిగాడు Spotted owlet
19. చక్రకొండలు Tailor bird
20. పెద్దకెవెరిగాడు (జాలెడేగ) Shikra
21. తంగేడికాయపిట్ట Small green bee-eater
22. అనుగోపిట్ట (ఓరన్నా!) Barn owl
23. గెడగాడు Hornbill
24. పూలపిట్ట Sunbird
25. పీరడిపిట్ట (బొడ్డుపూరడిపిట్ట, అదురుపిట్ట) Painted francolin
26. వానకోకిల Asian palm swift
27. జీకిపిట్ట (జావిక పిట్ట) Bats
28. జముడుకాకి Greater coucal

29. మాలకాకి Jungle Crow
30. తొండలపోసిగాడు Gray Shrike
31. జుట్టుసాలువ (జుట్టుగద్ద) Changeable hawk-eagle
32. చక్కోండ Black bellie finch-lark
33. కారుకోడి (బండకోడి, కార్కోడి) Jungle fowl
34. బుర్రుగాడు (తుర్రుపిట్ట) Black partridge
35. గోరెంకలు (పాలగోరెంక, గొడ్డుగోరెంక) Myna
36. పూరిపీకిగాడు (పుర్రపీకిలిగాడు) Indian tree pie
37. పచ్చపిట్ట (పచ్చబోలక) Green pigeon
38. గట్టిలంపిట్ట (పెద్దది, చిన్నది, జోగిపిట్ట) Bats
39. సాకలిపిట్ట (ఎర్రది, తెల్లది, సాకలోడు) Paradise flycatcher
40. పుల్చింతలపిట్ట (పుల్లవ్వ, పుల్చింత) Babbler
41. రామచిలుకలు (ఆకురామచిలుక, పుట్టరామచిలుక) Parrot
42. కొండ్రుబుగ్గగాడు (పెద్దకొండ్రుబుగ్గగాడు, చిన్నకొండ్రుబుగ్గగాడు) Falcon
43. దావరిపిట్ట (వడ్రంగిపిట్ట, పెద్దదావరిపిట్ట, చిన్నదావరిపిట్ట) Wood pecker
44. గుడ్లగూబ (పెద్దది, గుడ్లగూబ ఉమ్మిగూలు) Crested serpent eagle
45. గువ్వలు (చిటింటగువ్వ, పీరిగువ్వ, బల్స్ ఇదిపెద్దది) Doves
46. బర్లపోలిగాడు (నల్లంచిగాడు, గొడ్డుపిట్ట ఆడది) Black Drongo
47. ఉడుముపిట్ట Green billed malkoha
48. గొడ్డుపిట్ట (మగది) Racket-tailed Drongo
49. కొంగలు (గుడ్డికొంగలు, తెల్లకొంగలు)
50. ఎర్రలక (గుంపులు గుంపులుగా నేలన నడిచిపోతాయి) Grey francolin

నేలపై దొచ్చులు(గూళ్లు) ఏర్పాటు చేసుకునే పక్షులు

1. తిక్కతీత	2. పచ్చబొల్లు	3. కముజాలు
4. కాండ్రేవుడు	5. నెమళ్ళు	6. అడవికోళ్లు
7. గడ్డి బుడుచు	8. బర్లపోలి గాడు	9. బొల్లులు
10. నేలకప్పిరిగాడు	11. బావురుగాడు	12. పులిచింతలు
13. బండకోళ్ళు	14. గువ్వలు	15. బుట్టకాయల బావురుగాడు

Ground nest of flamingo

ఈ పక్షులన్నీ నేలపైనే దొచ్చులు(గూళ్లు) చేసుకుంటాయి. నేలపైనే గుడ్లు పెడతాయి, నేలపైనే పొదుగుతాయి. ఇవికూడా పిల్లలు ఎగిరే సమయానికి కొత్తదొచ్చులు తయారు చేసుకుంటాయి. పిల్లలు పెద్దవి కాగానే వేరేదొచ్చులు చేసుకుని ఉంటాయి.

చెట్లపై 'దొచ్చులు' ఏర్పాటు చేసుకునే పక్షులు

1. కాకులు	5. బొరబొంతలు	
2. గిడ్డికొంగలు	6. తొండలశేషుడు	9. ముక్కుపిట్ట
3. చాకలిపిట్ట	7. గద్దలు	10. కుడుములోల్ల పిట్ట
4. పిచ్చుకలు	8. పస్సుముద్దలు	11. పాలగోరింకలు

ఇవి చెట్లపైన చిన్నచిన్న కట్టెపుల్లలతోను, పీచులతోను, ఆకులతోను గూళ్లు పెట్టుకుంటాయి. గుడ్లు పెట్టడం, పొదగడం అంతా ఆ గూట్లోనే చేస్తాయి. ఈ పక్షులలో కుడములోళ్లపిట్టగూడు చాలామెత్తగా ఉంటుంది. ఇంత మెత్తగా ఏ పిట్ట గూడు పెట్టుకోలేదు.

చెరువులో ఉండే కోళ్ళు లేదా పక్షులు

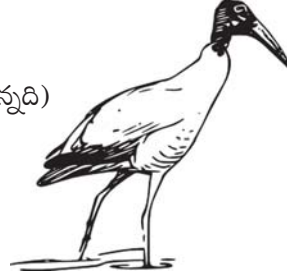
1. కర్రకోడి (కాళ్ళకోడి)
2. ఎర్రముక్కుకోడి
3. తెల్లముక్కుకోడి
4. నీరుకోడి
5. మునుగుడుకోడి
6. బాతు (తెల్లవి, నల్లవి)
7. గరగంద

8. జేటిలేనిచిలక
9. కొంగ
10. జెడకొంగ
11. లకుముక్కుపిట్ట
12. చిన్న ఆందలు
13. కాళింగిపిట్ట (పెద్దది, చిన్నది)

14. చిన్నముక్కుపిట్ట (చిన్నిఈతపిట్ట)
15. పెద్దముక్కుపిట్ట (పెద్దఈతపిట్ట)
16. గుడ్డికొంగ (తెల్లవి, నల్లవి, ఎర్రవి)
17. పెద్ద ఆందలు (వీటినే రథంపిట్టలు అంటారు)

పురుగులు

1. పేడపురుగు
2. కట్టపురుగులు
3. చీడపురుగు
4. గెడ్డిపురుగు
5. తాంబలిపురుగు
6. చీరళ్ళు
7. తొటపురుగు
8. ఈతపురుగు
9. కుమ్మరిపురుగు
10. రావగానిపురుగు
11. నట్టగవ్వలు-ఎర్రవి
12. కుక్కలద్ది పురుగు
13. మిడత (ఎర్రది, పచ్చది)
14. కొమ్ములపురుగు (కొమ్ములలోపల తొలుస్తది)

15. బుడ్డింగాలు
16. బొచ్చుపురుగు
17. బంకపురుగు
18. గంతపురుగు
19. నీరుతాంబలిపురుగు
20. ఎండలమ్మ పురుగు
21. ఎల్లపురుగు
22. గొల్లపురుగు
23. పులుకోమలు
24. గొడుకుల్లే పురుగులు
25. ఉసుళ్ళు/ ఇంపటీళ్ళు
26. కాళ్ళగబ్బరిగాడు (సాలీడు)
27. ఎంగులచురుగుపురుగు
28. తుమ్మెద (నల్లది, తెల్లది)

29. జీరంగి (ఎర్రది, పచ్చది)

30. సారెపురుగు (పెద్దది, చిన్నది)

31. గొల్లపురుగు (గొల్లభామపురుగు)

32. వెలుతురు పురుగు (రెక్కలది)

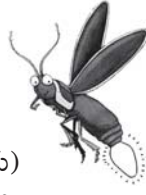
33. నట్టుగవ్వలు (కుమ్మరోడు, కుమ్మరిపురుగు)

34. వెలుతురు మిడతపురుగు (నేలమీద నడిచేది)

35. చెదలు (తొర్రచెదలు, పాలచెదలు)

36. బుడ్ల పిందులు (నున్నది, సన్ననిది, గడ్డిపిడుదులు)

37. రోకలతొట్టె (పెద్దది, ఎర్రది, నల్లవి చుక్కలుచుక్కలు ఉండేవి)

తేళ్ళు

1. కొండతేలు

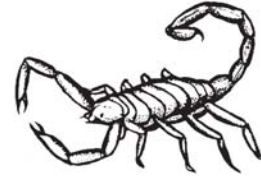
2. సడ్డితేలు

3. ఎర్రతేలు

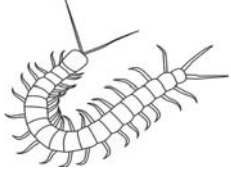
4. మండ్రగబ్బితేలు

5. ఆకుతేలు

6. పిల్లలతేలు

జదులు

1. కట్టెజెరి

2. ఎర్రజెరి

3. నల్లజెరి

4. పెద్దజెరి

5. మట్టితినే జెరి

6. తాటమట్టలజెరి

చీమలు

1. గండుచీమలు

2. లక్కచీమలు

3. కొర్పిచీమలు

4. పొట్టచీమలు

5. నడ్డి పిత్త చీమలు

6. నల్లచీమలు (చిన్నవి)

7. రెక్కలచీమలు (నల్లవి, సన్నవి)

8. ఎర్రచీమలు (పెద్దవి, చిన్నవి)

10. పెండ్లిచీమలు (వీటికి వరుసగా వెళ్లే అలవాటులేదు, గుంపులుగా వెళ్ళతాయి. కాబట్టి వీటికి ఆపేరు వచ్చింది)

11. చలిచీమలు

12. తేనెచీమలు

13. గబ్బుచీమలు

14. తొర్రచీమలు

15. దురతలు చీమలు

16. పుల్లచీమలు

17. జురుకులు (పెద్దవి, చిన్నవి)

9. నడ్డిచీమలు (వానకురిసినప్పుడు వచ్చే నల్లరెక్క చీమలు)

దల్లులు

1. ఊసరావు

2. నల్లటిబల్లి

3. గుడ్డిబల్లి

4. సారలజారుబల్లి

5. కొండజారుబల్లి

6. గుడ్డిబల్లి - దడ్లంకడిభార్య

7. దడ్లంకడు - లావుది

8. జారుబల్లి - పాలబండ

9. ఎర్రతోక జారుబల్లి

10. ఎర్రమూతిబల్లి (కొండలలో ఉంటుంది)

ఉడుతలు

1. సారుడుత

2. బెట్టుడుత

3. పుల్లుడుత (కోడబోడు)

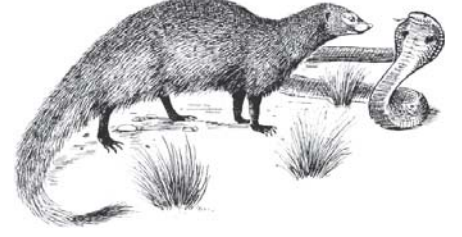

1. ఆకెల్లాలు (పెద్దవి, చిన్నవి)	2. గుడ్డెలుకలు	3. చిటిమిటి ఎల్లాలు (సండి ఎలుక)
4. రాళ్ళగొట్టంగాడు	5. చిట్టింగ్గాడు	6. పందికొక్కు ఎలుకలు
7. దారెలుకలు	8. ఎల్లెలుక (తెల్లెలుకలు)	

పిల్లులు

1. బావురుగాడు	6. మానిక
2. గడ్డపిల్లి	7. గండుపిల్లి
3. నల్లమాన్ని	8. పెద్దబావురుపిల్లి
4. నల్లపిల్లి	9. మింగీస (ముంగిస)
5. చిరిపిల్లి (లావుతోకది, కూరపంది చారది)	

వీటికి మామూలు ముక్కులుండి వాటికి పైభాగాన మరో రెండు చిన్న ముక్కులు ఉంటాయి. వీటినే గాలిముక్కులు అంటారు.

అడవులలో తిరిగే కుక్కల రకాలు

1. రేచుకుక్కలు	2. తోడేళ్ళు
3. కొంకనక్కలు	4. కొండ్రాసిగాడు (కెండగాడు)
5. నక్కలు (ఊలనక్క, గుంతనక్కలు)	
6. మానిగలు (నల్లమానిగ, తెల్లమానిగ, బట్టలమానిగ)	

చెంచులమధ్య జీవించే వస్త్రాణులు

1. జింక (బొర్రజింక)	13. ఆకుచిరుత
2. గడ్డిగెర్ర (బుర్రజింక)	14. చిరుతగండు
3. కణితి	15. ఆకుదువ్వు
4. దిప్పి (ఒర్లుపోతు)	16. దువ్వు (సన్నకాళ్ళది, పెద్దకాళ్ళది)
5. కొండగొర్రె	17. ఎడగండు (సన్నకాళ్ళది, పెద్దకాళ్ళది)
6. సాలువ కుందేలు	18. ఆకుపులి
7. పంది	19. పెద్దపులి (సన్నకాళ్ళది, పెద్దకాళ్ళది)
8. ముళ్ళపంది (ఏదు)	20. నల్లజింక (కృష్ణజింక, పెద్దజింక, సారలజింక)
9. కుర్రపంది	21. బండిఎలుగు
10. మనుబోతు	22. రైయిలుఎలుగు
11. కుందేలు	23. తెల్లమూతిఎలుగు (బొల్లిమూతిఎల్లు)
12. చెక్కల వాలుగ	

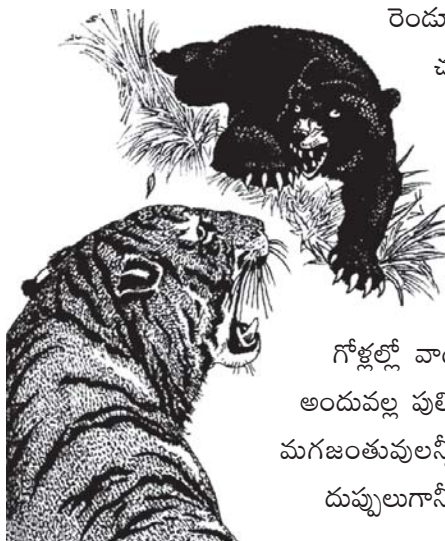
పెద్దపులి (Tiger)

ఒకచోటే స్థిరంగా వుండక విశాలభూభాగంలో సంచరించే జంతువుల్లో పెద్దపులి ఒకటి. ఇవి 32నుంచి 35 సంవత్సరాల వయసువరకు పెరుగుతాయి. నాలుగుపిల్లలవరకు పుడతాయి. ఒకటి రెండుమాత్రం బతుకుతాయి. ఇవి సాధారణంగా దుప్పి, కణితి, గేదెలు, ఆవులు, ఎద్దులు, ఎలుగుబంటి, ఏదుపంది, అడవిపంది, కొండగొర్రెలు, జింకలను తింటాయి. ఈ జంతువులన్నీ క్రమంగా తరిగిపోతున్నందువల్ల పులితోసహా చెట్లుకూడా అంతరిస్తున్నాయి.

పులిఅయితే, జాడలనుబట్టి వేటాడదు, కుక్కలవలె వాసనతీయదు, చెలమల దగ్గర దారిలోను కాపుకాస్తుంది. దుప్పలమందగాని, కణుతులమందగాని ఎదురుపడితే వెంటనే ముందుకు దూకినట్టు చేసి నక్కుతుంది. ఆ జంతువులు వచ్చినదారినే పరిగెడుతాయి. ఇది అడ్డదారిన వాటికంటే ముందుగా వెళ్లి అవి వచ్చేదారిలో మాటువేసి హఠాత్తుగా దూకి పట్టి చంపుతుంది. ఒకవేళ దారిలో ఏ జంతువులు దొరక్కపోతే నీళ్లచెలమకి పోయి మాటువేస్తుంది. మిగిలిన జంతువులు తప్పనిసరిగా ఆ నీళ్లచెలమ దగ్గరకే వస్తాయి-ఆ సమయంలో పట్టి తింటుంది. కుక్కలకుమల్లే పులికిగాని, చిరుతకుగాని గాలిలో వాసనపట్టే శక్తి ఉంటే అడవిలో అసలు జంతువులే లేకుండాపోయేవి.

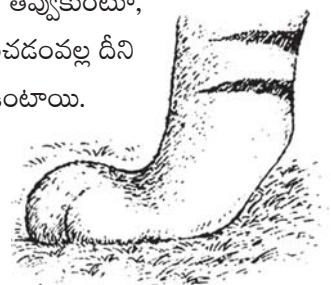
అడవిలో ఒకేదారిలోగనుక పులి-ఎలుగు ఎదురుపడితే రెండూ తొందరగా అడ్డు తొలగవు. నేను తొలగనంటే, నేను తొలగనంటాయి.

Claws are out..
bear clashes with tiger in the wild

రెండూ సై అంటే సై అని ఢీకొంటాయి. అలా ఢీకొనినప్పుడు సహజంగా పులే ఎలుగును చంపేస్తుంది. కానీ, ఎలుగుకూడా అంత తొందరగా చావదు. వారవారగా గట్టి దెబ్బలతో పులిని బాగానే కొడుతుంది. సహజంగా పులి ఏదైనా జంతువుపై దాడి చేసినప్పుడు మాత్రమే దాని గోళ్లను బయటకు తీసి ఉపయోగిస్తుంది. మిగిలిన సందర్భాలలోను, నడిచేటప్పుడు గోళ్లను లోపలికి తీసుకుని, గోళ్లను భూమికేమాత్రం తగలనీయకుండా నడుస్తుంది. కానీ, ఎలుగు ఎక్కడంటే అక్కడ పుట్టలు తవ్వకుంటూ, నేలను తవ్వకుంటూ రోజూ దానిగోళ్లను ఉపయోగించడంవల్ల దీని గోళ్లలో వాడి తగ్గుతుంది. పదునుండదు, కొంత మొద్దుబారి ఉంటాయి.

అందువల్ల పులిపంజా దెబ్బలకు ఛస్తుంది. సాధారణంగా అడవిలో మగజంతువులన్నీ పులులుగానీ, ఎలుగులుగానీ, కణుతులుగానీ, దుప్పలుగానీ, చివరికి అడవికోళ్లు ఎండాకాలంలోనే పోట్లాడుకుని ప్రాణాలమీదకు తెచ్చుకుంటాయి. మిగిలిన సందర్భాలలో అంతగా పోట్లాడుకోవు.

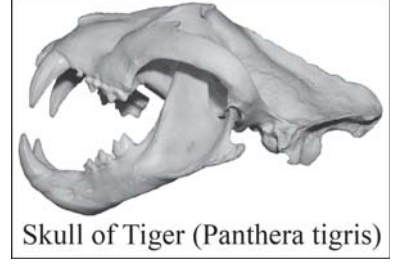

Placement of paw on ground

పులి మా పెద్దకొడుకు: గతంలో పెద్దపులిని చెంచులు ఎంతో గౌరవంగా, ఆత్మీయుడుగా, దేవుడిలాగ చూసుకునేవారు. రాను రాను అడవులలో సుగాలీలు ఆవులను ఎక్కువసంఖ్యలో మేపడము మొదలుపెట్టినారు. ఎప్పుడైనా పెద్దపులి చెంచువాళ్ళ ఆవులను, బర్రెలను పట్టుకుంటే అది పిల్లలపులి అయి ఉంటుంది. ముసలిపులి కావచ్చు, లేదా చేతకానిది కావచ్చు. అప్పుడు చెంచులు బాధపడరు. 'కొయ్యలగొడ్డు (ముసలిది) పట్టిందిరా! చేతకానిది' అనుకుంటాము. లేదా జాడచూసి పసికట్టి కనిపెట్టి, పిల్లలపులి అయితే పిల్లలది పట్టిందిరా అని చూసివస్తాము. చేతకానిది ఆ ప్రాంతంలో తిరిగితే, జాగ్రత్తరా! చేతకాని బక్క కొయ్యలది తిరుగుతున్నది. మనుషులను కూడా పట్టుకుంటది అని గూడెంలో అందరికీ చెప్తారు.

ఒకవేళ పెద్దపులి చెంచులను ఎవరినైనా పడితే చచ్చిన శవము దగ్గరకుపోయి తాడుతో శవాన్ని కట్టి చెట్టుమీద మాటు కూర్చుంటారు. ఈ పనిని మంచి వేటగాడికి అప్పగిస్తారు. రాత్రిపూట చచ్చిన శవము దగ్గరకు పెద్దపులి రావచ్చు లేదా దెయ్యాలకూడా వస్తాయి.

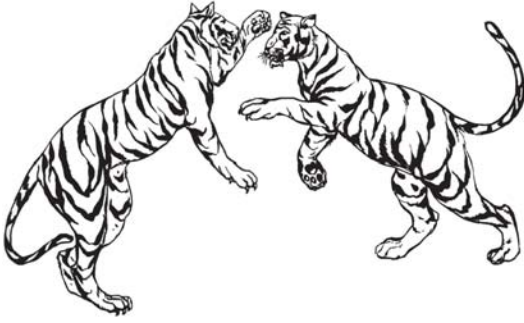
అందుకని ఈ పనిని ధైర్యవంతులకు అప్పగిస్తారు. ఆ శవము రెండు రోజులైనా, ఐదు రోజులైనా కాపలాకాసి ఆ పెద్దపులిని చంపనిదే వదలరు. దబ్బతో దెంగి వదలిపెడతారు. అంబు పెట్టుకొని ఎక్కడికైనా పోయి చస్తుంది. ఎక్కువశాతం అక్కడే పడేటట్లు వేస్తారు. తప్పు వేస్తే అది కనుక్కొని రాదు, అనుమానపడి రాదు. అందుకని మంచి గురికలవాడిని ఈ పనికి నియమించుతారు. పులి చచ్చిన తరువాత ఆ శవాన్ని పులిని ఒకే దగ్గర కాలవేస్తారు. **Skull of Tiger:** The widely separated canines, the few blade-like cheek teeth, the powerful jaw bones, and the sturdy cheek arches which support the great biting muscles.

పులి చెంచుల జంతువులను చంపినప్పుడు మాత్రం బాధపడరు. “పెద్దపులి చంపిన కడుతులను, ఇతర జంతువులను మనము అప్పుడప్పుడు తెచ్చుకుంటాముకదా! ఈ రోజు తినని! దానికి చేతకాలేదు” అని సర్దుకుపోతారు.

సుగాలీల ఆవులను పులి పట్టినప్పుడు, ఆవు కొంచెము బ్రతికి ఉన్నా, పురుగులమందు ఆవుకు తగిలిన గాయాలలో పోసి చంపినప్పుడు అది నీళ్ళ దగ్గరకు పోయి చస్తుంది. వాడు మరుసటి రోజు ఆవులను తోలుకొని పులి తిరిగే ప్రాంతానికి పోతాడు. చచ్చిన ఆవు శవము ఉన్న ఏరియా కొంచెం దూరము ఉంది అనగానే ఆవులు బెదురుతాయి. అప్పుడు సుగాలీ పులి చచ్చి ఉంటాది అని గమనించి ఆవులను వదిలేసి, పులి పని పడతాడు. గోర్లు తోలు తీసుకుని పోతాడు. దాని శరీరాన్ని వదిలేసి వెళ్తాడు. అప్పుడు దాని శరీరాన్ని తిన్న కొన్ని జంతువులు, పక్షులు కూడా చస్తాయి.

ఇలాగ చచ్చిన జంతువులను ఒకవేళ చెంచు చూస్తే వెంటనే ఎవడో, పెద్దోణ్ణి చంపినాడు అని బాధపడి, దాని దగ్గరకు వెళ్ళి వివిధంగా చచ్చినదీ చూస్తాడు.

1. అంబుతో చచ్చినదా
  2. తుపాకితో చచ్చినదా
  3. పాము కాటుకు గురైనదా
  4. పులి-పులి కొట్లాడి చచ్చినదా
  5. సుగాలీలు చంపినదా
  6. ఇతర జంతువు చంపినదా
- (ఒంటరిపంది, రేచుకుక్కలు)

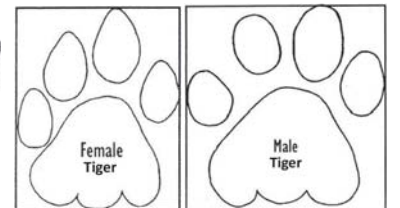
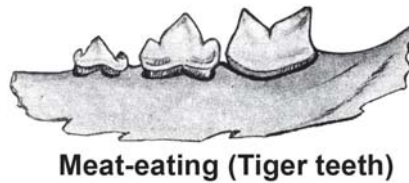

సుగాలీలు చంపినట్లైతే పెద్దపులి నోరు పురుగుల మందు వాసన వస్తుంది. పులి పులి కొట్లాడి చచ్చినా లేదా రేచుకుక్కలు చంపినవి తెలిసినట్లయితే గోర్లు మాత్రమే తీసుకుంటారు. ఆ పులి ఏ ప్రాంతం అని గమనించి కట్టెలు ఏరి దాన్ని కాల్చి వచ్చి గూడెంలో అందరికీ చెప్తారు. మన పులి చచ్చినది అని కొన్ని రోజులు అందరు బాధపడతారు. మళ్ళీ ఆ ప్రాంతానికి ఏలాంటి పులి వస్తుందో అని ఎదురు చూస్తారు.

కొత్తపులి వచ్చిన తరువాత కొంతకాలం దాని కదలికలు గమనించి మంచి పులి, పిల్ల, ముసలిది అని దానికి పేరు పెట్టుకుంటారు.

1. మబ్బుగాడు
2. ముసలిది, ముసలోడు
3. కుంటిది, కుంటి బయ్యడు
4. గుర్రగాడు
5. పెంటిది, ఆడది, అమ్మ
6. ఉసారుగాడు, చురుకైనది
7. పోతుగాడు, మంచిది ఇలా రకరకాలుగా పేర్లు పెట్టుకుంటారు.

చిరుతపులిని మాత్రం, చెంచులు శత్రువులాగ చూస్తారు.

1. మా పెంపుడు కుక్కలను, సికారి కుక్కలను తింటుంది.
2. చిన్న చిన్న మేకలను, బర్రెదూడలను, ఆవుదూడలను తింటుంది.
3. అది ఏదైనా చిన్న జంతువులను పట్టుకొని ఏమీ మిగల్చకుండా తింటుంది. దానికి స్వార్థం ఎక్కువ. చెంచులను ప్రేమగా చూడదు.

అడవిలో అనుకోకుండా పెద్దపులి చెంచుకు ఎదురైతే మన చెంచు ఆ పులిని చూసి దానితో ముఖా ముఖంగా మాట్లాడేవాడు. ఆ పులిని చూసినవెంటనే చెంచు ఇలా అనేవాడు 'ఏమిరా పెద్దోడా! పూర అద్దమానమైనావు, మనుషులున్నారు అనికూడా చూస్తలేవు. ఏమి అంత తొందర! ఈ మధ్య కనబడటంలేదు ఎక్కడికి పోయావు! ఒకవేళ కనబడకుంటే అప్పుడు ఆ పులి పెంపుడు కుక్కలాగ తోక ముడుచుకొని పక్కకు తిరిగిపోయేది. పులితిరిగే ప్రాంతంలో చెంచులకు ఏలాంటి ప్రమాదం లేదు. ఒకవేళ ఉంటే ఎలుగు ద్వారా మాత్రమే.

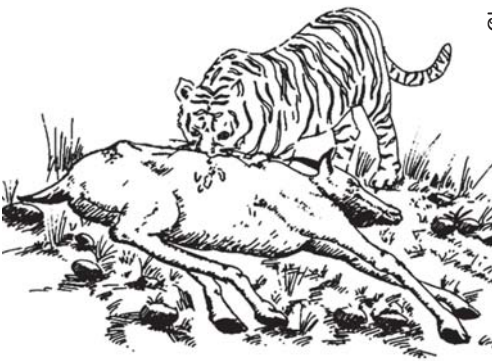
పులి ఉదయానే లేచి తన కుడి కాలుతో బొందెతో తన ముఖము కడుగుకుంటుంది. నాలుకతో బొందనాకి ముఖము తుడుచుకుంటుంది. తరువాత సూర్యునికి, భూమికి నమస్కరించి ఇలా ప్రార్థిస్తుందంట...

1. ఈ రోజు నేను పాపిష్టి మానవుని కంటపడకుడను.
2. భగవంతుడా ఈ రోజు నాకు తగినంత ఆహారం దొరికేలాగ చూడు.

పులి ఎప్పుడైనా చెంచులకు అనుకోకుండా కలిస్తే కొంచెం సిగ్గుపడి పక్కకు తొలగి పోతాడంట. 'నేను నిన్ను చూసినాను' అంటే అది సిగ్గుతో అక్కడే కూర్చుంటుందంట. పులిని చూసిన వెంటనే 'ఇక్కడ మనుషులు ఉన్నారు పెద్దోడా' అని గట్టిగా చెప్పితే 'నన్ను చూడలేదు కదా! దూరంనుండి చెప్పుతున్నారు నేనంటే ఎంత అభిమానం' అని అది పక్కకు వెళ్ళిపోతుందంట.

పూర్వకాలం పెద్దపులి తిరిగే ప్రాంతాన్ని చెంచులు కొంచెం జాగ్రత్తగా చూస్తుండే వారంట. పెద్దపులి జంతువులను పట్టి రక్తము తాగి, కడుపు నిండినంత తిని వదిలినదాన్ని చెంచులు తెచ్చుకుని తినేవాళ్ళు. పిల్లలపులి వేటాడితే ఎక్కువశాతం పోయేవాళ్ళు కాదు. ఎందుకంటే దాని పిల్లలకు చాలదురా! దాని దగ్గరకు ఎందుకు అనేవారు. పిల్లలు కొంచెం పెద్దవి, కాటుకానలు అంటే వేటాడేవయసుకు వస్తే అప్పుడు తెచ్చుకునేవాళ్ళు.

పెద్దపులి జంతువును వేటాడేటప్పుడు ఆ చనిపోయిన జంతువు తల దక్షిణంవైపు పడితే పులి తినదు. దీనిని పీనుగు స్థలము అంటారు. చనిపోయినవారిని దక్షిణంవైపు తలపెట్టి బొందపెడతాము. పులి దక్షిణంవైపు తలపెట్టి పడుకున్న జంతువును బెదరపెట్టి

లేచిన తరువాత వేటాడుతుంది. పెద్ద జంతువుని వేటాడినప్పుడు ఆ రెండు జంతువులకు జరిగిన కొట్లాటలో ముందు జంతువును గాయపరుస్తుంది, వెనుక కాళ్ళ కొంకి నరాన్ని కొరుకుతుంది. ఒక కాలుతో అది రక్తము కారుతు ఉరికినప్పుడు దానిని వెంబడించుతుంది. బాగా అలసినప్పుడు నీటిదగ్గర ప్రాంతంలో ఒక కిలోమీటరు దూరంలో చంపుతుంది. రక్తము తాగి మెడవిరిచి, కొంచెం మెడదగ్గర, వెనుక తొడకండ లేదా దానికి ఇష్టమైన చోట మెత్తటిభాగాన్ని తిని వెళ్ళిపోతుంది. నీళ్ళు తాగి వచ్చి, దానికి అనుకూలమైన ప్రాంతానికి గుంజుకుని పోయి ఏదైనా వాగు, చెలిమ దగ్గరలో దాచుకుంటుంది.

ఇంతలోపల మన చెంచులు కనుక్కుంటే, అనగా అవి కొట్లాడిన దగ్గర నుండి రక్తపు మరకల జాడ కట్టి దానిని దొరికించుకుంటారు. ఈ జంతువును వెతికేటప్పుడు రక్తపు ముఖముతో ఉంటది కాబట్టి మన చెంచులు కొంచెము అల్లరి చేసుకుంటాపోతాడు. ఒక వేళ పెద్ద జంతువు అయితే చూసి వస్తారు. చిన్న జంతువైతే తను మోసినంత కట్టుకొని మిగిలినది వదిలేసి వస్తారు. లేదా పెద్ద జంతువు అయి

ఉండి అప్పుడే కొన్ని గంటల క్రింద పట్టి ఉంటే, అది పట్టి రక్తము తాగి నీళ్ళకు పోయినప్పుడు చెంచు ఒంటరివాడు అయినచో కడితి బాగుంది పులి ఏమీతినలేదు అనుకుంటూ వెంటనే అక్కడ ఒక పెద్ద మంట వేసి ఇంటికి తిరిగి వచ్చి, పొద్దు ఉంటే వెంటనే గూడెంలోని వాళ్ళందరినీ తీసుకొనివస్తారు.

తెల్లవారిన తరువాత పోయి ఆ స్థలంనుండి విడిభాగాలుగా చేసుకొని బండ ప్రాంతానికి వచ్చి కుప్పలు వేసుకొని ఇంటికి వెళ్ళతారు. మళ్ళీ అది వస్తాదని చుట్టూ ఒక ఇద్దరిని కాపలా పెడుతారు. పిల్లల పులి అయితే అది రక్తపు జాడలో పిల్లలను వేసుకొని వస్తుంది. కాని చెంచులను చూచి పోతుంది. మామూలు పులి అయితే రాదు వేరే దాన్ని సికారి చేసుకుంటుంది. మళ్ళీ జంతువు కనబడినా, దాని జోలికి పోరు, మొన్ననే తెచ్చుకున్నాము కదా. అది తిననీ! అది బాగుంటే మళ్ళీ మనకు పట్టి ఇస్తుంది అని అనుకుంటారు. కొంచెం మురుగు వాసన వచ్చిన మాంసంకూడా తెచ్చుకొని తింటారు. అంటే కొంచెము గట్టిగట్టి కండలు కోసుకుని వచ్చి ఉప్పు పసుపు వేసిన నీళ్ళను బాగా మరిగించి అందులో కోసిన ముక్కలు ఒక 5నిమిషాలు ఉంచి బయటకు తీసి ఆరవేస్తారు. దీనిని అదగింపు అంటారు. ఈ ముక్కలు బాగా ఆరిన తరువాత వంట వండుకుంటారు. అప్పుడు వాసన ఉండదు. పెద్దపులి మాకు ఎంతో మేలు చేసే పెద్దకొడుకు.

నీళ్ళకోసం పులులపాట్లు

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వం

తేది: 09-03-2001, తుమ్మలబయలు చెంచుగూడెం

పెద్దపులి బెడద

ఇందుమూలంగా శ్రీయుత పత్రికా ప్రతినిధులు - దోర్నాల వారికి తెలియజేయునది ఏమనగా...

మా తుమ్మలబయలు చెంచుగూడెం నందు మాకు పెద్దపులి బెడద ఎక్కువైనది. ప్రస్తుతం మా చెంచుగూడెంనందున్న అటవీప్రాంతంలో 5 పెద్ద పులులున్నాయి. వాటిలో 2మగవి, 3 ఆడవి. ఒక చిన్నపులి పిల్ల. బర్రె, ఆవు, మేకలలో ఏదైనా చంపుతున్నది. వీటిలో ఒక ముసలిపులి మట్టితింటుంది. ఇది కచ్చితంగా మనుషుల్ని తింటదని మా పెద్దవాళ్ళు భయపడుచున్నారు. గూడెంకు ఒక పర్లాంగు లేదా 4 పర్లాంగుల పరిధిలో గూడెం చుట్టు తిరుగుతుంది. దీని వల్ల మా పశువులను గూడెం చుట్టే మేపుకుంటున్నాము. ఇలా మట్టితినే పులి మనుషులపై దాడి చేయుటకు వెనుకాడదని మా తాతలు అంటున్నారు. ఇలాంటి సంఘటనలు గతం సుమారు 36సం॥ క్రితంకూడా మా తుమ్మలబయలు చెంచుకాపురస్తుడు భూమనివీరడు తండ్రి వీరతాతని ఎర్రనేల గుండం పెద్దమట్ట (పెద్దపులిగూట్ల బరక) అటవీప్రాంతంలో ఆవులకు వెళ్ళిన అతనిపై దాడి చేయగా దాన్ని ఎదురాడ్డి తన చేతిలోనున్న కోలకట్టతో కొట్టగా పెద్దమట్టలోకి పరుగుతీసి ముళ్ల డొంకేసి అతని పట్టి తీవ్రంగా గాయపరిస్తే, ఆ శబ్దాలు(అరుపులు)విని గూడెంలో అందరూ తప్పెట్లతో వెళ్ళి గోల చేయగా అది వెళ్ళిపోయింది. అప్పటికే కొనప్రాణాలతో ఉన్న భూమని వీరడికి నీళ్ళు తాపగా అతను జరిగిన విషయం పెద్దలకు తెల్పి కనుమూశాడు. ఇప్పటికీ అతని జ్ఞాపకార్థం ఆ పెద్దమట్టకు ముసలోనిసెల అని పేరు పెట్టి ఒక రాతిశిలనుకూడా పెట్టారు.

ఇది జరిగి చాలాకాలం అయినా పెద్దపులులు మా గూడెం వదలటం లేదు. అయితే ఎప్పుడు వీటి పరిస్థితి చాలాదయనీయంగా ఉంది. గూడెంకు చుట్టుప్రక్కల మంచినీటి వసతిలేక గూడెంలో కొత్తకుంట దగ్గరనున్న మెట్లబావిలో ప్రతిరోజు నీళ్ళు త్రాగి పోతున్నది. దీనివల్ల మా చెంచువారు రాత్రులందు బయటకు రావడంలేదు. పశువులను కూడా పొద్దునే కట్టేసుకుంటున్నారు. ఫారెస్టువాళ్ళు ఇప్పటికైనా కనికరించి గూడెంనందున్న కొత్త చిన్న కుంటకు వచ్చే వర్షాకాలం లోపల లోతు త్రవ్వించి కొత్త కుంటకు వర్షపునీరు రావడానికి నీటికాలువలు తవ్వించిన యెడల అడవిలో పశువులన్నింటికి నీరు ఉండటమే కాకుండా, పెద్దపులులకు కూడా ఈ బావిలోకి దిగే సమస్య తగ్గుతుంది. ఈ కొత్తచిన్నకుంట, గూడెంకు దూరంగా అడవికి దగ్గర ఉండటంవల్ల ఆ కుంటలో నీరు వున్నంత వరకు అక్కడే నీళ్ళు త్రాగేవి. ఈ కుంటలో నీళ్ళు ఎక్కువ రావడం కోసం చెంచు యువకులు నీరు-మీరు కార్యక్రమంకింద కుంట లోతు త్రవ్వతుంటే దీన్ని ఫారెస్టు సిబ్బంది అడ్డుకున్నారు. దీన్ని కనుక ఆ ఏడాది త్రవ్వనిచ్చి ఉంటే ఈ రోజు పులులు త్రాగునీటికోసం ఇబ్బందులు పడే పరిస్థితులుండేవి కావు. ఫారెస్టువాళ్ళు అవసరమైన అటవీప్రాంతంలో చెరువులు, కుంటలు, చెక్ డ్యాములు కట్టడం లేదు. చెంచువారి సలహాలు, సూచనలు పట్టించుకొవటంలేదు. ఫారెస్టు అధికార్లు ఇటీవల చేస్తున్న క్లియర్ కట్టింగ్ (చెట్లు చుట్టు పక్కలనున్న కొమ్మలను, మొక్కల్ని నరకడం) దీనివల్ల మంచిమంచి పాదులు నాశనం అయి, అటవీ మృగాలకు ఈ ఎండాకాలంలో నెలవునీడ లేకుండ చేస్తున్నారు. పెద్దపెద్ద చెట్లకు చుట్టుకొని వున్న మంచిమంచి పచ్చని పొదలను ఫారెస్టుఅధికారులు చెట్లకు బలం రావాలనే ఉద్దేశంతో ఈ పెద్దపొదలను నరుకుతున్నారు. వీటివల్ల నిలువ నీడలేకుండా పోతున్నది.

కావున ఫారెస్టు అధికారులు ఈ పులుల నీటికోసం వేరే ప్రాంతాలకు వెళ్ళకుండా గూడెంలోని కొత్తకుంటను లోతు త్రవ్వించి, నీటి కాలువలు తీస్తే ఈ ప్రాంతంలో 5 పెద్దపులులు ఎక్కడికి పోవు. అవి నీళ్ళకోసం గూడెంలోని దిగుడు(మెట్ల)బావిలోకి దిగే దుస్థితి తప్పుతుంది.

1. కుడుముల మూగెన్న (చిన్నారుట్ల ఎస్.ఎల్.సి మెంబరు)

Near water-holes

2. దాసరి చిన్నమూగన్న, ప్రెసిడెంట్
వి.టి.డి.వై.ఎ (విలేజ్ ట్రైబల్ డవలప్మెంట్ యూత్ ఏజెన్సీ)
3. భూమని చిన్ననాగన్న (సెక్రటరీ) వి.టి.డి.ఎ, తుమ్మలబయలు

ఆంగ్లంలో అనువాదం

09-03-2001, Thummalabailu Chenchugudem

Respected Journalists

Dornala

We are facing an increasing threat to our village from tigers. Presently there are 5 tigers, 2 male and 3 female around our Chenchugudem. The tigers are killing atleast 4-5 domestic cattle or goats every month. An old male tiger is presently eating mud also. Our elders fear that it will turn into a maneater. At present it is roaming beyond one to 4 furlongs from our village. Due to the tiger we are grazing our cattle close to our village. Our elders say that a tiger that eats mud will not hesitate to attack humans.

An incident of a mud eating tiger attacking a human occurred 36 years ago when Bhumana Veerudu, S/o. Veerathatha was grazing cattle in the Peddamatta forest. A tiger attacked Bhumana, but he defended himself with a hand stick, the tiger went back into the bush and attacked him again seriously injuring him. The sound made by Bhumanna attracted other villagers who went and drove away the tiger after making a lot of noise. Bhumanna died after telling the incident to the villagers. Even now the area is called "Peddamata Musaloni Sila" in memory of Bhumanna, and there is a stone showing the spot where Bhumanna was attacked.

Presently the situation of the tigers is very bad. The lack of water sources surrounding the Chenchugudem is causing the tiger to drink water in a well near the Kotha Kunta tank. Due to the fear of the tiger our Chenchus are not coming out in the night. Even the cattle are being tied up early. The forest department should show sympathy on us and deepen the Kotha Chinna Kunta tank and dig water channels to store more water. This will ensure water for the cattle and also the tiger would not have to descend the well and drink water. As this Kotha Chinna Kunta tank is far from the village in the forest, the tiger would not need to come to the village. For trying to make more water come into the tank, as the Chenchu youth were deepening the tank under the "Neeru Meeru" program, the forest department objected to it and stopped the work. If the forest department allowed us to deepen the tank, today the tigers would not be facing a difficulty for drinking water. The forest department is not building tanks, checkdams and ponds in the required areas. They are not listening to the advice given by the Chenchus. The forest department is also undertaking clear cutting, which is causing a lot of damage to the habitat. They are also clearing out the undergrowth for wanting the tree to get all the nutrients. This has resulted in no shade for the animals.

The forest department should immediately deepen the Kotha Chinna Kunta tank to ensure that the 5 tigers do not go to other areas for water or come to the Gudem well for water.

Yours truly,

Kudumula Muganna, ZPTC, Chinnarutla
Dasari Chinna Muganna, President, V.T.D.A., Thummalabailu
Bhumani China Naganna, Secretary, V.T.D.A., Thummalabailu

‘పులికి మల అండ - మలకు పులి అండ’ -సామెత

కొండగొర్రె (Barking deer)

నల్లమలఅడవుల్లో కనిపించే ఈ కొండగొర్రె గోధుమరంగులో వుంటుంది. గడ్డివున్నచోట,

కొండ మైదానాల్లో, నీటికయ్యలదగ్గర వుంటుంది. నీటిదగ్గర చాలా

జాగ్రత్తగా వుంటుంది. ఇది గడ్డి, కాయలు, ఇప్పపూలు,

పొరటికాయ ఆకులు తింటుంది. మెత్తనిగడ్డి ఇష్టపడుతుంది.

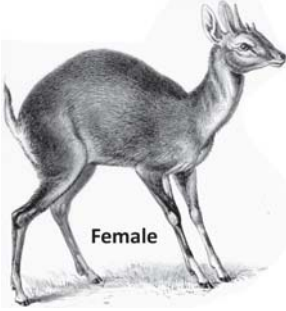
రెండు పిల్లలు మించి ఎక్కువకనదు. సంవత్సరానికి ఒక్కసారే

ఈనుతుంది. మగది అయితే నాలుగు కొమ్ములుంటాయి. కొమ్ములు

ఊడిపోవు. (Four-horned antelope or Chowsingha, *Tetracerus*

quadricornis - Female; Barking deer or Muntjac, *Muntiacus*

muntjac -Male)

Female

Male

Vegetarian (deer teeth)

పండులు (Boars)

పండులు రెండురకాలు: అడవిపంది, కుర్రపంది

అడవిపంది (Indian wildboar or Wild pig, *Sus cristatus*): దీన్ని ఒంటర్గాడు, పంది,

ఒంటర్పుంది, బిడ్లగాడు అని పిలుస్తారు. మైదానం, కొండలు అన్ని చోట్లా వుంటుంది.

ఇది గడ్డల, దుంపలు, ఆకులు, తియ్యటిగడ్డి దీని ఆహారం. పెద్ద బండల కింద,

కొండవాలుల్లో పడుకుంటుంది. సంవత్సరానికి రెండుసార్లు ఈనుతుంది. తొలిచూరు

అయితే 6 పిల్లల వరకు కంటుంది. అలా 16 నుంచి 18 పిల్లల దాకా

కంటూపోతుంది. 40 నుంచి 100 కిలోలవరకు

బరువుంటుంది. మగపందిని 'ఒంటర్గాడు' అంటారు. ఇది గుంపులనుంచి

బయటికి వచ్చి తిరుగుతుంటుంది. ఇది పులి ఎదురుపడితేకూడా

చంపగలదు. దీనిముందునుంచోని ఏదీ గెలవలేదు. దీనికి మెడ

తిరగదు. ఇది దేనిమీదకయినా తలని రెండువైపులా విసురుతూ

వస్తుంది. మెడకి దెబ్బతగిలితే బతకదు. ఇది సూటిగా పరిగెడుతుంది. పిల్లల్ని గుంటతవ్వి

లోపలదాస్తుంది. గుంటపూడుస్తుంది. గుంటవున్నట్టు ఇతరులకు తెలియనంతగా పూడుస్తుంది.

కుర్రపంది (Chevrotain or Mouse deer, *Tragulus mimmenna*): దీన్ని కుర్రపంది, మూషికజింక అనికూడా అంటారు. 4 నుంచి 7

కిలోల బరువుంటుంది. ఇది పెద్దచెట్టు తొర్రల్లో, పుట్టగుంటల్లో, బండలకిందా వుంటుంది. దీనికి గిట్టలుంటాయి. ఐనా ఎందుకరకలు

కొద్దిగా పెద్దవిగా, ఎత్తుగా ఉన్నా ఎగిరి ఆ చెట్టు తొర్రలలోనే

పండుకుంటుంది. కానీ దుప్పిలాగా వొళ్లంతా చుక్కలు చుక్కలుగా ఉంటాయి.

మూతిమాత్రం 'కొండగొర్రె' మూతిలాగ ఉంటుంది. రెండువైపులా కోరలు,

చెవులు పందిలాగే ఉంటాయి. శరీరం మీద మచ్చలు ఉంటాయి. కాస్త

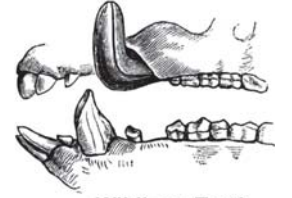
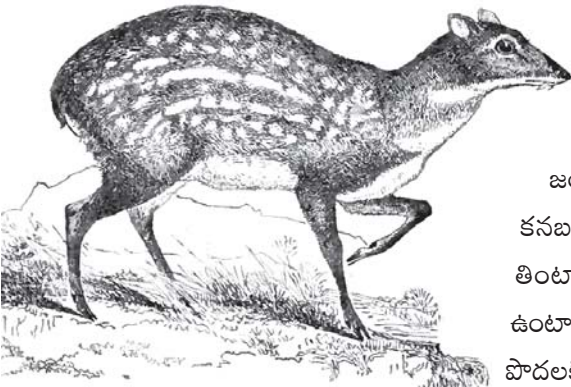
జంపుగా ఉంటాయి. ఇవి ఎక్కువగా

కనబడవు. కాయలు, పండ్లు, గింజలు

తింటాయి. 2 నుంచి 6 పిల్లలవరకు

ఉంటాయి, చలాకీగా ఉంటుంది. నీటిదగ్గర,

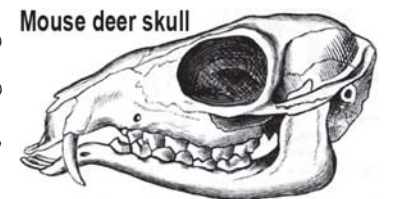
పొదలకింద, గడ్డికిందా ఉంటుంది.

Wildboar Teeth

Skull of Wildboar

Mouse deer skull

మనుచోతు (Nilgai)

ఇది అడవిబర్రె (Nilgai or Blue bull, *Boselaphus tragocamelus*). ఇటు గుర్రం బర్రె ఆకారంలో ఉంటుంది. 100నుండి 350 కేజీలవరకు బరువు ఉంటుంది. మగదానికి కొమ్ములు చాలా ధృఢంగా

Nilgai Skull

ఉంటాయి. తలవెనుక నుండి మెడపైన జూలు ఉంటుంది. ఫిబ్రవరి, మార్చిలో బిల్లుడు కాయలను తిని కొద్దిగా వెర్రిగా ఉంటుంది. ఈ సమయంలో మనుషులు కంటబడితే కరుస్తుంది.

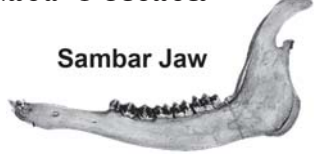

కణుజ (Sambar)

దీన్ని కట్టే, కడ్డి, కట్టేపోతు (Sambar, *Cervus unicolor*) అంటారు. కొండప్రాంతాల ఎగువభాగంలో తిరుగుతు ఉంటుంది. 6 అడుగుల ఎత్తువరకు పెరుగుతుంది. గోధుమరంగు, చాలాబలంగా ఉంటుంది. మగదానికి మెడదగ్గర నల్లగా ఉంటుంది. అడదానికి ఈమచ్చ ఉండదు. పొట్టితోక ఉంటుంది. దీనికి ప్రతినవత్సరం కొమ్ములు ఊడిపోతాయి. వేసవినుంచి తొలకరివరకు

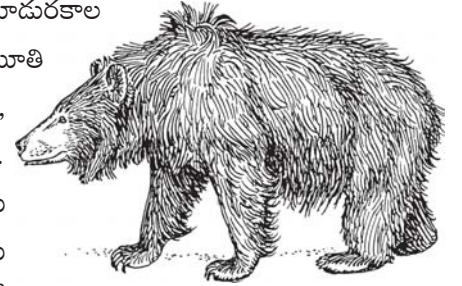
కొమ్ములు ఊడతాయి, మళ్ళీ పెరుగుతాయి. కొమ్ములు పచ్చగా ఉన్నప్పుడు ఇది చురుకుగా ఉండలేదు. ఏదైనా సులువుగా ఎక్కిపోగలదు. సంవత్సరానికి ఒకసారి ఈనుతుంది, ఒక్కపిల్లనే కంటుంది. ఇది తీగలఆకులు, మొలకగడ్డి, కాయలు, మొత్తని గడ్డి, పండ్లు తింటుంది. ఇది శాకాహార జంతువు. దీని బరువు 150నుంచి 400 కిలోలదాకా ఉంటుంది. గాలి వాసనతో జంతువులను పసికట్టగలదు. అడవిలో బుడ్డబుడుచు కాయలు తిని వీటితో దాహాన్ని ఎంతసేపైనా ఓర్చుకోగలదు. ఎక్కువగా కొండలపైన సంచరిస్తుంది. 10, 15, 20 అడుగుల దూరం దూకగలదు.

Sambar Jaw

ఎలుగుబంటి (Sloth bear)

ఎలుగుబంటి (Sloth bear, *Melursus ursinus*): నల్లమలకొండల్లో ముచ్చటగా మూడురకాల ఎలుగులు కనిపిస్తుంటాయి. అవి బొల్లిఎలుగు (బొల్లిమూతి ఎలుగు), నల్లఎలుగు (నల్లమూతి వుండే ఎలుగు), రైలెలుగు. వీటిలో ప్రధానమైంది బొల్లిమూతి ఎలుగు. సరితొర్రల్లో, పెద్దరాతిగుళ్ళకింద, రాతిగట్లకింద, పెద్దబొరియల్లో ఎలుగుబంట్లు సాధారణంగా కనిపిస్తాయి. సరిబొరియల్లో ఎక్కువ ఎలుగు బంట్లు ఉంటాయి. పొద్దుపోతే చాలు ఎలుగులుంటాయి జాగ్రత్త అనే మాట రాకుండా వుండదు. నిజానికి ఎలుగులవల్లే చెంచులు ఎక్కువ గాయాలు తగిలించుకుంటారు. ఇద్దరుముగ్గురు వుంటే, ఎలుగు దగ్గరికి రాదు. వంటరి మనిషయితే దొరికించుకుని కరుస్తాయి.

మామూలుగా తెల్లవారుఝామున, ఉదయం, సాయంత్రం, రాత్రివేళల్లో మేతకోసం తిరుగుతుంటాయి. సాధారణంగా వెలుగు ఎక్కువగా వున్న ఎండలో తిరగవు. ఆ సమయంలో కళ్లు బాగా కనబడవు. అందుకే 'గుడ్డిఎలుగు' అంటారు. పగలు సరిగా చూపులేనివారిని, చెంచులు 'ఎలుగుబావ' అంటారు. పగటిపూట ఎలుగులు ఎక్కువగా నీటిచెలమల దగ్గర నిద్రపోతు ఉంటాయి. అందుకే నీళ్లకు

Photos show bear scats, indicating different food sources

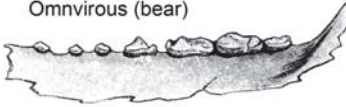
Scat containing plastic

Sloth bear skull

Omnivorous (bear)

వెళ్లేవాళ్లు భద్రంగా పోయిరండని హెచ్చరించుకుంటారు. వాన బాగా పడేటప్పుడు ఎక్కువగా తిరుగుతాయి. ఎందుకంటే వాన తడికి ఉసుళ్లు, చెదలు, చీమలు బయటకి వస్తాయి. తొర్ర చెదలు, జురుకులు, చలిచీమలు వాటిగుడ్లు ఎలుగులకు ఇష్టం. వర్షానికి చీమ, చెదపుట్టలు మెత్తబడతాయి కాబట్టి ఎలుగు వాటిని

తవ్వుకోడానికి 'అల్కా' ఉంటాయి. పుట్టలో ('కూడు') గుడ్లనీ తినేస్తాయి ఎలుగులు.

పెద్దపెర తేనె, జున్నుతేనె, రాళ్లకింది మొసరితేనెవంటి తేనెలు, నేరేడిపళ్లు, తునికపళ్లు, విప్పపూలు, రావగాని కందీరీగ తుట్టి మొదలైనవి తింటుంది.

Front

Hind

దుమ్మల గొండి (Hyaena)

దీన్నే హైనా (Striped hyena, *Hyaena*) అంటారు. చెంచులు దీన్ని కోన్రాసిగాడు, కెన్డ్రగాడు అని అంటారు. మాంసం దీని

ప్రధాన ఆహారం. మనిషి శవాన్ని ఎక్కువగా తింటుంది. ఏ జంతువునైనా తింటుంది.

ఎంతటి జంతువునైనా వీపుమీద మోసుకుపోతుంది. **Skull of Hyena:** Few carnivores have teeth comparable in strength and bone-crushing power with those of the hyena.

దీని అరుపు భయంకరంగా వుంటుంది. పెద్దపులి కూడా దీని అరుపునకు భయపడుతుంది.

ఐతే ఇది వ్రకాశంజిల్లా అడవుల్లో అంతరించిపోతోంది.

గోధుమరంగులో వుంటుంది. దీని బరువు 30 నుంచి, ఈ 35 కిలోల

దాకా ఉంటుంది. ఇది మైదాన ప్రాంతాల్లో వుంటుంది. ఒకటి రెండు పిల్లల్నే ఈనుతుంది.

Skull of Hyena (*Hyaena hyaena*)

శోడేలు (Wolf)

దీన్ని తేడి, తొడల్, తొడలి (Wolf, *Canis lupus*) అని పిలుస్తారు చెంచులు. ఎక్కువగా కొండ దిగువప్రాంతాల్లో అడవికి, ఊరికీ దగ్గరగా ఉంటుంది. చిక్కని అడవిలో వుండదు. ఇది ఎక్కడా ఒకచోట వుండదు.

తిరుగుతూనే వుంటుంది. దీని ముఖ్య ఆహారం మాంసం. మేకలు, కొండగొర్రెలు, గొర్రెలు,

నెమళ్లు, కొండకోళ్లు, కుందేళ్లు, పిల్లలు మొదలయినవాటిని తింటుంది. చచ్చిన

Skull of Wolf (*Canis lupus*)

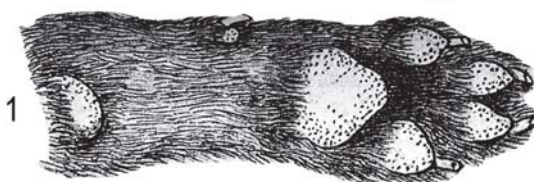
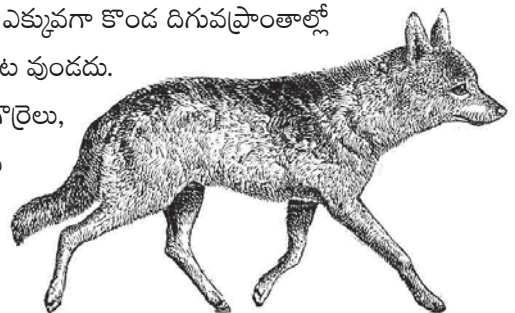
ఆవులను, గేదెలనుకూడా తింటుంది.

లేతపసుపు, గోధుమరంగు కలిసి

వుంటుంది. ఇవి నాలుగు, అయిదు

కలిసి తిరుగుతుంటాయి. వీని బరువు 10 నుంచి 15 కిలోల దాకా ఉంటుంది. 10 నుంచి

20 సంవత్సరాలదాకా బతుకుతుంది. ఇవీ అంతరించిపోతున్నాయి.

(1) Foot and (2) Spoor of wolf

The foot is small and compact, the toes rest on deep cushioned pads, the claws are short and blunt.

బుడ్డపిల్లి (Leopard cat)

బుడ్డపిల్లి (Leopard cat - *Prionailurus bengalensis*) ఇది ఎక్కువగా కొండల్లో తిరుగుతుంది. మైదానాల్లోనూ వుంటుంది. ఇది

Skull of Leopard Cat

పాములు, ఎలుకలు, పిట్టలు, కోళ్లు, నెమలి పిల్లల్ని తింటుంది. రెండుమాడు పిల్లల్ని కంటుంది. ఎక్కువ పిల్లల్నికంటే అవి బతకవు. ఇవి సంవత్సరానికి రెండుసార్లు ఈనుతాయి. ఇవి ఎప్పుడూ తిరుగుతూనే ఉంటాయి. బిడ్డు, పర్కాలు, బుట్టపండ్లు, కుల్మదుద్దర పండ్లు మొదలయిన అన్ని పళ్లు తింటుంది. ఇది 3,4కిలోల బరువు ఉంటుంది. ఇది తెల్లగావుండి, పులిలాగే కోరలుంటాయి. చారలు ఉండీ లేనట్టు ఉంటాయి.

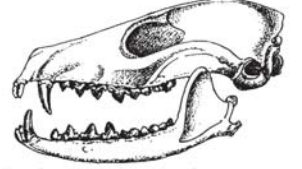
నక్క (fox)

నక్కబావ, నక్కపోతు (Indian fox, *Vulpes bengalensis*) అని పిలుస్తారు చెంచులు.

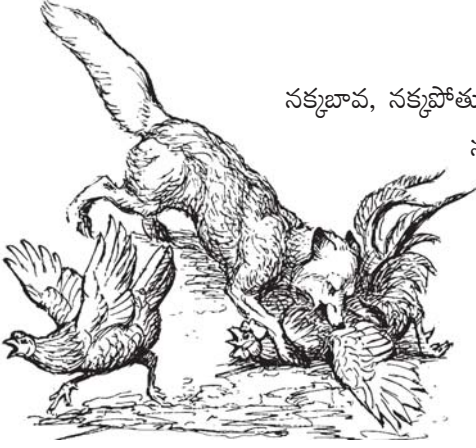
నలుపు, గోధుమ రంగులు కలిసి వుంటుంది. మైదానాల్లో, కొండల్లోనూ తిరుగుతుంది. చెడిపోయిన మాంసం తింటుంది. కొండకోళ్ళని, కుందేళ్ళని, శవాలని, చచ్చినగొడ్డనీ తింటుంది. ఎప్పుడూ తిరుగుతూనే వుంటుంది. ఇది 6నుంచి 8కిలోల దాకా బరువుంటుంది. 10 నుంచి 15 సంవత్సరాలు బతుకుతాయి. 2 నుంచి 4 పిల్లల దాకా ఈనుతుంది.

Indian Fox
Vulpes bengalensis

The fox displays teeth of varied pattern adapted to different uses

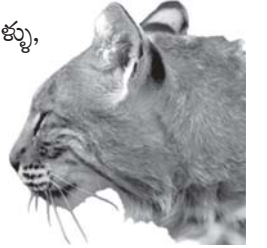
బావురుగాడు (Jungle cat)

బావురుగాడు (Jungle cat - *Felis chaus*) దీన్నే గడ్డంపిల్లి అంటారు చెంచులు. కొండకోళ్ళు, నెమళ్ళు, కుందేళ్ళు, పాములు, తేళ్ళు, ఊరికోళ్ళు, ఎలుకలు మొదలయినవన్నీ తింటుంది. దీనికి గడ్డం వుంటుంది.

తొక పొడవుగా వుంటుంది. నాలుగుపిల్లల దాకా ఈనుతుంది. సంవత్సరానికి రెండుసార్లు ఈనుతుంది. కప్పలు, చేపలు, తాబేళ్లనుకూడా తినేస్తుంది. అన్నిరకాల పక్షులను, వాటిగుడ్లనూ తింటుంది. పొదల్లో, బండలకింద, కొండల్లో ప్రతిచోటా ఉంటుంది. ఎప్పుడూ తిరుగుతు ఉంటుంది.

Skull of Jungle Cat

చెక్కవాలగ (Pangolin)

చెక్కవాలగ (Indian Pangolin, *Scaly Anteater*, *Manis crassicaudata*) తెలుపురంగులో ఉంటుంది. దీని పొట్టభాగం తెల్లగా చెక్కల్లేకుండా మెత్తని మాంసంతో ఉంటుంది. పక్కలనుంచి వీపుభాగాన మెడవరకు చెక్కలు కరుచుకు పోయి ఉంటాయి. ఒక్క చెక్క బెత్తెడు ఉంటుంది. తెలుపురంగులో ఉండటంవల్ల రాళ్లలో కలిసిపోతుంది. పుట్టమట్టిమాదిరిగా చెక్కలు ఎరుపురంగులో ఉంటాయి. అది రోకలిబండ మాదిరిగా ముడుచుకుని చుట్టచుట్టేసుకుని దొర్లుతుంది. మన వాసన తగిలితే వెంటనే చుట్టేసుకుని ముడుచుకుని రాయిలా వుంటుంది. ఇది సుమారు 20 నుండి 40 కేజీలవరకు బరువు ఉంటుంది. దీని తలకాయ పీతవ్వకు ఉన్న తలకాయంత ఉంటుంది. కొద్దిగా

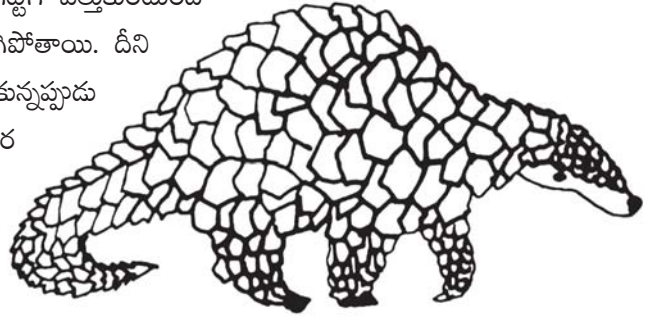
జంపు (బారుగా) ఉంటుంది. గద్దతలకాయలా ఉండి, ముంగిస మూతిలా ఉంటుంది. ఇది ఎక్కువగా ఉసుళ్లను, చీమలను, పురుగులను, ఎర్రలను తింటుంది. వైదాన ప్రాంతాలలో బాగా నడుస్తూ తిరుగుతాయి. రెండుమూడు పిల్లలవరకు ఈనుతుంది. ఎక్కువగా కొండలలో ఉంటుంది. కొండల చదరాలలోను, కొండపక్కలలోను పోతూ ఎక్కువగా కొండగోడలవెంటే ఉంటాయి. ఇది ఎక్కడైనా చీమలదారి ఉంటే, నాలుక బయటకు పరచి చాపుతుంటుంది. ఈ చీమలు మొత్తం ఆ నాలికకు కరుచుకుంటాయి. వెంటనే నాలుక లోపలకు లాక్కుని ఆ చీమల్ని పీల్చి తినేస్తుంది. చలిచీమలు అయితే బాగా ఎక్కువగా నాలికమీదకు ఎక్కివరకు ఉంచి వాటిని చటుక్కున నాలుకలోపలికి లాగి తింటుంది. నాలుక చల్లదనానికి చీమలు బాగా నాలుకకు కరుచుకుంటాయి.

Scaly ant-eater is toothless

దీన్ని చూడాలన్నా, పట్టాలన్నా వర్షాకాలంలో తేలికగా దొరుకుతుంది. వానల కాలంలో ఇది గుంటలు తవ్వుతుంది. గుంతలు తోడినచోట ఇది పచ్చిమట్టి తీసి బయటకు పోస్తుంది. బయటకు తోడి ఉన్న పచ్చిమట్టిని బట్టి, అది ఆ బొక్కలో ఉన్నదీ లేనిదీ నిర్ధారించుకుంటారు. సహజంగా వర్షాకాలంలో ఇది గుంటల్లోకి చొరబడితే లోపలి మట్టినంతా బయటకు తోడుకొస్తుంది. అవసరమైతే కొత్తకన్నాలుచేసి మట్టితోడుకుని తయారు చేసుకోగలదు. దీని తలచిన్నగా ఉండి తోకబారుగా ఉంటుంది. మొసలితోక మాదిరిగా ఉంటుంది. ఇవి ఉంటే రెండేసి లేదా మూడుంటాయి ఉంటాయి. తల్లి పిల్లలైతే ఎన్ని ఉంటే అన్నీ కలిసే ఉంటాయి. లేదా పోతుపెంటి కలిసుంటాయి. ఎలా చూసినా రెండేసి తప్పకుండా ఉంటాయి. ఇది పిల్లలను జనవరి ఆఖరునుండి ఫిబ్రవరి మాసాలలో ఈనుతుంది. పిల్లలు రెండు మూడుంటాయి. చెక్కవాలుగనుకూడా, ఏడుపంది మాదిరి, కలుగుల్లో దూరినపుడు చెంచులు మంటేసి పొగబెట్టి చంపి పట్టుకుంటారు. ఇది కలుగులో దూరి పొగకు చచ్చిందంటే దీన్ని తొందరగా బయటకు తీయలేరు. ఇది చుట్టచుట్టించంటే తలకాయను లోపల పెడుతుంది. దీన్ని ఎంత కొట్టినాగాని చావదు, పగలదు. ఉడుము మాదిరిగానే ఇది చాలా మొండిది. ఒక్కోసారి కలుగులో పొగబెట్టి చంపినదాన్ని, బయటకులాగలేక తీయలేక అలాగే వదిలేస్తారు. అది ఆ బొక్కలోనే కుళ్లిపోతుంటుంది.

ఇది ఇరుకైన స్థలాల్లో దూరినపుడు ముందుగా వళ్లు తగ్గిస్తుంది. తర్వాత చెక్కలను కొద్దిగా వదులుగా చేస్తుంది. ఆ సమయంలో మనం పట్టిలాగితే ఆ చెక్కలు మట్టిని రాళ్లను కరచిపట్టుకుంటాయి. ఇది హానికరమైన జంతువు కాదు. దాడి చేయదు, కరవదు. అది నడిచేటప్పుడు, దాన్ని పట్టి లాగాలని చేతులు పెట్టామంటే చెక్కలను గట్టిగా వత్తుకుంటుంది అంతే. ఎక్కడవరకైతే దాన్ని పట్టుకుంటామో అంతవరకువేళ్ళు తెగిపోతాయి. దీని చెక్కలే దీని బలం. మళ్లీ ఇది వళ్లు దాచుకున్నప్పుడు, అంటే, చుట్టచుట్టుకున్నప్పుడు పట్టుకుంటే ఏం కాదు. ఇది విడిగా బరకన మేస్తున్నప్పుడు మాంసాహార జంతువులు దీన్ని చంపి తినగలవు. అందుకని ఇది చాలా జాగ్రత్తగా చుట్టపక్కల కనిపెట్టుకుంటూ మేత మేస్తుంది. ఎలుగును చూస్తే ఇది ముడుచుకుంటుంది. దీన్ని రేచుకుక్కలుకూడా పెద్దగా పట్టితినవు. ముడుచుకున్నదాన్ని చూసి వెళ్లిపోతాయి. ఎడగండ్లు మాత్రమే వీటిని ఎక్కువగా వేటాడిచంపి తింటాయి. పాలుట్ల ప్రాంతంలో ఒక చెంచుస్త్రీ తట్టను నెత్తిన పెట్టుకొని పోతుంటే, ఆ దోవలో ఒక వాలుగ, ఈమె వస్తున్న సవ్వడికి చుట్టచుట్టుకొని పడుకుంది. చుట్టమాదిరిగా ఉన్న దాన్ని తీసుకొని తట్టలో వేసుకుని నెత్తినపెట్టుకొని పోతుండగా ఈమె నడిచేకొద్దీ తట్టలోఉన్న వాలుగచుట్ట శరీరం వదులయి తట్టను దాటి ఈమె మెడకు తాకింది. మెడ దొరికించుకుని, చెక్కలు కొద్దిగా వదులుచేసి మళ్లీ గట్టిగా చుట్టుకుంది అంతే, చెంచు స్త్రీమెడ అంతవరకు తెగిపోయి చనిపోయిందట.

పాము (Snake)

పెద్దపాములు ఏవైనా జంతువుని చుట్టి నలిపి చంపి తరువాత దాన్ని బాగా నాకుతాయి. నాకి జిగటవంటిబంకపదార్థం పూస్తుంది. అప్పుడు నెమ్మదిగా మింగడానికి ఒకచెట్టును గట్టిగా చుట్టుకుంటుంది. దానివల్ల అదిమింగిన జంతువు ఎముకలు విరిగి తుక్కు తుక్కు

అయి జీర్ణమయిపోతుంది. పెద్దపాము మరొక పెద్దపాము 'కలుసు'కోదలచినప్పుడు ఆ పాము పెద్దగా ఈల వేస్తుంది. సమీపంలోని దానిజాతి పెద్దపాము తిరిగి ఈల వేస్తుంది. ఒకదాన్ని ఒకటి కలుసుకుంటాయి. ఈ ఈల మనిషి వేసినదనుకుని, ఎవరైనామనిషి ఈల వేస్తే ప్రమాదమే. పాము చీకట్లో ఆ మనిషిని చుట్టేస్తుంది.

అలా కొందరు సుగాలీలు చనిపోయినట్టు చెంచులు చెబుతారు.

పెద్దపామునోట్లో సగం చిక్కిన చెంచులకుక్క అరవగానే, చెంచులు కనిపెట్టి

వెళ్లి పాముని చంపి కుక్కను బయటకు లాగుతారు. ఒక్కోసారి

పెద్దపాము చంపిన జంతువులను, చెంచులు పట్టి

వండుకుని తింటారు. దాన్ని వండేటప్పుడు

కత్తితీసుకుని ఆజంతువు వంటికి పట్టిన జిగటవంటి

పదార్థంతీసి తరువాత, ఆ జంతువును బాగా కాల్చి

తోలుతీసివేసి మాంసం విడిగాతీసి వండుకుని

తింటారు.

విషంవుండే పొడవాటి పాములు కరిచిచంపిన

జంతువుల్నికూడా వండుకుని తింటారు. మాంసాన్ని కాల్చిస్తే

విషం విరిగిపోతుందని చెబుతారు చెంచులు. మగఉడుము ఆడపాముతో ముద్దు ఆడుతాది. పాము, ఉడుము పొలం పోయినప్పుడు

తొర్రలలో కనపడుతాయి. ఉడుముకు, పాముకు దగ్గర సంబంధాలు ఉంటాయి. రెండుపాములు ముద్దాడేటప్పుడు మా చెంచులకంటపడితే

ప్రయాణం మానుకుంటాము. ఆ సమయములో వాటి దగ్గరకు పోరు. వాటి కంటపడితే కోపంతో అవి వెంబడిస్తాయి, కరుస్తాయికూడ.

తోక ఆడించిన పాములను నమ్మకూడదు: మేకలబండ చెంచుగూడెం ఈదన్న కొడుకు చెవులఈదన్న, తన కుక్కను తీసుకుని ఉడుముల

పొలం పోయాడు. అడవిపొలం మీదుగా ఇరుకుపెంటసరి కాలవబడ్డ వెంబడి ఉడుములను వెతుకుతూ పోతున్నాడు. కుక్క, ఉడుములగాలి

మీద పక్కకు పోయింది. వీడు వెతుక్కుంటూ ఒక చిన్నకుంత దగ్గరకు పోయి అందులో ఒక పామును చూసినాడు. ఆ పాము పెద్దబొటనవేలు

లావు ఉండి ఒక అరమీటరు పొడవుండి తెల్లగా వెండిలాగ మెరుస్తున్నదంట. ఆ పాము మనవాడిని చూసి కొనతోక చిట్టించుతున్నదట.

వీడికి అనుమానం వచ్చి, వెనుక ఒక చిన్నకంప ఉంటే దానిమీదుగా దూకి దూరంగా ఉరికినాడు. వెంటనే ఆ పాము వెనక్కు తిరిగి

మీదికి దూకబోయి కంపమీద పడింది.

అందుకనే అడవిలో వేటకు పోయినప్పుడు పాములబారినుండి జాగ్రత్తగా తప్పించుకోవాలి. కొన్ని పాములు మంచిపాములు

ఉంటాయి. మమ్ములను చూసి దూరంగా పోతాయి. కొన్ని పాములు వెంటబడతాయి. అందుకని నలుగు అయిదుగురు పొలం పోయినప్పుడు

పాములు కంటపడితే వాటిని చంపిపారేసి వస్తారు. అందరి దగ్గర పాముకాటుకు మందులు ఉంటాయి, అయినా జాగ్రత్తగానే ఉంటారు.

తాచుపాము: ఈతాచుపాము ఎక్కువగా పుట్టలో ఉంటుంది. కానీ ఇది వర్షాకాలంలో ఎలుకలను, గుడిసెలో ఉన్న గ్రుడ్లను గాని,

కోడిపిల్లలను గాని రాత్రి పూట పురుగులను గాని తింటుంది. కాని... చెట్టు తొర్రల్లో పక్షుల పిల్లలను పట్టుకొని తింటుంది. ఇది

ఎంటువకు ఎదురైతే ఎంటువ తాచుపామును చంపివేస్తుంది. మనిషిని కరిస్తే బ్రతకరు.

జెరిపోతు పాము: ఈపింజర పాము మచ్చలుగా ఉంటుంది. కాని ఇది ఎక్కువగా కప్పలను, గ్రుడ్లను తింటుంది. ఇది ఎండాకాలంలో

బాయిబొందుల పోంటి బొందుల పోంటి బొక్కలలో ఉండి కప్పలను మరియు చెట్ల తొర్రలలో పిట్ట పిల్లలను తింటుంది.

పింజరపాము: ఈపింజర పాము మచ్చలుగా ఉంటుంది. ఇది ఎక్కువ అవి గుండ్ల కింద ఉంటుంది. కాని ఇది రాత్రిపూట బాటపోంటి

తిరిగి ఎలుకలను, కుందేళ్ల పిల్లలను తింటుంది. కాని మనిషిని కరిస్తే బతకదు.

రక్తం పింజరపాము: ఈయొక్క రక్తం పింజరపాము కూడా అడవిలో ఉంటుంది. కాని ఇది మనుషులను కాటువేస్తే బతకదు. దీనికి

విరుగుడు లేదు.

కొండదాసరిపాము: ఈకొండదాసరిపాము చాలా పొడవుగా పెద్ద మచ్చలుగా ఉంటుంది. ఇది పెద్దసర్ప గుండ్ల కింద గాని, సర్ప బొక్కపోంటిగాని ఉంటుంది. ఇది కొండగొట్టెలను, దువ్వులను, కడితి పిల్లలను, మేకలను, ఆవుదూడలను తింటుంది. కాని సమయానికి మనిషి ఉంటే దాన్ని చంపి బతికేయవచ్చు. ఇది పట్టుకొన్న జంతువుకు మూడు రోజులు దాకా అక్కడ నుండి వెళ్ళువోదు. ఆ మూడు రోజుల తర్వాత ఒక పెద్ద చెట్టుకు ముడిలాగ వేసి చెట్టుపైకి సాగుతుంది. అప్పుడు ఆజంతువుల బొక్కలు పొళ్ళలైపోతాయి.

పెద్దపాము: ఈపెద్దపాము ఎక్కువగా అడవిపెద్ద, పెద్దవాగు బొక్కలలో, యేటి సర్ప బొక్కలలో ఉంటుంది. ఇది తెల్లగా ఉండి చాలా పొడవుగా ఉంటుంది. ఇది కడుతులను, మనువోతులను, దువ్వులు, కొండ గెట్టెలను, మనుషులను మింగివేస్తుంది.

తొర్రపాము: ఈపాము ఎక్కువగా అడవి చెట్టుతొర్రల్లో ఉంటుంది. కాని ఈపాము చాలా అపాయమైన పాము. ఇది కాటువేస్తే మనిషి వెంటనే చనిపోతాడు. కాని దీని తలకాయ వెడల్పుగా ఉంటుంది.

ఉడుదాడుపాము: ఇది మీటరున్నర పొడవు ఉంటుంది. మనిషి మీదకు దూకుతుంది. దీన్ని చాలా జాగ్రత్తగా కొట్టవలెను.

నూలకట్లపాము: ఈ పాము చాలా పొడవుగా ఉంటుంది. దీని శరీరం కట్లుకట్లుగా ఉంటుంది. మనిషిని కరిస్తే కటుకటుక ఒక్కమంత్రం ఉంటుంది. ఆ మంత్రం జపిస్తే మనిషి బతుకుతాడు.

నేలపింజర పాము: ఈపాము ఎక్కువగా నేలబొక్కలో ఉంటుంది. కాని ఇది అమూరెడు పొడవు ఉండి మచ్చలు మచ్చలుగా ఉంటుంది. కాని ఈపాము కరిస్తే మనిషి బతకదు.

బూడిద పింజర: ఇది మూడు పీట్లు ఉంటుంది. బూడి కలరు ఉంటుంది. ఈ పింజర పాము కరిస్తే మనిషి బతకదు.

రెండు మూతులపాము: ఈయొక్కపాము బూడిద రంగు ఉంటుంది. ఈపాము రాత్రిపూట ఎక్కువగా తిరుగుతుంది. కానీ పాము దొరికినవాళ్ళకు చాలామంచిది. ఇది ఇంట్లో ఉంచుకోవలెను. ఈపాము కరవదు.

ఎలుకలు (Rats)

ప్రధానంగా ఎలుకలు నాలుగురకాలు. అవి:

1. గుడ్డెలుక (Common house rat, Rattus)
2. దారెలుక,
3. ఎల్లెలుక,
4. ఆకెలుక.

గుడ్డెలుక: దీన్ని 'చిటుంగాడు' అని అంటారు. (ఇందులో చిటుముటి ఎలుకలని మరోరకం కూడా వున్నాయి). ఇది చాలా చిన్నగా ఉంటుంది. గుడిసెలలో మాత్రమే ఉంటుంది. అందువల్లే 'గుడ్డెలుక' అంటారు. కొద్దిగా గింజలు ఉంటే బతికేస్తుంది. పైగా ఇది గింజలను దాచిపెట్టుకుంటుంది. ఎప్పుడూ దీనిదగ్గర చిట్టెడు గింజలన్నా నిల్వ ఉంటాయి. మనం దీన్నే చిట్టెలుక అంటాము. 'చిటుంగాడు ఇంట్లో ఉంటే చిట్టెడు గింజలైనా నిల్వ ఉంటాయి అని' చెంచుల సామెత.

ఆకెలుక : ఆకులలో ఎక్కువగా తిరుగుతుంటుంది. ఆకులను తెచ్చి తొర్రల్లో పెట్టుకుంటుంది.

ఎల్లెలుక : ఇది భూమిని తోడుకుంటుంది. తొర్రను చేసుకుంటుంది. దీని తోకకు జూలు ఎక్కువగా ఉండి బావుంటుంది. తెలుపు రంగులో ఉండి తోక తెలుపునలుపు రంగులు కలిసి ఉంటుంది. దీని మాంసం రుచిగా ఉంటుంది. చెంచులు ఎక్కువగా ఎల్లెలుకల వేటచేసి తింటారు. అదే గుడ్డెలుక అయితే బంక సాగుతుంది. చిటుంగాడయితే నాలుక కిందకుకూడా రాదని దాన్ని చంపరు. ఎల్లెలుకలు కన్నాలో 20 వరకు గుంపులుగా ఉంటాయి. ఇవి ఉండే తొర్రలలో పామేదైనా చొరబడితే, ఒక రహస్యమార్గం పెట్టుకుని తప్పించుకుని వెళ్ళిపోతాయి. పాముకు చిక్కపు. ఇదేవిధంగా ఏదుపండులుకూడా పాముతాకుడును తప్పించుకోవడానికి రహస్యమార్గం ఏర్పాటు చేసుకుంటాయి. ఎల్లెలుకలను తిన్న చిన్నపిల్లల తల్లులకు పాలు బాగా వస్తాయి.

IRULA RAT CATCHERS

...The Hindu, December 15, 2012

The people who make rat catching an art form are the tribal people living in these parts, the Irula and Korava. Parrys is one of the busiest and most congested parts of Chennai city. At night, the Korava prowls through the empty alleys, watched suspiciously by packs of yapping stray dogs. Should a bandicoot be seen scooting, whack! A perfectly aimed shot to the head and the bandicoot writhes in its death throes. The Korava weapon of choice is a simple catapult. Shop owners who suffer rodent damage hire the tribesmen to rid them of the pests. The next morning, the hunters are paid per animal killed.

The Irula are more hands-on in their approach. When they find a rat burrow in a rice field, they plug all the exits, save one. They take an earthen pot with a hole, the size of a one rupee coin, punched through the bottom, fill it with green leaves, and set the leaves on fire. They place the mouth of the pot flush against the burrow entry, and blow through the pot's hole. After smoke has filled every underground chamber, they excavate the burrow, and pull out all the asphyxiated rats. In the case of field rats, there might be a stockpile of grain inside the burrow as a bonus.

At sunset, the Irula pile up dry thorns in a fallow field and barbeque the rats. The fur is singed and removed along with the guts, and the rest roasted. Children vie for the crunchy tails and feet. Some of you may recoil in disgust, but these are clean, field rats grown fat on rice grain. The Irula will not eat filthy bandicoots or smelly house rats. Those are killed and discarded.

In the mid-1980s, with a grant from the Department of Science and Technology, Rom conducted a pilot study to prove the cost effectiveness of employing the Irula as rodent pest controllers. In a short period of eight months, close to 1,000 Irula caught about 2,40,000 rats from 500 acres of farmland, and recovered five tonnes of grain.

Comparatively, the commercial pest control companies set out poison baits and can only roughly estimate the number of rodents they kill since rats die inside burrows. There is no estimate of the numbers that escape without eating a lethal dose. This method also causes unintentional deaths of mammals and reptiles that may consume either the baits or poisoned rats. Rom estimated the Irula were 15 times more cost effective than poison baits.

Recently, Rom requested the District Collector to make rat catching one of the jobs provided under the National Rural Employment Guarantee Scheme. Although the official agreed with Rom's rationale, he demurred saying it would be a public relations disaster. 'Government makes poor tribals catch rats for a living doesn't make the administration look nice. And so, Irula skills continue to go unappreciated and under-utilized.

చెన్నైలో పాములు పట్టే ఇరులతెగవారి సహకార సంఘం ఏర్పాటు చేసి పాములను చంపకుండా వంతులవారిగా విషం తీయడం నేర్పిన ఆంగ్లేయుడు జాన్ విటేకర్ అతని కొడుకు రామ్ విటేకర్ కూడా జంతువుల రక్షణలో తెగల పాత్రమీద కృషి చేస్తున్నారు. అతని భార్య జానకి తమ దంపతుల అనుభవాలను ప్రతిశనివారం 'ది హిందూ' ఆంగ్లదినపత్రికలో వ్రాస్తున్నారు.

ఇరుల, కొరవ తెగవారు పంటలకు హానిచేసే ఎలుకలను పడతారు. పట్టిన ఎలుకల లెక్క ప్రకారం ఆ పొలం రైతులు వారికి డబ్బు ఇస్తారు. ఆ ఎలుకలను ఇరులవాళ్ళు తింటారు. ఎలుకలు కూడబెట్టుకున్న ధాన్యం తీసుకొంటారు. 8 నెలల్లో వెయ్యిమంది ఇరులవారు 2,40,000 ఎలుకలు పట్టుకున్నారు. 5 టన్నుల గింజలు తీసుకున్నారు. పురుగుమందుల వాడకం కంటే ఇరులవారి అనుభవం ఉపయోగించుకోవడం మేలు కదా! ఉపాధిహామి పథకంలో ఇరులవారిని ఇలా ఎలుకలు పట్టుకోవడంలో ఉపయోగించుకోవచ్చునని రామ్ విటేకర్ జిల్లా కలెక్టరుకు సూచించారు. ప్రభుత్వం ఇరుల వారిని అభివృద్ధి చేయకుండా ఇలా ఎలుకలు పట్టించడం అంతబాగుండదేమో అంటూ ఆ సూచన పక్కనపెట్టారు.

మేక (Goat)

మేకలకు కొవ్వు బాగా పట్టాలంటే ఎలకనక్కిరి ఆకు, కంపకాయ, తెల్లముళ్లపుల్లర ఆకు ఎక్కువగా మేపుతారు.

పీత కప్పాలు పీతలవి (Crabs)

చెంచులకు తరచు ఎదురయ్యేవి రెండురకాల ఎండ్రకాయలు. అంగుళంనుంచి అరచేతిసైజువరకు వుండే మామూలు ఎండ్రకాయలు, 'పాలెండ్రకాయలు' నీటి బయటా ఉంటాయి. గుడ్లగూబలు, ఉమ్మగూబలు, అన్నగొప్పిట్ట, బుట్ట కాళ్ల బావురుగాడు రాత్రిపూట వేటాడి పీతలను పట్టేస్తాయి. ఈ పీతల పొట్టకింద సంచివంటి ఏర్పాటుంటుంది. అందులో పిల్లల్ని దాచిపెడతాయి. పిల్లలు అందులో దాక్కుని ఉంటాయి. సంచివంటి భాగం తెరుచుకోడం, మూసుకోడం జరుగుతుంది. ఇలాంటి చిన్నచిన్న పీతపిల్లల్ని చెంచులు పట్టరు. 'పోనీలేరా-దాని వంశం పెరుగుద్ది' అని వదిలేస్తారు. అవి కొంచెం పెద్దవగానే తల్లిపొట్ట వదిలి బయటకొస్తాయి.

పాలెండ్రకాయలు తెల్లగా, మీగడ రంగులో ఉంటాయి. నీళ్లలో నీళ్లలాగ కలిసిపోయి, ఇవి మెత్తగా ఉంటాయి. పుల్లతో కొద్దిగా పొడిచినా పుల్ల దిగిపోతుంది. అలా పుల్లదిగగానే పాలెండ్రకాయలోంచి పాలలాగ ద్రవం బయటకి వస్తుంది. వీటిని ఎక్కువగా కాల్చుకునే తింటారు. ఇవి చిన్నసైజులోనే ఉంటాయి. పక్షులు, పాములుకూడా వీటిని పట్టి తింటాయి.

చెరతలు (Butterfly)

రాత్రిపూట తిరిగేరకం సీతాకోకచిలకల్ని చెరతలంటారు. రాత్రివేళ మనుషులు, అడవిలో తిరుగుతుంటే ఇవి మనుషుల కళ్లమీదనే వాలడానికి ప్రయత్నిస్తాయి. కుదరకపోతే వొంటిమీద వాల్తాయి. ఇవి బూడిదరంగులో ఉంటాయి.

రావగాని తాబేలు (కొండతాబేలు) (Tortoise)

ఇది కొండల్లోనూ నీళ్లలోనూ వుంటుంది. జానెడు ఎత్తుండి రెండుజానలు వెడల్పుండి నల్లటి పసుపుచారలు పై డొప్ప(పెంకు) మీద ఉంటాయి. దీన్ని రావగాని తాబేలు లేదా కొండతాబేలు అనికూడా అంటారు. ఇది గడ్డి బాగాతింటుంది. కొండకాలినపుడు బూడిదేర్పడుతుంది, ఆ బూడిదదగ్గరకు ఎక్కువగా వస్తుంది. ఇసుక మట్టి కలిసిన మెత్తటి ప్రాంతాలలో చెట్లు పడిపోయినపుడు వచ్చే గుంటల్లో, ముఖ్యంగా కొండగోగుచెట్లు పడిపోయినపుడు ఏర్పడే గుంటల్లో గుడ్లు పెడుతుంది. ఉడుములు గుడ్లుపెట్టే కాలంలోనే ఇదీ గుడ్లు పెడుతుంది. దీని గుడ్డు బండ కోడి గుడ్డంత ఉంటుంది. గుడ్డును చాలా ఎక్కువగా తట్టులాగ పెడుతుంది. ఇవి చిన్నపిల్లలుగా ఉన్నపుడు రేసులు, చింతగండ్లు, గడ్డలు(కుందేటసాలువ) కొట్టి తింటాయి.

తాబేలుతో వంటవార్పు : అడవితాబేలు(కొండతాబేలు), నీటితాబేలు రెంటిని కాల్చుకుని తింటారు. మాంసం తిన్నాక, మిగిలిన తాబేలు, దాని గుడ్లు వేసి ఉడికించి తింటారు. తాబేలు కాలేయం చూసి, తాబేలు వయసు చెప్పగలుగుతారు.

ఈగలసోరు ఇంతింత కాదయ్యా ! (Housefly)

నల్లమలకొండలప్రాంతంలో తొలకరివానలు పడేకాలంలో చెంచుపెంటల్లో, గుడిసెల్లో మసలడం దుర్భరంగా వుంటుంది. జంతుకళేబరాలమీద ఎలా ఈగలుంటాయో చెంచుగుడిసెలమీద అలా ఉంటాయి. క్షణం తీరికలేకుండా ఈగల్ని విసురుకుంటూ ఉండాల్సి వస్తుంది. బట్టలు తక్కువగావున్న చెంచులకు వున్న కాసినిబట్టలు వాసన వేస్తాయి. ఆవాసనను ఈగలు అసలు వదలవు. వస్తువులమీద,

బట్టలమీద, తిండిపదార్థాలమీద- ఏది వుంటే దానిమీద ఈగలు ముసిరి వుంటాయి. గుడిసెలో కట్టివున్న తాడునిండా ఈగలే వుంటాయి. నోరు తెరిచిపడుకుంటే నోట్లోకి పోతాయి. ఉదయం, సాయంత్రం బట్టగాని, గోనెపట్టగాని ముసిరి వున్న ఈగలమీద కప్పి చంపుతుంటారు చెంచులు. తట్టుకోలేక ఒక్కోసారి దారాలమీద దండలాగ వేలాడి వున్న ఈగల్ని కొరివితో మంటపెట్టి చంపుతారు. ఈ పనిలో గుడిసె తగలబడి పోయిన సంఘటనలూ లేకపోలేదు.

‘పాసిరి’తో పనిసరి: అన్నిరకాల ఈగలు, చిన్న, సన్న పురుగుల పనిపట్టడానికి ‘పాసిరి’ యమపాశం లాంటిది. ఆహారసేకరణకోసం సాలీళ్ళు చెట్లకొమ్మల అంచున ముద్దలుగా, ఒక గడ్డలాగ గూడుకట్టుకుని వుంటాయి. వాటిలో సాలీళ్లు సామూహికంగా వుంటాయి. ఇక చెట్లంతా కొమ్మకీ కొమ్మకీ మధ్య ‘పాసిరి’(సాలెగూడు) అల్లేస్తాయి. పెద్దపెద్ద చెట్లకొమ్మలమధ్యకూడా చిక్కగా అల్లుతాయి. వీటిలో అనేక చిన్నపురుగులు, ఈగలు పడి చిక్కుకుపోయి వేలాడతాయి. సాలీడు చకచకా వెళ్లి వాటిని ముద్దలాచేసి రక్తం మాత్రమే పీల్చుకుంటాయి, మాంసం వదిలేస్తాయి. పెద్దసాలీళ్లయితే అడవిలో, కాలవ పక్కన, విశాలంగా వున్న ప్రాంతాల్లో చిన్నచిన్నచెట్లమీద కొమ్మల్ని కలుపుతూ గుబురుగా గూళ్లు అల్లుకుంటాయి. సంక్ర, వెలుతురు, పులచింత, శిఖరేణి, మంగచెట్టు, కుక్కబెద్ది, తెల్లెగవంటి చెట్లకు సాలీళ్లు వేసే ‘పాసిరి’ ఎక్కువగా వుంటుంది.

చిన్నపాసిరి పురుగులు ఎత్తు ఎక్కువగా లేని చెట్లు, ఆకులకింద కొన్నివందల గుడ్లుపెట్టి పిల్లల్నికంటాయి. కొన్ని చిన్నచిన్న బండలకింద, కొన్ని గుడిసెగూళ్లలో, కొమ్మల రంధ్రాల్లో గుడ్లుపెడతాయి. చెట్లకొమ్మలకు పాసిరి వేసేటప్పుడు పిట్టలు చొరబడలేని తావును చూసుకుంటాయి. ముక్కుపిట్ట, దేవరపిట్ట, బల్లులు, తొండలు, ఉడుములు, ఈ సాలీళ్లని తినేస్తాయి. కొన్ని చెట్లమీదకి ఎక్కి మరీ వీటిని తింటాయి. పెద్దపాసిరిపురుగులు పెద్దగా వుంటాయి. చిన్నపురుగుల్లాగా బూజు పట్టినట్టు అల్లువు. పెద్దగూడు ఇంజనీరు ప్లాన్లాగ పెద్దగూడు వేసి, ఆ గూటిమధ్యలో దాడికి సిద్ధంగా వున్న యోధుడిలా వుంటాయి. వీటి పాసిరిలో చిన్నచిన్న పక్షులు, పెద్దపెద్ద ఈగలు, మిడతలు, దోమలు, సీతాకోకచిలుకలు ఏదిపడినా వెంటనే ఈ పురుగు వెళ్లి పట్టి తినేస్తుంది. ఇదికూడా ఆకులలో, కొమ్మలలో వీలున్నచోట గుడ్లు పెడుతుంది. ఐతే చిన్నవాటిలాగ ఎక్కువ గుడ్లు పెట్టవు. పెద్దపెద్దచెట్లకే పాసిరి వేస్తాయి. ఈ అల్లకం ఎంత పెద్దగాలి వీచినా చెదిరిపోదు.

చెంచులకు ‘పాసిరి’ సాయం అంతా ఇంతా కాదు. పాసిరిఅల్లిక ఉన్న కొమ్మలను రెండుమూడు నరికి తెచ్చి ఒకటి కుండలదగ్గర, ఇంటివెనుక, గుడిసెలోపల వస్తువులు పెట్టేచోట(దీనిని ‘మచ్చు’ అంటారు) నిలుపుతారు. ఈ మూడుకలిసి వారంలోగా ఇల్లంతా పాసిరి అల్లి పదిరోజుల్లో ఈగలన్నిటినీ చంపేస్తాయి. ఈ రకంగా చెంచులు ఈగల్ని వదిలించుకుంటారు. ఈగల బెడద వదలగానే, సీజను మారగానే పాసిరి ఏసిన ఈ మూడుకొమ్మలను పగటివేళ మాత్రమే తీసుకుపోయి అడవిలో చెట్లకొమ్మలకు ఆనించి పెట్టి వస్తారు. లేదా అవసరాన్నిబట్టి పక్కగుడిసెలవారికి ఇస్తారు.

చెట్టుపోయడం

చెంచుల వేటలో కుక్క ముఖ్యమైన ఆయుధంకాబట్టి, వీరు కుక్కలు బాగా వేటచేయడం కోసం రకరకాలుగా కుక్కకు చెట్టు(పసర్లు) పోస్తారు. గదిరింగ్ చెట్లు, తుర్వోల్ల వేరు ఆదివారంరోజు తప్పి వాటిని కడిగినూరి గంజిలోగాని, అన్నంలోగాని కలిపి తాగిస్తారు. నీటితామరచెట్లు కుల్క తీయకుండా - ఈకుల్కఇంకోక చెట్టుని కుల్కపోయకుండా- ఇలామూడుసార్లు పీకి, దీంట్లో ఉడుముపిల్ల కాలిగోర్లు (నాలుగుకాళ్ళవి), ఇంకా కొనముక్కు, తోక అన్నింటిని కలిపి, ఆదివారంరోజుమాత్రమే అన్నంలో కలిపి కుక్కకు తాగించిన తర్వాత, కుక్క ఏ జంతువునైనా పడుతుంది.

ఏనుగుపరికచెక్క అన్నంలోకలిపి కుక్కకుపోసి, ఆతర్వాత కుక్కకొయ్యలకు(పళ్లకు) ఈచెక్కను రుద్దుతారు. అప్పుడు ఆ కుక్కవేట బాగాచేస్తుంది. మొసరితేనె, చెట్టులో చెట్టు అంటే సిరిమానుచెట్టు, జువ్విచెట్టు తేనె రెండింటిని కలిపి, ఆదివారం రోజున కుక్కకి అడవిలో తినిపిస్తే అది బాగా వేటాడుతుంది. ఆదివారంరోజు పొద్దున్నే బీరీగ పట్టుకొని ఆ తీగని మొదటిముద్దలో కలిపి తినిపిస్తే అది తిని, కుక్క బాగావేట చేస్తుంది. పుట్టదన్నెమీద (పుట్టమీద) అడవిములగచెట్టు ఉంటుంది. (ఇది పుట్టలమీదమాత్రమే ఉంటుంది). ఈ చెట్టును అన్నంలో కలిపి పోస్తే, కుక్క పుట్టలో దాగినపున్న ఉడుములను సైతం వేటాడుతుంది.

వర్షాకాలంలో చిన్న జెర్రి తిరుగుతుంది. దీన్ని ఆదివారంరోజు పట్టి, బ్రతికున్నదాన్ని అన్నం ముద్దలో పెట్టి కుక్కతో తినిపిస్తారు. అప్పటినుండి ఉడుములను వేగంగా వెంటాడి పడుతుంది. రాతిబంక (రాళ్లకుపట్టే బంక) ఆదివారంరోజు తెచ్చి అన్నంలోపెట్టి తినిపిస్తారు. అప్పుడు అది వేట బాగాచేస్తుంది. ఈ బంకవేస్తే కుక్క ఎక్కువ కాలం బ్రతుకుతుందని, ఎన్ని దెబ్బలు కొట్టిన త్వరగా చావదని అంటారు. కణుజు సికారిచేసినప్పుడు, అదిప్రాణంతో ఉన్నప్పుడే దాని గాలిముక్కులను తీసి కుక్కకు పెడతారు. తల్లి కుక్కకుగాని, పిల్లకుక్కకుగాని ఆ గాలిముక్కులను తినిపిస్తారు. అవి తిన్న కుక్క జంతువు ఎంతదూరంలో ఉన్నా తలపైకెత్తి గాలి తీసి పసిగడుతుంది. దగ్గర్లో ఉన్న ఏ జంతువును పోనీయదు. అయితే, గాలి ముక్కులను ప్రాణం ఉండగానే తీసిపెట్టాలి. అలాగే చెవిలో గూబలుకూడా తీసి గాలిముక్కులతో కలిపి తినిపిస్తారు. కుక్క ఎడగండ్లను చంపాలంటే, చింతబదనిక, కొండముచ్చు ఉచ్చు, రాతిబంక ఈ మూడు కలిపిగనుక కుక్కకు పోసినట్లయితే, కుక్క ఎడగండ్లనుకూడా చంపుతుంది. ఈ మందును ఉదయాన్నే ఎవరి మొఖం చూడకుండా కుక్కయజమానే పోస్తాడు.

కుక్కను మరగేసుకోవడంకోసం ఎక్కువరకాలచెట్లు పోసినట్లయితే కుక్కకు పిచ్చెక్కి పిచ్చిదౌతుంది. కాబట్టి ఏదో ఒకరకం చెట్టును మాత్రమే కుక్కకు పోస్తారు. సహజంగా చెంచులు దబ్బ అంబులు తీయగానే, కుక్క పిలవకుండానే వెంట బయల్దేరుతుంది. నలుగురుచెంచులు కలసి వేటకుపోతే, ఆ కుక్క సొంతదారువెంటకాక మిగిలిన ముగ్గురివెంట పోతూ వేట చేస్తుంది. సొంతదారు పిలిచినా దగ్గరకు రాదు. అలా ఎవరి వెంటబడితే వారివెంట పోతూ ఉంటుంది. ఇలాంటి సందర్భంలో కుక్క సొంతదారు తన కాలి, చేతి వేళ్ళగోర్లను తీసి పొడిచేసి అన్నంలో కలిపిపెడితే (ముద్ద మధ్యలో) ఇక ఆకుక్క అతని వెంటతప్పు ఎవరివెంటా పోదు. తన యజమానిని వదిలి అస్సలుండదు. ఇతరులను దగ్గరకు చేరనీయదు.

వేట అవసరంకోసం, చెంచులు, కుక్కల్ని ప్రేమగా చూసుకుంటారు. కుక్కలకి పేర్లు పెట్టుకోవడంలోనూ ఒక పద్ధతి లేకపోలేదు. ఎన్నటికీ తన బాకీ తీర్చలేని వాడి పేరుకూడా పెట్టుకుంటారు. అందుకు బాకీ పడిన వ్యక్తికి తెలిసేలాగ ఈ పని చేస్తారు. కొందరు తమకు గిట్టనివాళ్ల పేర్లు పెట్టుకుంటారు. ప్రతికుటుంబం దాదాపు ఆరుకుక్కల వరకు పెంచుకుంటారు. వీటికి అడవిలో వేట అలవాటు చేస్తారు - కుక్క పిల్లలకు, వేట సరిగారాని పెద్దకుక్కలకు కొన్నిరకాల మూలికలు కలిపి, తినేముద్దలో కలిపి పెడతారు. ఆ రోజుమాత్రం కుక్కకు పులుపు తగలనీయరు. ఇలా మందుపట్టడంవల్ల, వివిధ జంతువుల, మాంసాల వాసన పసిగట్టకలుగుతుందంటారు. ఉదాహరణకు సమీపంలో పెద్దపులి వుంటే దాని వాసన పసిగట్టి, కుక్క చిన్నగా మూలుగుతూ, తన యజమానిని వెనక్కి తగ్గమని సూచిస్తుంది... నెమ్మదిగా చప్పుడుచేయకుండా కుక్క పరిగెత్తుతుంది. కుక్క ఎగిరిపడుతూ, హఠాత్తుగా భయంగా వెనక్కి మళ్ళితే అక్కడ పెద్దపాము తిరుగుతున్నట్లు చెంచు తెలుసుకుంటాడు. పాము వాసన గాలిద్వారా పట్టేస్తుంది. ఎలుగుబంటి సమీపంలోవుంటే అటుఇటు పరిగెత్తి, చెంచుదగ్గరకు వచ్చి మొరుగుతుంది.

ప్రతిచెంచువాడు సుమారు 1నుండి 6 కుక్కలవరకు తన కుటుంబ సభ్యులవలె పెంచుతాడు. కుక్కలు చిన్నతనంలోనే తనతోటి పెద్దకుక్కలవెంట తిరుగుతూ, తుల్లుతూ వేటకువస్తాయి. అప్పుడు వాటికి వేట తెలియదు. పెద్దకుక్కలు తరుముతూ పోయి పట్టినప్పుడు మాంసం వాసనకు చచ్చిపడిన దాన్ని లాగుతుంది. అలా కొంతకాలం అడవిలో ఈ కుక్కపిల్లలను పెద్దకుక్కల వెంట, తనవెంట తిప్పుతూ అడవిలోని మూలికలు (చెట్లు)సేకరించి కుక్కపిల్లలకు, వేట సరిగాచేయని పెద్దకుక్కలకు 'చెట్టుమందు' కుక్కలకు పెట్టే ఆహారంలో వాటికి కనబడకుండా ముద్దలో ఉంచి, కుక్క బాగా ఆకలిగా ఉన్నప్పుడు ఎవరూ శబ్దం చేయనప్పుడు ఈ చెట్టు పెడతారు.

పెద్దపులిగాలి : ఒక మట్టలో పెద్దపులి ఉన్నట్లైతే ఆ గాలి గంధువాసన కుక్కకు తగినట్లైతే ఆ తగలగానే కుక్క ఉలిక్కిపడి, తోకముడిచి, చిన్నచిన్న మూలుగులు మూలుగుతూ “ఊ.. ఊ..” అంటూ వెనక్కు నక్కినక్కి నడుస్తూ పారిపోవుటకు ప్రయత్నిస్తూ తన ఇంటి పెద్దను వెనక్కు రమ్మని సైగ చేస్తూ, మొరుగుతుంది. కుక్క చేష్టలు గమనించి అక్కడ దగ్గరలో పెద్దపులి లేదా చిరుతపులి ఉన్నట్లు నిర్ణయించుకొని అక్కడనుండి చడిచప్పుడు చేయకుండా నెమ్మదిగా నడుస్తూ కొద్దిదూరం వెళ్ళి పరుగెత్తి పారిపోతారు. చేసే సైగలు, శబ్దాలు గమనించి జాగ్రత్తపడాలి. అలా జాగ్రత్త పడకపోతే పెద్దప్రమాదంలో చిక్కుకొన్నట్లే.

పాముగాలి : దారిలో పాము ఉన్నా, దగ్గర పొదలో పాము ఉన్నా లేదా దగ్గరలో పాము వెళ్ళిపోతున్నా ఆ గాలి వాసన తగిలిన వెంటనే కుక్క ఉలిక్కిపడి చటుక్కున ఎగరటం, లేదా భయం భయంగా వాసన చూడటం, పుల్లవిరిగినా భయపడి వెనక్కురావడం జరుగుతుంది. కుక్క చేష్టలు తెలుసుకొని వెంటనే జాగ్రత్తపడాలి.

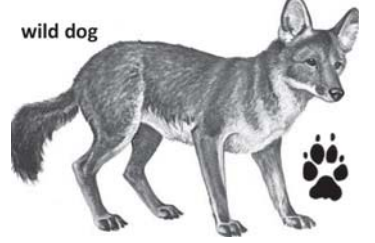
ఎలుగు : మట్టల్లో, పొద, గుంపుచెట్లలో ఎలుగు ఉన్నట్లైతే, ఆ ఎలుగు వాసనకు కుక్క అటు ఇటు పరుగెత్తికెళ్ళి ఆ ఎలుగును తరుముతూ మనవైపుకు తీసుకువచ్చి, నిలబెట్టి మొరుగుతుంది. కాబట్టి అక్కడ ఎలుగు ఉన్నట్లు తెలుసుకొని, జాగ్రత్తగా పసిగట్టి వెంటనే అక్కడనుండి జారుకోవాలి లేదా ఆ ఎలుగు మనపైకి వస్తుంది.

రేచుకుక్కలు (Wild Dog)

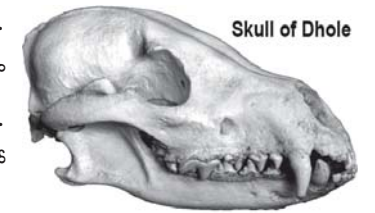
రేచుకుక్క - Dhole or Indian wild dog, Cuon alpinus. రేచుకుక్కలు చంపి తినని జంతువులేదు. చివరికి ఎలుగుబంటి, పెద్దపులిని, చిరుతపులినికూడా లెక్కచెయ్యవు. అడవిలో అన్ని జీవాలు సరిసమానంగా వున్నప్పుడే ఈ జంతువు పెరిగే అవకాశం వుంది. ఇవి కొండ, మైదానంలో పగలు, రాత్రి అని లేకుండా తిరుగుతాయి. 2నుంచి 20దాకా గుంపులు గుంపులుగా తిరుగుతాయి. అంతకన్నా ఎక్కువుంటే మరోగుంపుగా విడిపోతాయి. ఎదురైన ఏ జంతువునైనా చంపేస్తాయి. మాంసం వేడి తగ్గేలోగా తినేస్తాయి. జంతువు నిలిచి వుండగానే తోలు తినేస్తాయి. చల్లారిన మాంసం ముట్టవు. జంతువు పూర్తిగా చచ్చి కింద పడేవరకు ఆగవు. ఇవి మనుషుల్ని ఏమీ చేయవు. కనిపిస్తే తప్పుకుంటాయి. 2 నుంచి 6 పిల్లల్ని పెడతాయి.

రేచులు, పిల్లలను గుహలాంటి ప్రదేశాలలో ఈనుతాయి. రేసులు పిల్లలను ఈనిన సందర్భాలలో, ఆ పిల్లలున్న గుహవైపు మనుషులను రాసీయవు. మామూలుగా అయితే, మనుషులను చూసినా, ఏదైనా జంతువును పట్టుకుని తింటున్నప్పుడు మనుషులు అటుగా వచ్చినా వారిని ఏమీ అనవు. పక్కకు తప్పుకుని వెళ్లిపోతాయి. ఒకవేళ పిల్లలను ఈనిన గుహవైపు ఎవరైనా వెళ్లారంటే వాళ్లని చంపుతాయి. పిల్లలున్న గుహలదగ్గర ఎప్పుడూ ఒక కుక్క కాపలా చేస్తుంది. మనుషులు గుహవైపు వస్తున్నారని అనుమానం కలిగిందంటే అరచి పదికుక్కల్ని పిలుస్తుంది. ఇవన్నీ కలిసి వచ్చినవాళ్లను చీల్చి పడేస్తాయి. పిల్లలున్న గుహలో, తల్లి పిల్లలకు పాలిస్తుంటే ఇంకొకటి గుహ బయట కాపలా ఉంటుంది.

ఒక ప్రదేశంలో ఒక కుక్కపిల్లలను ఈనితే, దాని పిల్లలు నడిచేవరకు ఆ ప్రదేశం వదిలిపెట్టి పోకుండా అక్కడే తిరుగులాడుతూ ఆహారం తెచ్చి పెడుతుంటాయి. మిగిలినకుక్కలు సికారి చేసి పిల్లలున్న తల్లి కుక్కకి, కాపలా ఉన్న కుక్కకి మాంసం తెచ్చిపెడుతుంటాయి. పిల్లలు కనుక కొద్దిగా పెరిగి నడుస్తున్నాయంటే ఇక అక్కడ ఉండవు. వాటిని వెంటబెట్టుకుని వేరే ప్రదేశాలకు తరలిపోతుంటాయి. ముందుకు సాగి పోతుంటాయి. ఇవి మామూలు కుక్కల మాదిరే చిత్తకారైలో కలుసు కుంటాయి. చలికాలం ముగింపునుండి ఏప్రిల్వరకు ఈనుకుంటూ పోతాయి. ఒకవేళ ఎండాకాలంలో ఆలస్యంగా ఈనే కుక్కలైతే నీటి సదుపాయం ఉన్న ప్రాంతంలో రాళ్లుఉన్న ప్రదేశం చూసుకుని అక్కడ ఈనతాయి. పెద్దచామ ప్రాంతంలో కుతుపచర్దిదగ్గర ఉన్న గుండ్లలో ప్రతిసంవత్సరం రేసులు ఈనినపిల్లలతో తిరుగుతుంటాయి. కుతుపచర్దిలో ఎప్పుడూ నీళ్లుంటాయి.

రేచుకుక్కలు ఆహారం అందించేదెలా : రేచుకుక్కలు తమ చిన్నారిపిల్లలకు, ముసలి రేచుకుక్కలకూ ఆహారాన్ని అందిస్తాయి. ఈ కుక్కలు పైన, కింద, మధ్య సుమారు అరకిలోమీటరు దూరప్రాంతాన్ని గమనించుకుంటూ వస్తాయి. కణితిపోతు కనబడగానే ముందు రేచుకుక్కలుదాన్ని చుట్టుముట్టి దూరం దూరంగా వుండి తరుముతూ, దగ్గరకొచ్చి కళ్లు పీకేస్తాయి. కళ్లు కనబడనికణితి ఆచెట్టుకి, ఈచెట్టుకి తగులుతూ తూలుతూ తడబడుతూ కండలు కదిలేలా అలసిపోతాయి. ఒకకుక్క కణితి వెనుకకాలు కండదగ్గర నరం తెగిపోయేలా కరిచి పీకుతుంది. కొంతదూరం గిలగిలలాడుతూ నడచి కణితి పడిపోతుంది. అప్పుడు రేచుకుక్కలు దగ్గరగా ఉంటే 'కెక్...కెక్' అని, దూరంగా ఉంటే 'కూ...కూ...' అని అరుస్తూ వాటిపిల్లల్ని, ముసలి కుక్కల్ని పిలుస్తాయి. కణితిని వాటికి వదిలేసి దూరంగా పోతాయి మిగతా రేచుకుక్కలు పిల్లలు, ముసలికుక్కలూ కణితిని పీక్కుని ఏ కండకాకండ చీరేసి తింటాయి.

ఈ కుక్కలు ఎక్కువగా దుప్పినికాని, కడితిపిల్లలనుకాని, నల్లపోతుదూడలనుకాని వేటాడేటప్పుడు పిల్లలకు బాగా నేర్పిస్తాయి. పెద్ద జంతువులను కొంచెం పెద్దపిల్లలకు నేర్పిస్తాయి. ఈ రేచులు పెద్దజంతువును వేటాడినప్పుడు దాన్ని నీళ్ళ చెలమల దగ్గర ప్రాంతంలోకి దారి మళ్ళించుతాయి. నీళ్ళ చెలమలకు అరకిలోమీటరు దూరంలో చంపుతాయి. 'సికారిగండు' రేచుకుక్కల్లో రాజు. కణితిని వేటాడి, ముందుగా రాజుకుక్క దాని మెడని కొరికి చీరిపారేస్తుంది. కణితి కిందపడగానే తనవంతు కండలుపీక్కుని తిని చెట్టునీడకు చేరేకా మిగతా సైనికులవంటి రేచుకుక్కలు కిందపడ్డ కణితిని చీల్చి తినేస్తాయి. అదీ దాని శరీరం వేడి తగ్గేలోగానే తినేస్తాయి. రక్తం, కండలవేడి, చల్లారితే రేచులు తినవు.

రేచురాజు చెంచులతమ్ముడు : రేచుకుక్కలు జంతువును చుట్టుముట్టి చంపితింటున్న సమయంలో చెంచులు దాని మాంసంకోసం సమీపిస్తే రేచుకుక్కలు సహజంగా దూరంగా తొలిగిపోతాయి. చెంచులుకూడా ఒకటి రెండుభాగాలు రేచులకోసం వదిలేసి పోతారు. మరీ ఒక్క జంతువునే రేచులుగాని, వాటిపిల్లలుగాని తింటుంటే చెంచులు గమనించి పక్కకి తప్పుకుని రేచులకే వదిలేస్తారు. ఒక్కోసారి రేచులు తరిమిన జంతువులు గూడెంలోనికి వస్తే చెంచులు వాటిని పట్టి చంపుతారు. ఐతే రేచులవల్ల జంతువులసంఖ్య తరిగిపోతుందనే బాధమాత్రం చెంచులు వ్యక్తం చేస్తారు. దెబ్బతిని చెంచుగూడెల్లోకి చొచ్చుకుని వచ్చిన జంతువుల్ని రేచులు ఇక వేటాడవు.

రేచులు పెద్దపులిని, చిరుతపులిని వదిలిపెట్టవు. అన్నీ కలిసి దాడిచేసి చంపుకొని తింటాయి. ఎలుగుబంటిని చంపుతాయిగాని, వాటిని వేటాడ్డం రేచులకు కొంత కష్టం. ఎందుకంటే ఎలుగుబంటి ఒక్కోసారి పారిపోతూ చేతికొందిన కట్టె తీసుకుని రేచుకుక్కని చచ్చేట్టు కొడుతుంది. రేచులకు సుగాలీలు పెద్దముప్పుని చెంచులు చెబుతారు. మహబూబ్ నగర్ జిల్లా లింగాలమండలం అడవుల్లో సుగాలీలు రేచుకుక్కల్ని అనుసరిస్తూ పోయి, అవి ఏదైనా జంతువుని చంపగానే సమీపిస్తారు. అప్పుడు రేచులు పక్కకుతప్పుకో గానే చచ్చిన జంతువుగాయంలో పురుగుమందు ఏదో ఒకటి పోసి దూరంగా తప్పుకుంటారు. రేచుకుక్కలు మళ్ళీ వచ్చి ఆ జంతువుమాంసం తినగానే చనిపోతాయి. అలా కనబడిన రేచుకుక్కల్ని ఎలాగో ఒకలాగ, చివరికి తుపాకీతోనయినా వారు చంపుతారు. చనిపోయిన రేచుకుక్కలు కనబడితే, చెంచులు వాటిని గుంతతవ్వి పూడ్చిపెట్టి మరీ పోతారు. సుగాలీలు వాటిని అలాగే వదిలేసిపోతారు. పురుగుమందుతో చచ్చిన జంతువు, దాన్ని తిని చచ్చిన రేచులు, ఇతరజంతువులకు ప్రమాదం అన్న గ్రహింపు సుగాలీలకు వుండదంటారు చెంచులు.

చెంచులు రేచులను ఎందుకు పెంచరు? : చెంచులు మామూలు కుక్కలనే పెంచుకుంటారు తప్ప రేచులను పెంచరు. ఒకసారి వేటకి పోయిన ఒకచెంచుబృందానికి, అడవిలో సరికింద రేచుకుక్కలు కనిపించాయి. ఐతే వాటిని మామూలుకుక్కపిల్లలుగా భావించిన చెంచులు గూడెనికి తెచ్చారు పెంచుకోడానికి. ఈలోగా పిల్లలకోసం, చంపిన జంతువు మాంసాన్ని, నోటితో పట్టి తెచ్చిన తల్లిరేచుకు తనపిల్లలు కనిపించకపోవడంతో చెంచులఅడుగుల వాసన గుర్తుపట్టి గూడెనికి వచ్చాయి. వాటికి ఎదురయిన అవులను, గేదెలను రహస్యంగా చంపుకొనితీసుకు పోవడంతో చెంచులకు పరిస్థితి అర్థం అయింది. నాటినుంచి రేచుల జోలికి పోకుండా, మామూలు కుక్కలనే తమవేట సాయంకోసం ఎంచుకున్నారు.

రేచులు-చెంచులు విడిపోయినరోజు : రేచులను పెంచిన ఒకముసలవ్వ ఒకరోజు రేచులకు ఆహారం పెట్టడం మరిచి పోయింది. ఆ రోజు దేవుడికి నైవేద్యం పెట్టడంవలన ఆచారం ప్రకారం, దేవుడినైవేద్యం కుక్కలకి పెట్టరుగనుక నైవేద్యం కుక్కలకు దక్కలేదు. రేచులు మంచిఆకలితో చూస్తున్నాయి. చివరికి నైవేద్యం పెట్టిన కుండలు కడిగిన నీరుకూడా ముసలమ్మ కంపల్లో పారబోసింది. దాంతో రేచులు అలిగి చెంచుగూడెలు వదిలి అడవుల్లో ఉండటానికే నిర్ణయించుకుని, వేడివేడి మాంసం తిందాం పదండి అని వెళ్ళిపోయాయని అంటారు. మా దగ్గర ఉన్న కుక్కలు ఆకలికి తట్టుకోలేక, చిన్నపిల్లలు ఏరిగినది తిని ఆకలి తీర్చుకున్నదంట. అప్పుడు రేచులు 'పియితినేకుక్క, నీవు మా వెంబడి రావద్దు' అని మాదగ్గర వదిలివేసి పోయినావి. ఆ కోపంమీద ఎప్పుడైనా అడవిలో మా కుక్కలు కనిపిస్తే రేచులు కరుస్తాయి. ఇప్పటివరకు రేచురాజులు వేడివేడి మాంసం తింటూ, హాయిగా బ్రతుకుతున్నవి. వాటిని చూచినప్పుడు మేము చాలా ఆనందపడతాము.

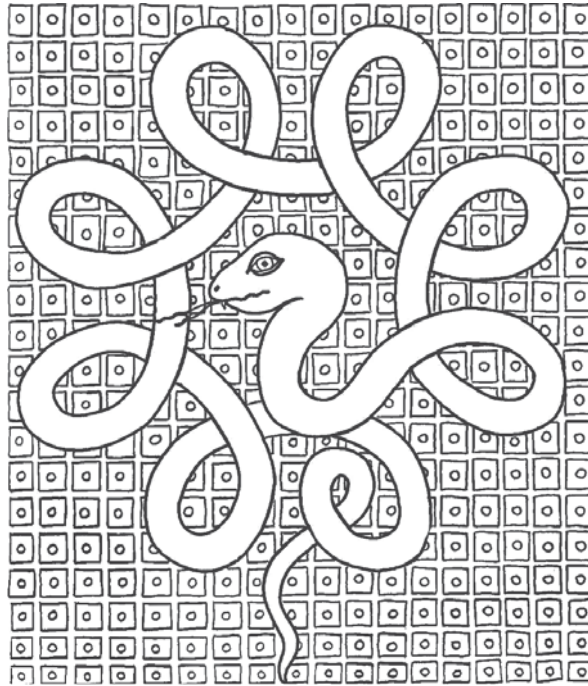
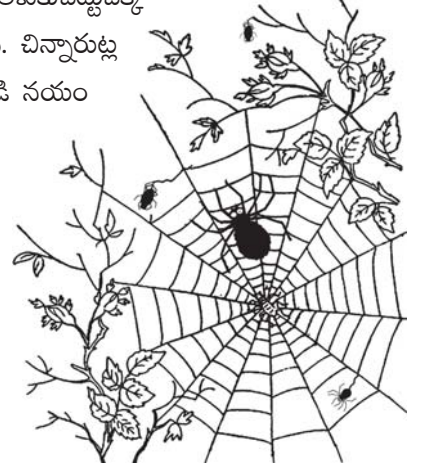
కాళ్లగబ్బరిగాడు - సాలీడు (Spider)

కాళ్లగబ్బరిగాడు, పెద్దకాళ్లగబ్బరిగాడు (రెండూ విషమున్నవి), చిన్నకాళ్లగబ్బరిగాడు, బంగారుగబ్బరిగాడు, పొట్టికాళ్లగబ్బరిగాడు (ఈగలు, దోమలను నివారించడానికి ఈ సాలెపురుగు సహకరిస్తుంది).

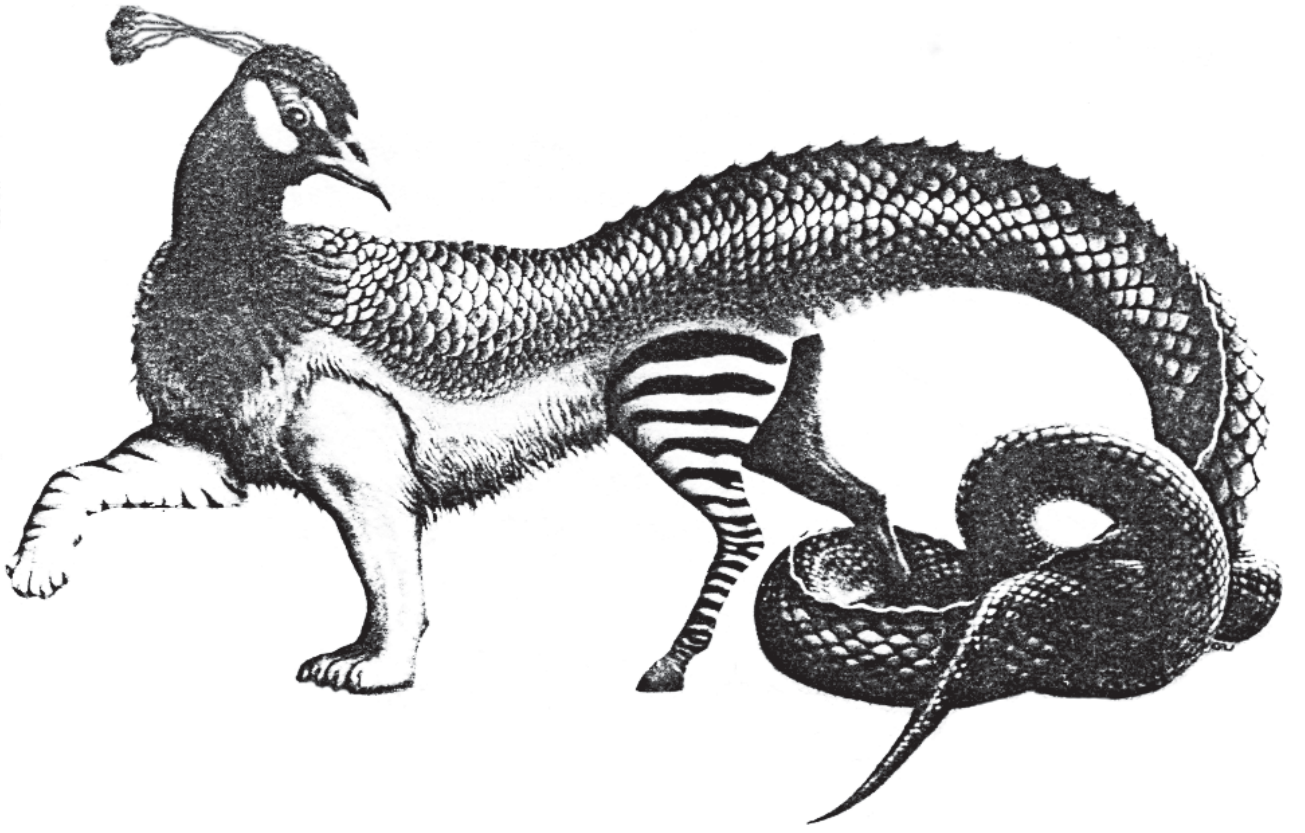
నల్లమలకొండప్రాంతాల్లో 4, 5 రకాల సాలీళ్లు కనిపిస్తాయి. వీటిలో అరచేయి వెడల్పుండే కాళ్లగబ్బరిగాడు విషపూరితమైనవాడు. ప్రమాదకరమైన ఈ సాలీడు కుడితే జీవితాంతం బాధ అనుభవించాలి. ఇవి ఎక్కువగా పాతవెదురు గుబుర్లలో ఉంటాయి. ఆ వెదుర్లకు కన్నాలు వేసుకుని వాటిలో ఉంటాయి. మామూలు రకం సాలీడు కుడితే పదిహేను ఇరవై నిమిషాలు మంటెక్కిపోతుంది. పెద్దకాళ్లగబ్బరిగాడు కుడితే బాధ నెలరోజులకుపైగా ఉంటుంది. పక్షవాతం వచ్చినట్టు మనిషి ముడుచుకుపోతాడు. నెల తరువాత మంట తగ్గినా, వర్షంలో తడిస్తే దడ- ఆపై కరెంటుషాక్ తిన్నట్టుగా వుండటం జీవితాంతం ఉంటుంది. దీనికి పాతవెదురు పొదలకింద గుమ్మల్లో తొరల్లో నీరు తాగాలంటారు లేదా తళుకుచెట్టు తొరల్లో ఉన్న నీళ్లతాగాలి. లేనిపక్షంలో తళుకుచెట్టుచెక్క నానబెట్టితే నీరు ఎర్రగా మారుతుంది. నీటిని నెలరోజుల పాటు రోజూ తాగితే తగ్గిపోతుంది. చిన్నారుట్ల కుడుముల మూగెన్న (ట్రాక్టరుమూగెన్న), కాళ్లగబ్బరికాటు బాధతో చివరికి ఈ మందే వాడి నయం చేసుకున్నాడు.

కాళ్లగబ్బరి ఆహారంకోసం గూటిమీద ఆధారపడదు. ఎక్కడబడితే అక్కడ తిరుగుతుంది. చిన్నసైజు కొండతేళ్లను, జెర్రిని, చీమల్నికూడా తింటుంది. అన్నిరకాల సాలీళ్ళు, ఆడమగకలసి తిరుగుతుంటే, ఇదిమాత్రం వంటరిగానే తిరుగుతుంటుంది.

పెద్దసైజు సాలీడు బంగారు, నీలం, మట్టిరంగులలో ఉంటాయి. నూగు వుంటుంది. కొన్ని రకాలకు నూగు వుండదు. కొన్నింటికి పెద్దపొట్ట వుంటుంది. పెద్దసాలీడు తన గుడ్లన్నిటిని ఉండలా చుట్టి మోసుకుపోతుంటుంది. పిల్లలైన తరువాత అవన్నీ తల్లివీపుమీద అంటుకుని కుప్పలా వుంటాయి. వాటిని అలాగే మోసుకుపోతుంది తల్లిసాలీడు. ఈరకం సాలీడు మట్టిరంగులో ఉంటుంది.

ముఖ్యమైన జంతువులు ఒకే బొమ్మలో

నెమలి (Peacock)

ఇది చాలా అందమైనది. ఇవి దట్టమైన అడవులలో, చిట్టడవులలో పొదలు ఎక్కువగా ఉండే ప్రదేశాలలో ఉంటాయి. నెమళ్ళు దాదాపుగా నాలుగు అడుగుల ఎత్తువరకు పెరుగుతాయి. దీని బరువు 3 నుండి 6 కేజీలవరకు ఉంటుంది. ఇవి ఎక్కువకాలం జీవిస్తాయి. ఉదయం తెల్లవారినప్పటినుండి సాయంత్రంవరకు ఆహారం కోసం కొండలు, మైదానప్రాంతాలు అన్నీ అణువణువున గాలిస్తాయి. రాత్రిసమయంలో ఎక్కువగా ఎత్తుగా, గుబురుగా ఉన్న చెట్లపైన పడుకుంటాయి.

ఇవి సంవత్సరానికి ఒక్కసారి మాత్రమే గుడ్లు పెడుతుంది. తొలిసారి 3 లేదా 4 గుడ్లు పెడుతుంది. గుడ్లను నేలపైన చిన్నచిన్న గడ్డి దుబ్బులమధ్య పొదలలో, కాలిపోయిన చెట్లమొదళ్ళపైన పెడుతుంది. ఈ ప్రదేశాలు జనసంచారానికి దూరంగా ఉంటాయి. వీటి గుడ్లు దాదాపు 15 సంవత్సరముల వయసు గల పిల్లవాడి పిడికిలి సైజులో ఉంటాయి. ఇవి కూడ కోడిలాగే గుడ్లను పొదుగుతాయి. ఇవి పురుగులు, చిన్నచిన్న పాములు, తేళ్ళు, జెర్రెలు, పండ్లు, కాయలు, గింజలు తింటాయి. ఇవి 1,2 నుండి 10,20 దాకా గుంపుగా ఉంటాయి. గుంపులో పెద్ద మగనెమలి ఒకటి ఉంటుంది.

చిన్నచిన్న తుంపర్లతో వర్షంపడుతూ, గాలివీస్తుంటే నెమళ్ళకు చాలా సంతోషం. ఆనందంతో నాట్యం చేస్తాయి. ఇవి నాట్యం చేసేటప్పుడు వేటగాళ్ళను గమనిస్తూ చాలా జాగ్రత్తగా ఉంటాయి. నెమలిపుంజు ఆట ఆడేటప్పుడు దగ్గరకు పోయినా గుర్తుపట్టదు. కాని ఆటాడే సమయంలో వేటాడడము, చంపితే పాపం అని మా చెంచు పెద్దల నమ్మకం. 'కుందేటిసాలువ' గద్దలు నెమళ్ళను బాగా వేటాడుతాయి. ఇవి చాలా ప్రమాదకరమైనవి. గద్ద, నెమలిని వేటాడినప్పుడు మాకు తెలిసిపోతుంది. చుట్టుపక్కల ఒక అరకిలోమీటరు దూరంలో గద్ద నెమలికి యుద్ధం పడిందంటే, నెమలి బాగా కేకలు వేస్తుంది. ఇవి సంతోషపు కేకలు కావు, భయంతో వేసినకేకలు. ఈ అరుపులను విని దానికి కనపడకుండా దాగుకొని చూస్తుంటారు. గద్ద దానిని చంపినప్పుడు లేదా నెమలి బాగా అలసిపోయినప్పుడు పోయి తెచ్చుకుంటారు. గుడ్లగుబలు, నెమళ్ళను రాత్రి సమయంలో వేటాడుతాయి. ఇవే కాకుండా రాత్రుళ్ళు మనుషులు, పాములు, చిరుతపులులు, రేచుకుక్కలు మొదలైనవి నెమళ్ళను వేటాడుతాయి.

పిల్లలకు వాంతులవుతుంటే నెమలిఈక కాల్చి మసిచేసి తేనెతో కలిపి తినిపిస్తారు. వెంటనే వాంతులు కట్టుకుంటాయని అంటారు. గుడిసెలోకి పాము వచ్చినట్టు అనుమానం వస్తే నెమలిఈక కాల్చి పొగవేస్తారు. ఎంతటి పాముకయినా ఈ వాసన తలనొప్పి ఇస్తుంది. దాంతో అది బయటకి పోతుంది. వొంటినెప్పులకు, చేతులు, కాళ్లు పనిచేయనప్పుడు నెమలి కొవ్వును వంటిమీద బాగా రుద్దుకుని వేడినీళ్లన్నానం చేస్తే వొళ్లునొప్పులు పోతాయంటారు చెంచులు. ఈ నెమలికొవ్వు ఉడుముకొవ్వు కలిపి నరాలు పనిచేయని భాగంలో రుద్దితే నరాలు బాగా పనిచేస్తాయి.

వేటాడటం : గద్ద, నెమలిని వేటాడేటప్పుడు చెంచులకి సులభంగా తెలిసిపోతుంది. చుట్టుపక్కల అరకిలోమీటరు దూరంలో గద్ద, నెమలికి యుద్ధం జరిగిందంటే నెమలి భయంకరంగా కేకలు పెడుతుంది. దాని అరుపులు దూరంగా వినిపిస్తాయి. ఆ అరుపులనుబట్టి గద్దతో యుద్ధం చేస్తోందని చెంచులకి అర్థమవుతుంది. అప్పుడు దానిని వేటాడ్డానికి వెళ్లినవాళ్లు దాక్కుని చూస్తుంటారు. గద్ద, నెమలిని చంపగానే వెళ్లి తెచ్చుకుంటారు. లేదా నెమలి బాగా అలసిపోయినప్పుడు పట్టుకుని తెచ్చుకుంటారు. అలా చెంచులు ఒక నెమలిని తీసుకుపోతే, గద్ద మరొక నెమలిని వేటాడుతుంది. ఐతే గద్ద వేటాడి చంపే రెండవనెమలి జోలికి చెంచులు వెళ్లరు. ఆకలితో ఉన్న గద్దకు ఆ నెమలిని వదలివేయడం మంచిదని, న్యాయమని భావిస్తారు.

సాకితే గోరింకను సాకాలి (Myna)

ఇవి అందమైన పక్షులు. చెట్ల తొర్రలలో రెండునుండి ఆరువరకు గుడ్లు పెడతాయి. గుడ్లను ఎక్కువగా చెట్టుతొర్రలలో తప్ప మిగిలిన చోట పెట్టవు. తొర్రలలో మాత్రమే గుడ్లను పొదుగుతుంది. ఇవి తొర్రలను తొలచలేవు. వేరే పక్షులు తొలచిన తొర్రలలో నివాసాలు ఏర్పాటు చేసుకుంటాయి. నాలుగు లేదా అంత కంటే ఎక్కువ గుంపులుగా తిరుగుతాయి. గోరింకలు పురుగులు, చిన్నచిన్న పాముపిల్లలు, తేళ్ళు, జెర్రెలు, గింజలు, పండ్లు తింటాయి. ఇవి పాములను బాగా పసిగడుతుంది. ఎంతటి పామునైనా చాకచక్యంగా

Indian Myna

కళ్ళలో పొడుస్తుంది. పక్షులకు హాని కలిగించే గడ్డ, కాకి మొదలగు పక్షులను వెంటబడి తరుముతుంది. వీటిని చిన్నవయసునుండి పెంచినట్లైతే చాలా విశ్వాసంగా ఉంటాయి, మనఇంటికి కాపలాగా ఉంటుంది అని అంటారు. ఇంట్లో మనము లేని సమయంలో ఎవరైనా దొంగతనం చేస్తే, ఈ పక్షిని పెంచినవారు వచ్చినప్పుడు కిందపడి గిరగిరా తిరిగి కొట్టుకుంటుంది. ఇలా చేస్తే మన ఇంటికి ఎవరో వచ్చారని అర్థం. అది గమనించిన తరువాత ఎవరు వచ్చారు అని ఆ పక్షిని అడిగితే, వెంటనే దొంగతనం చేసినవారి ఇంటిదగ్గరకు పోయి గిరగిరా తిరుగుతుంది. అందుకే మా పెద్దలు 'సాకితే గోరింకను సాకాలి' అని అంటారు.

బద్లుపోలుగాడు (Drongo)

దీనినే బద్లుపోలుసినయ్య (Drongo) అంటారు. ఇది బర్రెలపైన కుర్చోని బర్రెలచుట్టూ తిరిగే పురుగులను Racket-tailed Drongo వేటాడుతుంది. ఇది చిన్నపక్షి, నల్లగా ముక్కు ధృడంగా ఉంటుంది. తోకకు పొడవుగా

రెండుఈకలు ఉంటాయి. ఉదయం నుండి సాయంత్రం వరకు చాలా దూరం ప్రయాణం చేస్తుంది. దీనికి కాకులుగాని, గడ్డలుగాని కనిపిస్తే అది ఉన్న ప్రదేశము నుండి ఒకటి, రెండు కిలోమీటర్ల దూరం వెంబడించి తరుముతుంది. దీని అరుపు ఈల వేసినట్లు ఉంటుంది. వీటి ఆహారం చిన్నచిన్న పురుగులు మాత్రమే. ఇవి చెట్లపైన గూళ్ళు కట్టుకొని జీవిస్తాయి. మూడు, నాలుగు గుడ్లు పెడుతుంది. సాధ్యమైనంతవరకు రెండు, మూడు గుడ్లను మాత్రమే పొదుగుతుంది. ఇవి 1,2 మాత్రమే ఉంటాయి, గుంపులుగా ఉండవు. ఎక్కువగా పైన ఎగిరే పక్షులు కావు. ఇది ఒకదగ్గర కుర్చోని ఆటూ ఇటూ తిరుగుతూ చిన్నచిన్న పురుగులను వేటాడుతుంది. వీటిని పాములు, పిల్లులు మొదలగునవి వేటాడుతాయి.

Black Drongo

గువ్వపిట్టకూత

పూర్వకాలంలో మా చెంచులకు తిండి గింజలులేక అడవి మొత్తం గాలించేవారట. అలా ఎంత దూరం తిరిగినా తినడానికి ఎలాంటి ధాన్యం దొరకలేదంట. అందరిని అప్పు అడిగినారు. ఎవ్వరివద్ద ఎలాంటి ధాన్యం లభించలేదు. ధాన్యంలో చిరుధాన్యం 'కొర్రలు' అనేవి ఉంటాయి. ఈ పంటలు పల్లెలలో ఎక్కువగా పండిస్తారు. ఈ ధాన్యం మాత్రం గువ్వగారి వద్ద ఉన్నాయంట. ఆకలితో ఉన్నవాడు గువ్వవద్ద అప్పుగా తూమెడు (అంటే 32 సేర్లు) గింజలు అడిగినాడు. 'కరువు వస్తుందని దాచిపెట్టి ఉంచాను నీకు ఇస్తాను. నీవు పంటలు పండిన వెంటనే నా బాకి నాకు ఇవ్వాలి' అని చెప్పింది గువ్వ. తరువాత ఆ విషయం మరిచిపోయాడు. కాని గువ్వ మాత్రం మరిచిపోలేదు. అప్పటినుండి ఇప్పటివరకు కొర్రల్, కొర్రల్, కొర్రల్ అని చిరుధాన్యాలను అడుగుతుంది. గువ్వలు ఈవిధంగా కూస్తు తిరుగుతుంటాయి.

“సద్దచేను గెట్టుమీదా గువ్వేసిగువ్వా
సద్ద గింజలేరితింటే గువ్వేసిగువ్వా
మక్కిర్ల ఏసనమా గువ్వేసిగువ్వా
చెంచేని కద్దుకాల గువ్వేసిగువ్వా”

“గువ్వను” పంట పొలంలో గింజలు నాశనం చేస్తుంటే కాలు విరిగేటట్లు బాణం వేస్తాడు: అప్పుడు గువ్వ ‘నా కాలు విరిగిపోయేటట్లు వేసినావు నీకాలు విరగ’ అని చెంచుకు శాపాలు పెడుతుంది.

గువ్వలు (Doves)

ఇవి రెండు రకాలుగా ఉంటాయి. కాని అన్ని ఒకే రకమైన అరుపులు అరుస్తాయి. కొర్రల్, కొర్రల్, కొర్రల్ అని; పూకేసుకో, పూకేసుకో అని; గుగ్గుగ్గా అని మూడు రకాలుగా అరుస్తాయి. ఇవి గడ్డిగింజలు, పండ్లు, కాయలు, వెదురుజొన్నలు మొదలగునవి అన్ని తింటాయి. ఇవి శాకాహారులు. రెండునుండి నాలుగువరకు గుడ్లు పెడతాయి. ఇవి రకరకాల చిన్నచిన్న పుల్లలతో కొబ్బరిచిప్ప ఆకారంలో గూళ్ళు కట్టుకుంటాయి. ఈ గూళ్ళను ‘దొచ్చులు’ అంటారు. ఈ దొచ్చులను కొమ్మలచివర మాత్రమే పెడతాయి. ఇవి కొమ్మలమీదనే పడుకుంటాయి. మగ, ఆడ రెండింటికి తేడా ఉంటుంది. మగగువ్వను బాగా గుర్తుపట్టగలం. మెడమీద రెండుమూడు రంగులుకలిగి ఉంటుంది. ఆడగువ్వ మెడమీద రంగులు ఉండవు. ఇవి 2నుండి 10వరకు గుంపులుగా తిరుగుతాయి.

అనుగోవు పిట్ట (Owl)

అనుగోవుపిట్ట (Barn owl, *Tyto alba*). దీనినే చావుపిట్ట అని కూడా అంటారు. ఈ పక్షి ఆడనెమలి అంత వుంటుంది. రాత్రిపూట తిరుగుతుంది. నీటిదగ్గర నిలబడి రకరకాల శబ్దం చేస్తుంది. ఆ శబ్దానికి ఎండ్రకాయలు బయటికి రాగానే పట్టుకుని తింటుంది.

పుల్లసీతల గడ్డ (Owl)

ఈ పక్షిని పుల్లసీతల గురువు, తొండలపోసిగాడు అని కూడా అంటారు. పుల్లసీతలు 15 నుంచి 30 వరకూ ఒక గుంపుగా వుంటాయి. ఇవి చెదపురుగుల్ని ఎక్కువగా తింటాయి. పుల్లసీతలగడ్డ ఈ గుంపుదగ్గరికి వచ్చి పుల్లసీతలపిల్లలాగ అరుస్తుంది. అవి ముందు అనుమానించినా తరువాత దగ్గరకు వచ్చి, అవి తినే చెదలు ఆహారంగా పెడతాయి. గడ్డ తిన్నంతసేపే తిని, తనకునచ్చిన పుల్లసీతను తన్నుకుని పోతుంది. మరుసటిరోజు మరో పుల్లసీతలగుంపు దగ్గరకుపోతుంది. ఇలా నెలరోజులు తిరగగానే మొదటి గుంపుదగ్గరకు వస్తుంది. చిత్రమేమంటే గడ్డపిల్లలను పుల్లసీతలే పెంచుతాయి. గడ్డ తనగుడ్డను పుల్లసీతల గూటిలో పెట్టిపోతుంది. గడ్డపిల్లలు పెద్దవయ్యాక, పుల్లసీతల్ని తినడం నేర్చుకుంటాయి.

పూతపిచ్చుక (Sunbird)

పూతపిచ్చుక (Purple sunbird, *Nectarinia asiatica*): ఈ పిచ్చుక రెండు రకాలుగా, రెండురంగుల్లో ఉంటుంది. మగపిచ్చుక నల్లనిరంగులో ఉంటుంది. ఆడపిచ్చుక పచ్చరంగులో ఉంటుంది. ఈ పిట్ట, పూతమీద ఉన్న రసాన్ని మాత్రమే పీల్చుతుంది. ఇది పెట్టినగూడు చాలామెత్తగా ఉంటుంది. ఒక సంచిలాగ దారాలతో పెట్టినట్లు మెత్తబడినదానితో గూడును గుండ్రంగా అల్లి దారి ఉంచుకుంటుంది. ఈ గూట్లోనే పిల్లలను పొదుగుతుంది. వర్షాలకు తడవకుండా ఈ గూడును కడుతుంది.

ముక్కుపిట్ట (Shrike-butter bird)

పిట్టమొత్తం పచ్చరంగులో ఉంటుంది. ముక్కుమీద ఎర్రనిరంగుతో అడ్డంగా చార ఉంటుంది. ఇది గుడ్లను గోడబొక్కలకు, నేలకలుగుల్లో వాగుబడ్డలవెంట పెడుతుంది. చేపలను ఎక్కువగా వేటాడి తింటుంది. చేపల వేటలో ఇది మహానేర్పరి. ఇది కప్పలనుకూడా చాలాతేలికగా పట్టుకుంటుంది.

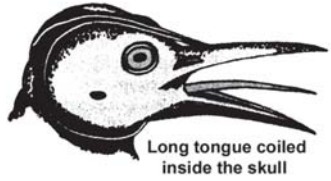
చేపలను పట్టినా, కప్పలను పట్టినా వాటిని ముక్కుతో పట్టుకెళ్లి 'వట్టికొర్రు' మీదే (ఎండిపోయిన మోడుచెట్టు) కూర్చుని, ముక్కున పట్టినచేపనుగాని కప్పనుగాని ఎండుకొమ్మకు అటు ఇటు ముక్కుతో కొట్టి చంపి తింటుంది. ఇది నీళ్లవాగులవెంట ఎక్కువగా తిరుగుతుంది. నీటికి దగ్గరగా ఉన్న బండరాళ్లమీదగాని, వాగుల పక్కగా ఉన్న చెట్లమీదగాని కూర్చుని నీటిలో చేపగాని, కప్పగాని పైకి కనబడగానే రక్కున ముక్కుతో పట్టి పట్టేస్తుంది.

దావరిపిట్ట (శకునంపిట్ట) (Woodpecker)

దావరిపిట్ట (*Lesser golden-backed woodpecker, Dinopium benghalense*). దీనినే వడ్రంగిపిట్ట అనికూడా అంటారు. ఏదేనా ముఖ్యమైన కబురుచెప్పడంలో దావరిపిట్టకు మించినది లేదని చెంచుల నమ్మిక. ఈ పిట్ట కిర్...కిర్...మంటు అరుస్తుంది. పిట్ట అరిచిందంటే ఏదోప్రమాదం వున్నట్టే లెక్క పొదల్లో అరిచిందంటే అక్కడ క్రూరమృగం ఉందని అర్థం. దీని కూత శకునంగా భావిస్తారు. ఇంటిదగ్గర ఏదేనా అశుభం జరిగినా అరుస్తుందని, దేవునివలె ప్రమాదాన్ని ముందుగా తెలిసేలాగ చేస్తుంది గనుక దీన్ని దావరి(దేవుని)పిట్ట అంటారు. ఈ పిట్ట అరవగానే 'సామితల్లి దేవుడా! పిట్ట అరస్తా ఉంది. అంతా సల్లగా సూడు సామీ' అని వేడుకుంటూ చెంచులు ఇంటిదారిపడతారు. దావరిపిట్ట పొడిచిన బొక్కలు ఎక్కువగా పనికిరావు. ఎందుకంటే తొర్రలను పెద్దగా(వెడల్పుగా) తొలచి చెట్టులోపల పైన కిందభాగంకు కూడ తొలచి ఉంటాయి. అంటే లోతు ఎక్కువగా ఉంటాయి. దేవరపిట్టలు చేసిన తొర్రలలో తొందితేనెలు ఎక్కువగా పెడుతుంటాయి. చెంచులు తేనెలకు పోయినప్పుడు ఈ పిట్టలను కనిపెట్టుకుంటూపోతారు. ఈ పక్షి కనబడిందంటే చుట్టుపక్కల 'తొంది' ఉన్నట్లుగా భావిస్తారు.

జరిగినకథ: ఒకసారి నేను, మా అమ్మ బంకమాకులు చెక్కటానికి వెళ్ళాం. నా దగ్గర దబ్బ అంబులు ఉన్నవి. మా బంకచెట్ల దగ్గర ఒక చిన్న అల్లిమట్ట ఉంది. మా దగ్గరే ఈ పిట్ట అరిచింది. అంతలోనే ఆ మట్ట దగ్గరకు పోయి అరిచింది. మా 'అమ్మ ఆ మట్టలో ఏదైనా

Long tongue coiled inside the skull

The tongue extends upto four times the length of the beak
Woodpeckers have extremely long tongues

ఉంటుంది, పోమాకు' అంది. మా కుక్కలను ఆ మట్టవైపు 'ఉజ్జూ...' అని ఒక చిటిక వేసి, 'ఉన్నూ...'మని ఉసిగొల్పాము. వెంటనే కుక్కలు మట్టలోకి వెళ్ళి ఆ మట్టలో నిద్రపోతున్న ఎలుగుగొడ్డును లేపితే, అది మా వైపు తరుముతూ వచ్చింది. అంతలోనే మేము చప్పుడు చేయకుండా చప్మని చెట్టు ఎక్కి కూర్చున్నాము. కుక్కలు చాలా దూరం తరిమి వదిలిపెట్టి తిరిగి మా దగ్గరకు వచ్చాయి. మొత్తానికి ఈ పిట్ట ప్రమాదకరమైన కబుర్లు, దేవునివలె అందిస్తూ, ఆ ప్రమాదమును తొలగిస్తుంది. కాబట్టి దీనిని మా చెంచులు దావరి(దేవుని)పిట్ట అంటారు. దీనిపై నమ్మకం. ఇది అరిచిన వెంటనే 'సామితల్లి దేవుడా ఎక్కడున్నావో అంతా నీదే! కాపాడు తండ్రి. ఎందుకు అరుస్తున్నావో, అందరు చల్లగా ఉండాలి' అని తిరిగి చెబుతారు. ఈ పిట్ట అడవిలో మన నీడవెంట పడుతూ అరుస్తుంటే ఇక ఎంత మాత్రం ఆలస్యం చేయకుండా ఇంటికి తిరిగి వస్తాము.

గెడపిట్ట (గెడగాడు) (Hornbill)

గెడగాడు (*Indian grey hornbill, Ocyrceros birostris*): చాలా చిత్రమైన పిట్టలు ఇవి. చాలా అన్యోన్యంగా సహకరించుకుంటాయి. ఆడ, మగ రెండూ వేటికవే ప్రత్యేకత కలిగినవి. ఒకే చెట్టుకు రంధ్రాలు చేసుకొని, కింది భాగంలో ఆడపిట్ట ఉంటే, పైభాగంలో మగపిట్ట ఉంటుంది. దేనికదే విడివిడిగా పడుకుంటాయి. మేతకు వెళ్ళినప్పుడు కలుసుకొని సరసం ఆడుకుంటాయి. గుడ్లను పెట్టి పొదిగే సమయంలో మాత్రం రెండూ సమానమైన బాధ్యతలు నిర్వహిస్తాయి. ఆడపిట్ట మొదట తొర్రలు తొలచి, అవి గుడ్లు పెట్టే సమయానికల్లా ఆ కన్నాన్ని శుభ్రంగా ఇల్లులాగ తయారు చేసుకొని గుడ్లు పెడుతుంది.

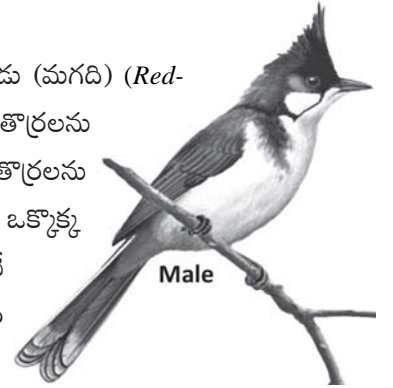

ఆడగెడగాడు మాత్రం గుడ్లపై పొదగదు. ఆ గుడ్లపై మగగెడగాడు పొదుగుతుంది. ఐతే మగపిట్టకి ఆహారం ఆడపిట్టే తెచ్చి ఇస్తుంది. గుడ్లనుంచి పిల్లలు వచ్చే సమయానికి మగపిట్ట ఈకలన్ని ఊడిపోయి అవన్నీ పుట్టినపిల్లలకి మెత్తని పరుపులా తయారవుతాయి. అప్పుడే లేచిన పిల్లలు అమ్మ తెచ్చే పురుగుల(మేత) కోసం తండ్రితో సహా నోరు పైకి లేపి తెరుస్తాయి. ఆడపిట్ట వెళ్లి ఆహారం తీసుకొస్తుంది. పిల్లలకు ఈకలు, రెక్కలు వచ్చేవరకు తల్లి ఆహారం తెస్తుంది. అంతే కాదు మగపక్షికి బాగారెక్కలు, బొచ్చు వచ్చేవరకు శ్రమిస్తుంది. తరువాత పిల్లలు స్వంతగా ఎగిరి ఆహారం సంపాదించగలిగే వరకు మగపిట్టగూటిలో ఉండిపోతుంది. చిత్రమేమంటే, ఈ పిట్టలు చిన్నవైనా, పెద్దవైనా తామువుండే తొర్రలో రెట్ట వేయవు. వాటి ముడ్లు కన్నంకు సరిగాపెట్టి ఆ పియ్య బయటపడే విధంగా వేస్తాయి. పిల్లలు కొద్దికొద్దిగా పెద్దవి అయ్యేకొద్దీ ఆ చెట్టుకన్నం మొత్తం ఒక రకమైన మైనంతో తొర్రను మొత్తం మూసేసి, ముక్కుపట్టే విధంగా బొక్క ఉంచి, ఆ రంధ్రం ద్వారానే వీటికి ఆహారం అందిస్తుంది. ఈ పక్షులను మంచి తల్లిదండ్రులుగా ప్రకృతిమాత సృష్టించింది. ఈ పక్షులు ఏ చెట్టుకొమ్మన ఉన్నా చెట్టు చుట్టూ పిట్టపియ్య ఉంటుంది. ఈ పెంటను చూసే మా చెంచువారు గెడపిట్టలున్నాయని గుర్తిస్తారు. ఈ గెడపిట్టలు ఎక్కువగా తళుకుచెట్లకు, మరియు మద్దిచెట్టు, తబ్బినచెట్టు, నెమలిచెట్టు, బంకతీసేటువంటి మెత్తని చెట్లకు మాత్రమే ఇవి రంధ్రాలు చేసి తొర్రలు ఏర్పాటుచేసుకుంటాయి. పిల్లలకు బొచ్చువచ్చి కొద్దిగా పెద్దవి అయి, ఎగరడం మొదలు పెట్టినప్పుడు, వర్షాలుకురిసి నీళ్ళు చెట్లవెంబడి జారి తొర్రలోకి ప్రవేశించినప్పుడు, సుదురు (చెద) పట్టినప్పుడు పాతతొర్రను వదిలి కొత్తతొర్రలు ఏర్పాటు చేసుకుంటాయి.

పుక్కులుగాడు (Bulbul)

పొక్కిలిగాడు (ఆడది) (*Red-vented bulbul, Pycnonotus cafer - Female*), పొక్కిలిగాడు (మగది) (*Red-whiskered bulbul, Pycnonotus jocosus - Male*): ఇది స్వంతంగా చెట్లకు కన్నాలుచేసి తొర్రలను ఏర్పాటు చేసుకుంటుంది. వేరేపిట్టలు చేసిన తొర్రలను వాడవు. మొత్తంమీద చెట్లను దొలిచి తొర్రలను ఏర్పాటు చేసుకునే పక్షులన్నీ, తొర్రలను మారుస్తుంటాయి. ఒక్కొక్క ఈతకు (గుడ్లుపొదగడానికి) ఒక్కొక్క తొర్రనుచేసి వాడుకుంటాయి. అంటే ప్రతీసంవత్సరం తొర్రను మారుస్తుంటాయి. కొత్త తొర్రలనే తప్ప, పాతతొర్రలను అసలువాడవు. పుక్కులు గాడికి తోక పొడవు. దేవరపిట్టలోనే రెండోరకం పిట్ట ఇది. ఇది దేవరపిట్టలాగానే కాస్త చిన్నసైజులో ఉంటుంది. దేవర పిట్టలాగానే అరుస్తుంది. దీనికి వేగం ఎక్కువ. ఇది చెట్లకు కన్నాలను తొలచలేదు. కర్రచీమలకోసం చెట్లను ఎప్పుడూ పొదుస్తుంది. కొమ్మకొమ్మను వెదుకుతూ చెట్టు మొత్తం పొదుస్తుంటుంది.

దరువేసే పుక్కులుగాడు: ఈ పక్షి అడవిలో పుక్.....పుక్....పుక్ అని లయబద్ధంగా దరువు వేస్తుంటుంది. (అరుస్తుంటుంది). ఒక రావగాడు అతని భార్య అడవికి పోతారు. రావగాడు జంతువులు, ఉడుములు, ఉడతలకోసం దేవులాడుతుంటాడు. ఈలోగా భార్య వెనుకనే రాకున్నది. ఇది ఎక్కడ ఆగిపోయిందా! అనుకుంటూ వెతుక్కుంటూ వెనక్కి వెళతాడు. వీడు వెళుతుండగా ఒక చెట్టుదగ్గర భార్య నాట్యం చేస్తూ కనబడుతుంది. పుక్కులుగాడు దరువెయ్యడం, ఈమె నాట్యం చెయ్యడంచూసి, వెంటనే రావగాడు బిట్టకాయ/ బిట్టకోల (ఇసుముతో తయారైన అంబుచివర గారకాయపెట్టి కొడతాడు) అంబుతో పుక్కులుగాడిని కొడతాడు. బిట్టకాయ గొంతుకు తగిలి పుక్కులుగాడు కిందపడిపోతాడు. రావగాడు వేసిన బిట్టకోలదెబ్బకు గొంతుభాగంలో రక్తం గడ్డకట్టి ఎర్రగా బయటకు వచ్చి స్వరం మారిపోతుంది. అందుకనే పుక్కులుగాడికి గొంతుకింద ఎర్రగా కాయమాదిరి ముందుకు వచ్చి ఉంటుంది. పక్షి అంతా ఒకరంగు ఉంటే ఇదిమాత్రం ఎర్రగా ఉంటుంది. ఈ అంబుగాయం గుర్తుతోనే నేడు సంచరిస్తూ ఉంటుందిగాని దరువెయ్యడం మాత్రం మానలేదు. ఈ పక్షి చాలా చిన్నగా ఉంటుందిగాని నోరు చాలా పెద్దగా ఉండి చాలా గట్టిగా రకరకాల అరుపులు అరుస్తుంది.

చొడ్డుపూరడిపిట్ట

దీనిని అదురుపిట్ట అనికూడా అంటారు. ఈ పిట్ట లేసినప్పుడు ఎంత నిబ్బరం గలవాడైన ఉలికిపడతాడు.

సుట్లగూబలు (Owls)

ఇవి తొర్రను చేయలేవు. గెడగాడు, దేవరపిట్టలుచేసి వాడుకొని వదిలేసిన తొర్రలను ఉపయోగించుకుని బ్రతుకుతుంటాయి. ఇవి జంటలు జంటలుగా ఉంటాయి. విడివిడిగాను ఉంటాయి. తల్లిపిల్లలు కొన్నింటిలో ఉంటాయి.

అరకాస్త కప్పరా! నేలకప్పరిగాడు (Nightjar)

నేలకప్పరిగాడు (Common Indian nightjar, *Caprimulgus asiaticus*): దీనిని భారతరేయిపిట్ట అనికూడా అంటారు. ఇది గమ్మత్తయిన పిట్ట. చాలా చిన్నపక్షి. రాత్రిపూట అడవిలో అరుస్తూ తిరుగుతుంది. దీని గుడ్లు నల్లగా ఉంటాయి, నేలమీద రాళ్ళమధ్యలో మాత్రమే పెడుతుంది. 3 నుండి 6 గుడ్లవరకు పెడుతుంది. ఇది నేలమీద ఉన్నప్పుడు మనం గుర్తుపట్టలేము. దీనికి పగటిపూట కళ్లు కనబడవు. కాబట్టి పగలంతా తోక రెక్కలు వెడల్పుగా విప్పార్చుకుని నేలమీద బోర్లా పడుకుంటుంది. దీన్ని గుడ్డిపిట్ట, గుడ్డికప్పరగాడు అనికూడా పిలుస్తారు. అరిచినప్పుడు దీని ధ్వని ఏదో మాట్లాడినట్లుంటుంది 'అరకాస్తకప్పరా' అన్నట్లుగా ఉంటుందంటారు చెంచులు. ఈ పిట్టమీద చిన్న కథ.

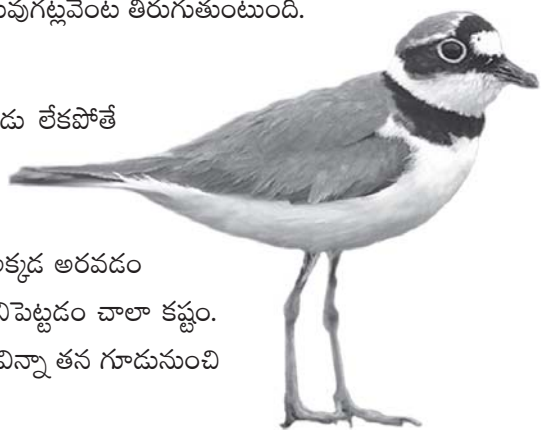

కొత్తగా పెళ్లయిన ఒక జంటలో భార్యకు భర్తంటే నచ్చేది కాదు. పెళ్లయి ఐదారునెలలు గడిచినా భర్తను దగ్గరకు రానీయలేదు, తాకనీయలేదు. అతనెంత దగ్గరవుదామని ప్రయత్నించినా ఆమె రానిచ్చేదికాదు. చివరికి ఒకసారి పొలం పోదామని అన్నాడు భర్త. సరేనన్నది భార్య ఇద్దరూ అడవికివెళ్లారు. రాత్రయింది. అడవిలోనే పడుకోవలసివచ్చింది. చెట్టుకింద పడుకున్నారు. ఆమె ఎప్పటిలాగే దూరంజరిగి పడుకుని నిద్రపోయింది. రాత్రివేళ చలి ఎక్కువయింది. భర్త ఉన్న ఒక్కడుప్పటి కప్పుకుని పడుకున్నాడు. భార్యకి దుప్పటి లేదు. చలి విపరీతమైంది లాభంలేదని ఆమె తనంతటతానే 'అరకాస్తకప్పరా' అని అడిగింది. భర్త సరేనని తన దుప్పటికప్పి, దగ్గరగా పడుకున్నాడు. అప్పుడు భార్య అతన్ని అవమానించే అర్థంలో పాట పాడింది. భర్తకి కోపంవచ్చింది. పెళ్లయినప్పటినుంచి కలవనీయకపోగా ఇంత అవమానిస్తావా? అని ముందుజన్మల్లో గుడ్డికప్పరగాడుగా పుడతావుపో అని శపించాడట. అప్పటినుంచి ఆమె గుడ్డికప్పర పక్షి అయి తిరుగుతోందని అంటారు.

కాండ్రేవుడు (Plover)

దీంట్లో రెండు రకాలు ఉన్నాయి: 1. చినగాళ్ళ కాండ్రేవుడు (Little ringed plover, *Charadrius dubius*), 2. పెద్దగాళ్ళ కాండ్రేవుడు. చిన్నగాళ్ళ కాండ్రేవుడు బరకలలో తిరుగుతుంటుంది. పెద్దగాళ్ళ కాండ్రేవుడు చెరువుగట్లవెంట తిరుగుతుంటుంది. ఇది బట్ట మేకపిట్టలాగా ఉంటుంది.

ఇది మనుషుల్ని చూస్తే చెరువుగట్లలో దాక్కుంటుంది. కాండ్రేవుడు తోడు లేకపోతే ఉండలేదు. ఒంటరిగా వుంటే తోడు దొరికేవరకు అరుస్తుంటుంది. ఇది చాలా జాగ్రత్త, తెలివిగల పక్షి. దీనికి ఎంత జాగ్రత్త అంటే, గుడ్లుగాని, పిల్లలుగాని ఉన్న సమయంలో అలికిడి విన్న వెంటనే దాని దొచ్చునుండి దూరంగా వెళ్లి అక్కడ అరవడం మొదలుపెట్టి శత్రువును దారి మళ్లిస్తుంది. దీని గుడ్లనుగాని, పిల్లలనుగానీ కనిపెట్టడం చాలా కష్టం. ఇది రాత్రిపూటకూడా ఎక్కువగా మెలుకువగా ఉండే పిట్ట. రాత్రిపూట అలికిడి విన్నా తన గూడునుంచి దూరంగావెళ్లి అక్కడ అరుస్తుంది.

కన్నెరవుడు (Stone curlew)

ఈ పిట్ట మంచి ఎండలకాలంలో ఎర్రటి ఎండలో గుడ్డుపెట్టి పొదుగుతుంది. సన్నసన్న రాళ్లప్రదేశం, మైదానంలా ఉండేచోటు చూసుకుని అక్కడ గుడ్డు పెడుతుంది. వీటి గుడ్డుకూడా రాళ్ల మాదిరిగానే ఉంటాయి. నాలుగు, ఆరువరకు గుడ్డు పెడుతుంది. 21 రోజులకు పిల్లలను చేస్తుంది. దీని గుడ్డును తల్లి చూడకుండా, అది అరవకుండా తీసి తెచ్చి మేకలకుగాని, బర్రెలకుగాని పెడతారు. గుడ్డును తీయడం ఆ పక్షి చూసి అరిస్తే, ఆ గుడ్డు దేనికి పోసినా పనిచేయదని చెంచుల నమ్మకం. (దీన్ని కుక్కలకుకూడా పోస్తారు-రాత్రంతా మేల్కొని ఉండి కాపలా చేయడానికి). అయితే ఇవి పిల్లలకు కాకుండా గర్భంతోఉన్న తల్లులకు కనుక పోస్తే పుట్టబోయే పిల్లలు చాలా పుష్టిగా ఉంటారని, తల్లికంటే పిల్లలకు బాగాపనిచేస్తుందని చెంచులంటారు. సహజంగా పిట్టలన్నీ గుడ్డుపెట్టే కాలం ఏప్రిల్, మే, జూన్ నెలలు. వేసవి కాలం. పక్షులు గుడ్డును పొదిగేకాలం సుమారు వారంనుండి పదిరోజులువరకు ఉంటుంది. పెద్ద పిట్టలైతే బండకోడి, కారుకోడి వంటివి 20 రోజులవరకు పొదిగేకాలం ఉంటుంది. సాధారణంగా ఈ పక్షులన్నీ మూడునాలుగు గుడ్లకుమించి పెట్టలేవు. పిచ్చుక 10 నుండి 12 వరకు గుడ్డు పెడుతుంది. అలాగే పూరేడుకూడా పదిగుడ్లవరకు నేలమీదే పెడుతుంది.

మూగూబ (Eagle)

దీనిని ఉమ్మగూబ (Eurasian eagle) అనికూడా అంటారు. ఈ గూబ రాత్రిపూట మూలుగుతే చెడు (కీడు) జరుగుతుంది.

చోరచొంత

ఇది ఎత్తయిన చెట్లమీద గూడు వేసుకుంటుంది. ఎక్కువగా తాటిచెట్లమీద గూళ్లు వేసుకుంటుంది. కొండలకు దగ్గరగా ఉన్న చెట్లను ఎంచుకుంటుంది. అలాగే చిన్నచిన్న సరులలోకూడా గూళ్లను పెట్టుకుంటుంది.

పీతవ్వగడ్డ (Vulture)

పీతవ్వగడ్డ (White or Scavenger Vulture, Neophron percnopterus). దీనికి నెత్తిమీద జుట్టు ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఇది ఎక్కువగా పిట్టలను తన్నుకుపోయి తింటుంది. చిన్నపురుగులు, గింజలు, పండ్లు కూడ తింటుంది. చెట్లపైన పండుకుంటుంది.

కుండుప్రగాడు (Coppersmith)

కుండుప్రగాడు (Coppersmith barbet). ఇది చెట్లకు చేసే రంధ్రాలు చాలా చిన్నవిగా ఉంటాయి. ఇవి వదిలేసిన తొర్రలు వేరే జీవులకు పెద్దగా పనికిరావు.

కిక్కి బొడ్డలు

తల్చీసమాకుల గింజలు ఈ పక్షులు బాగా తింటాయి. ఈ గింజలు నల్లగా ఉంటాయి. లోపల విత్తనం ఉంటుంది. పైన పెంకు ఉండి విత్తనం చిన్నగా ఉంటుంది. పక్షులు ఈ గింజలను మింగి రెట్టలు 'బొడ్డలను' వదులుతాయి. ఈ బొడ్డలను వలిచి తింటారు. ఎక్కువగా దొరికితే పచ్చడి, పప్పుకూడా చేస్తారు. చాలా రుచిగా ఉంటుందని అంటారు. ఈ గింజలను కోయిలలు, కాకులు, గోరికంలు మిగిలిన పక్షులు ఎక్కువగా తింటాయి. వీటిలో కోయిల మరీ ఎక్కువగా తింటుంది. ఈ బొడ్డలను పిల్లలు ఏరుకొని తెచ్చి పెద్దలకు ఇస్తారు. అందరూ కలిసి తింటారు. ఈ బొడ్డలను ఏరుకొనేటప్పుడు పిల్లలు ఒకరిపై మరొకరు పోటీ పడుతూ 'కాకా నాకొక కాకి

బొడ్డయ్యవే - టోల్కో టోల్కో వాడికి దొరక్కుడదు. కాకా నాకొక కాకి బొడ్డయ్యవే - టోల్కో టోల్కో టోల్కో అంటూ ఆ బొడ్డలను వీలైనంత ఎక్కువ ఏరుకోవడానికి చెట్లకింద పరుగులుతీస్తూ చిందర వందరగా తచ్చాడుతుంటారు. పక్షులన్నీ ఈ బొడ్డలను వేసినా, ఏదోఒక పక్షిని పేరుపెట్టి ఆడుకోవాలి కాబట్టి 'కాకి' అని 'కాకి'ని వంకబెట్టి బ్రతిమిలాడుకుంటూ పక్షులన్నింటిని ఈవిధంగా 'పదం'లాగా కల్పించుకోని టోల్కో, టోల్కో, టోల్కో అంటూ పాడుతుంటారు. కోయిల అరుపులు వినబడగానే పిల్లలు ఆ చెట్టుకిందకు చేరి దేవులాడటం మొదలుపెడతారు.

నల్లకీసిరిగాడు (Wagtail)

నల్లకీసిరిగాడు (*Large pied wagtail, Motacilla maderaspatensis - Male; Grey wagtail,*

Male

Motacilla cinerea - Female): ఇది

స్వంతంగా చెట్లకు రంధ్రాలు చేసి తొర్రలను

ఏర్పాటు చేసుకోలేదు. ఇతర పక్షులు వదిలివేసిన వాటిని

ఇవి వాడుకుంటాయి. తొర్రలలో గుడ్లుపెట్టి పొదుగుతుంది.

కాకపోతే ఆ తొర్రలలో, కాసిని కట్టెపుల్లలు వేసుకొని దొచ్చులు ఏర్పాటు చేసుకుంటాయి.

Female

రాసుచిలుకలు

ఇవి స్వంతగా తొర్రలను ఏర్పాటు చేసుకుంటాయి. ఇది గుడ్లుపెట్టడం, పొదగడం జీవితమంతా తొర్రలలోనే గడుపుతుంది. ఎప్పుడు కావాలంటే, అప్పుడు వేరేచెట్లకు కొత్త తొర్రలను చేసుకుంటుంది.

సాలువగడ్డ (Snake-eagle)

Short-toed Snake-eagle, Circaetus gallicus. ఏ చెట్లపైనైనా గూళ్ళు పెట్టుకుంటుంది. అలికిడి అయితే కిందికి దిగుతుంది. ఇది కుందేళ్ళను, ఉడుములను, చిన్నకొండగొర్రెలను, అడవికోళ్ళను, కోడిపుంజులను తన్నుకొనిపోయి తినగలదు. ఇది పైన తిరుగుతుంటే పక్షులు, జంతువులు నక్కి ఉంటాయి.

తొండనేషుడు (Barn Owl)

ఇది ఎక్కువగా తూర్పుకు తిరిగి నిలబడుతుంది. ఏ ప్రదేశంలోనైనా చెట్లమోడులపైన, తడకలపైన బొమ్మపెట్టినట్టు అట్లాగే నిలబడి చూస్తుంటుంది. అసలు కదలనుకూడా కదలదు. దీన్ని అదే పనిగా చూస్తుంటే తలనొప్పి వస్తుందని చెంచుపెద్దలు చూడవదంటారు. ఇది తొండలను, ఎలుకలను పట్టుకొని తింటుంది.

Barn owl and its field mouse

అడవికాకులు చెంచుల మిత్తులు (Jungle crow)

అడవికాకులకూడ మాకు మంచి సహాయం చేస్తాయి. ఈ కాకులలో రెండు రకాలు. పెద్దకాకులు అడవిలో ఉంటాయి. వీటిని 'మాలకాకులు' (*Jungle crow, Corvus macrorhynchos*) అని అంటాము. చినకాకులు 'ఊరకాకులు' (*House crow, Corvus splendens*) ఇవి మైదానప్రాంతంలో, ఊళ్ళలో ఉంటాయి. అందువలన వీటిని ఊరకాకులు అంటాము. కాకులు ఎక్కువగా మాఅడవిలో నీళ్ళున్న ప్రాంతంలో ఉంటాయి. నీళ్ళచెలమలు, వాగులు, కాలువలు, పాతనీళ్ళు ఎక్కువగా ఉన్నచోట ఉంటాయి.

వేరొకని పొలంలోనికి పోయి, మేం నీళ్ళు దొరకక బాధపడుతుంటే ముందు కాకి అరుపు ఎక్కడనుండి వస్తున్నదని గుర్తుపట్టి ఆ ప్రాంతంకు బయలుదేరుతాము. కాకి అరిచిన చుట్టుపక్కల వెతుకుతాము అప్పుడు పాతనీళ్ళ చెలమలు కనుక్కుంటాము. కాకి అరిచిందంటే ఆ ప్రాంతంలో ఏదో ఒక మంచి నీళ్ళ చెలమ ఉందని గుర్తుపెట్టుకుంటాము. ఆ చుట్టుపక్కల వెతుక్కుంటూపోయి నీళ్ళు కనుక్కొని తాగుతాము. అంతేకాకుండా పులి పట్టి వదిలివేసిన జంతువులనుకూడా కాకులు మాకు చూపించుతాయి.

ఒకవేళ మా పెంపుడు జంతువులు అడవిలో తప్పిపోతే దాన్ని వెతుక్కుంటుపోయి దొరకకుంటే ఇంక పులి చంపి ఉంటుందని అనుకుంటాము. 'దాని శవమైనా చూచిపోదాం పదండ్రి' అని బయలుదేరి, కాకుల అరుపు వెంటపోతాము. అది పలాన పొదలదగ్గర ఆరుస్తున్నవని గమనించి పోతే, అక్కడ ఆవు పులితోపడి చచ్చి ఉంటది. బాగా అడవిలోపలకి పోయి ఏమీదొరకకుంటే కాకుల అరుపు గమనించి పోతాము. అక్కడ పులి చంపిన జంతువు ఏదైన కనబడితే, కడితి, దుప్పి, నల్లపోతులాంటి జంతువుల మాంసాన్ని ఒకటి, రెండు రోజులదైనా తెచ్చుకుంటాము. ఇలాగ కాకి మాచెంచులకు సహాయం చేస్తుంది. అందుకని దానికి అడవిలో ఉడుముల పేగులు, ఉడతల పేగులు వేస్తాము.

పక్షులు పోకే సంకేతాలు

పక్షులు ప్రమాదాన్ని గ్రహించినప్పుడు రకరకాల అరుపులతో ప్రమాదసంకేతాలను మిగిలిన వాటికి చేరవేస్తుంటాయి. ఉదాహరణకు గొడ్డు గోరింకలు, తొర్రలలో దొచ్చులు చేసుకొని ఉంటాయి. ఇవి స్వంతంగా తొర్రలు చేసుకోలేవు. వేరే పక్షులు చేసిన తొర్రలలో దొచ్చులు చేసుకుని ఉంటాయి. ఆ తొర్రలోకి ఏదైనా పాము వచ్చినట్లయితే దాన్ని చూసి ప్రమాదం వచ్చిందని తనఅరుపులతో మిగిలిన పిట్టలకు సంకేతాలు పంపుతుంది. ప్రమాదం గ్రహించిన వెంటనే లేచి కొద్దిదూరం అటూఇటూ తిరిగి ఒక రౌండ్ కొట్టి వస్తుంది. వచ్చి కొమ్మపై కూచుని సహజంగా అరిచే అరుపు 'స్టింగ్...స్టింగ్' అని అయిదారుసార్లు అదేపనిగా అరచి, మళ్ళీ లేచి ఒకసారి తిరిగి చెట్టుపై వాలి, ఈ కొమ్మనుంచి ఆ కొమ్మకు, ఆ కొమ్మనుంచి ఈ కొమ్మకు ఎగురుతూ హడావుడిగా తిరుగుతూ గెంతుతూ కంగారు పడుతుంటుంది. మిగిలిన గోరింకలు అక్కడకు చేరుకునేవరకు చెట్టుపై కలియతిరుగుతూ అరుస్తూ ఉంటుంది. ఒక్కసెకనుకూడా ఏ ప్రదేశంలోను, కొమ్మమీద నిలబడదు. అలాగే పెద్దపులినిగాని, చిరుతనుగాని, చూసినప్పుడు అలాగే అరుస్తుంటాయి. పెద్ద పులివైతే వెంటబడి తన్నుతుంటాయి.

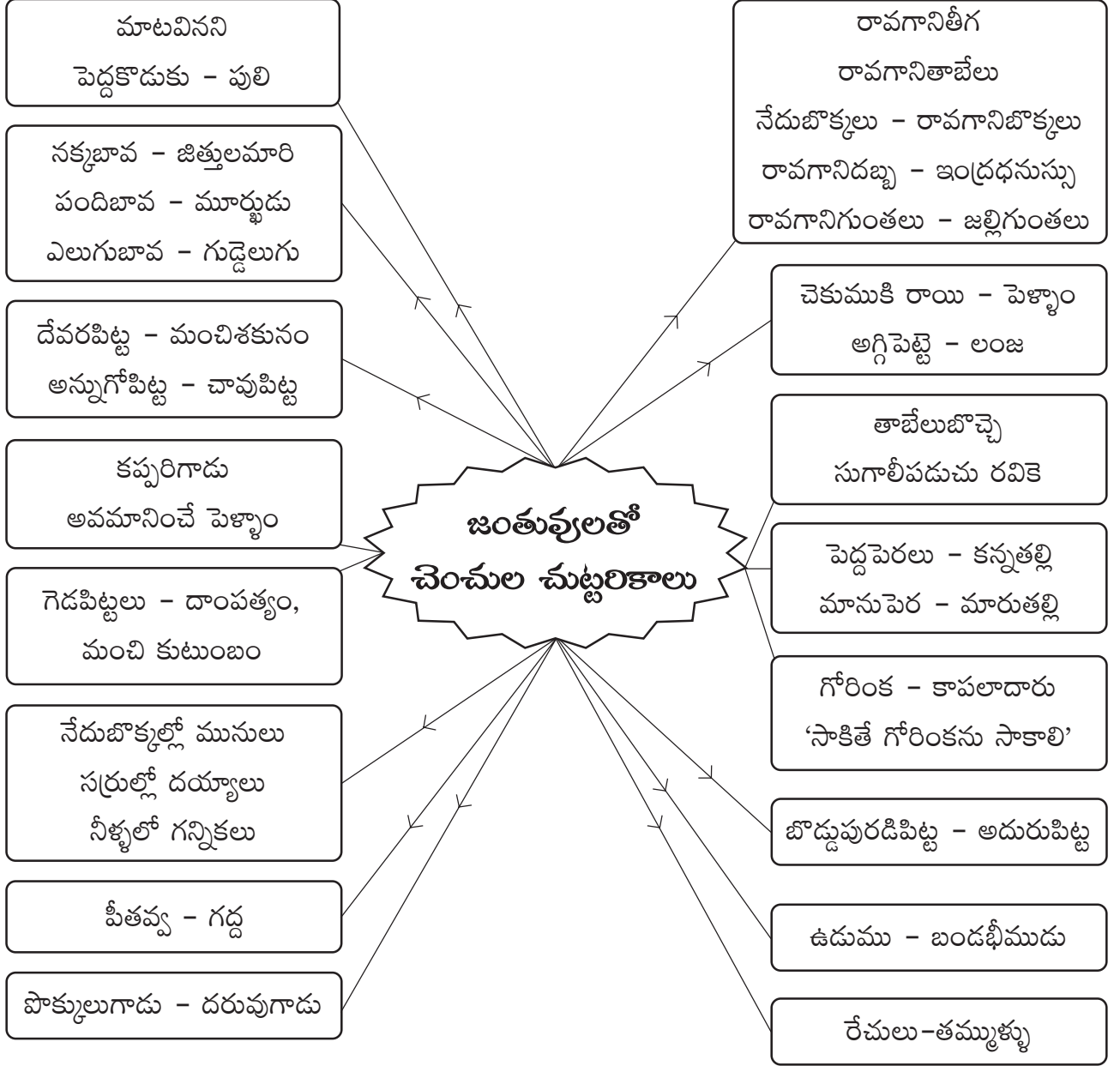
పెద్దపులి పక్షులను తినదు. కానీ అడవిలో కొన్నిరకాల కోళ్లను తింటుంది. అడవికోడి గుడ్లుపెట్టి పొదిగి వున్నప్పుడు అటుగా ఏదైనా జంతువు వస్తే గుడ్లమీదనుంచి లేచి వెళ్లి జంతువుపైకి పోయి తగిలి పొడుస్తుంది. అదే పులిఅయినా అలాగే తగిలి పొడుస్తూ ఉంటే పులి దాన్ని చుట్టుకుని అందుకుని తింటుంది. మిగిలిన పిట్టలను వేటిని పులి తినదు. నిజానికి ఆ పక్షులు పులిపై వాలి ఆడుకుంటాయికూడా!

బండకోడి, కారుకోడిగాని ప్రమాదాన్ని గ్రహిస్తే ఒక్కసారిగా "కూ..కూ...కూ..." అని అరుస్తూ ఉరుకుతుంది. దాని ఉరుకును చూస్తే చెంచులకూడా అర్థమవుతుంది. పులిచింతలుకూడా క్రూరజంతువులు, పెద్దపులి, దువ్వి, నాగుపాము, కొండచిలువలను చూసి ప్రమాదహెచ్చరికలు చేస్తాయి. కడుతులు, దుప్పులు, నల్లపోతువంటి సాధు జంతువులను చూసి అరవవు. వాటికి శత్రువు అనిపించినప్పుడు, చివరకు పిల్లి అయినాసరే ఒక్కసారిగా లేచి "లెలెలూ... లెలెలూ... లెలెలూ.." అని అరుస్తూ ఆకొమ్మమీదనుండి ఈ కొమ్మమీదకి ఈ కొమ్మమీదనుండి ఆకొమ్మమీదకి తిరుగుతూ అరుస్తుంటుంది. శత్రువు వెళ్లిపోయేవరకు అరుస్తూనే ఉంటాయి. అప్పుడు చెంచులు 'ఆపక్క పులిచింతలు వర్లుతున్నాయిరా! ఏదిగెని ఉంటాదిరా' అని ఆ ప్రక్కకి పోరు. సాయంత్రం అరిచే అరుపులో దాని సంతోషం వేరుగా ఉంటుంది. ఒకదాన్ని మరొకటి ముక్కులతో ముద్దులాడుకుంటూ పొడుచుకోవడం, రెక్కలతో కొట్టుకోవడం, కలిసిఎగరడం, అటూఇటూ ఒకదానివెంట మరొకటి పరుగులెత్తడం, వెంటబడి తరుముకోవడం, ఎగిరిదూకడంవంటివి చేస్తూ చాలా నెమ్మదిగా అరుస్తుంటాన్నిబట్టి అవి చాలా సంతోషంగా ఉన్నాయని గ్రహిస్తారు.

అడవికోళ్ళలో బండకోడి చాలా పొట్టిగా ఉంటుంది. దీని కాళ్లకు ఒక్కో దానికి నాలుగు 'యారలు'(వేళ్లు) ఉంటాయి. ఈ కోడిని పట్టడానికి ఉచ్చులు, బండలు ఒడ్డుతారు. ఈ కోడి ఎక్కువగా కొండల్లో బండలదగ్గర తిరుగుతుంటుంది. నాగమ్మ ఈ బండకోడిని పోటీలో పెట్టి పందెం గెల్చి, పల్నాటి యుద్ధానికి నాంది పలికింది.

జంతువులతో చెంచుల చుట్టరికాలు

EVERGREEN HORNBILLS

Hornbills are beautiful birds familiar to many as farmers of the forest that ensure the dispersal of fruit seeds. Nine species of these large birds are found in India, mainly in the Northeast and the Western ghats; Narcondam island in the Andamans hosts the critically endangered Narcondam hornbill. The great hornbill, a magnificent bird reaching a length of three-and-a-half feet, is distinguished by a big yellow beak with a casque and striking tail feathers. Sadly, accelerating habitat loss threatens its future, and hunting has depleted populations. It is protected at the highest level under Schedule I of the Wildlife Protection Act, but that can do little to save the habitat. In the Western ghats, the proposed hydroelectric project at Athirapilly across the Chalakudy river will destroy precious landscape sheltering the species, and three others - the Malabar pied, the Malabar grey, and Indian grey hornbills. This area is part of the Athirapilly-Vazhachal-Chalakudy riverine region, a biodiversity hotspot. There is some hope that continuing scientific studies on hornbills in the Western ghats will save the birds; they have highlighted the role of undisturbed forests, as opposed to degraded ones, in sustaining healthy populations. *It is heartening that the Kerala Forest department, in partnership with researchers and Kadar tribal people, is carrying out a large-scale exercise of monitoring nesting-holes over an extensive area of hornbill habitat.*

Scientific studies done in Arunachal Pradesh establish that the great hornbill thrives in unlogged forest, in comparison with selectively logged forest and plantations. A similar pattern emerged in a study covering the Agasthyamalai and the Anamalais in Tamil Nadu. Clearly, the abundance of hornbill species depends heavily on the availability of suitable fruit and nesting trees. But more important is the evidence that the great hornbill is particularly vulnerable to habitat alteration. What this highlights is the need to preserve the fragile remnants of the Western ghats, and carefully nurture food-providing trees in fragmented forests. The community-

based conservation model involving the Kadar being implemented in Kerala can add vital data to existing knowledge on nesting activity. An experiment to place artificial nest cavities in large evergreen trees in the Anamalais a few years ago did attract great hornbills — but disappointingly, no nesting activity took place at the end of two seasons. Hornbill conservation must proceed along the twin paths of weaning away tribal hunters — some of whom use the beaks as decorative crests — through the provision of substitutes, and nursing forest fragments back to health using science.

Keywords: hornbills, Narcondam hornbill, Agasthyamalai, Anamalais, endangered species.

-- The Hindu, December 5, 2011

కడార్ తెగ గిరిజనుల ద్వారా కేరళలో కంచరిపెట్టల సర్వే చేస్తున్నట్లు వార్త

Partridge
కొజ, తిత్తిరిపిట్ట

Hoopoe
కూకుడుగువ్వ, గొల్లభామ

Sand-Piper
కంచరిపిట్ట

దేవరిపిట్ట, వడ్రంగిపిట్ట
Woodpecker

Our forests are full of showy birds such as the large-pied hornbill, a black-and-white bird with a waxy yellow horn-shaped bill; gold coloured orioles; minivets in scarlet, black and yellow; paradise flycatchers in silvery white coats and tails hanging in streamers. There are also little sun-birds in purple, green, crimson and yellow and chloropsis in grass-green, peacocks and many other brightly-coloured birds. The woodpecker digs out insects hidden in stems and boughs of trees. Vultures, kites and crows are efficient scavengers.

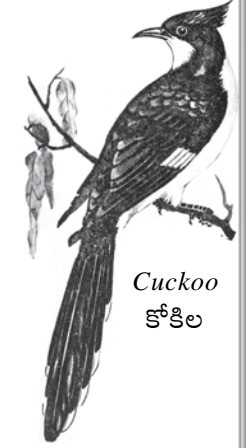

Tailor bird జినువాయి

Game birds	: Quails, partridges
Woodcutters	: Woodpecker
Water fowl	: Duck, teal, snipe
Hunters	: Eagles and hawks
Singers	: Magpie robin
Dancers	: Fantail flycatcher
Tailors	: Tailor bird
Fishermen	: Kingfisher
Scavengers	: Vulture
Thieves	: Crow
Policemen	: Drongo
Night watchmen	: Owl
Idlers	: Koel
Weavers	: Weaver-bird
Butchers	: Shrike
Travelers	: Wild duck

Kingfisher
లకుముకిపిట్ట

Cuckoo
కోకిల

Teal చిలువబాతు

Goose పెద్దబాతు

Hawk డేగ

Humming birds
తేనెపిట్టలు

Vulture
పీతవ్వగడ్డ, రాబందు

Shrike పిగిలిపిట్ట

Curlew కన్నెలేడి

Crow కాకి

Warbler

పక్షులముక్కలు

పక్షులముక్కలు: (పేజి నెం. 456) పక్షుల ముక్కలు వివిధ ఆకృతులలోను, పెక్కు పరిమాణములలోను ఉండును. కాలిగోళ్లు, ఆరెబొట్టు, చీలమండల పొలుసులవలె ముక్కు ఎముకలుకూడ దళసరి ఒరతో కప్పబడును. కొన్ని విధములు:

1. పదునుగా ఉండి, చివర ఒక కొక్కిము గల ముక్కు మాంసమును చీల్చుటకు. ప్రత్యేక ఆహారమును స్వీకరించుటకు, ప్రత్యేకమైన మేత అలవాటునకు ఉపకరించుటకు పెక్కు రకముల ముక్కలు కలవు.
2. చదునైన బాతు ముక్కు చివర పన్నివలె ఉండి మేతతోబాటు తీసికొన్న నీరును జల్లెడ పట్టుటకు పనికివచ్చును.
3. ఒకానొక రకము కొంగ (ఫ్లామింగో)కు అధోవక్రమగు పెద్దముక్కులో పై విధమగు జల్లెడ ఉండి, చవుటి నీటిలోను, బురదలోనుగల చిన్న చిన్న ఆహార కణములను గ్రహించుటకు ఉపయోగపడును.
4. ఊరపిచ్చుకలకు, జీనువాయి పిట్టలకు, గిజిగాళ్లకు, గింజలను-ధాన్యములను నలగగొట్టుటకు వీలుగా బరువైన శంక్వాకారపు ముక్కులను ప్రకృతి ప్రసాదించెను.
5. టెర్న్ వంటి జలపక్షి అయిన స్కిమ్మర్ (నీటి తలమును పై పై ననే తాకుచు పోవు పిట్ట) పక్షి నీటి ఉపరితలమునుండి చిన్న చేపలను పట్టుకొనును. ఇది ముక్కు యొక్క క్రింది దౌడతో నీటిని రాసుకొని పోవుచు, చాకురేకంత సన్నముగ ఉండునట్లు రెండు దౌడలను నొక్కిపట్టి చేపను సంగ్రహించును.
6. తేనెత్రాగుడు పిట్టలకు పూవుల గొట్టములలోనికి దూర్చుటకు వీలుగా సన్నపాటి వంకర ముక్కులు ఉండును: పుష్పములోని తేనెను పీల్చుటకు అనుకూలముగా వానికి నాళములవంటి నాలుకలు కూడ కలవు.
7. కర్ర తొలుపుడు పిట్ట (వడ్రంగిపిట్ట)కు ఉలి వంటి ముక్కు చెట్ల మానులను తొలచి, చీడపురుగులను, వాటి శూకములను తినును. పొడవైన, పురుగువలె ఉండు దాని నాలుక చివర ముండ్ల మొన ఉండును. అట్టి నాలుక సహాయముతో ఆ పిట్ట దాగివున్న చోటునుండి తన ఎరను లాగుకొనును.
8. **ఈలకోడి:** ఈలకోడినే కీచురాయి అందురు. వసంతఋతువు, గ్రీష్మఋతువులలో ఈలకోళ్ల నిలుపులేని పాటలు దినమంతయు ముఖ్యముగ తుమ్మచెట్లమీదనుండి వినబడును. మగవి మాత్రమే కీచుమనెడు శబ్దము నిలపకుండ చేయుచుండును. ఆడవి శబ్దము చేయలేవు. కాని ఆడ ఈలకోడి ఇది వినగలదు. మగది తాను చేయు ధ్వని వినజాలదు; ఆడది పాడలేదు. చెవిటి భర్త, మూగభార్య. (పేజి నెం. 322)

...తెలుగు విజ్ఞానసర్వస్వము, పదమూడవ సంపుటము

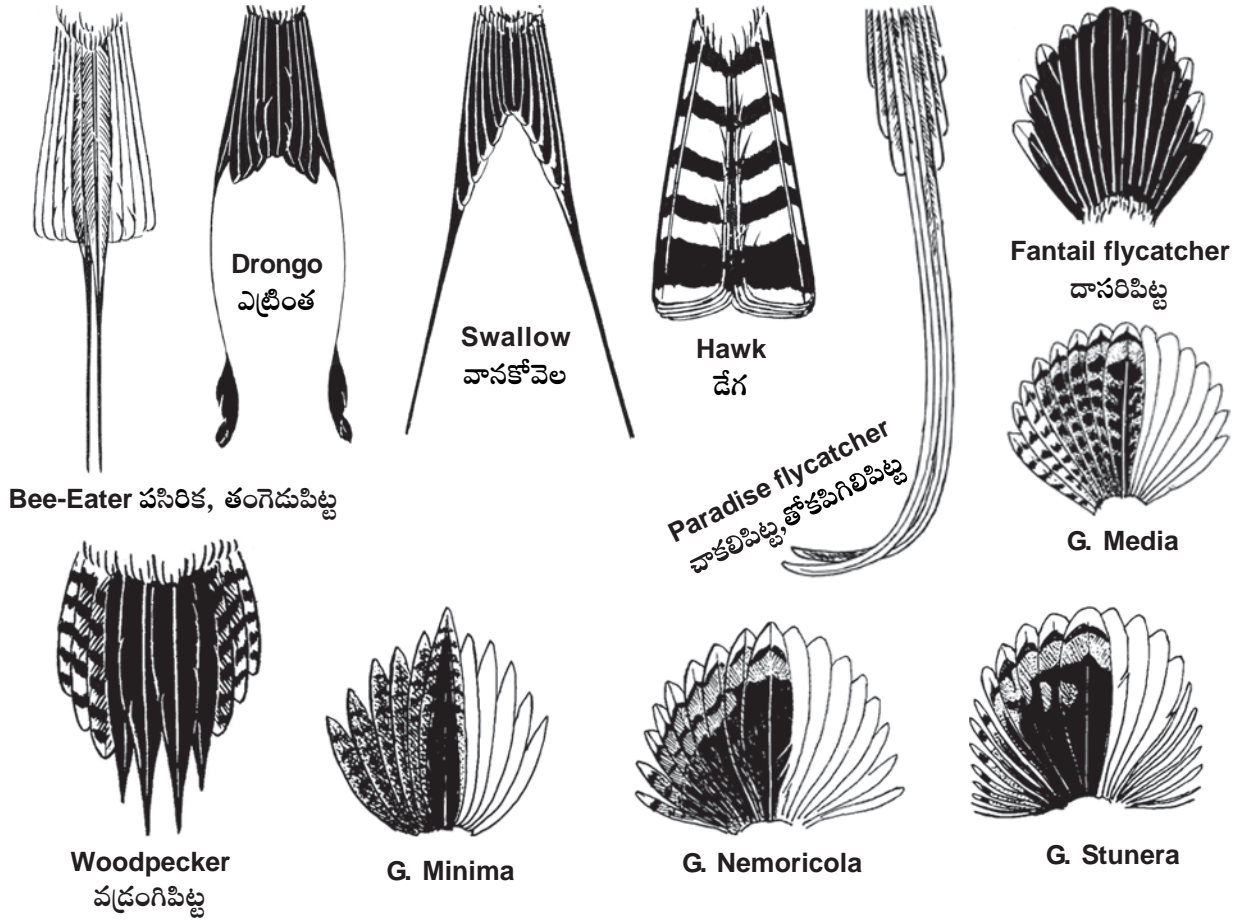

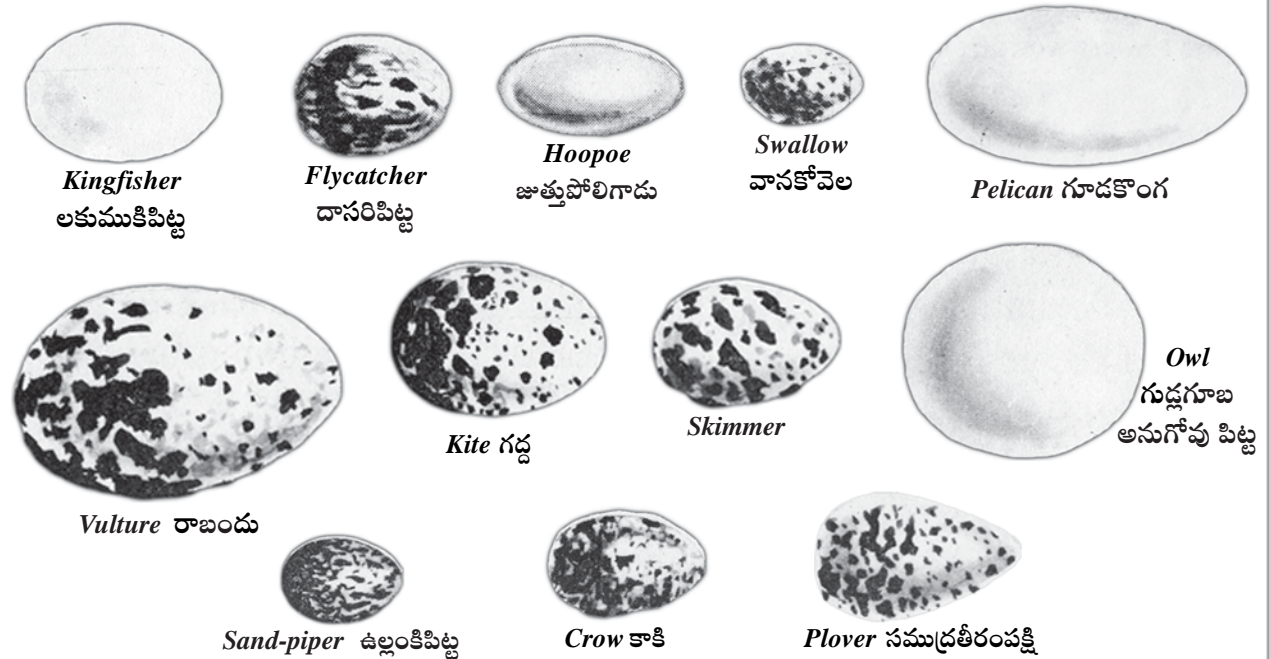

పక్షుల ముక్కులు

Tails తోకలు

Birds Eggs పక్షుల గుడ్లు

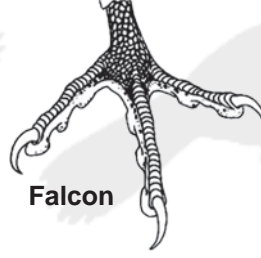
Claws గోళ్లు

Eagle గరుడపక్షి
Grasping hold of prey

Owl
గుడ్లగూబ

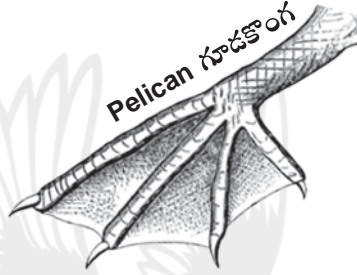
Falcon

Kingfisher
లకుముకిపిట్ట

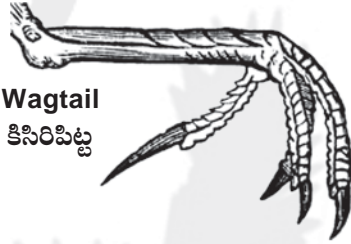
Barn swallow
వానకోవెల

Pelican గూడకొంగ

Sandpiper
ఉల్లంకిపిట్ట

Wagtail
కిసిరిపిట్ట

Woodpecker వడ్రంగిపిట్ట
Gripping onto bark

Hawk
డేగ

Sparrow పిచ్చుక
Perching

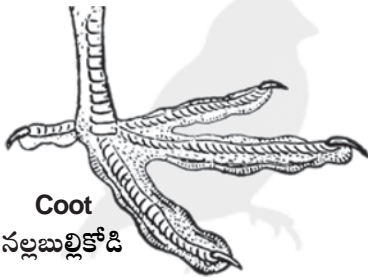
Grebe
మునుగుకోడి

Honey buzzard

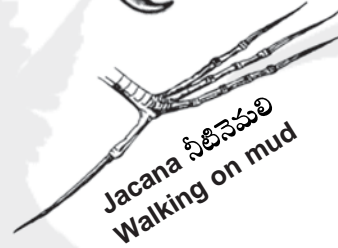
Parrot
రామచిలుక

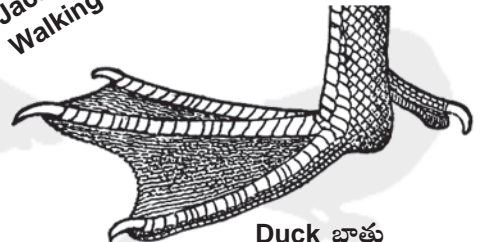
Coot
నల్లబుల్లికోడి

Ostrich నిప్పుకోడి

Jacana నీటినెమలి
Walking on mud

Duck బాతు
Paddling along on water

Birds Nests

Birds Nests గూర్చు

Nest of Reed bunting
Nest of Reed bunting

Nest of Babbler

Nests in holes:
Nest of Babbler, hornbill, owl, parakeet, myna & woodpecker

Nest of

Humming bird
Nests in holes: hornbill, owl, parakeet, myna and woodpecker

A stiched nest of Tailor bird

Pendent (bottle) nest of baya weaver bird, woven from grass covered nest

Cavity nest of Coppersmith barbet

Mud nests of Swifts

Nests in tunnels: Kingfisher, bee-eater and sandmartin

Mud nests of Swifts
Cup nest of a bulbul

Floating nest of the Jacana

Ground nest, built on a small mound of a flamingo

Ground nest, built on a small mound of a flamingo
House martin

Pigeon feeding Chicks

A stiched nest of the Tailor bird

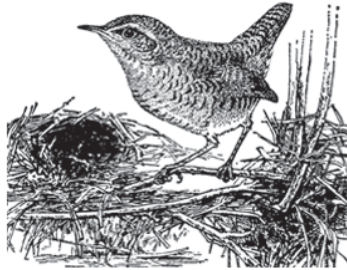
Pigeon feeding Chicks

Pendent (bottle) nest of baya weaver bird, woven from grass covered nest

Open topped nests: crow, stork, dove which live in colonies or pairs and can defend them.
Nests covered over by birds when leaving: grebe, water hen and duck
Nests that are no nests at all: terns, plovers, stone-curlews.

Nest of Oriole

Open topped nest

Nest of weaver bird

Owl nest

House martin

Special formation of shoulders and special movement of wings of a humming bird that enable it to hover.

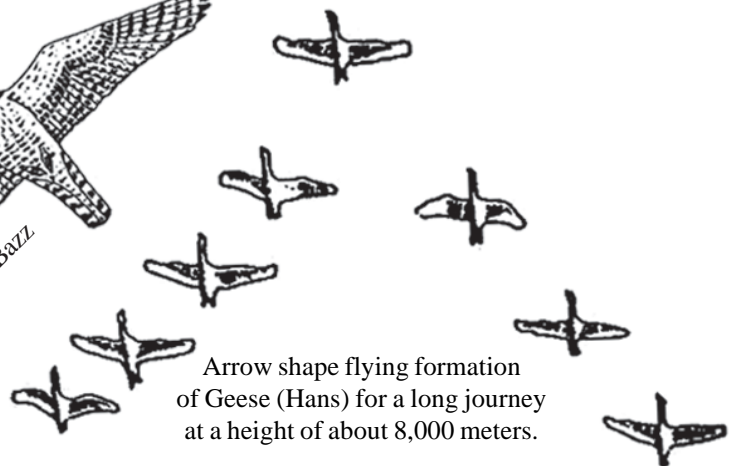
Take-off of a Dabchick

Swallow's wings shaped for sharp turns and fast manoeuvres.

Gliding of a Buzz.

Arrow shape flying formation of Geese (Hans) for a long journey at a height of about 8,000 meters.

సామాజిక జీవావరణం - నైపుణ్యం, మాంసం పంపకాలు

-గంగాధర్, అనిల్ గుప్తా

వేట : పిట్టల్ని, కుందేళ్ళని, పందుల్ని, జింకల్ని వేటాడానికి బాణాలు ఉపయోగిస్తారు. కానీ రకరకాల వలలులేవు. చిన్నచిన్నవలలు కుందేలు, ఎలుకలను పట్టడానికి వాడతారు. పెద్దవలలువాడితే పెద్దజంతువులు పడతాయని జంకుతారు. సాధారణంగా పొంచివుండి చాటుగా దూకిపట్టడం, ఎక్కువమంది గుంపుగాదాడిచేసి వెంటాడి పట్టుకోవడం వంటి పద్ధతులే అనుసరిస్తారు. వేటలో చెంచులకు అత్యంత సహకారి కుక్క.

వేటలోవాడే సాధనాలు : 1. రాళ్ళు 2. లారీవంటి కర్రముక్కలు 3. బాణం 4. కేట్బాల్ 5. గొడ్డలి, గునపంవంటివి.

పద్ధతులు : 1. చాటుగా పొంచివుండి కొట్టడం 2. ఉచ్చువల 3. జంతువును అన్నివైపుల చుట్టుముట్టడం.

పొంచివుండిపట్టడం అనేది చెంచుల సాధారణపద్ధతి. ఉప్పుగుంటలు, నీటిగుంటల వంటివి అక్కడక్కడ ఏర్పాటుచేసి జంతువువస్తే కొట్టడానికి బాణంతో సిద్ధంగా ఉంటారు. మూడురకాల ఉచ్చులు వాడతారు.

మొదటిపద్ధతి : ఒక చెట్టుకొమ్మ బలంగా కిందకివంచి తాడుకట్టి దానికొసను ఉచ్చువేసి ఉంచుతారు. అక్కడ తినేపదార్థం ఎరగాపెడతారు. జంతువు దాన్నితినడానికి వచ్చినప్పుడు తాడుకదిలి వదులవుతుంది. వెంటనే కొమ్మ బలంగా, వేగంగా పైకిలేస్తుంది. తాటిఉచ్చు జంతువుమెడకి బిగుసుకుని జంతువు చచ్చిపోతుంది.

రెండవపద్ధతి : రెండుబద్దలవంటి చిన్నకర్రలుపెట్టి ఒకవైపు లేచివుండేట్టుగా చదునుగా ఉండేరాయిని పెడతారు. కింద కర్ర ఆధారంగావున్నచోట ఎర పెడతారు. ముఖ్యంగా పెద్దఎలుకలు పడతారు. అదికర్రను కొంచెం కదిలించగానే బండపడుతుంది.

మూడోపద్ధతి : ఒక గొయ్యితవ్వ, దానికి దారితీసేలాగా ముళ్లకంపలు, తీగలు, చెట్లు, కొమ్మ ఆకారంలో అమర్చుతారు. కుందేళ్ళని ఆ కంపలవేపు తరుముతారు-అవి పరిగెత్తి తిన్నగా గుంటలో పడతాయి. ఐతే ఈపద్ధతిలో జంతువుని అన్నివైపులాచుట్టి తరమవలసి వస్తుంది. జింక, ముళ్లపంది, అడవిపంది మొదలయిన వాటిని పట్టడానికి ఈపద్ధతి వాడతారు. ఇందులో 8-10 మంది పాల్గొంటారు.

ఆహారాన్వేషణ అనేది కుటుంబపరమైన కృషి. మగవాళ్లు జంతువుని వేటాడతారు. స్త్రీలు, పిల్లలు తినడానికి పనికివచ్చే దుంపలవంటివి ఏరి తెస్తారు. నిజానికి ఆహారాన్వేషణ కుటుంబాలన్ని కలిపిచేసేవే. ఒక్కవ్యక్తి జంతువును ఒంటరిగా వేటాడలేడు. వేటాడ్డంలో ఆయుధాన్ని సరిగా ప్రయోగించడం, జంతువుల అలవాట్లు స్పష్టంగా తెలియడం అతి ముఖ్యం. బ్రిటీష్ పాలన కాలంలో నేరస్తులను వెదకడానికి చెంచుల్ని వినియోగించేవారు. మంచివైపుణ్యంగల చెంచు, జంతువుల మూత్రం వాసన, ఆయాజంతువుల బరువు, ఆడజంతువు, మగజంతువు, జంతువు వయసు మొదలయిన వివరాలు చెప్పగలుగుతాడు. జంతువు గుర్తులుచూసి ఎంతసేపటికీతం జంతువు వచ్చిందో, ఎంతదూరం వెళ్లివుండవచ్చో స్పష్టంగా చెప్పగలుగుతాడు. గాలిని అనుసరించి, పొదలను అనుసరించి జంతువున్నచోటికి చేరగలుగుతారు. ఒక్కోసారి చాలానిమిషాలు కళ్ళకూడా కదపకుండా నిశ్చలంగా నిలబడతారు. జంతువు ఇదొక వస్తువనుకొని దగ్గరకువచ్చి నాకేవరకు కదలరు. ఒక్కోసారి ఒకవేటగాడు బాణంవేస్తాడు. ఎదురుగావున్న వేటగాడు బాణంవేయగానే జంతువు బెదిరి మరోవైపు పరిగెత్తేటప్పుడు మరొక వేటగాడు పొంచివుండి సరయినచోట తగిలేలాగా బాణం విడుస్తాడు. అలాగే నలువైపుల పొంచివున్న మరికొందరు కర్రతోకొట్టడమో, దూకి పట్టుకోవడమో చేస్తారు. కుక్కకూడా తరుముతూ జంతువును దారిమళ్లిస్తుంది. ఒక్కోసారి నలువైపులా తప్పెట్లుమోగించడంతో ఎటువేపు వెళ్లాలో అయోమయంలోపడిన జంతువు, కొంచెంసేపు నిలబడగానే గురిచూసి బాణం వదులుతారు. చెంచులు జింకఅరుపులు అనుకరిస్తూ ఆకర్షిస్తారు. ముఖ్యంగా జింకలకలయికసీజన్లో వాటి అరుపులు అరిచినప్పుడు దగ్గరకురాగానే బాణంవేస్తారు. దెబ్బతిన్న జింక పారిపోతే దాని అడుగు జాడలు వెదుకుతూ, అది పడినచోటుకు చేరడానికి ఒక్కోసారి ఒకరోజంతా పడుతుంది. చిన్నదెబ్బ మాత్రమే తగిలివుంటే ఇక జింకదొరకడం దుర్లభం.

పైనచెప్పినట్టుగా వేటాడానికి ఎంతో నైపుణ్యం ఉండాలి. సరైనచోట తగిలేలాగ గురిచూసి బాణం వేయగలగటాన్ని గొప్పసత్తాగాభావిస్తారు. అటువంటి వారికే ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఉంటుంది.

వేటాడేటప్పుడుకూడా ఆయా గూడేల గడి దాటిపోరాదు. ఐతే తమప్రాంతాల్లోకి వచ్చిన జంతువుని వేటాడి చంపవచ్చు. అలా సరిహద్దుదాటినప్పుడు ఆ గ్రామపెద్దకు వేటాడిచంపిన జంతువు మాంసంలో కొంతభాగం ఇస్తుంటారు. నైపుణ్యంలోగాని, సహకారంలోగాని, బంధుత్వం, స్నేహం మొదలయిన వాటితో సంబంధమున్న పై గ్రామస్తునికైనా ఈవాటా ఇవ్వవచ్చు. ఒక్కోసారి పెద్దవేట కార్యక్రమం పెట్టుకున్నప్పుడు ఇరుగుపొరుగు గ్రామాలనుంచి పిలుచుకుంటారు.

నైపుణ్యం : తగిన జ్ఞానం ఉండి, ఉచ్చులుపన్నిగాని, తుపాకీ ప్రయోగించడంలోగాని నైపుణ్యంవుండి చేసేది. మరొక రకం సాధనసామగ్రిలేనిచోట పదునైన చురుకుదనం, తెలివి, జంతువు అనుపానులు. అంటే జంతువుతీరు, దాని ప్రవర్తనతెలియడం, జంతువు అడుగుజాడలనుబట్టి అదివున్నచోటుకి చేరగలిగే పరిశీలనశక్తి, వాటిమానసికస్థితి గ్రహించగలిగేశక్తి, జంతువు అహారఅలవాట్లు, కలయిక సీజన్లో వాటిప్రవర్తన ఇటువంటి సమగ్రజ్ఞానం గ్రామంలో అతికొద్దిమందికే తెలిసిఉంటుంది. రకరకాల పరిజ్ఞానం ఉన్న వాళ్ళంతాచేరి ఒకబృందంగా వేటాడతారు. విడిగా ఒక్కొక్కరి కచ్చితంగా జంతువుని కొట్టగలిగినా జంతువు కదలికలు, వాటి అలవాట్లు, తత్వం తెలియకపోవచ్చు. ఒకరికొకరు తోడవుతారు. మంచివేటగాళ్ళు మంచి నైపుణ్యంగల కటికవాని పని చేయలేరు.

సభ్యత్వం : మధ్యవయసున్న మగవారే వేటకార్యక్రమం నిర్వహిస్తారు. స్త్రీలు అసలు పాల్గొనరు. 15-18 సంవత్సరాల వయస్సునుండే యువకులు తమసొంత బృందాన్ని ఏర్పరచుకుంటారు లేదా పెద్దలబృందంలోచేరి వేటకు వెడతారు. 15సం॥ల వయసువారు కూడా ఈబృందంలో చేరవచ్చుగాని వారువిడిగా ఒంటరిగా వేటాడలేరు. ఇద్దరుముగ్గురి సాయం తీసుకోవలసి ఉంటుంది. ఎవరి సాయంలేకుండా ఒక్కొక్కరి ఒక మధ్యవయసు వ్యక్తి వేటకి వెళ్ళగలుగుతాడు. కాని జంతువుకి సంబంధించిన అవగాహన, నైపుణ్యం లేకపోతే సాధారణంగా ఒంటరిగా ఎవరు వేటకివెళ్ళరు. అలాగే జట్టులో సాధారణంగా నలుగురైదుగురు మించి ఉండరు. ఒక్కొక్కసారి ఈసంఖ్య 10వరకు ఉంటుంది. అవసరాన్ని బట్టి ఈజట్టుసంఖ్య పెంచుకుంటారు.

కుందేలు, ఉడత, ఉడుము, నెమలి, అడవికోడి, అడవిఎలుక(ఎల్లెలుకలు), ముంగిస, అడవిపిల్లి, బాతు మొదలైన వాటిని వేటాడడానికి ఇద్దరుమించి వెళ్ళనవసరం ఉండదు. సాధారణంగా వేటకి తక్కువమందితో వెళ్ళడానికే ప్రాధాన్యం ఇస్తారు. వేటజట్టులో తమకుతాముగా చేరవలసిందే. తమలోని వ్యక్తిఅయివుండి, చప్పుడు కాకుండా గబగబా నడవగలవ్యక్తి అయివుంటేతప్ప తమజట్టులోకి చేర్చుకోరు. ఏ వ్యక్తికి ఎందులో నైపుణ్యంవుందో ఆ పనిని అప్పగిస్తారు.

నియంత్రణ : గ్రామప్రజల పనులను నియంత్రించేది గ్రామపెద్ద. జట్టుగా వేటకివెళ్ళేటప్పుడు గ్రామపెద్దకి చెప్పివెళ్ళాలి. ఇలా బాధ్యతగా చెప్పివెళ్ళడంవల్ల వాటా పంచుకోవడంలోగాని, ఇతరత్రాగాని ఏదేనా విభేదాల తలెత్తితే సమస్య పరిష్కరించేందుకు పెద్దకు వీలవుతుంది. మరునాడు బయలుదేరవచ్చాలేదా అన్నది ముందురోజు క్షుణ్ణంగా చర్చించుకుంటారు. అడవిలో నీరు, వనతి, వాతావరణం మొదలయినవాటిపై ఈనిర్ణయాలు ఆధారపడి ఉంటాయి. వీటిపైనే జంతువుల ప్రవర్తన, తీరు ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉదాహరణకు ఉడుములు వర్షంపడి తగ్గిన తరువాత కలుగుల్లోంచి బయటకి వస్తాయి. జింక ఉదయంవేళ వెళ్లి మందలోకలిసి మేస్తుంది. అడవిపందిని వర్షాలులేని కాలంలో వేటాడాలి. జంతువు ఎత్తునుమించి 4,5 అడుగులఎత్తున గడ్డి పెరిగివుంటే ఒంటరిగా ఎవరు వేటాడరు. ఇక కొందరు ఏప్రాంతంలో ఎక్కడ ఎక్కువగా ఏజంతువు మనులతున్నదో కనిపెట్టిఉంటారు. వారు గూడెంపెద్దకి, లేదా, జట్టునాయకుడికి చెబితే అప్పుడు ఆయా జంతువు తీరునిబట్టి వారిలో తగిన నైపుణ్యం ఎవరికున్నదో వారిని వేటకువచ్చే ఏర్పాటుచేస్తారు.

లేదా జంతువు తీరునిబట్టి వేటపథకం ఉంటుంది. గూడెంపెద్దలు ఈమేరకు సలహాసూచనలిస్తారు. ఒక్కొక్కసారి వారు ప్రత్యేకంగా బాణాలు తయారుచేయించడమో, చేయడమో, తెలిసినవారిని రప్పించడమో చేస్తారు. తెల్లవారుతుండగానే వేటబృందం అడవికి బయలుదేరుతుంది. వారిలో ఒకపెద్దవాడు ఉంటాడు అతడు నిపుణుడు కావచ్చు, కాకపోవచ్చు. ఇతర కీలకాంశాలు తెలిసిన వారికే బృందం నాయకత్వం ఇవ్వడం జరుగుతుంది. ఎవరు ఏపని చెయ్యాలో అతడే నిర్ణయిస్తాడు. వేటవ్యవహారంలో వాటాలు పంచుకోవడానికి పద్ధతివుంది. జంతువు ఎంత పెద్దదైతే దానికి తగ్గట్లు వాటాలు దొరుకుతాయి.

జట్టు : జట్టు నిర్మాణాన్నిబట్టి పంపకాలు ఉంటాయి. వేటలో పాల్గొన్నవారు, వారి గ్రామంలోనివారు, వారి సరిహద్దు గ్రామాలవారు ఇలాఉంటాయి. ఆపై, వేటలో ప్రాధాన్యత వాటా ఉంటుంది. వేటబృందంతో ఎక్కువసంబంధం ఉన్నవారికి క్రమంలో ప్రాధాన్యత ఉంటుంది. వేటబృందంతో కొంచెం సంబంధం, మరీతక్కువ సంబంధంవున్న వర్గాలు, తదితరవర్గాలు వరుసక్రమంలో వాటా పొందుతాయి.

వాటా, పంపకం: వేటలో పాల్గొన్నవారికి, అందులో ఎక్కువపాత్ర ఉన్నవారికి, పరోక్షంగా సంబంధం ఉన్నవారికి- సలహా సూచనలు ఇచ్చినవారికి వాటా ఉంటుంది. ఇక పంపకం అన్నది వేటలో ప్రత్యేకంగాను, పరోక్షంగానూ సంబంధంలేని కుటుంబాలకు ఇచ్చేది. ఇందులో ముందు రక్తసంబంధీకులు, పొరుగువారు, సరిహద్దు గ్రామంవారు. వేట బృందానికి, సహకరించినవారికి వరుసన ప్రాధాన్యం ఉంటుంది. ఐతే మొత్తంమీద వేటతో ఏవిధంగా సంబంధం లేనివారికి మాంసం పంపిణీచేయడం అనేది బహుమతిగానో, మంచిపేరు తెచ్చుకోవటం కంటే ఎప్పటికయినా ఒక ఆర్థికసహకారంగా సహాయం జరిగే అవకాశాలను ఆశించి ఇటువంటి పంపకాలు జరుగుతాయి. ఇక వాటా ఇవ్వడంలో వేటలో సహకరించిన కుక్కకు ప్రత్యేకించి వాటా ఉంటుంది. ఆపై బాణం గుచ్చుకున్న గుర్తులనుబట్టి ఏదెబ్బ కీలకమైందో అది కొట్టినవారికి అదనపు వాటాఇవ్వడం జరుగుతుంది. వేట చేసింది, జంతువుని పట్టింది ఒక్కరేఅయితే ప్రధానభాగం అతను తీసుకుని మిగతాభాగం తన స్వంతవారికి, ఆపై ఇతరవర్గాలకు పంచుతాడు.

పెద్దపెద్ద ఉళ్ళకు దగ్గరలో గ్రామాలయితే, వేటగాడు మాంసాన్ని అమ్ముతాడు, అడవిలో కుగ్రామమైతే మాంసం పంచుతాడు. మాంసం అందరికీ ఇష్టమైనదిగనుక మాంసంవాటా తీసుకున్నవారు, అదేవిధంగా కష్టసుఖాలను పంచుకోవలసి ఉంటుందన్న భావన వారందరిలో స్థిరపడింది.

నిజానికి, వేట చెంచులకు అతికీలకమైన జీవనాధారం కాదు. ప్రతి వేటగాడు అన్నిసార్లు విజయవంతంగా వేట తీసుకురాలేడు. (అనేక అనుభవాల ప్రకారం ఎక్కువసార్లు వేటగాళ్లు వట్టిచేతులతో వస్తున్నారు. ఇతర ప్రాంతాలవారు వచ్చి తుపాకీతో వేటాడవలసిన, చెట్లు విచ్చలవిడిగా నరికివేయడంతో జంతువులు అంతరిస్తున్నాయి.)

కిందపేర్కొన్న వివరాలు బైర్లాటిగూడెంలోని 28 సంవత్సరాల ఆర్తిగురవడు చేసిన వేటలవరస. గురవడు జంతువుని దూరంనుంచే వాసనబట్టి గుర్తుపట్టగలడు మంచి గురికలవాడు. భార్య, ఇద్దరుపిల్లలు, తమ్ముని వరుసగల ఆర్తి ఈదన్న, అతని భార్య ఇతని కుటుంబంలో ఉంటారు . గ్రామపెద్ద దాసరి వెంకటన్న ఇంటి సమీపంలో ఉంటాడు. ఆర్తిగురవడు మరో ఐదుగురిఉళ్ళకు దగ్గరగా ఉంటాడు. వారు...

పేరు	వయసు	వ్యక్తుల సంఖ్య				కుటుంబంలో గురవడి సంబంధం
		పెద్దవారు		పిల్లలు		
		మగ	ఆడ	మగ	ఆడ	
1. దాసరివెంకటన్న	45	2	3	1	-	నెం.1 కొడుకు, గురవడు 25 సం॥
2. దాసరిచిన్నన్న	43	2	2	-	1	నెం.2 కొడుకు, డి.గొలుసయ్య 23 సం॥
3. చిగుర్లతండ్రూటి	30	2	1	1	-	చిగుర్ల నాగులూటి
4. గుల్లనరసయ్య	28	1	-	-	-	గుల్ల నరసయ్య
5. గుల్లనాగమ్మ	40	1	2	-	2	గుల్ల నాగమ్మ

ఆర్తి గురవయ్యతో సంబంధంగల మరోఇద్దరి ఇళ్లు కొంచెం అవతలవున్నాయి. వారి పేర్లు- దాసరి పెద్దగురవడు, చిగుర్ల రంగడు. సాధారణంగా భార్య వీరమ్మను తీసుకుని గురవయ్య అడవికి వెడతాడు. ఇతర సందర్భాల్లో దాసరి గురవడు, దాసరి గొలుసయ్యలతో పోతుంటాడు. బంక, వేట, ఇంటి మరమ్మత్తులు, సారాకాయడం వంటివనుల్లో తనతో సంబంధంవున్న వారందరి సాయం పొందుతాడు. వీరందరిలో ఒక్కొక్కరికి ఒక్కొక్క నైపుణ్యం ఉంది. వీరంతా చేరితే ఒక సహకారసంఘంవంటిది ఏర్పడినట్టే. వారివారి సామర్థ్యాలు, ప్రత్యేకతలు ఇలా ఉన్నాయి.

వ్యక్తి పేరు	వేటలో ప్రత్యేకత	ఇతరత్రా ప్రత్యేకతలు	రాని పని
1.ఆర్తిగురవయ్య	1. గురికలవాడు. జంతువులతీరు ప్రవర్తన, తత్వం తెలిసినవాడు 2. జంతువుల అరుపులు అనుకరించగలడు. 3. జంతువుల ఉనికిపట్టడంలో దిట్ట. 4. చూడకుండా జంతువుల్ని పసి గట్టగలడు.	1. వేట సామగ్రి మరమ్మత్తులు 2. అటవీఫలసాయం సేకరణ 3. బంక సేకరణ 4. తోలుతో డప్పులు చేస్తాడు. 5. వ్యవసాయం, దుక్కిదున్నడం వచ్చు 6. దడి కట్టగలడు 7. పంటలకాపు చూసుకోగలడు 8. పంటకోతలు 9. తాళ్లు పేనగలడు.	చెట్లు ఎక్కలేడు, వెదురుబొంగులు కొట్టలేడు, తేనె తీయడం. జంతువు చర్మం వలచి మాంసం తీసే నేర్పులేదు.
2.దాసరివెంకటన్న	1. మాంసం చెండే పనివచ్చు 2. జంతువుల తీరు క్షుణ్ణంగా తెలుసు.	1. పశువుల్ని మేపడం, మేత సేకరించుకుని తేవడం. 2. పంట కాపుకాయగలడు 3. పంటలకు గట్టువేయగలడు 4. తగాదాలను చక్కగా పరిష్కరించే నేర్పు వివిధ పనులకు పనివాళ్లని జట్టుగా ఏర్పాటు చేయగలడు.	మంచిగురి ఇప్పుడులేదు. దున్నటం రాదు.

3. దాసరిచిన్నన్న	1.మాంసాన్ని వాటాలువేయడంలో దిట్ట 2. అంబులు తయారు చేయడంలో నైపుణ్యం.	1. చేపలుపట్టడం. వీటికి సంబంధించిన పరికరాలను తయారు చేస్తాడు. 2. సారా కాచడం. 3. అటవీఫలసాయం సేకరణ 4. కలుపు తీయడం 5. పంటకాపు కాయడం 6. తాళ్లుపేనడం	దుక్కిదున్నడం. విత్తనాలు నాటడం. గురి లేదు.
4.దాసరిగురవయ్య (నెం.1 కొడుకు)	1. దెబ్బతిన్న జంతువుని వెంటాడటం 2. బాణంములుకుల్ని పదునుచేయడం 3. ముళ్ల కంపలు వేసి జంతువుల్ని గొయ్యిలో పడేట్టు చేయడం.	1. దున్నడం 2. కంచె వేయడం 3. కలుపు తీయడం 4. పంట కోయడం 5. వెదురు కొట్టడం 6. వేట సామగ్రి మరమ్మత్తులు	విత్తనాలు చల్లడం రాదు. గురిలేదు. జంతువుల గురించిన అంచనా లేదు. తేనె పనులు రావు కానీ చెట్టు ఎక్కి సహకరించగలడు. బాణం గురితో వేయలేడు
5. దాసరి గొలుసు (నెం.2 కొడుకు)	1. జంతువుల్ని తరమగలడు 2. కుక్కని పెంచడం 3. మాంసంకోసే పని 4. ఉడుంను వేటాడటం 5. ఉచ్చులు అల్లడం 6. బాణాలు చేయగలడు, లాఠీలాగ కర్రని వాడటం, గురితో రాళ్లు వెయ్యడం. 7. జంతువుల అరుపులను అనుకరించడం ముఖ్యంగా జింక, అడవిపంది.	1. వెదురు నరుకు నేర్పు 2. నారతీసి తాడు పేనడం 3. తేనె తీయగలడు 4. ములుకులు పదును పెట్టగలడు 5. కంచె వేయగలడు 6. అటవీఫలసాయం 7. బంక సేకరించగలడు	
6. ఆర్తి మూగన్న (ఎ. గురవడి సోదరుడు)	1. కాలి గుర్తుల్ని గుర్తించగలడు జంతువులపేడ, వాటా ఆవాసాలు. 2. ఉచ్చులు వేయగలడు 3. జంతువుల రాక చెప్పగలడు 4. వాతావరణం చెప్పగలడు	1. తేనె సేకరించడంలో దిట్ట 2. వెదురు చక్కగాకొట్టగలడు 3. నారతీసి తాడు పేనగలడు 4. పులియబెట్టేందుకు చెట్లబెరడు తీస్తాడు. 5. కంచె వేయగలడు 6. కలుపు తీయగలడు 7. పంట కోయగలడు 8. బంక సేకరిస్తాడు	జంతువుల చర్మం తీసే నైపుణ్యం లేదు. విత్తనాలు చల్లడం రాదు. దుక్కి దున్నలేడు.
7.చిగుర్ల తండ్రాటి	1. దెబ్బతిన్న జంతువును వేటాడగలడు 2. బాణం వేయగలడు 3. కటిక పని	1. తేనెతీయడంలో సాయం 2. వెదురు కొట్టడం 3. పొగ, కాగడాలు చేయడం 4. బుట్టలు అల్లడం	వ్యవసాయపనులు చేయలేడు. జంతువుల ఆనవాళ్లు పసిగట్టలేడు.
8. గుల్ల నరసయ్య	1. కటిక పని బాగా చేయగలడు	1. వెదురు చక్కగా నరకడం 2. పాలు బాగా తీయడం 3. పంట చేయడం	కాలుకుంటి బాణంబాగా వేయలేడు గురి లేదు

9. గుల్ల వీరమ్మ	1. జంతువుని తరమడం 2. జంతువుల కాలిగుర్తులు గుర్తించడం 3. కుక్కని పెంచడం, అదుపులో వుంచి చెప్పింది చేయించడం. 4. తగిన సూచనలు ఇవ్వడం 5. కొంత మూలికా వైద్యం	1. బంక సేకరణ 2. తేనె సేకరణలో సాయం 3. తాళ్లు పేనగలదు.	వెదురు కొట్టలేదు నార తీయలేదు
-----------------	--	--	---------------------------------

దాసరి పెద్దగురవడు, చిగుర్ల రంగడు వీల్లిద్దరికీ దెబ్బతిన్న జంతువుని అనుసరించగల నేర్పు ఉంది. అలాగే జంతువులని అరుపులతో అనుకరించి ఆకర్షించగలరు. ఆర్తి గురవడు ఉండే ప్రాంతపరిధిలోనికి వచ్చేవారు. అచ్చన్న, గురవడి సవతి తండ్రి, రంగడి సోదరుడు చిగుర్ల నాగిరెడ్డి, గురవడి బావమరిది చిగుర్ల వెంకటన్న, గురవడి చెల్లి భర్త చిగుర్లమంతడు వీరంతా ఓజట్టుగా అడవికిపోతారు. అక్కడ రెండుమూడునెలలు మకాంపెడతారు. 1982 జనవరిలో ఆర్తిగురవడు ఒక కొండముచ్చును వేటాడాడు. ఆ వేటకు ఐదుగురు వెళ్లారు 1. ఆర్తి గురవడు, 2. దాసరి గొలుసయ్య, 3. చిగుర్లతండ్రాటి, 4. ఆర్తిమూగన్న, 5. చిగుర్ల రంగడు.

జనవరినెలలో కొండముచ్చులు కొండలుదాటి, అడవికి పళ్లకోసం, చిన్నపురుగుల కోసంవస్తాయి. ఎదిగిన కోతి మూడునాలుగడుగుల ఎత్తు ఉంటుంది. గుంపులుగా కదులుతాయి, గుర్రుగా ఉంటాయి. వేటాడటం కష్టం. ఒకకోతి చనిపోతే మిగతా కోతులు ఆ కోతిచుట్టూ చేరతాయి. కొన్ని వేటగాళ్లపై ఎదురుతిరుగుతాయి.

వేటకి వెళ్లే ముందురోజు, దాసరి వెంకటన్నతో తాను వేటకి పోదలచినట్టు చెప్పాడు (గురవడి జట్టునాయకుడు, శ్రమనాయకుడు) తనభార్య కడుపుతో ఉందని, కోతిమాంసం కావాలనీ అన్నాడు. కోతిమాంసం ఆరోగ్యకరం అని భావిస్తారు. వెంకటన్న తాను తమహద్దు అయిన పచ్చకాలువవరకు రాగలనని, కచ్చితంగా ఏప్రాంతం పోదలవాడో, వివరించమని గురవడిని కోరాడు. ఆదగ్గరలో పెద్దమామిడి చెట్టుదాకా పోదలచినట్టు చెప్పాడు. అప్పుడు డి.వెంకటన్న నల్లగుట్ట అనే గుట్టప్రాంతానికి పోతేబాగుంటుందని సూచించాడు. వెంకటన్న, ఆర్తిగురవడితోబాటు, వేటకివెళ్లడానికి వస్తావా అని గొలుసుని అడిగాడు. తనకి వేరేపనేం లేదుగనుక వస్తానని చెప్పాడు. తరువాత ఆర్తిగురవడు చిగుర్లరాముడు ఇంటికివెళ్లి తనతో రావడానికి వీలవుతుందా అడిగాడు. అతను సరేఅన్నాడు. అలాగే చిగుర్ల రంగడి ఇంటికి వెళ్లి అడిగాడు అతనూ సరేఅన్నాడు. చిగుర్లతండ్రాటి, ఆర్తిమూగన్న ఇద్దరూ జంతువును కోసి మాంసం చక్కగా తీయగలరు, వాళ్లూ కదిలారు. వెంకటన్న కొడుకు సంగతి అడిగితే కాలునొప్పిచేసిన కారణంగా రావడంలేదని గురవడు చెప్పాడు. మరునాడు ఉదయం గుల్లనరసయ్య, దాసరిగొలుసుడు అంబులములుకులను పదునుచేసుకున్నారు. ఆర్తిగురవడు అంబులు దబ్బ సరిచూసుకున్నాడు. ఆర్తి మూగన్నను తన గొడ్డలిని పదును పెట్టమన్నాడు. ఇద్దరి గొడ్డళ్ళూ అతను పదునుచేశాడు. దాసరిగొలుసు రంగడి సోదరుడు, చిగుర్ల నాగిరెడ్డిని కలిసి అతను పెంచేకుక్కను తెచ్చాడు. ఈలోగా ఆర్తిగురవడు చిగుర్ల రంగడితో కలిసి ఉదయం భోజనంచేసేడు. మిగతావాళ్ళు భోజనాలు కానిచ్చి వచ్చారు. అందరూ బయటికివచ్చి అటూ ఇటూ పచార్లుచేసి అలా చెట్టుకింద కూర్చున్నారు. అంటే వాళ్లు శుభశకునంకోసం ఎదురు చూస్తున్నారు. మొత్తానికి ఉదయం 8 గంటలకి బయలుదేరి కబుర్లు చెప్పుకుంటూ 2 కి.మీ నడిచారు. ఇక మాటలు మానేసి నిశ్శబ్దంగా వచ్చిన పనిపై దృష్టిపెట్టారు. ఆర్తిగురవడు నాయకుడుగా ముందు నడుస్తున్నాడు. చప్పుడు చేయకుండా వేగంగా నడుస్తున్నారు. గురవడు అన్ని వైపులా చూస్తున్నాడు. చింతచెట్టు ఫర్లాంగు దూరంలో ఉందనగా అందరూ ఆగిపోయారు. గురవడు తనతమ్ముడితో వెళ్లి అక్కడ కొండముచ్చులు ఉన్నాయోలేవో చూసినవస్తానన్నాడు. ఉంటే ఒకపిట్టలాగ అరుస్తానని, ఆ సంకేతాన్నివిని అందరూ నిశ్శబ్దంగా రావచ్చనీ చెప్పాడు. దబ్బ సిద్ధంచేసుకుని మూగన్న నిశ్శబ్దంగా అతన్ని అనుసరించారు. పోదలమాటుగా నడుస్తూ చింతచెట్టుకిందకి చేరారు. అక్కడ ఒక మామిడిచెట్టుమీద పది కొండముచ్చులు కనిపించాయి. వాటిలో రెండు పెద్దవీ ఉన్నాయి. అవి తమని చూడకుండా జాగ్రత్తపడ్డారు. పోదలచాటుకు వెళ్లి పక్షిలాగ అరిచాడు. అందరూ మెల్లగా అక్కడికి చేరారు. గురవడు ఒకఅరగంట గమనించాడు. ఒకపెద్ద కొండముచ్చు చెట్టుదిగడం గమనించి అందరికీ సైగచేసేడు. అర్థ చంద్రాకారంగా ఆ అంబు వదిలాడు. అది కోతిగుండెకింద గుచ్చుకుని అవతలకి ఎగిరిపడి అరవసాగింది. ఈలోగా ఆర్తిమూగన్న, చిగుర్లరంగడు తమతో తెచ్చుకున్న డప్పులు మోగించారు. దాసరి గొలుసుపట్టివుంచిన తనకుక్కను ఉసిగొలిపాడు. అదివెళ్లి దెబ్బతిన్న కోతిపైకి దూకింది. కుక్కఅరుపులకి మిగతా కోతులు పారిపోయాయి. దెబ్బతిన్నకోతి చిగుర్ల తండ్రాటి వైపునకు కదిలింది. కుక్క వెంటబడింది. తండ్రాటి బాణం వేయనవసరం లేకుండానే కోతి చచ్చిపోయింది. అందరూ అరుస్తూ డప్పులుకొట్టి జంతువులు పారిపోయేలాగచేసేరు.

ఒక కర్రకి చచ్చినకోతిని తగిలించి దాసరిగొలుసులు, చిగుర్లరంగడు మరొక చోటికి దూరంగా తరలించారు. తండ్రూటి, గొలుసుదాన్నికోసి మాంసంతోసి కొన్నిముక్కలు వన దేవతకోసం వదిలారు. తరువాత దాని కాలేయం, కొంచెంమాంసం కోసి కాల్చితిన్నారు. తరువాత మిగిలిన మాంసాన్ని పెద్దముక్కలుగాకోసి, టేకుఆకుల్లో పొట్లంకట్టి తమపల్లెకు బయలుదేరారు.

గ్రామంలో అందరికీ ఈ కింది విధంగా పంచారు...

పేరు	వాటాల సంఖ్య	కారణాలు
1. ఆర్తి గురవడు	2	ఒకటి అతనికి, ఒకటి నైపుణ్యానికి
2. ఆర్తి మూగన్న	1 పెద్ద	పొల్గొన్నందుకు
3. చిగుర్ల తండ్రూటి	1 వాటా	పొల్గొన్నందుకు
4. చిగుర్ల రంగడు	1	పొల్గొన్నందుకు
5. దాసరి గొలుసు	1	పొల్గొన్నందుకు
6. దాసరి వెంకటన్న	1	గ్రామంలో నాయకత్వానికి
7. చిగుర్ల నాగిరెడ్డి (కుక్క)	1	కుక్క కోసం
8. గుల్ల నరసింహ	1	గొడ్డళ్లు, బాణాలు పదునుపెట్టినందుకు
9. గుల్ల వీరన్న	1 చిన్నవాటా	గ్రూపులో సభ్యుడుగనుక
10. అచ్చన్న	1	కొన్నివారాల క్రితం

జంకమాంసం పంపినందుకు బదులుగా వేటలో పొల్గొన్నవారందరికీ పెద్దవాటా ఇచ్చారు. ఆర్తిగురవడితో సన్నిహిత సంబంధాలున్నాయిగనుక డి.వెంకటన్నకి పెద్దవాటా ఇవ్వడం జరిగింది. చిన్నవాటాతో పోల్చితే, పెద్దవాటాకు మూడునాలుగు పెద్దమాంసం ముక్కలు ఇవ్వటం జరుగుతుంది. ఒక పెద్దవాటా దాదాపు 3/4 కిలోలుంటుంది. చిన్నవాటా 1/2 కిలోకి సమానం. కొన్నివారాల తరువాత ఆర్తిగురవయ్య తనభార్యతో బంక సేకరించడానికి అడవికి వెళ్లిన సందర్భంలో ఒక అడవిపందిని కొట్టితెచ్చాడు. చిగుర్ల తండ్రూటి, గుల్లనరసయ్య దానిని కోసి మాంసంతీశారు. అది ఇలా పంచారు...

1. దాసరి వెంకటన్న గురవడి జట్టు
2. దాసరి చిన్నన్న
3. చిగుర్ల తండ్రూటి
4. చిగుర్ల గొలుసయ్య ఆర్తి గురవని పరిధిలోని
5. చిగుర్ల వెంకటన్న రెండవవరస జట్టు వారు
6. చిగుర్ల మంతడు
7. ఆర్తి అచ్చన్న

గుల్లవీరన్న ఆర్తిగురవని జట్టుసభ్యుడుగా అడవికి బంకసేకరించేందుకు భార్యలతో వెళ్లాడు. అందుకే అతనికి వాటా రాలేదు. ఆర్తిగురవనికి ఒకవాటా వచ్చింది. అతని సోదరుడు గుల్ల నరసయ్యకి ఒకవాటా వచ్చింది. ఈ వాటాలన్నిటిని ఆర్తిగురవని భార్య వండిపెట్టింది. అది ఆవ్యక్తులకు చెందిన కుటుంబంలోనివారందరూ తిన్నారు. రెండుకిలోల పందిమాంసాన్ని దాసరి వెంకటన్న ఒక సుగాలీకి 4రూ.లకి అమ్మటం జరిగింది. మొత్తం పందిమాంసం 12 కిలోలు ఉంది. ఒక్కొక్కరికి దాదాపు కిలోమాంసం వచ్చింది. పందిని కోసినతరువాత పంది ఒకకాలు, తల, గుండె, కాలేయంలో భాగం ఆర్తిగురవనికి ఇవ్వటం జరిగింది. ఈ వాటాలో దాదాపు రెండుకిలోలు అమ్మటం జరిగింది. ఆర్తి మూగన్న, గుల్ల నరసయ్యకు వచ్చిన ఒక్కొక్క వాటాను గురవడి వాటాగా వచ్చిన మాంసంతోకలిపి అందరికీ కలిపి వండించారు. ఐతే వచ్చిన పెద్దవాటాను అలా ఎందుకు ఇవ్వవలసి వచ్చింది, ఎందుకు అమ్మలేదని ప్రశ్నవచ్చింది. ఆర్తిగురవడికి ఇస్తే తనకి అవసరమైనప్పుడు, తిండి సరుకులులేనప్పుడు అడిగితే ఇస్తాడని, అదే తనవాటా మాంసం అమ్మితే డబ్బుకి తమ గ్రామంలో కొనేవారవరూ లేరని వివరించాడు. గ్రామస్తులవద్ద డబ్బులేకపోగా బయటివారికి అమ్మితే అటవీశాఖవారు వచ్చి పట్టుకునే అవకాశం ఉందన్నాడు. చంపిన జంతువులలో కొంతభాగం నలుగురితో పంచుకోకుండా అమ్మడాన్ని తమ వాళ్ళవరూ ఇష్టపడరనికూడా చెప్పాడు. ఆర్తిగురవడు మాంసాన్ని చిగుర్లగొలుసు, చిగుర్లమంతుడు, చిగుర్లవెంకటన్నకు ఈ కింది కారణాలవల్ల ఇచ్చాడు.

గతంలో గురవడు ఒకకిలో జొన్నలు చిగుర్ల గొలుసునుంచి అప్పు తెచ్చాడు. అది రెండురూపాయల విలువ. గురవడికి ఒకకిలో జొన్నలు కొలిచే నియమంపైనే చిగుర్ల మంతడికి మాంసం ఇవ్వడం జరిగింది. గుల్ల నరసయ్యకు సారా పోయించినందుకుగాను చిగుర్ల వెంకటన్నకు ఒకవాటా మాంసం వచ్చింది. ఆర్తిగురవడు గతంలో రెండురూపాయల అప్పు గుల్లనరసయ్యనుంచి తీసుకున్నాడు. దానిని తాను చిగుర్ల వెంకటన్నకు ఇవ్వాలన్న నరసయ్య బాకీ చెల్లించడం ద్వారా తీర్చినట్టయింది.

ఉదాహరణ 1 ఆహార సేకరణ :

స్థలం: బైరట్లాటి గూడెం

చెంచుల జీవిత ఆహారసేకరణలోనే ఎక్కువ కనిపిస్తుంది. నేటికీ చెంచులు తమ గతకాలం గుర్తుచేసుకుంటారు. అడవుల్లో తమపెద్దలు వివిధ ఆహారపదార్థాలను సేకరించుకునేవారు. పూర్వం చెంచులు ఆహారపదార్థాలు అందుబాటులో, ముఖ్యంగా తేనె, గడ్డలు ఉండేచోట ఆకులుకప్పిన గుడిసెవేసుకుని ఉండేవారు. ఆ పరిసరాల్లో ఆహార పదార్థాలు, వాటి వనరులు కరిగిపోయాక వేరొక చోటికి తరలిపోయేవారు. ఏదో ఒక వాగు, నీటి గుండంచూసుకుని దానిసమీపంలో నివసించేవారు. వనరులున్నా అవి అందరికీ చాలని పక్షంలో తరలిపోతారు. ఒక్కొక్కటి సాధారణంగా 5నుంచి 10కుటుంబాలుంటాయి. ఒక్కసారి నీటిగుండంవద్దకు దాహమయి వచ్చే జంతువులకు దూరంగా ఉండేందుకు తరలిపోతారు. వీరి జనాభా పెరిగినకొద్దీ ప్రాంతీయవ్యవస్థ వంటిది ఏర్పడింది.

వారిమధ్య పరస్పర సహకారం అవసరం. అదే వారి మనుగడలో కీలకం. దంపతులు అడవికివెళ్లి తెచ్చుకున్నది తాముతని పిల్లలకు, గ్రామంలోని ఇతర వృద్ధులకుపెట్టే అలవాటు నేటికీ కొనసాగుతోంది. ఐతే ఎక్కువభాగం స్త్రీలే అడవిలో గడ్డలు ఏరితేవలసి వస్తున్నది. గడ్డలు, దుంపలు ఏరి తెచ్చుకోవడానికి చెంచుస్త్రీలు గుంపులుగా వెడతారు. బృందంలో వృద్ధమహిళలుంటే వారు మార్గదర్శకులుగా, ఆయా దుంపలుదొరికే ప్రాంతాలు గుర్తించగలుగుతారని వారినికూడా తమతో తీసుకుపోతారు. కొత్తగా గూడెంలో పెట్టెవచ్చిన అడవిల్లలకి ఆ ప్రాంత అడవిలో ఎక్కడ ఏమి లభిస్తాయో పరిచయం అయేందుకు అందరూ కలసివెడతారు. సేకరించిన పదార్థాలు కొంత అక్కడేతని ఎక్కువభాగం గూడెంకు తీసుకువస్తారు. ఏప్రిల్, మేనెలల్లో అనేక రకాలదుంపలు, గడ్డలు, కాయలు, పళ్లు, ఎలుకలు, పురుగులు, కుళ్లినచెట్లు, దుంగల్లోంచి వచ్చేకొక్కులు ఏరుకొచ్చినప్పుడు లేనివాళ్లకి పంచుతారు. ఎక్కువ కుటుంబాలు ఇటువంటి ఆహారసేకరణకే అడవికి బృందాలుగా పోతారు. దగ్గరిసంబంధం ఉన్న కుటుంబాల స్త్రీలైతే కొందరు చెట్టువెక్కి కాయలు రాల్చితే మిగతావారు ఏరడం, పంచడం వంటివి సహకరించుకుంటారు. పళ్లు, కాయలు, దుంపల కోసం వెళ్లేవారు వచ్చేటప్పుడు వంటచెరుకుకూడా నెత్తినపెట్టుకొని వస్తారు. అంతేగాదు మేకలు, గొర్రెలు మేపేందుకు తమతో తీసుకుపోతారు. ఈ విధంగా ఒక్కమహిళ తన కుటుంబానికి ఒకేసారి అనేక పనులు నిర్వహిస్తుంది. పై కార్యక్రమాలన్నిటిలో సహజమైన సహకార సంవిధానం అంతర్లీనంగా ఉంటుంది. ఆహారమున్నవారు లేనివారితో పంచుకోవడం ఇందులో ప్రధానం.

ఇది బైరట్లాటిగూడెంలో కనిపిస్తుంది. మన్ననూరులో గడ్డలు, కూరలు అంతగా కనబడవు. అందుకని చెంచులు 10-15 కి.మీ దూరంవరకు నడచి వెళ్ళవలసి వస్తుంటుంది. అలా ఏరుకొచ్చిన వాటిని తమవారికి డబ్బుకి అమ్మడం, లేక ఇతరత్రా సరుకులకి ఇవ్వడం జరుగుతుంటుంది.

వేట ఉదాహరణ 2

స్థలం: మన్ననూరు

ఈ ప్రాంతంలో చెంచులకు వేటాడటం ప్రధానంకాదు. కారణం ఎక్కువభాగం వారు వ్యవసాయపనులు చేయడం, అదీగాక అటవీశాఖ సిబ్బంది ఎక్కువగా మసలుతు ఉండటం. కానీ అప్పుడప్పుడు కుందేలు, జింక మొదలైన వాటిని వేటాడటానికి రహస్యంగా పోతుంటారు. వారివద్ద లైసెన్స్లేని తుపాకులు ఉంటాయి. ఈ కారణంగా వేటకు అడవిలోకి బృందాలుగా వెళ్ళారు. ఒకరిద్దరే వెడతారు అదీ రాత్రివేళ, ఈవేట రెండురకాలుగా ఉంటుంది.

1) జంతువుకోసం వెదుకుతూపోవడం.

2) నీటివనరువున్నచోట చెట్టుమీద మంచెకట్టడం, జంతువు వచ్చినప్పుడు తుపాకీ పేల్చడం.

సాధారణంగా వేటగాళ్ళు చాలాశక్తివంతమైన టార్పిలైట్లు జంతువు కళ్లలోకి వేస్తారు. ఆ వెలుగుకు జంతువులు కొంతసేపు అయోమయంగా నిలుస్తాయి. అప్పుడు తుపాకీ పేలుస్తారు. ఇతరులకి వార్తపొక్కినీరు. మాంసంకూడా కొన్ని కుటుంబాలకే ఇవ్వడం జరుగుతుంది. వేటాడేవారికి, తుపాకీగలవారికి ఈ పంపకాలు ప్రధానంగా జరుగుతాయి. సాధారణంగా మొత్తంమాంసం సన్నిహితులకో, బయటి ఊరివారికో అమ్ముతారు. ఒక్కసారి బయటికులాలవారు డబ్బు అడ్వాన్సుగాఇచ్చి వేట చేయవలసిందిగా కోరతారు. ఇక్కడ మాంసంధరకూడా ఎక్కువగా ఉంటుంది. కిలోమాంసం 5-8 రూపాయలుంటుంది.

ఎరవలకట్టె లింగయ్య వేటలో దిట్ట. జంతువులతీరు స్పష్టంగా తెలిసినవాడు. 10.9.1981న ఎరవలకట్టె లింగయ్య, ఎరవల మూగి, కుడుముల అంకయ్య అడవికి వెళ్లారు. లింగయ్య ఒక జింకను కొట్టాడు. జంతువుని తీసుకువెళ్లారు. లింగయ్య బాణంవేస్తే, కుక్క, జింకను అలిసిపోయేట్టు తరిమింది. జింక పడిపోయి కొద్దిసేపటికి చనిపోయింది. చిన్నమూగి, అంకయ్య గూడెనికి తెచ్చారు.

గూడెంలో, ఎరవల చిన్నమూగి తండ్రి, జింకనుకోసి మాంసం తీశాడు. అందుకు అంకయ్య, తోకల దండయ్య సహకరించారు. ఈలోగా తోకల పెద్దఈడయ్య, తోకల గంగయ్య చేరారు. ఈ ఐదుగురూ జింకమాంసం తీశారు. ఎరవల చిన్నబాగాలు చేశాడు. తల, కాలేయంలో ఒక పెద్దభాగం, ఒక మూత్రపిండం, తొడమాంసం, ఊపిరితిత్తుల దగ్గరి ఎముకలు ఎరవలకట్టె లింగయ్యకు- అతను బాణం వేసినందుకుగాను ఇచ్చారు.

మిగతా మొత్తంమాంసం గ్రామంలో 15 మంది కుటుంబాలవారు పంచుకున్నారు. లింగయ్యకు దాదాపు ఆరుకిలోల మాంసం దక్కింది. జింకతోలు తోకల గురవయ్యకు ఇచ్చి డప్పు చేయమన్నారు. చర్మాన్ని ఒక్కోసారి కూర్చునేందుకు వీలుగా తయారు చేసుకుంటారు.

...Social-Ecology of a Tribe: The Chenchu, 1982

తెలుగు విజ్ఞానసర్వస్వము - పాములు

కొండచిలువ/దాసరిపాము

భారతదేశ ప్రాంతమున రెండు విధములైన చిలువలు నివసించుచున్నవి. భారతదేశపు చిలువను కొండచిలువ లేదా దాసరిపాము అందురు. దానిదేహముమీద బూడిదరంగు వర్ణముపై గోధుమరంగు పొడలు, నెత్తిమీద నామము వంటి త్రిదండపు గుర్తు ఉండును. అందుచేతనే వానికి 'దాసరి' పాము అను తెలుగు పేరు కలిగి ఉండును.

రక్తపింజరి (రస్సెల్స్ వైపర్)

పాములకు వెలి చెవులు. కాని, అవి నేలపై కాళి అడుగుల చప్పుళ్లచే రూపొందు శబ్దతరంగములను పసిగట్టగలవు. మామూలుగా గాలి ద్వారా చెవిలోనికి వ్యాపించు శబ్దములు అవి వినలేవు. పాములవాడు తన నాగసారపు బూర వాయిచినపుడు నాగుబాము ఆ పాటకు తగ్గట్లు ఆడునట్లు అనిపించును. కాని, పాము బూర, పాముల వాడు చేయు కదలికలచేతనే ఆకర్షింపబడి కదులును, ఆశబ్దము దానిని ఆకర్షింపదు. ఇది రాత్రించరము. సాధారణంగా ఈ పాము ప్రమాదము కలిగించకున్నా, కలతపెట్టినపుడు బుసకొట్టి, భీకరముగా కాటువేయును. భారతదేశములోని సర్పములలో ఈ రక్తపింజర బుస శబ్దము బిగ్గరగా ఉండును. తరువాత చెప్పుకొనదగినంతగా బుసకొట్టునవి నాగుపాములే. ఆడ రక్తపింజరలు ఒక మారు 50నుండి 60 పిల్లలను చేయును.

పుర్నా (దీనిని కడప మండలములో 'తుట్టెపురుగు' అందురు) సాధారణముగా 80నుండి 45 సెంటీమీటర్లు పొడవు గలిగి ఉండును. కొన్ని సందర్భములలో ఈపొడవు 60 సెంటీమీటర్ల వరకు ఉంటుంది. ఇది పొడిగా ఉన్న జిల్లాలలో అందులోను అంతగా చెట్లు చేమలు లేని ఇసుక ప్రదేశములు, ఎడారులు ఉన్న ప్రాంతములలో ఉండును. పుర్నా కలత పడినపుడు దాని శరీరము అల్లిబిల్లిగా ముడుచుకొనును. ఆవిధముగా ముడుచుకొనునపుడు శరీరపు పొలుసుల రాపిడివలన ఒక విధమైన శబ్దము పుట్టును. (ఆ శబ్దము 'పు' అనునట్లు ఉండుటచే దీనికి 'పుర్నా' అను పేరు వచ్చినది). పుర్నా మానవ నివాస ప్రదేశముల సమీపమున కనిపించవు. ఇది ఎడారి ఎలుకలను తిని జీవించును.

జెర్రిపోతు

జెర్రిపోతు, నాగుపాము ఒక విధమైన ఆహారపు అటవాట్లు కలవి. అందుచే అవి ఆహారముకొరకు ఒకే విధమైన చోట్లకే పోవుచుండును. ఈరెండు పాములను ముందుగా ఏర్పాటు చేసికొని అచటికి వచ్చి ప్రణయకలాపము సాగించుకొని నమ్ముచున్నారు. కాని, నిజమునకు ఈ రెండు పాములు వేర్వేరు జాతులకు చెందినవి. అవి ప్రత్యేకముగా పెంపొందును.

కట్లపాములు

వీనిని ఆంగ్లములో 'పుల్ఫ్ స్నేక్స్' అందురు. వీనికి తోడేలు, కుక్కలవలె పై, క్రింది దౌడలలో పండ్లుంటాయే ఇందుకు కారణము. పగటివేళలో ముడుచుకుని చుట్టబెట్టుకొని పడి ఉండు ఈ కట్లపాము రాత్రివేళ చురుకుగా ఉండును. తరచుగా దీనిని చూచి నూనె కట్టెడగా అపోహ పడుచుందురు. అందుకే ఈపామును, నూనెకట్టెడను కూడ తెలుగులో 'కట్లపాము' అనియే వ్యవహరించుదురు. కాని, నూనె కట్టెడ తోకమీద ప్రచురముగా ఉన్న కట్లు ఉండును; కట్లపాము చాలా తీవ్రమైనది. ఏమాత్రము రెచ్చగొట్టినను కరచును.

నల్ల పూడుపాము

ఈ పాములకు రెండు తలలు ఉన్నవనియు, ఒక్కొక్క తల ఏడాదిలో ఆరునెలలబాటు పనిచేయుననియు నమ్మక మొకటి వ్యాప్తిలో ఉన్నది. పాములవారు ఈపాములను తప్పనిసరిగా తమతో తీసికొని వచ్చుచుందురు. వారు నమ్మకమును దృఢము చేయునట్లు వాని తోకలకు రెండు కండ్లవంటి వానికి అమర్చి పెట్టుదురు.

చెట్టురికి - పసిరిక తాటిజెర్రి

చెట్లమీద నివసించు పాములలో చెట్టురికి పాము, తాటిజెర్రి, పసిరికపాము, దీనినే తాడేలు పాము అని కూడ అందురు. తాటిజెర్రి రంగు రంగుల, 120 సెంటీమీటర్లు పొడవుగల పాము. అది పైకొమ్మనుండి క్రింది కొమ్మకు ఉరుకుట చూచి తీరవలసినదే. వాని తోకలు కొరడాలవలె ఉండుటచే వానికి కొరడాపాములు (థీఫ్ స్నేక్స్) అను పేరు వచ్చినది. వానిలో పేర్కొనదగినది పసిరిక పాము. పైన పేర్కొనిన చెట్లపాములవలె కాక ఈ పసిరిక పాముకు నోటిలో వెనుక కోరల జత ఒకటి ఉండును. దానితో ఈపాము

తనకు ఎరయగు తొండవంటి వాని దేహములో విషమును ప్రవేశపెట్టి దానిని నిశ్చేష్ట పరచును. అది పశువుల, మానవుల కండ్లను పొడుచుననుటకు ఆధారమున్నది.

నాగులు రెండు జాతులు. ఒకటి రాచనాగు లేదా నాగరాజు; రెండవది సాధారణమైన నాగుపాము. రాచనాగు భారతదేశములోని దట్టమైన అడవులలో మాత్రమే కనిపించును. ముంగిసలు నాగుపాము విషమునకు అతీతమైనవనియు, అవి ఏదో ఒక మూలిక తిని నాగుపాము విషమును ఎదుర్కొనుననియు నమ్ముచుందురు. కాని, అవి అసత్యములు. ముంగిస ఒక నాగుపాముతో యుద్ధము చేయునపుడు తన లాఘవమైన, త్వరితమైన కదలికలవలన కాటు నుండి తప్పించుకొనును. నాగుపాము విషమును మెండుగా సూది ద్వారా ఎక్కించినపుడు ముంగిస కూడ మరణించుచును.

క్రైబ్‌లు 11 జాతులని తెలియవచ్చినది. వానిలో ఎక్కువగా వ్యాపించినది నూనెకట్టెడ దీని విషము కూడ నాగుపాము విషమువలె నాడీ మండలముపై విషప్రభావము చూపును.

పొడపాము (వైచర్లు)

పొడపాముల విషము నాగుపాముల విషము వలె కాక కణజాలములో రక్తస్రావమును కలిగించును.

జంతువులు, ప్రవర్తన, నివాసం, ముఖ్యమైన భావనలు

Animals, behavior, places, concepts

అన్ని జంతువులలోకి పులి కాళ్ళు పెద్దవి

పులులు చూపు - వినికిడిమీద ఆధారపడతాయి

కుక్కలు - వాసనమీద ఆధారపడతాయి

పులికి ముందు వేళ్ళలోఐదు, వెనుక వేళ్ళలో నాలుగు వేళ్ళు, పళ్ళు వెడంగా కోరలలాగ ఉంటాయి. నోరు మూసుకుంటే ఒకే వరుసగా ఇమిడిపోతాయి.

Faeces and pellets - పెంటలు, పెంటికలు

Ruminant faeces - నెమరువేసే జంతువులపెంట

Cerviade - దుప్పిజాతి

Deers usually found on the shallow soil sites - జింకలు సాధారణంగా మట్టి పైపొరలలోగల 'బరక' భూమిలో తిరుగుతాయి.

Cattles are coarse feeders - పశువులు ముదురుమేత తింటాయి.

Tall grasses were low in palatability - పొడుగుగా పెరిగిన గడ్డి నమలడానికి అనువుగా ఉండదు.

Wild life ungulates prefer fresh grass shoots - గిట్టలుకల జాతికి చెందిన అడవి జంతువులు లేతగడ్డిని కొరుకుతుంటాయి.

Among the browsers the competition is with the elephant and sambar - చిగుళ్ళుమేసేవాటిలో ఏనుగులు, కణ్ణులు పోటీపడతాయి.

Among the grazers the competition is with the Chital, Nilgai and other ungulates - పచ్చికమేసేవాటిలో దుప్పి, మనుబోతు ఇతర గిట్టలుగల జంతువులు పోటీపడతాయి.

Elephants do not drink water contaminated by wallowing buffaloes - దున్నపోతులు కెలికిన నీళ్ళను ఏనుగులు తాగవు.

Territories - defended home ranges - కాపాడుకునే ప్రదేశాలు

Odour - దుర్వాసన

Olfactory - ప్రాణసంబంధమైన, చచ్చిన కళేబరాలను తినే జాతులు తప్ప పక్షులలో వాసన గ్రహించేశక్తి తగినంత ఉన్నట్లుగా తెలియడంలేదు.

Roost - విశ్రమించే చోటు

Predators - వేటాడే జంతువులు

Live traps - బ్రతికివుండనిచ్చే మాటు

Legsnares - కాలికి ఉచ్చులు

Kill traps - చంపే మాటులు

Neck snares - మెడకు ఉచ్చులు

Fly bay - పక్షుల వార్షిక సంచారమార్గం

Crossing radius - జంతువుల ఆహార విహారములకు తిరుగు పరిధి

Carrying capacity - ఒక స్థలములో జంతువులు పెరిగే పరిమితి

Closed season - వేట నిషేధించిన కాలం

Tracking - జాడలలో వెంటాడుట

Elk - కణ్ణు

Mother family (rodents, bears) - తల్లికుటుంబం, ఎలుకలు, ఎలుగుబంట్లు.

Riparian - నదీ తీరానికి సంబంధించిన.

Snags - dead trees, hard, soft edges	- కొమ్మలు కొట్టివేయగా మిగిలిన మొద్దు.
Cliffs	- సాధారణంగా సముద్రంపైన ముందరవచ్చి ఉన్న ఎత్తైనకొండ.
Talus	- కొండ అంచులలోని ఏటవాలు భాగం.
Caves	- గుహలు, లాగబొక్కలు
Primary excavators	- తొర్రలను మొదలు తొలిచే పక్షులు, జంతువులు
Secondary cavity users	- తరువాత తొర్రలను ఉపయోగించుకునే పక్షులు, జంతువులు
Forage areas (మేసే ప్రదేశాలు)	x Cover areas (మాటు ప్రదేశాలు)

Behaviour (ప్రవర్తన)

Innate	- సహజమైన, చాలా పిట్టలు తమ జాతివారి కూతలను అనుకరిస్తాయి. ఇతరుల కూతలను అనుకరించవు. పెద్దయిన తరువాత అవి కొత్తపాటలు నేర్చుకోలేవు లేదా నేర్చిన వాటిని మార్చి పాడలేవు.
Learned	- నేర్చుకున్న
Canids	- కుక్కజాతి
Felids	- పిల్లిజాతి
Primates	- కోతిజాతి
Communication about the environment	- సమాచారం అందించే ప్రవర్తన
Alarm calls	- ప్రమాదాన్ని తెలియపరిచే హెచ్చరికలు
Aggressive behaviour (రెచ్చిపోయే ప్రవర్తన)	x Appeasement behaviour (సంతృప్తిపరచే ప్రవర్తన)
Friendly behaviour	- స్నేహపూర్వకమైన ప్రవర్తన
Threat behaviour	- భయపూరితమైన ప్రవర్తన
Warning calls	- హెచ్చరికగా వేసే కేకలు
Alarm postures	- ప్రమాద భంగిమలు
Fire tracing	- అగ్ని నిరోధకచర్య
The offending animals have to be controlled	- నష్టపరచే జంతువులను అదుపు చేయాలి
Repellants (తిరగగొట్టు) and frightening devices	- భయపెట్టే విధానాలు
Odour, taste (రుచి) and roost repellants	
Escape or defence behaviour	- తప్పించుకునే/ రక్షించుకునే ప్రవర్తన
Rotational use of sleeping sites	
Amphibians	- ఉభయచరాలు
Reptiles	- పాముజాతి
Mousedeer	- కురిడేపిల్లి, ఎలుకమూతిజింక
Many rodents	- ఎలుకజాతి
Solitary groups	- ఒంటరిగా జీవించేవి
Social groups	- సంఘజీవులు
Open social groups	- గిట్టల జంతువులు
Closed social groups	-
Primates	- కోతి

Canids

- కుక్కలకు సంబంధించి

Felids

- పిల్లిజాతి (ఈ జాతులలో సంతానం పెద్దల దగ్గర వేటాడడం వగైరా నేర్చుకోవాలి)

Aggregations: a group of animals attracted to a common resource, such as water whole, forage winter range variables membership - నీటి వనరుల దగ్గర, మేతదగ్గర, చలి తట్టుకోవడానికి ఒకచోట చేరిన జంతువులు. ఈ గుంపుల సంఖ్యమారుతుంది.

Male group or bachelor herds - మగ గుంపులు

Family groups - కుటుంబపు గుంపులు

Extended family groups - విస్తరించిన కుటుంబపు గుంపులు

Peer groups - సమవయస్కుల గుంపులు

Breeding pairs - కనే గుంపులు

Home range - జంతువులు ఆహార విహారాలకు తిరిగే దూరం

Aggressive behaviour రెచ్చిపోయే ప్రవర్తన

Hitting, biting - కొరకడం

Chasing - తరమడం

Pushing - తోయడం

Hugging - కొగిలించుకోవడం

Affinitive behaviour బంధుత్వంతోకూడిన ప్రవర్తన

Social growing - సాంఘికంగ పెంపకం

Parental care - తల్లితండ్రీ పెంపకం

Courtship - ప్రేమించడం

Mating - సంభోగం

Behaviour and play - ఆటలాడటం

Extended mother family (buffalo, cheetal, sheep, pigs) - విస్తరించిన కుటుంబం, బర్రె, దుప్పి, గొర్రె, పంది

Monogamous pairs - జంటలు birds such as swans, parrots, wolves, gibbons హంసలవంటి పిట్టలు, రామచిలుకలు, తోడేళ్ళు, తోకలేని కోతులు

One male harem - ఒక మగ జంతువుగల జనానాలు langurs (కొండముచ్చు) in the breeding season కనే సమయంలో చాలా గిట్టల జంతువులు many ungulates and primipeds పొలుసులుగల ప్రాణులు(?)

Age graded male group - wolves తోడేళ్ళు, lions సింహాలు and many primates such as langurs కొండముచ్చు and gorillas కోతిజాతులు.

Multimale group (a few open habitat primates) చాలా మగ జంతువులుగల గుంపులు

Snags మొద్దులలో పక్షులు కొన్నిజంతువులు ముఖ్యంగా పురుగులను తినేవి నెలవవుతాయి.

206 Plant community groups (habitats)

Dry meadow - ఎండుగడ్డి మైదానాలు

Moist meadow - పచ్చిగడ్డి మైదానాలు

Sage brush - సబ్జామొక్కల కంప

Curl leaf - చుట్టలుతిరిగి, మెలితిరిగిన ఆకు

Western juniper	- సరుగుడు జాతికి చెందిన చిన్న మొక్క
Quaking aspen	- బూరుగు చెట్టులాంటి కంపించే
Pondamus or Screw pine	- మొగలిరేకు
Rivers Creeks	- తీరభూమిలోకి చొచ్చుకువచ్చిన సముద్రశాఖ, పగుళ్ళు, తీరచీలికలు, ఖండిక
Lakes	- సరస్సులు
Reservoirs	- రిజర్వాయర్లు
Ponds	- చెరువులు
Marshes	- చిత్తడినేలలు
Bog	- ఊబి
Swamps	- బాడవ, బురదనేల

Special Habitats

Marsh	- ఉప్పునీటి చిత్తడినేల (Standing, slow, running water, fast running water)
Edges	- అంచు (Ecotones)

Unique Habitats

Cliffs rim rock	- సరి చట్రం (rim చట్రం)
Talus	- కొండఅంచుల్లోని ఏటవాలు భాగం
Caves	- గుహలు
Cover	- మాటు
Hiding cover	- దాక్కునేమాటు
Thermal cover	- ఎండను తట్టుకునే ఆచ్ఛాదనం
Optimum cover	- తగినంత ఆచ్ఛాదనం
Caverns	- గుహవంటి లోయ (పాలంక వీరన్న)
Canyons	- అగాధంలోని లోతైన జలపాతాలు (సెలలు)

శ్రీశైలం వద్ద కృష్ణానదికిగల లోతైన లోయ (తెలుగు అకాడమీ భూస్వరూపశాస్త్రం పేజీ.98)

Forest Eco systems (అటవీ జీవావరణం)

తెలుగు అకాడమీ పర్యావరణ జీవశాస్త్రం, పేజీ. 54

వినియోగదారులు: పర్వతావరణ వ్యవస్థలో స్థూలవినియోగదారులు, సూక్ష్మవినియోగదారు ఉంటాయి.

స్థూలవినియోగదారులు: స్థూలవినియోగదారులను తిరిగి ప్రథమవినియోగదారులు, ద్వితీయ వినియోగదారులు, తృతీయ వినియోగదారులు అని మూడు రకాలుగా విభజిస్తారు.

ప్రథమ వినియోగదారులు: తేనేటీగలు, వివిధరకాల కీటకాలు, ఎలుకలు, కుందేళ్ళు, జింకలు, దుప్పి, జడలబర్రె, అడవిపంది, ఒంటె, ఏనుగు మొదలైన శాకాహారులైన జంతువులు పర్వతావరణ వ్యవస్థలో ప్రథమ వినియోగదారులుగా జీవిస్తాయి.

ద్వితీయ వినియోగదారులు: వివిధరకాల పాములు, బల్లులు, ఉడుములు, నక్కలు, ఎలుగుబంట్లు, అడవిపిల్లులు, తోడేలు, అడవికోడి. వివిధరకాల పక్షులు మాంసాహారులుగా ప్రథమ వినియోగదారులపై ఆధారపడి బ్రతుకుతాయి.

తృతీయ వినియోగదారులు: సింహం, పెద్దపులి, చిరుతపులి మొదలైన ఉన్నతశ్రేణి మాంసాహారులు పర్వతావరణ వ్యవస్థలో సంచరిస్తాయి.

సూక్ష్మ వినియోగదారులు(చిచ్చిన్నకారులు): బాక్టీరియంలు, కళేబరాలను విచ్ఛిన్నం, శిలీంధ్రాలు జీవ అనుఘటకాలు వినర్షనలను చేస్తాయి.

Cave Ecosystem (గుహ ఆవరణవ్యవస్థ)

భూమి, గుట్టలు, కొండలు, పర్వతాల్లో గదులవంటి సహజ సొరంగాలను గుహలు అంటారు. గుహ ఆవరణవ్యవస్థలో ఉండే సాధారణ అనుఘటకాలు(Components) రెండురకాలు. (1)నిర్జీవ అనుఘటకాలు (2)జీవ అనుఘటకాలు.

నిర్జీవ అనుఘటకాలు: గుహలు ముఖ్యంగా కాంతి ప్రసారంలేక చీకటి నిలయాలుగా ఉంటాయి. గుహలలో కూడా ఉష్ణం సాధారణంగా ఒకే విధంగా ఉంటుంది. కాని లోతైన గుహలలో లోతునుబట్టి ఉష్ణం హెచ్చుతగ్గులను కలిగివుంటుంది. తేమకూడా పరిస్థితులనుబట్టి మారుతుంది.

జీవ అనుఘటకాలు: గుహ ఆవరణ వ్యవస్థలో మూడు రకాల జీవ అనుఘటకాలుంటాయి. ఉత్పత్తిదారులు, వినియోగదారులు, విచ్ఛిన్నకారులు.

ఉత్పత్తిదారులు: గుహ ఆవరణ వ్యవస్థలో ఉత్పత్తిదారులు అసలు ఉండనే ఉండవు.

వినియోగదారులు: టర్బెల్లరీయన్లు (turbellarians), జలగలు (leeches), కీటకాలు (insects) మొదలైన అకశేరుకాలు(వెన్నెముక లేని జంతువులు) (invertebrates), గబ్బిలం (bat), గుడ్డగూబ (owl) మొదలైన పక్షులు, ఎలుగుబంటులు (bears), నక్కలు (foxes) మొదలైన సకశేరుకాలు(వెన్నెముకగల) (vertebrates) గుహలలో అవాసం ఏర్పరచుకుంటాయి.

విచ్ఛిన్నకారులు: శిలీంధ్రాలు, బ్యాక్టీరియాలు మొదలైన సూక్ష్మజీవులు వినియోగదారులు విసర్జకాలను, మృతదేహాలను విచ్ఛిన్నంచేసి సరళ సమ్మేళనాలుగా వడగొడతాయి.

ప్రథమ వినియోగదారులు:

Invertebrates

- Ants - చీమలు
- Insects & flies - కీటకాలు
- Leafhoppers - మిడతలు
- Spiders - సాలెపురుగులు

Vertebrates

ఏనుగు *Elephant*, నీల్ గాయ్ (మనుబోతు) *Bluebull*, జింకలు *Deers*, అడవి ఎలుకలు *Moles*, ఉడుతలు *Squirrels*, కుందేలు *Rabbits*, పండ్లుతినే గబ్బిలం *Flying Foxes*, ముంగిస *Mongoose*.

ద్వితీయ వినియోగదారులు: బల్లులు, తొండలు (lizards), పాములు (snakes), డేగవంటి పక్షులు (hawks), నక్కలు (foxes) ఇవి ప్రథమ వినియోగదారులపై జీవిస్తాయి.

తృతీయ వినియోగదారులు: పెద్దపులి, చిరుతపులి, సింహం (Top Carnivores) ఇవి ప్రథమ, ద్వితీయ వినియోగదారులను భక్షిస్తాయి.

సూక్ష్మ వినియోగదారులు: శిలీంధ్రాలు, బ్యాక్టీరియా జాతులు (పేజి. 56,61)

The Grassland Ecosystem (గడ్డి జీవావరణం)

ప్రథమ వినియోగదారులు: ఆవులు (cattle) గేదెలు, గొర్రెలు (sheep), జింక (deer), కుందేలు (rabbit), ఎలుక (rats, mouse) తేనెటీగలు, మిల్లీపెడ్స్

ద్వితీయ వినియోగదారులు: బల్లులు, తొండలు (lizard), పాములు (snakes), నక్కలు, గుంటనక్కలు, పక్షులు (birds)

తృతీయ వినియోగదారులు: డేగ (Hawks)

Cropland Eco-system (వ్యవసాయ జీవావరణం)

ప్రధమ వినియోగదారులు: కీటకాలు (Insects) aphids, beetles కుమ్మరి పురుగులు

- Herbivore - శాకాహారులు
- Carnivore - మాంసాహారులు
- Leeche - జలగ
- Stork - కొంగ
- Crab - ఎండ్రకాయ
- Cursorial - పరిగెత్తే జంతువులు
- Arboreal - కొమ్మలమీద జంతువులు
- Furrowial - తవ్వకొనే జంతువులు
- Succulents - చీకే పండ్లు
- గండి - కొండ కనుమ, పెన్న గండి వేసినచోటు A pass between the hills. A lane.
- సారవ - రాతితో కట్టిన కాలువ Scaffolding bridge.
- నారవ - నరవ, ఉరవడిగా పారే వాననీటి కాలువ. రెండు మిట్టల నడుమ ఏర్పడిన పల్లపు ప్రదేశము. నరవ ఏర్పడు-దారి.
- పలుగురాయి - A mass of stone generally applied to marble stone.
- బరకభూమి - పనికిరాని పొలములు Saline soil.
- సెల - A fountain head. A line or streak.
- దిన్నె - A high rised embankment.
- కట్టువ - పొలము సరిహద్దులలో నిర్మించిన రాతికట్టడము, వంకలకు అడ్డముగా వేసిన కట్టలు, రెండు చేల మధ్యనుండు ఎత్తైన గట్టు, కొండల వరుసకు అడ్డంగా ఉన్న కొండబాట.
- మెట్టు - తంతెలు, తాప, సోపానం
- కనుమ - కనం, కొండలనడుమ ఉండే ఇరుకు దారి. A gap, opening, pass, breach.
- పేడలు - పడలు, పడియలు, కుంట
- మట్ట - నార, శాగమట్టచీర (కలబంద)
- వర్రె - మెర్ర, బీట, పగులు, వంపులు, చీలికెలు
- గొంది - లోయ, సందు
- తాపలు - చీడీలు
- వెలిగొండలు - నెల్లూరు జిల్లాలో తూర్పుకనుమలకు పేరు, తెల్లటివి, వీటికే కర్నూలు మండలంలో అళ్ళగడ్డ దగ్గర ఎర్రమల అని, నంద్యాలకావల నల్లమల అని పేరు.
- సరి - అగాధం, అడవిలో చిన్న బాట
- సొన - వాగర్తన (సముద్ర తీరమున ఇసుక తిన్నెల నుండి పుట్టి బుగ్గవలె నిరంతరాయంగా జాలువారు నీటి జల కాలువ)
- మంచుగడ్డి - బీటి గడ్డిపై కురిసిన మంచు ఆరిపోక ముందే వేకువన పశువులకు మేపునది. దూడలు మంచు మేపుతోరెక్కొన్నవి.
- Cliff - ఊచిగా ఉండే కొండ, మనుష్యులు ఎక్కడానికి అసాధ్యమైన కొండ, భృగువు, శిఖరం.
- Crest - శిఖ, కొప్పు, జుట్టు, తురాయి, నాగుపాము పడగ, శిఖరము.
- Ridge-the top - కొండమీద పర్వత శిఖరం అంచు.
- Savanna - పచ్చిక బయలు
- ఉపత్యక - Low land. The foot of the hill.

- అధిశ్యక - Up land heights. Land on the upper part of the mountain.
- లోయ - A pit or hallow place in the hill. A deep crack or opening.
- లాగ - Burrows, holes
- వర్రె - A crack
- చిట్టడవి - A thicket
- కారడవి - A thick forest
- కన్నెలు - కనికలు, ముదురు పచ్చ వన్నె వీరికి వేయుదురు. వీరికి పొంగళ్ళు పెట్టగనే వర్షం వచ్చి చెఱువు నిండునని నమ్మకం.
- కన్నెలు - కన్నె, కొండప్రాంతంలో కేవలం రాళ్ళుండే ఎత్తైన ప్రదేశము. పినాకిని ఉత్తరంలో అరణ్యం ఉండేది. కిరాతులు కుటీరాలు నిర్మించుకొని ఉండేవారు. పూర్వభాగంలో బావి ఉండేది. ప్రత్యాషంలో దేవ కన్యలు కృతస్నానులు ఉండడానికి వచ్చేవారు. తెల్లవారేసరికి మాయమయ్యే వారు. ఆ ప్రాంతంలో అరణ్యం పల్లె నిర్మాణం జరిగింది. దేవకన్నెలు స్నానం చేసే బావిని కన్నెలబావి అంటారు. గ్రామం పేరు కన్నెలూరు.
- అగ్గారు - చెరువు కట్టమీద నిర్మించిన ఏడు మట్టి గుఱ్ఱములు. ఇవే సప్తకన్నెలు, కన్నెలు, కట్టమీద కన్నెలగుడి.
- వెలుతురు కట్టె - దీనిని పచ్చిలో వెలిగించినచో చమురు పోసిన దివిటివలె వెలుగుచు ఉండును.

జంతుశాస్త్ర నిఘంటువు

- తెలుగు అకాడమీ, హైదరాబాద్

అంగుళిచారణం **Digitigrade:** అంగుళిచారుల గమన విధానం. అంగుళిలపై మాత్రమే అనుకొని నడిచే వాటిని అంగుళిచారి జీవులు (Unguligrade animal) అంటారు. కరభాస్థికాని, ప్రపాదాస్థికలుకాని నేలమీద ఆనవు. ఉదాహరణలు కుక్క, పిల్లి మొదలైనవి.

ఎస్ట్రస్ **Estrous:** ఆడక్షీరదాలలో ఋతుచక్రంలోని దశ. దీనిని సాధారణంగా తాపం-ఎద అని వ్యవహరిస్తారు.

జీవమండలం **Biome:** నిర్ణీతమైన శీతోష్ణస్థితిగల ఒక విశాలమైన ప్రదేశంలో ఉండే జీవసమూహాలన్నిటికి జీవమండలం అని అంటారు.

జీవసంబంధ అదుపు **Biological control:** చీడలను అదుపులో ఉంచడానికి మరొక జీవనాశినిని ఉపయోగించడం ఉదా. దోమడింభకాన్ని అదుపులో ఉంచడానికి గాంబూసియా చేపను ఉపయోగించడం దీనికి ఉదాహరణ.

జీవావరణ వ్యవస్థ **Ecosystem:** ఒక ఆవాసంలోని, జీవ, నిర్జీవ అంశాలను జీవావరణ వ్యవస్థ అంటారు.

జీవావరణ శాస్త్రం **Ecology:** పరిసరాలు, జీవరాసులు పరస్పర ప్రభావం కలిగి ఉంటాయి. ఆపరిసరాల ప్రభావం జీవరాసుల మీద ఏవిధంగా పని చేస్తుందో అధ్యయనం చెయ్యడాన్ని జీవావరణ శాస్త్రం అంటారు.

జీవావరణ సూచికలు **Ecological indicators:** కొన్నిరకాల జంతువులు, వృక్షాలు, పరిసరాలలో జరిగే మార్పులను సూచిస్తాయి. ఆజీవులను జీవావరణ సూచికలు అంటారు.

తీరప్రాంతం **Strand:** నివాస యోగ్యతలను బట్టి సముద్రాన్ని నాలుగు ఉప మండలాలుగా విభజించవచ్చు. సముద్రపు అంచులేదా చెలియలి కట్ట నుంచి సముద్రం లోపలి వైపుకు దాదాపు 200 మీటర్ల లోతు వచ్చే వరకు వ్యాపించి ఉన్న ప్రాంతాన్ని తీర ప్రాంతం అంటారు. ఇదికాక ఉపరితల ప్రాంతం, లోతు తక్కువ ప్రాంతం, అగాధ ప్రాంతం అనే మూడు ఇతర మండలాలు ఉంటాయి.

తీరసమీప ప్రాంతం **Neritic province:** సముద్ర తీరాన్ని అనుకొని ఉన్న లోతు తక్కువ ప్రాంతం. సుమారు 100 ఫాదర్ల(నిలువు)లోతువరకు ఉండే ప్రాంతాన్ని దీనిలో చేరుస్తారు. సముద్ర ఉపరితలంలోని రెండు విభాగాలలో ఇది ఒకటి. (చూ) మహాసముద్ర ప్రాంతం.

తైలగ్రంథి **Oil gland:** పక్షులతోక పరాంతంలో పుష్ట భాగంలో ఉండే గ్రంథి. దీన్నుంచి స్రవించే తైలం ఈకలు శుభ్రపరచడానికి ఉపయోగపడుతుంది.

దివాచర జంతువులు **Diurnal animals:** ముఖ్య కార్యక్రమాలయిన ఆహారసేకరణ, సంతానోత్పత్తి మొదలైన పనులను పగటి పూట చేసే జీవులు. చూ. రాత్రిచరం.

పక్షులు **Birds:** ఏవీస్ విభాగానికి చెందినవి. వాటి పూర్వీకులయిన సరీసృపాలనుంచి కొన్ని ముఖ్య లక్షణాలలో భేదించి ఉంటాయి. పొలుసులకు బదులు ఈకలుంటాయి. గుండెలో నాలుగు అరలుపూర్తిగా ఉంటాయి. కుడి, ఎడమ బాగాలు గుండెలో పూర్తిగా వేరయి ఉంటాయి. కుడి ధమనీచాపం మాత్రం ఉంటుంది. పూర్వాంగాలు మారి రెక్కలుగా రూపొందుతాయి. ఉరోస్థితికి సంబంధించి శ్రోణి ఏర్పడి ఉద్దయన (ఉడ్డయక) కండరాలు అతికి ఉండటానికి ఉపయోగపడుతుంది. క్షీరదాలకువలె జీవక్రియ ఉన్నతస్థాయిలో ఉండడంవల్ల ఇందుకు అనుగుణంగా దేహ ఉష్ణోగ్రత ఎక్కువగా ఉంటుంది.

పాదతలచారణం **Plantigrade:** పాదంమొత్తం నేలకు అనించి నడిచే విధానం. ద్వీపాదులలో అరికాలు, చతుష్పాదాలలో అరచేయి, అరికాలు ఈవిధంగా ఉంటాయి. మానవుడు, ఎలుగుబంటి, కోతి దీనికి ఉదాహరణ. చూ. అంగుళిచారి, ఖురితచారి, పాదతలచారి.

పావురక్షీరం **Pigeon's milk:** పావురాల అన్నకోశంలోని కణస్తరం చిట్టిపోయి ఏర్పడిన పాలవంటి ద్రవం తమ పిల్లలకు ఆహారంగా ఇస్తాయి.

పిచ్చపాలం **Vane or vexillum:** పిచ్చపాలకము పిచ్చబీజము (Feather germ), పక్షికాకల అభివృద్ధిలో మొదట చర్మానికి దిగువగా ఏర్పడిన సూక్ష్మాంకురం. ఇది విభేదనం చెంది పక్షి ఈక ఏర్పడుతుంది.

పిన్నా **Pinna:** వెలుపలి చెవిలోని తమ్మెవంటి నిర్మాణం. ఇది క్షీరదాల ముఖ్యలక్షణం, స్థితిస్థాపక మృదులాస్థి కలిగి ఉంటుంది. శబ్ద తరంగాలను బాహ్యకర్ణ ద్వారానికి చేరవేయటం దీనివిధి.

పిన్యుల్ Pinnule: క్రైనాయిడ్లలోను, అల్ఫియోనేరియన్ పాలిన్లలోనూ, భుజాలకు సంబంధించి పార్వాలలో ఏర్పడిన చిన్న చిన్న నిర్మాణాలు.

పుచ్చపిచ్చాలు Retrices: పక్షులలో తోకకు సంబంధించిన క్విల్ ఈకలను పుచ్చపిచ్చాలు అంటారు. ఎగిరే సమయంలో చుక్కాని మాదిరిగా పనిచేయడానికి, వేగాన్ని తగ్గించడానికి ఉపయోగపడతాయి. చూ. పక్షపిచ్చాలు.

పుచ్చము Tail: కార్డేటలలో పాయువునుదాటి, దేహ మధ్యాక్షం దిక్కుగా విస్తృతిపొందిన నిర్మాణం. దీనిలో అంతరంగాలుండవు. కాని పృష్ఠవంశ (వెన్నెముక), నాడీ నాళము ఉంటాయి. కండరయుతమై ఉండటంవల్ల వంగగలిగి నీటిలో ఈదేజంతువులకు బాగా ఉపయోగపడుతుంది. భూచరాలలో వస్తువులను పట్టి ఉంచడానికి, దూకడానికి, తదితర విధాలుగా ఉపయోగపడుతుంది. ఉన్నతశ్రేణి కార్డేట్లలో తోకచిన్నదయి, అవశేషముయిపోతుంది. సమఖండనిన్యాసమున్న ఒట్టి పాయువరపుచ్చము కార్డేట్ల లక్షణము. కొన్ని అకశేరుకాలలోకూడా తోక ఉంటుంది. కాని అందులో ఖండితాలుండవు.

పిడంకల్ Peduncle: శరీరంలో ఒక భాగం మిగతా భాగంతో కాని, శరీరమొత్తం వేరే అధఃస్తరానికి కాని, సన్ననికాడ వంటి నిర్మాణంతో అతికి ఉన్నప్పుడు ఆకాడను పిడంకల్ అంటారు. కందిరీగనడుము, గూస్బార్క్ ఉదాహరణలు. చూ. సే. వృంతం.

పుప్పొడికుంచె Pollen brush: కూలి తేనెటీగ మధ్యపక్షపు కాళ్ల టార్సస్ మీద ఉండే పొడవైన గండురోమాలు. శరీరం ముందు భాగం నుంచి పుప్పొడి తొలగించడానికి ఇవి తోడ్పడతాయి.

పుప్పొడిదువ్వెన Pollen comb: కూలి తేనెటీగ టార్సస్ లోతలానికి ఒక వరస గండు రోమాలుతో ఏర్పడిన నిర్మాణం. ఈపుప్పొడి దువ్వెన శరీరానికి అంటుకొన్న పుప్పొడిని తీసి, పుప్పొడి సజ్జను నింపుతుంది.

పుప్పొడిసజ్జ Pollen basket: కూలి తేనెటీగ టిబియాకు ఉండే గండు రోమాలుగల గుంత. పుప్పొడిని సేకరించి నిలవ చేయడానికి ఉపయోగపడుతుంది.

ప్రపాదాస్థికలు Metatarsals: చతుష్పాద జంతువులలో చరమాంగాలకు సంబంధించి పాదం రెండవ భాగం అయిన ప్రపాదంలో ఉండే అస్థికలు. ప్రతివేలుకు సంబంధించి ఒకటి ఉంటుంది. సాధారణంగా మొత్తం అయిదు ఉంటాయి. వెనక చీలమండతోను, ముందు అంగుళ్యాస్థులతోను సంధితమై ఉంటాయి. కొన్నిసందర్భాలలో ఇతరవాటితో ఐక్యమై కాని, క్షీణించికాని ఉంటాయి. చూ. గుల్ఫప్రపాదాస్థి.

ప్రాచ్యప్రాంతం Oriental region: జంతు భూగోళశాస్త్ర సందర్భంగా భూమిని కొన్ని ప్రాంతాలుగా విభజన చేసినారు. వాటిలో ప్రాచ్యప్రాంతం (మండలం) ఒకటి. ఇది ఆసియా ఖండంలోని ఉష్ణప్రాంతం. భారతదేశం, పాకిస్తాన్, బంగ్లాదేశ్, బర్మా, చైనా దక్షిణభాగం, శ్రీలంక, తైవాన్, బోర్నియా, జావా మొదలైన వాటితో సహా హిమాలయాలకు దక్షిణంగాను, మలయా ద్వీపపుంజంలోని వేలన్ రేఖ పడమరగాను ఉన్న ప్రాంతం. చూ. ఆధునికి ఉత్తరప్రాంతం. ఇథియోపియన్ ప్రాంతం ప్రాచీన ఉత్తరప్రాంతం, ఆధునిక ఉష్ణమండలం, ఆస్ట్రేలియా మండలం.

ముంగాలు Shank: చతుష్పాదుల పూర్వాంగాలలోని మూడు భాగాలలో మధ్యభాగం. దీనిలో బహిర్లంఘిక, అంతర్లంఘిక అనే ఎముకలుంటాయి. పైనతోడతోను, దిగువ పాదంతోను ముంగాలు సంబంధం కలిగి ఉంటుంది.

ముంజేయి Forearm: చతుష్పాదాల పూర్వాంగాలలోని మూడు భాగాలలోని మధ్యభాగం దీనిలో రత్ని, అరత్ని అనే రెండు ఎముకలు ఉంటాయి. పైనభుజంతోను, దిగువ హస్తంతోను ముంజేయి కలిసి ఉంటుంది.

మూలగ Bone marrow: పెద్దపెద్ద ఎముకల నిర్మాణంలో లోన ఉండే స్పంజిక రూపంలోని కణజాలం. మూలజీవ మహాయుగం Proterozoic. చూ. ప్రథమ జీవ మహాయుగం.

రట్ Rut: స్త్రీ క్షీరదాలలో ఉండే ఎస్ట్రస్కు తగిన విధంగా పురుష క్షీరదాలలోని లైంగిక ఉత్సృకత. ముష్క సక్రియా లక్షణం.

రదనికలు Canines: క్షీరదాలలో కుంతకాల (చూ.) వెనకగా, జంభికకు ముందుగా మొనదేలి ఉండే దంతం. కింది దవడమీదకూడా కుంతకాలు, వెనక రదనికలు ఉంటాయి. కింది దవడ రదనిక, పైరదనికకు సరిగా ముందు అమరి ఉంటుంది. అడవి పందిలో వీటినే ప్రత్యేకంగా దంతాలు లేదా కోరలు అంటారు. అవి పైకి చొచ్చుకొనే నిర్మాణాలుగా రూపొందుతాయి. లాగోమార్పా, రొడెన్నియా, కొన్ని ఆర్థియో డాక్టయిలలో ఇవిలోపించి ఉంటాయి. కార్నివోరలో ఇవి కోరలుగా రూపొంది ఉంటాయి. చూ. డయాస్టిమా, దంత విన్యాసం.

లయారంభకము Pacemaker: హృదయంలో సంకోచం ఆరంభించేదేభాగం. సాధారణంగా ఇది కోటరకర్ణికా (సైన ఆరిక్యులార్) సంధిలోను, కర్ణికా జరరికా సంధిలోను అమరి ఉంటాయి. సంకోచం ఇక్కడే ఆరంభమయి తక్కిన అన్నిగదులకు క్రమబద్ధంగా వ్యాపిస్తుంది. ట్యునికేట్‌లలో హృదయపు రెండు అంత్యాలు ఏకాంతరంగా లయారంభకాలుగా పనిచేస్తాయి.

వర్గీకరణశాస్త్రం Taxonomy: జీవులమధ్యగల పోలికలు భేదాలు, వాటి సహజాతత్వం ఆధారంగాను రూపొందించిన శాస్త్రం. వీటి ఆధారంగా జీవులను కొన్ని టాక్సాలుగా విభజిస్తారు. చూ. వర్గీకరణ, ద్వినామకరణ పద్ధతి.

వలస Migration: రుతుక్రమంగా, జంతువులు ఒక ప్రదేశంనుంచి మరొక ప్రదేశానికి వలసపోవడం. ఇది అనేక సందర్భాలలో, అనేక జాతులలో కనబడినా కొన్ని చేపలు (కాడ్, ఈల్), కొన్ని పక్షులు. (కోయిల, కొంగ) సందర్భంగా ముఖ్యంగా చెప్పుకోదగినది. గుడ్లు పెట్టే స్థలాల కోసం, ఆహారసేకరణ కోసం, వాతావరణ అనుకూలతనుంచి తప్పించుకోవడంకోసం ఈవలస జరుగుతుంది.

వేలాంపల జీవులు Littoral fauna: సరస్సులలో తీరం పొడవునా ఒడ్డున నివసించే జీవులు.

వైవిధ్యం Variation: పరిణామానికి ప్రధానమైన ప్రాథమిక కారకం. రెండు జీవులు ఎంత దగ్గర సంబంధం ఉన్నవైనప్పటికీ, వైవిధ్యాన్ని ప్రదర్శించడం జరుగుతుంది. వైవిధ్యమే లేకుంటే ప్రకృతిలో మార్పు అనేది సంభవించదు. పరిణామంలో పురోగమనాన్ని సూచించేకారకం వైవిధ్యం.

శబ్దని Syrinx: పక్షులలో స్వరపేటిక వాయునాళం రెండు శ్వాసనాళాలుగా చీలేప్రాంతంలో ప్రత్యేక నిర్మాణం. చూ. స్వరపేటిక.

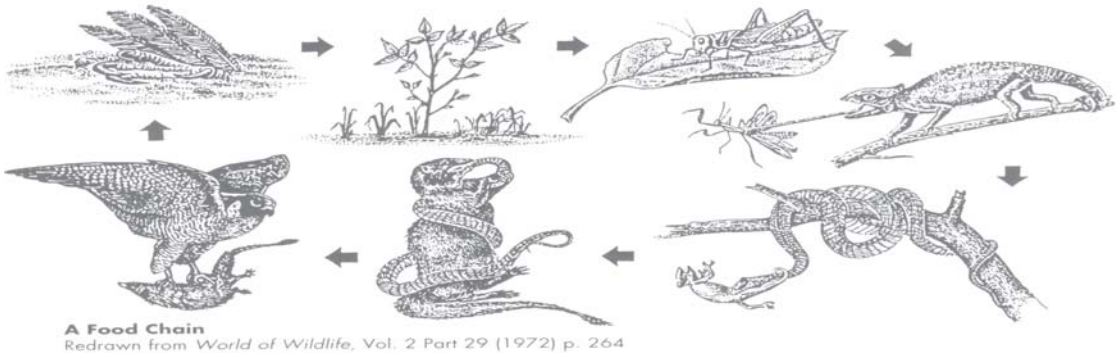
సర్పిలాకారజీవకాలు Spiral Zooids: శీర్షాకారస్పర్శకాలు ఉన్న జీవకాలు. అంగుళిజీవకాలు మారగా ఏర్పడతాయి.

సహజీవనం Symbiosis: రెండు విభిన్న జాతుల జీవులు కలిసి ఉపయుక్తజీవనం గడపడం సహజీవనమనీ, వాటిని సహజీవులు అని అంటారు. దీనివల్ల జీవులకు ఆహారం సులభంగా లభించడమేకాక రక్షణ, ఆధారం, స్థానవలస సదుపాయాలు లభిస్తాయి. కొన్ని సందర్భాలలో ఇవి శరీరకంగా ఏ సంబంధం లేకుండానే వేరువేరుగా జీవిస్తాయి. వీటిలో ఏజీవికి పరాన్నజీవన లక్షణం ఉండదు. పేగులలోని బాక్టీరియా, హైడ్రాలోని జూక్స్ రెల్లె మొదలైనవి ఉదాహరణలు. చూ. సహభోజకత్వం.

సహభోజకత్వం Commensalism: రెండువిభిన్న జీవజాతులలో ఉండే ఒకేవిధమైన సంబంధం. పరాన్నజీవనంలో ఉండే ఒకేవిధమైన సంబంధం. పరాన్నజీవనంలో మాదిరి కాకుండా ఈజీవులు ఒకదానితో ఒకటి సహకరించుకుంటాయి. భాగస్వాములలో ఒకదానికి ఉపకారం జరుగుతుంది. రెండవదానికి ఉపకారం జరగదు, అపకారం జరగదు. అయితే కొన్ని సందర్భాలలో రెండుజీవుల మధ్య ఉండే సంబంధం సహభోజకత్వానికి చెందుతుందో, పరాన్నజీవనానికి చెందుతుందో చెప్పడం కష్టం అవుతుంది. చూ. అన్యోన్యశ్రయం, సహజీవనం.

సాంఘికజీవులు Social animals: ఒకేజాతిలోని ఆడ, మగ జీవులేకాక శ్రామికజీవులు, భటజీవులు, బానిసజీవులు, పూరకజీవులు మొదలయిన కొన్ని రకాల జీవులు ఉన్న సంఘజీవనం గడిపే ఒకజాతి జీవిని సాంఘికజీవి అంటారు. ఒక్కొక్కరకపు జీవికి సంఘకార్యక్రమాలలో ఒకటి లేదా కొన్ని పనులను నిర్వహించడానికి తగిన శరీర అనుకూలతలు ఉంటాయి. చీమలు, చెదపురుగులు, తేనెటీగలు ఈరకమైన జీవనాన్ని గడుపుతాయి.

సామూహిక జీవనం Gregarious life: జంతువులు స్వజాతి జీవులతో కలిసి ఉండి మందలుగా జీవించే సందర్భాలలో ఆజీవనాన్ని సామూహిక జీవనం అంటారు. ప్రత్యేక శరీరానుకూలతలు ఉండవు. శ్రమ విభజన కూడా ఏర్పడదు. గొర్రెలు, పశువులు, జింకలు మొదలైనవి, కాడ్, హైరెంగ్ వంటిచేపలు, వలసపోయే పక్షులు దీనికి ఉదాహరణలు.

అటవీలోపుల గుర్తింపుచట్టం ప్రకారం మాత్రమే అడవుల యాజమాన్యం సరగాలి.

శీవవైఖడ్య పరిరక్షణ గ్రామం ఆధ్వర్యం ఈ చట్టం ఆధిక్షతను అటవీశాఖ గుర్తించేలాగ ఒత్తిడి చేయాలి.

అంతవరకు వెరు తమ చట్టాలను ఉదహరిస్తుంటారు. వెటిని గూర్చి తెలుసుకోవడం అవసరం. ఇందుకోసం ఫారెస్టుగార్డు సిలబస్లో ఈ కింది అధ్యయనాన్ని ఫారెస్టు ఆటవీతోపాటు అటవీశాఖ పదకోశంకూడా ఇక్కడ చేర్చింది.

అభ్యయారణ్య యాజమాన్యం

ఫారెస్ట్ ప్రాటెక్షన్ అండ్ వైల్డ్ లైఫ్ మేనేజ్మెంట్ (ప్రశ్న-జవాబులు)

A.P. School of Forestry, Yellandu.

Question & Answers for Forest Guard Trainees.

1. ప్రాజెక్టు టైగర్ గురించి తెలుపుము?

జ. మనదేశములో పులుల సంఖ్య నానాటికి తగ్గుతుండడముతో భారత ప్రభుత్వము పులులను పరిరక్షించుట కొరకు 1972లో ప్రాజెక్టు టైగర్ ను నెలకొల్పెను. దీని క్రింద పులులకు ఆవాసమైన ప్రాంతములను కట్టుదిట్టమైన భద్రతల మధ్య రక్షించి పులుల సంఖ్య పెరుగుటకు తగిన చర్యతీసుకుందురు.

ఉదా: రాజీవ్ గాంధీ టైగర్ ప్రాజెక్టు. శ్రీశైలం ప్రాంతంలో పులులను వేటాడము వాటిని ఏ విధంగానైనా హింసించడము నేరము. దీనిని పటిష్ఠమైన అభయారణ్యంగా పరిగణించవచ్చును.

2. ప్రకృతి సమతుల్యత లేక ఎకలాజికల్ బ్యాలెన్స్ (Ecological balance) అనగా నేమి?

జ. ప్రకృతిలో మానవునితోపాటు జంతువులు వృక్షములు సహజీవనము సాగించుచున్నవి. ఈ సహజీవనములో ఒకదానిపై మరొకటి ఆధారపడి తమ మనుగడ జరుపుచున్నవి. అనగా వృక్షములపై మానవుడు, మానవులపై జంతువులు, జంతువులపై వృక్షములు మొదలగా ఒకదానిపై ఒకటి ఆధారపడుచున్నవి. వృక్షములలో కాని, జంతువులలో కాని ఒక జాతి నశించినచో దానిపై ఆధారపడి ఎన్నో జాతి చెట్లకు జంతువులకు మనుగడ దెబ్బతిని ప్రభావం చూపును. కావున మానవుడు తన మనుగడ సాగించవలెనన్న వృక్ష, జంతు జీవులలో అన్ని జాతులు సరిగా వుండవలెను. ప్రకృతిలోని ఈ స్థితిని ప్రకృతి సమతుల్యత అంటారు. ప్రకృతి సమతుల్యతను చైనైపు లింకులతో పోల్చవచ్చును. ప్రతి లింకు ఒకజాతి జంతువులతో లేక వేరొక జాతి వృక్షముతో పోల్చవచ్చును. ఏ ఒక జంతుజాతికాని లేక వృక్షజాతికాని అంతరించుటను చైనైపులోని ఒక లింకును తీసివేయుటతో పోల్చవచ్చును. అందువల్ల చైనైపు తెగిపోయి మానవుని మనుగడకే ముప్పువాటిల్లును.

ఉదా: కప్పలపై పాములు, పాములపై డేగలు నియంత్రణ చేయును.

3. క్షీరదములు అనగా నేమి?

జ. తమ బిడ్డలకు బాల్యములో పాలిచ్చి పెంచెడి జంతువులు. దీనినే స్తన్యజంతువు (Mammals) అంటారు. ఉదా: మానవుడు, ఆవు, మేకలు

4. సరీసృపములు (Reptiles) అనగా నేమి?

జ. నేలపై ప్రాకుతూ చలించే జంతువులను సరీసృపములు అంటారు. ఉదా: పాము, బళ్ళులు, మొసలులు, తొండలు మొదలగునవి.

5. పెద్దపులి ఏ జాతికి చెందిన జంతువు? దాని గురించి తెలుపుము?

జ. పెద్దపులి పిల్లిజాతికి (Cat Family) చెందిన జంతువు. మనదేశములోని పెద్దపులి “రాయల్ బెంగాల్ టైగర్” అను ఉపజాతికి చెందినది. దీనియొక్క శాస్త్రీయ నామము ప్యాంథెరా టైగ్రస్ (Panthera Tigris). ఇది సుమారు 200 కేజీల బరువు ఒకమీటరు ఎత్తు వుండును. దీని పొడవు అనగా మూతి చివరనుండి తోక చివరవరకు దాదాపు 2.75 మీటర్లు ఉండును. దీని జీవిత కాలము 20 సం॥లు. దీని గర్భధారణ కాలము 16 వారములు ఉండును.

6. పుణుగు పిల్లల (Civet Cats) ప్రత్యేకత ఏమి?

జ. పుణుగు పిల్లల వృషణముల వెనుక కొన్ని రకముల గ్రంధులు వుండును. ఈ గ్రంధులనుండి పుణుగు అను సువాసన ద్రవ్యము లభించును.

7. పక్షిలాగ ఎగిరే క్షీరదము ఏది?

జ. గబ్బిలము. ఇది పక్షివలె ఎగిరిన, పక్షులవలె గ్రుడ్లు పెట్టక పిల్లలను ప్రసవించి పాలిచ్చి పెంచును.

8. ఏనుగు గురించి తెల్పుము?

జ. భూమిపై తిరిగే అతిపెద్ద జంతువు ఏనుగు. దీని బరువు దాదాపు 2 టన్నులు, ఎత్తు 3మీటర్లు వుండును. జీవితకాలము 100సంవత్సరములు, గర్భధారణ సమయం 1 1/2 సం॥లు వుండును.

9. ఏనుగు శాఖాహారియా? మాంసాహారియా?

జ. శాఖాహారి

10. దంతములు ఏ ఏనుగులకు వుండును?

జ. దంతములు మగ ఏనుగులకు మాత్రమే వుండును.

11. మక్నా అనగా నేమి?

జ. దంతాలులేని మగ ఏనుగును 'మక్నా' అంటారు.

12. ఏనుగు ఎత్తు కనుకొను పద్ధతి ఏది?

జ. ఏనుగు ముందు కాల్ కైవారమునకు రెండంతలు చేయగ ఏనుగు ఎత్తు వచ్చును.

13. సింహములు భారతదేశములో ఎక్కడ కనిపించును?

జ. సింహములు భారతదేశములో గుజరాత్ రాష్ట్రములోని గిర్ నేషనల్ పార్కులో వున్నవి.

14. ఖడ్గమృగములు ఎక్కడ కలవు?

జ. అస్సాంలోని ఖాజిరంగ నేషనల్ పార్కు ఖడ్గమృగములకు ప్రసిద్ధి. ఇవి నదీ సంవాహక ప్రాంతములోని బురద అడవులలో నివసించును.

15. ఖడ్గమృగము యొక్క కొమ్ముకు గల విశేషమేమి?

జ. ఖడ్గమృగము యొక్క ముట్టెపై వెంట్రుకలు పెనవేసుకుని రుపాంతరం చెంది కొమ్ముగా (Rhostrum) ఏర్పడును.

16. మన దేశములోని విషపూరిత పాములేవి?

జ. నాగుపాము లేక త్రాచుపాము, కట్లపాము, రక్తపింజర, పొడపింజర

17. నిరపాయకరమైన పాములకు ఉదాహరణలు?

జ. జుర్రపోతు, కొండచిలువ, పసిరిక

18. పాముకాటుకు మంత్రము పనిచేయునా?

జ. మంత్రమువల్ల పాము విషము నశించదని శాస్త్రీయముగా నిరూపించబడినది. ఒక్కొక్కసారి మంత్రములచే పాము కరచిన మనుషులు బ్రతికినారనుట యదార్థముకాదు. విషసాంద్రత మరియు విషము ఒక్కొక్క పాములో ఒక్కొక్క విధముగా ఉండును. మనిషి చనిపోవుటకు తగిన విషము కొన్ని పాములలో మాత్రమే ఉండును. అంతేకాక ఒకసారి విషము కక్కిన తర్వాత కోరలలో మళ్ళీ విషము నిండుటకు కొంత సమయము పట్టును. ఈలోపల పాము మానవుని కరచినను ఏమి కాదు. కావున ఇలాంటి సందర్భములో మంత్రములు పనిచేయును అని అనుకొనుటకు అవకాశమున్నది. కాని అది నిజము కాదని నిరూపించబడినది. పామువిషము కోరలలో ఇతర కాలములలో కన్నా వేసవిలో ఎక్కువగా తయారగును.

19. పాములు పగపట్టుట మరియు పాటలువిని నాట్యమాడుతాయనుటలో నిజము కలదా?

జ. పాములు పగపట్టుతాయనుటలో ఏమాత్రము నిజములేదని శాస్త్రీయముగా నిరూపించినారు. పాములు నాదస్వర వాద్యము విని ఎంతో దూరమునుంచి అయిన పరిగెత్తుకొని వస్తాయనుటలో కూడా నిజము లేదు ఎందుకనగా పాముకు చెవులు లేవు. ఇది కేవలము

భూమిద్వారా వచ్చే కంపనాలను తన శరీరముద్వారా గ్రహించి కేంద్రనాడీమండలమున కలసి శబ్దమును గ్రహించును. అనగా భూమిపై కొట్టినపుడు మాత్రమే పాములు వినిపించుకొనును. నాదస్వరమును చూచిన పాము దానికి కదలికకు అనువుగా నాట్యము చేయును. అంతేకాని నాదస్వరములోని మాధుర్యము విని కాదు.

20. పాముకాటుకు మందు దేని నుండి తయారు చేస్తారు?

జ. పాముకాటుకు మందు పామువిషము నుండే తయారు చేస్తారు.

21. మన దేశములోని ముఖ్యమైన మొసళ్ళ(Crocodiles) జాతులేవి?

జ. 1. గరియల్ 2. మగ్గర్ 3. ఎన్ చ్యూవరైన్

22. గరియల్ మొసళ్ళు ఎచ్చట కలవు?

జ. ఇవి గంగా, బ్రహ్మపుత్ర నదులలో కలవు. మన రాష్ట్రంలో ఇవి లేవు. ఇవి నిరపాయకరమైన మొసళ్ళు.

23. మంచినీటిలో పెరిగే మొసళ్ళ జాతి ఏది?

జ. మగ్గర్. ఇది మంచినీటిలోనే క్రిమికీటకాదులను భుజించి నీటిని శుభ్రపరచి మానవునికి మేలు చేయును.

24. ఎన్ చ్యూవరైన్ మొసళ్ళు ఎక్కడ ఉండును?

జ. ఇవి నది ముఖద్వారముల వద్దను, సముద్రపు నీటిలోను నివసించి ఉప్పునీటి మొసళ్ళు. ఇవి అపాయకరమైనవి.

25. భూమిపై గల అతిపెద్ద పక్షి ఏది?

జ. ఆఫ్రికా ఖండములోని అస్ట్రీచ్. దీనినే ఉష్ణపక్షి అనియు, నిప్పుకోడి అనియు అంటారు.

26. బట్టమేక తల పక్షి లేక గ్రేట్ ఇండియన్ బస్టర్డ్ (Great Indian Bustard) ఎక్కడ లభించును?

జ. ప్రపంచ పక్షిజాతులలోనే అరుదైన ఈ పక్షి అంధ్రప్రదేశ్ లోని కర్నూలుజిల్లా రోళ్ళపాడులో కలదు.

27. పక్షులు వలసపోవుట(Migration) అనగానేమి?

జ. పక్షులు ఆహారము మరియు సంతానాభివృద్ధి కొరకు అది నివసించు ప్రాంతమునుండి అనువయిన వేరొక ప్రాంతమునకు వెళ్ళి కొంతకాలము నివసించి ఆ పని అయిపోయిన తర్వాత తిరిగి తన పాత నివాస స్థలమునకు చేరుకొనుటను పక్షులవలస అంటారు. ఆర్కిటెక్ బెర్న్ అనే పక్షి తన నివాసమైన ఉత్తరదృవము నుండి దాదాపు 20వేల కిలోమీటర్లు ప్రయాణించి దక్షిణదృవమునకు వలస వెళ్ళి తిరిగి ఉత్తర దృవము చేరును.

28. డబ్ల్యూ.డబ్ల్యూ.ఎఫ్. అనగానేమి?

జ. వరల్డ్ వైల్డ్ లైఫ్ ఫండ్ అనునది అంతర్జాతీయ సంస్థ. ఇది ప్రపంచంలోని వివిధ వన్యప్రాణుల పరిరక్షణకు మరియు అభివృద్ధికి పాటుపడును.

29. మనదేశములో ఎన్ని అభయారణ్యములు కలవు? ఎన్ని జాతీయ వనములు కలవు?

జ. సుమారు 425 అభయారణ్యములు కలవు. 75 జాతీయ వనములు దేశ భూభాగములో 5శాతం వరకు ఆక్రమించుచున్నది.

30. మన రాష్ట్రములోని 4 అభయారణ్యములను పేర్కొనుము?

జ. పాకాల్ వైల్డ్ లైఫ్ శాంచూరి, కిన్నెరసాని వైల్డ్ లైఫ్ శాంచూరి, కోరింగ్ వైల్డ్ లైఫ్ శాంచూరి మరియు మహావీర్ వైల్డ్ లైఫ్ శాంచూరి.

31. మన రాష్ట్రములో అభయారణ్యములు ఎన్ని కలవు?

జ. మన రాష్ట్రములో అభయారణ్యములు సుమారు 30 కలవు.

32. జాతీయ వనములను పేర్కొనుము?

జ. 1. శ్రీ వెంకటేశ్వర నేషనల్ పార్కు, తిరుపతి, ఆంధ్రప్రదేశ్

2. ఖజిరంగ నేషనల్ పార్కు, అస్సాం

3. కార్పెట్ నేషనల్ పార్కు, ఉత్తరప్రదేశ్

4. కన్నా నేషనల్ పార్కు, మధ్యప్రదేశ్

33. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో జంతుప్రదర్శన శాలలు ఏవి?

- జ. 1. నెహ్రూ జూలాజికల్ పార్కు, హైదరాబాదు
2. వెంకటేశ్వర జూలాజికల్ పార్కు, తిరుపతి
3. ఇందిరాగాంధీ జూలాజికల్ పార్కు, విశాఖపట్టణం

34. పులుల జనాభా సేకరణ ఏవిధంగా జరుగును?

- జ. పులుల యొక్క నివాస ప్రాంతములోని జలాశయముల వద్ద పులుల కాలిగుర్తులను సేకరించి వాటిని ట్రేసింగ్ పేపర్లు మరియు ఫ్లాష్టర్ ఆఫ్ ప్యారీస్ ఉపయోగించి వాటి ద్వారా పులుల యొక్క సంఖ్యను లెక్కించెదరు. ఈ పద్ధతిని “పగ్ మార్క్ ట్రేసింగ్” అంటారు.

... Wildlife Protection Act 1972 (Amended upto 2002)

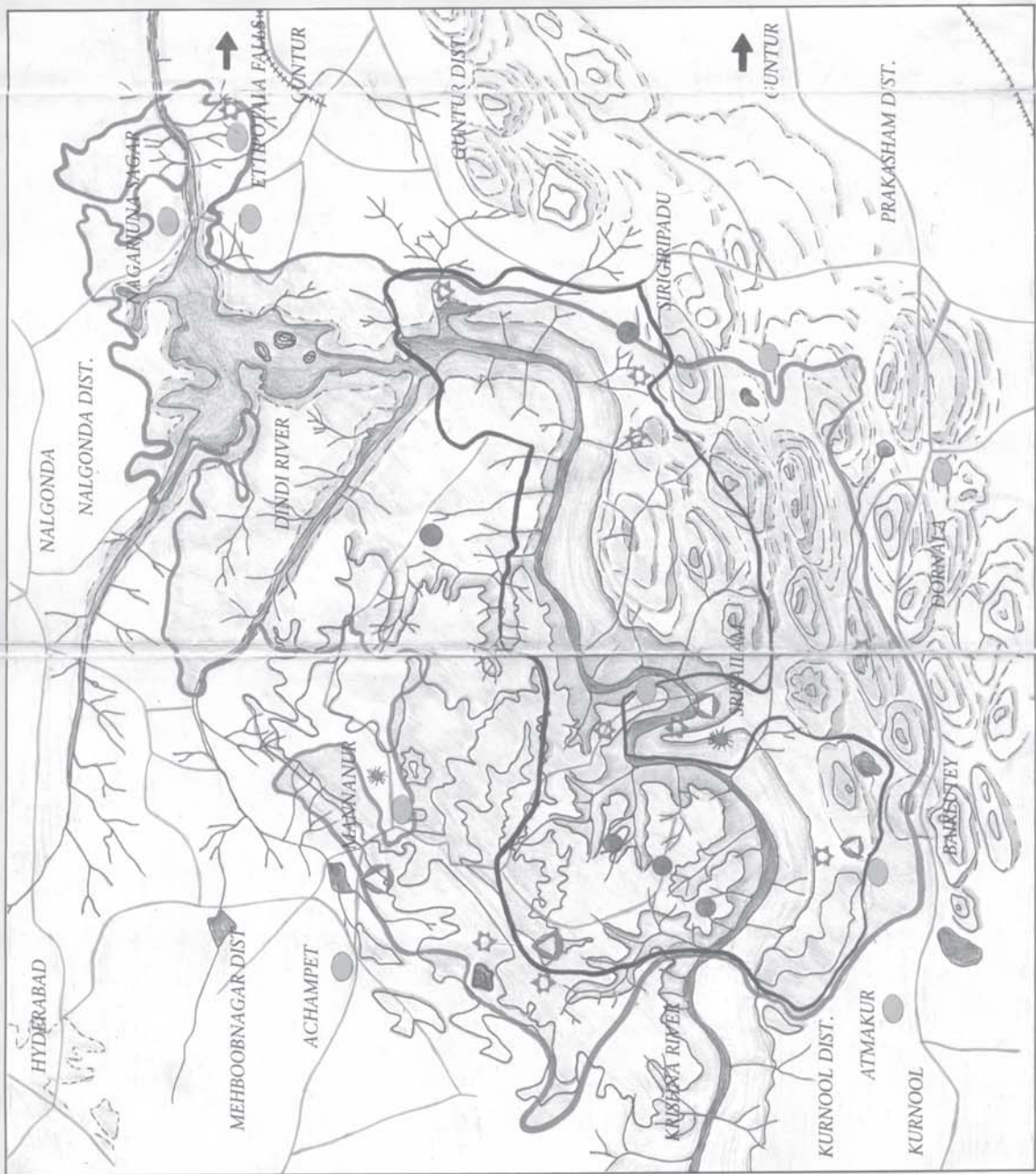

☆ జాన్ 2వ తేదీన గుంటూరు జిల్లా తాళ్లాయపాలెంకు చెందిన శివస్వామి, మరో వంద మంది స్వామీజులు, వేలాదిమంది శిష్యులతో దోర్నాలనుండి శ్రీశైలం పాదయాత్ర నిర్వహించారు. దీనికి అటవీశాఖ ప్రిన్సిపల్ సెక్రటరీ అనుమతికూడా తీసుకున్నారు. 2వ తేదీ సాయంత్రం పాదయాత్ర బయలుదేరేటప్పుడు దోర్నాల అటవీ సిబ్బంది స్వామీజీలవద్దకు వచ్చి, మీ పాదయాత్రకు అనుమతి లేదు, వెళ్లడానికి కుదరదంటూ రాద్ధాంతం చేశారు. తీరా పూర్తి వివరాలను విచారిస్తే, అనుమతి ఉన్నప్పటికీ, అలా పాదయాత్రలు గట్టా చేస్తూ అడవిద్వారా వెళ్లాలంటే పదివేల రూపాయలు ధరావత్తు చెల్లించాలని, అది మీరు చెల్లించలేదు కావున ఇక ఈ పాదయాత్ర లేదంటూ మొండికేశారు. జాన్ 2వ తేదీ శనివారం సాయంత్రం 4గంటల సమయంలో ఏ బ్యాంకులో డిపాజిట్ కట్టించుకుంటారు? చివరకు ఆ పదివేల రూపాయలను కార్యాలయంలో కట్టించుకుని, ఒక పేపరుమీద గుర్తు రాసి ఇచ్చారు. పాదయాత్ర అయిపోగానే వచ్చి దోర్నాల రేంజర్ కార్యాలయంలో తీసుకువెళ్లండంటూ చెప్పారు. పాదయాత్ర ముగిసిన తరువాత దోర్నాల కార్యాలయంకు వెళితే, మార్కాపురంలో అడగండంటూ చెప్పి పంపారు. ఇక్కడకు వస్తే, రెండు రోజులు తిప్పకుని, త్వరలో మీ అడ్డన్‌కే చెక్ వస్తుందంటూ వచ్చిన వ్యక్తిని పంపించివేశారు. ఇదంతా జరిగింది జాన్ 6వ తేదీ. అప్పటి నుండి ఇప్పటి వరకు అంటే జూలై 25వ తేదీ వరకు ఆ చెక్ తాళ్లాయపాలెం చేరలేదు.

...‘అగ్ని’ పత్రిక, సంపుటి-16, సంచిక-6, మార్కాపురం

RAJIV GANDHI WILDLIFE SANCTUARY TIGER RESERVE

SCALE : 1 : 50 0000

- ROADS
- RIVERS
- RAILWAY LINE
- REST HOUSE
- SCENIC PLACE
- ARCHEOLOGICAL SITE
- RELIGIOUS PLACE
- SANCTUARY BOUNDARY
- CORE AREA & NATIONAL PARK, BOUNDARY
- ENVIRONMENT EDUCATION CENTRE

